ANDRÁS

FORGÁCH

Dosarele mamei mele

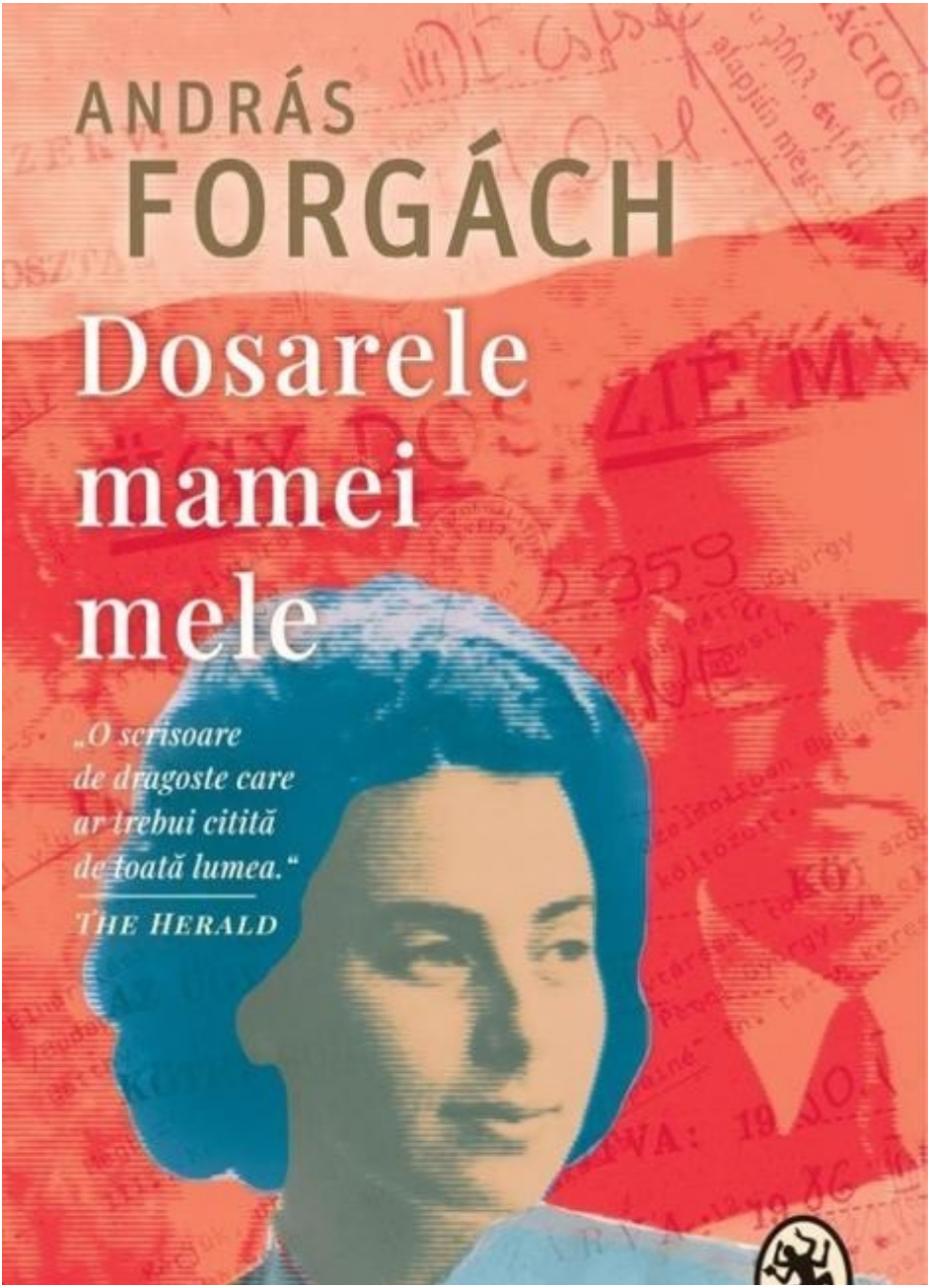

„O scrisoare de dragoste care ar trebui citită de toată lumea."

THE HERALD

ANDRÁS FORGÁCH

Dosarele mamei mele

Traducere din limba maghiară de Andrei Dósa
EDITURA PANDORA M

2021

Autor: András Forgách

Titlul original: Élő kötet nem marad

Copyright © 2015

Published by arrangement with Sárközy & Co. Literary Agency

Copyright © Pandora M, 2021, pentru prezenta ediţie

O.P. 16, Ghişeul 1, C.P. 0490, Bucureşti

Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.pandoram.ro

ISBN (print): 978-606-978-358-0

ISBN (epub): 978-606-978-526-3

Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

Editori:

Magdalena Mărculescu

Silviu Dragomir

Fondator:

Ion Mărculescu, 1994

Director editorial:

Bogdan-Alexandru Stănescu

Design:

Andrei Gamarţ

Director producţie:

Cristian Claudiu Coban

Dtp:

Dan Crăciun

Corectură:

Oana Apostolescu

Conţinutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimţământul editorului, sunt interzise. Dreptul de folosinţă al lucrării nu este transferabil.

Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparţin persoanei juridice Pandora Publishing SRL.

„...tăcerea îşi are timpul ei, şi vorbirea timpul ei”.

(Ecleziastul 3:7)

I. DOAMNA PÁPAI

Ziua de naştere

Doamna Pápai a fost punctuală la întâlnire. Domnii au întârziat un sfert de cesuleţ, lucru pentru care şi-au cerut apoi în repetate rânduri iertare cu smerenie, apoi i-au oferit doamnei Pápai un buchet de flori, felicitând-o cu ocazia împlinirii a şaizeci de ani. Toate acestea s-au întâmplat în piaţa Batthyány. Domnii continuau încă să se dezvinovăţească, însă, cu un gest nerăbdător, doamna Pápai a înlăturat vorbele inutile şi, cu fermecătorul ei zâmbet dezarmant, accentul imposibil de confundat şi vocea melodioasă, care împreună nu făceau decât să accentueze farmecul declaraţiei, a spus printre fulgii răzleţi de zăpadă, pe care de altfel raportul a uitat să-i menţioneze:

— Asta să fie cea mai mare problemă, domnii mei. De fapt, a folosit cuvântul „tovarăşi”, dar să rămânem acum, de dragul seriozităţii relatării, la expresia „domnii mei” care, în orice caz, reflectă cu mai multă veridicitate complimentele galante cu care bărbaţii şi-au însoţit minunatul buchet de flori. După aceea, aşa cum hotărâse în prealabil, micul grup a pornit pe lângă marginea pieţei,

spre cofetăria de lângă sau din spatele bisericii cu două turle gemene (depinde de perspectivă), a cărei poziţionare la subsol amintea de vremurile de dinaintea marilor inundaţii, când acesta era situat la nivelul străzii. Auzind râsul clinchetitor al doamnei Pápai, spuma cenuşie a râului a părut să se învioreze pentru o clipă, şi într-adevăr, chiar şi Hokusai ar fi invidiat minunata privelişte a fulgilor de zăpadă albi şi uriaşi ce cădeau razant pe apa cenuşiu-argintie. În aceeaşi clipă, tramvaiul 19 a pornit cu zdrăngănit asurzitor din staţia terminus din spatele gurii de metrou, înspre Lánchíd, înăbuşind râsul doamnei Pápai.[1]

Doamna Pápai nu era elegantă în mod ostentativ, purta o şapcă de iarnă colorată, împletită din fir gros, trasă peste frunte, şi nici despre paltonul ei bej cu căptuşeală, fabricat în atelierele Fabricii de Haine Octombrie Roşu, nu se poate spune că ar fi fost ultimul model. Purta o pereche de pantofi simpli, fără toc. Singurele ei bijuterii erau ochii de smarald, cu reflexii cenuşii şi azurii. Părea să-şi fi neglijat cu bună ştiinţă aspectul. „Ah, domnilor, nu e important cum arăţi, nu haina face pe om!” ar fi spus ea, dacă ar fi fost întrebată. De altfel, cu această ocazie, aspectul ei neostentativ era de-a dreptul un avantaj. În mod cert, nu de la ea au aflat că e ziua ei, pentru că doamna Pápai a insistat în mod deosebit ca anturajul ei „să nu facă atâta tevatură” în legătură cu asta: nu-i plăceau ceremoniile, sărbătoririle inutile. „Vai, dar există lucruri mult, mult mai importante pe lumea asta, oamenii sunt înfometaţi, nu au încălţări, sunt decimaţi de boli şi de războaie.”

Şi într-adevăr, exista o oarecare îndoială în privinţa datei de naştere a doamnei Pápai, cu toate că cei trei domni nu aveau de unde să ştie acest lucru. Căci ziua de naştere a doamnei Pápai cădea din când în când în ziua unei

faimoase sărbători cu dată variabilă, iar în copilăria ei, familia acesteia, care pe atunci se supunea încă cu stricteţe regulilor impuse de religie, sărbătorea ziua de naştere a doamnei Pápai ca pe o dublă sărbătoare, uneori timp de mai multe zile la rând, în funcţie de dispoziţia din casă, căci sărbătoarea aprinderii lumânărilor durează, după cum se ştie, opt zile, iar părinţii doamnei Pápai, cedând înclinaţiei lor boeme, artistice, se îndepărtau uneori de data originală, prozaică, pentru că venirea pe lume a fetiţei, care de fapt coincidea cu data de 3 decembrie, le adusese o bucurie la fel de mare ca sărbătoarea în sine. Şi tot sărbătoarea cu dată variabilă trebuie să fi fost răspunzătoare şi pentru faptul că mama doamnei Pápai, cu memoria ei proastă, faimoasă pentru flirturile şi temperamentul ei pasional, dădea uneori data greşită când era întrebată prin birourile coloniale sau de altă natură, care din cauza dublei administraţii erau supărător de multe, îngreunând în mod inutil viaţa imigranţilor. Căci, luată ca din oală, tot ce reuşea să-şi amintească era faptul că data de naştere a fiicei sale coincidea cu Hanuka, şi asta explică probabil şi de ce, în diverse documente, figurează zile învecinate, cum ar fi 1 decembrie, 2 decembrie, 3 decembrie — ba chiar, într-un loc, 6 decembrie! Lucru care justifică „indiferenţa”, ba chiar imensa antipatie a doamnei Pápai faţă de propria zi de naştere, ea fiind o atee convinsă. Dacă nu se putea şti în ce zi s-a născut de fapt, atunci într-adevăr era destul de absurd să te concentrezi asupra unei singure zile. Dar domnii nu aveau de unde să ştie toate astea.

Mai târziu, în compania galantă a celor trei domni (lt.-colonel de miliţie Miklós Beider, cedent, locotenent major de miliţie József Dóra, cesionar, respectiv lt.-colonel de miliţie János Szakadáti, şef subdepartament)[2], doamna

Pápai a coborât treptele abrupte ce duceau spre cofetăria Angelika. Că acest lucru nu s-a transformat în intrarea în scenă a unei primadone de operetă se datorează exclusiv faptului că doi dintre ei, Dóra şi Szakadáti au rămas discret în urmă, în conformitate cu regulile unei conspiraţii. Surprizele însă nu s-au încheiat aici. S-au instalat într-unul din separeurile intime ale cafenelei, însă nu înainte de a se lua la întrecere, pentru a o ajuta pe doamna Pápai să-şi scoată paltonul, Miklós dovedindu-se în cele din urmă a fi cel mai îndemânatic. Imediat ce paltonul i s-a desprins de pe umeri, privirile celor trei bărbaţi au întârziat pentru o clipă asupra frumuseţii veştejite a femeii care nu mai era tânără şi nu era nici foarte înaltă. Frumuseţea era evocată de şoldurile şi pieptul generoase, care de altfel se dezvăluiseră în întregime privirii celor trei bărbaţi în fotografiile de la malul mării, îndeosebi în acele cadre care nu făceau decât să scoată în evidenţă silueta ei crepusculară şi profilul radios al chipului care-şi datora frumuseţea pe de o parte proporţiilor perfecte, pe de alta dragostei de viaţă şi veseliei ce-i izvorau din trăsături. Dacă s-ar fi întâmplat să fie adusă în discuţie provenienţa lor, faptul că aceste vechi fotografii exotice fuseseră realizate în cursul unor întâlniri conspirative de o cu totul altă natură ar fi aprins fără doar şi poate imaginaţia celor trei domni, însă discuţia nu s-a învârtit în jurul a ce se întâmplase în acele golfuri ascunse în umbra cedrilor Libanului, unde se bălăceau şi flirtau doamne şi domni aparţinând celor mai diverse naţionalităţi şi religii, care mai înainte se pozaseră cu nişte măgăruşi, cascade şi cu Marea Mediterană şi discutaseră cele mai importante sarcini ale organizaţiei locale de Partid, în timp ce războiul mondial făcea ravagii ceva mai la nord.

Aşadar, după ce toţi patru şi-au ocupat locurile în separeu şi au studiat meniul, cei trei domni au comandat „espresso” la unison, doamna Pápai a optat în schimb pentru un ceai Earl Grey, care pe vremea aceea trecea drept culmea luxului. Făcând însă aluzie la talia ei plină, a renunţat la prăjituri, în ciuda încurajărilor venite din partea celui superior în grad, Miklós, rostite pe un ton cald, baritonal.

— Prăjitura franţuzească cu frişcă este de-a dreptul excepţională, senzaţională, a asigurat-o Miklós. Nepotul meu mănâncă două dintr-odată, ca să nu mai vorbim despre aceea cu mac...

— Prăjitura Flodni! Aha, asta-i o chestie evreiască, nu-i aşa? i-a scăpat tovarăşului Szakadáti, dar a amuţit imediat ce a simţit privirile dezaprobatoare ale lui József şi Miklós. Miklós, care o cunoştea de ceva mai multă vreme pe doamna Pápai, a insistat şi a continuat să laude faimoasele minuni ale cafenelei Angelika, cunoscute peste mări şi ţări, până când, după îndelungi ezitări, doamna Pápai s-a lăsat în cele din urmă înduplecată să consume un profiterol. Războiul dintre profiterol şi mica furculiţă a lăsat urme subţiri de frişcă în colţul gurii doamnei Pápai, pe care aceasta le-a lins râzând cu poftă, prilejuindu-le domnilor numeroase remarci amuzante.

În ceea ce-i priveşte pe aceştia, chiar dacă e posibil să li se fi făcut poftă de ceva, erau conştienţi de limitările bugetare ale întâlnirii[3] şi, cu toate că în privinţa asta biroul le dăduse mână liberă, ştiau foarte bine că un pic de cumpătare nu strică niciodată. Încă înainte de sosirea profiterolului, József a ales un moment de linişte — care într-un astfel de cadru familiar se instalează adesea, când toată lumea simte că după generalităţile lipsite de sens ar

fi cazul să se treacă la ordinea de zi — pentru a scoate la iveală din geanta sa diplomat o splendidă faţă de masă brodată cu motive populare, împachetată în hârtie de mătase şi legată cu o fundă roz, provocându-i doamnei Pápai o imensă bucurie[4]. Toţi cei trei domni, Miklós, János şi József i-au urat încă o dată la mulţi ani fericiţi doamnei Pápai, izbucnind în cor, căci, aşa cum am menţionat deja, în ziua cedării şi preluării, doamna Pápai tocmai împlinea şaizeci de ani.

Spre marea consternare a celor trei domni însă, discuţia nu a decurs conform planului. Iar pentru acest lucru nu se făcea vinovată doar partea superioară, din frişcă, a profiterolului, care a căzut de-a berbeleacul pe masa cu blat de marmură, ori urma de frişcă uşor întinsă din colţul buzei doamnei Pápai, asupra căreia József, după un moment de ezitare, îmbărbătat de calitatea sa de cesionar, i-a atras tovarăşei atenţia cu un zâmbet de flăcău. Nu, a avut mai degrabă de-a face cu ceva ce doamna Pápai a spus după ce interlocutorii au detaliat sarcinile ei destul de complexe; după ce le-a repetat cu exactitate[5], pe un ton liniştitor, asemenea unui elev eminent, pe deasupra fără să-şi fi luat notiţe, confirmând faptul că are o memorie excepţională, lucru asupra căruia stă mărturie şi revărsarea bogată de detalii, specifică stilului notelor ei informative anterioare; după ce Miklós „a predat-o” pe doamna Pápai lui József, cu toate că atunci, pe moment, nu s-au referit în felul acesta la operaţiune; şi după ce Miklós, în calitate de superior, a făcut deja semn chelneriţei să aducă nota, scoţându-şi portofelul voluminos. Atunci, cu o voce ascuţită şi pătrunzătoare, asemănătoare cântecului tărăgănat al unui muezin, care a atras atenţia celor trei bărbaţi, doamna Pápai a anunţat:

— Cred că n-are sens să mai fac asta, nu am voie să mai fac asta. Aerul din jurul mesei a îngheţat, aşa că doamna Pápai a adăugat, ceva mai încet, dar în acelaşi falsetto ascuţit: Şi în niciun caz pentru că n-aş fi de acord cu ţelurile noastre comune.

Această schimbare a tonului ei i-a făcut de-a dreptul să împietrească pe cei trei domni. Chiar în acea clipă, chelneriţa a ajuns cu un zâmbet solemn pe chip în dreptul mesei şi era pe punctul de a depune nota de plată nu tocmai modestă în faţa lui Miklós. Locotenent-colonelul a oprit-o în mijlocul gestului, ridicând degetul arătător al mâinii drepte. Iniţial, s-a gândit s-o roage pe chelneriţă să revină mai târziu, dar apoi, înţelegând cu un instinct deosebit de acut stranietatea situaţiei, şi-a dat seama că n-ar face decât să atragă atenţia asupra lor, încălcând regulile nescrise ale conspiraţiei. Din fericire, la această oră deloc înaintată a după-amiezii, gaşca veselă nu a atras deloc atenţia clienţilor din Angelika cea pe jumătate ocupată. Funcţionarii din cartier veneau aici cu predilecţie la prânz, ori după ce-şi încheiau obositoarele îndatoriri de la muncă, să bea o bere sau o cafea, iar în colţ stătea indispensabila pereche de îndrăgostiţi îmbrăţişaţi, care însă erau ocupaţi cu oglindirea în ochii adânci ai celuilalt.

Însă atunci, cu o adevărată intuiţie de general, tovarăşul Beider i-a semnalat doamnei Pápai, şuierând printre dinţi să-şi retragă cavaleria din dreptul podului:

— Mai târziu!

Trebuie amintit faptul că doamnei Pápai i-a pierit curajul când a văzut faţa împietrită a lui Miklós, spoiala jovială dispărându-i într-o clipă, ba chiar ar fi putut să jure că i-a auzit scrâşnetul dinţilor. Ca o bună comunistă, a înţeles

imediat că ar face bine să tacă mâlc, căci neliniştea amară care se învârtejeşte în ea şi o sufocă încă din 1975[6] n-ar face decât să erupă în zadar.

Când în cele din urmă chelneriţa a plecat, Miklós s-a uitat la doamna Pápai şi la fel au făcut şi János şi József, amândoi în expectativă, oarecum îngrijoraţi.

— Eu, a spus doamna Pápai, v-am îndeplinit de atâtea ori, în numele democraţiei populare, cererile nenumărate şi deloc uşoare, lăsând la o parte probleme personale foarte serioase. Şi nu de puţine ori v-am făcut recomandări specifice. Şi chiar şi atunci când aţi răspuns recomandărilor mele cu exclamaţii precum „minunat”, „mulţumim”, „splendid”, „excelent”, „yofi”, nici măcar atunci nu s-a întâmplat nimic, dar absolut nimic. Ba mai mult, în ciuda recomandărilor mele atât de lăudate sau poate tocmai din pricina lor, în ultimul timp nici nu m-aţi mai căutat, de parcă nici n-aş exista. Păi, de ce să consider munca asta ca fiind importantă dacă atunci când eu spun sau recomand ceva, nimeni nu se arată interesat, doar se preface? Dar când e nevoie de ceva, hop, toată lumea se aşteaptă să sar în poziţie de drepţi. Între tovarăşi, mie nu mi se pare că asta ar fi, cum să zic, tovărăşesc. Nu văd care ar fi sensul muncii mele într-un astfel de cadru, dar continui totuşi s-o fac doar pentru că am încredere în faptul că schimbarea va aduce muncii noastre un avânt.

Ascultând izbucnirea doamnei Pápai, domnii au stat acolo pentru o clipă ca trei elevi opăriţi. Nu erau deloc pregătiţi pentru aşa ceva, nu se obişnuieşte ca agenţii recrutaţi să-şi pună la punct ofiţerii de legătură, însă Miklós, care văzuse multe la viaţa lui, a făcut faţă onorabil situaţiei.

— Dragă tovarăşă Pápai, a început el cu diplomaţie, s-a întâmplat că în ultima vreme în special am avut o mulţime de sarcini, în alte domenii. Dacă aţi fi citit cu atenţie ştirile, v-aţi fi putut imagina cu câte probleme şi dificultăţi avem de-a face şi se înţelege că în astfel de vremuri există anumite priorităţi...

Însă doamna Pápai nu s-a lăsat împăciuită atât de uşor şi l-a întrerupt insolentă pe Miklós:

— Când trebuie să traduc articole cu care sunt într-un dezacord profund — să ştiţi că mie îmi provoacă suferinţă citirea articolelor reacţionare obscene cu care sunt într-un dezacord profund — mai ales traducerea lor cuvânt cu cuvânt îmi întoarce stomacul pe dos, cu atât mai mult cu cât nu ştiu bine ungureşte, aşa că am nevoie de ajutor, dar nu primesc ajutor de la nimeni, poate doar cu excepţia fiului meu, dar nici timpul lui nu pot să-l răpesc mereu şi nici n-aş vrea să-l atrag în asta...

Cu cât vorbea mai mult şi cu cât devenea mai furioasă, cu atât se înmulţeau în vorbirea ei greşelile duioase, consoanele îşi schimbau locul între ele, sufixele se bucurau de o viaţă proprie. Bărbaţii erau de-a dreptul amuzaţi de acest lucru, iar când doamna Pápai şi-a cerut scuze, arătând ce chin este pentru ea să redacteze rapoartele pe care este nevoită să le scrie în timpul nopţii, de mână, Miklós a întrerupt-o:

— Dragă doamnă Pápai, aceste greşeli gramaticale, aceste mici erori de formulare, nu fac decât să dea şi mai multă credibilitate rapoartelor. Trebuie să recunosc că, în marea cenuşie a frazelor dătătoare de dureri de cap, au un efect de-a dreptul reconfortant. Ţin minte cât de excepţional a fost primul dumneavoastră raport, o performanţă de

debut, ca să zic aşa, cel de acum şase ani, când aţi călătorit împreună cu fiul dumneavoastră să vă vizitaţi familia. O performanţă de virtuoz, adevărată bravadă narativă, felul în care aţi descris întoarcerea în portul Jaffa pentru a vă recupera bagajele[7]. Raportul acela nu l-aţi scris pentru mine, dar tovarăşul Mercz a venit special în biroul meu ca să-l citească cu voce tare şi încă de pe atunci am luat la cunoştinţă cu ce simţ strălucit de observaţie a fost scris şi, ei bine, nu am uitat cât de adorabil mi s-a părut de exemplu, când aţi scris că v-aţi „rugat înapoi” pe vas, în loc de „aţi cerut voie să urcaţi înapoi”, sau când aţi scris despre „geamantanele din burta vasului” sau despre controlul vamal că „a fost supercifial”. Ei bine, am izbucnit efectiv în râs. Cât de potrivit...

Însă doamna Pápai s-a încruntat şi i-a tăiat din nou vorba lui Miklós:

— Dar eu, oricât de greu mi-ar veni, îndeplinesc ceea ce mi se cere, scriu rapoarte, traduc articole şi fac asta urgent, lăsând totul deoparte şi atunci sunt o tovarăşă bună. Dar dacă cer ceva, atunci sunt doar un şoricel, o goangă vai steaua ei care se târăşte în praf.

— Goangă? a întrebat tovarăşul Beider nedumerit.

— Gândac de bucătărie, a răspuns provocator doamna Pápai. Acum vreţi să-mi scurtaţi călătoria. Şi dacă accept, ce primesc drept mulţumire? Avertismentele mele sunt aruncate la coşul de gunoi. Ideile mele nu fac doi bani.

Locotenent-colonelul de miliţie Miklós Beider şi-a întors atunci aproape neobservat privirea către locotenentul major József Dóra, cedentul către cesionar. Iată ocazia de a demonstra că este la înălţimea sarcinii sale, că posedă

sensibilitatea psihologică necesară pentru a o mânui şi ghida pe doamna Pápai, pe care în aceste momente cei trei bărbaţi o admirau în secret şi mai mult, căci izbucnirea pasională o făcuse să întinerească de-a binelea.

— Dragă tovarăşă Pápai, a spus atunci József pe un ton cald, scopul meu este tocmai acela, şi s-ar putea s-o fi demonstrat de mii de ori în timpul acestei întâlniri, de a restabili încrederea între noi. Încredere care rezistă ocazionalelor zgâlţâieli. Căci scopul nostru, lupta pentru dreptate, este unul comun. Plin de tact, a făcut aluzie şi la faţa de masă brodată, pe care e adevărat că nu a cumpărat-o din propriii lui bani doamnei Pápai, dar până la urmă mituirea unui aşa-numit colaborator secret nu era obligatorie. Bineînţeles că tovarăşul Dóra n-avea de unde să bănuiască faptul că doamna Pápai avea să dăruiască faţa de masă, pe când ea decisese deja că va fi un cadou minunat pentru rudele din Tel-Aviv, pe care le va vizita în timpul acestei călătorii plătite de angajatorii ei, călătorie ale cărei obiective — doamna Pápai era conştientă de asta — îi depăşeau cu mult posibilităţile. Pentru că, deşi ea avea să facă tot ce-i stă în putinţă, existau puţine şanse să capete acces la congresul sionist, lucru de care se bucura în secret, pentru că fiecare celulă a ei se împotrivea acestui „naţionalism sforăitor”, dar cel puţin avea să fie printre cei dragi, cărora le va pricinui o mare bucurie cu faţa de masă brodată cu motive populare din estul Marii Câmpii Maghiare. În ceea ce o priveşte, doamna Pápai nu se ataşa deloc de obiecte şi se descotorosea de ele cu prima ocazie, sau dacă nu, atunci dispăreau în vreun ungher, pentru că de aruncat, nu arunca nimic. Încă din copilărie, a învăţat de la mama ei că obiectele nu trebuie fetişizate. Mama ei, cu toate că familia sa nu era una bogată, îi invita în mod regulat pe copiii străzii în casă şi le

pregătea cacao cu frişcă şi, nu o dată, împinsă de un capriciu de moment, îl cadorisea pe câte unul dintre ei cu pantofii sau hainele fiicei. Şi dacă observa că faţa copiilor ei se strâmbă de durere, le ţinea o cuvântare despre comunismul care avea să-şi reverse în curând lumina asupra întregii omeniri, căruia ei trebuie să le fie cetăţeni model. Da, doamna Pápai nu acorda însemnătate obiectelor, ochii ei străluceau la vederea cadoului primit cu ocazia zilei de naştere doar pentru că — ettiquette şmetiquette — se gândea ce cadou frumos o să devină în curând acest cadou.

De la o vreme, tovarăşul Szakadáti se foia neliniştit pe scaun, vrând şi el să spună ceva. Cu toate că tovarăşul Beider a înghiontit discret genunchiul colegului pe sub masă, gest pe care tovarăşul Szakadáti l-a interpretat greşit, luându-l drept încurajare, deşi din contră, pe această cale informală tovarăşul Beider încerca să semnaleze că această întâlnire lungită peste măsură ar trebui să se încheie. Însă Szakadáti, poate pentru că ţinuse în el prea mult ceea ce voia să zică, în timp ce colegii lui s-au conversat cu doamna Pápai, ba pe un ton jovial, ba asemenea unor profesori examinatori severi, vorbele au izbucnit acum la suprafaţă ca spuma de şampanie. Cu o vehemenţă aproape şcolărească, i-a adus aminte doamnei Pápai de atmosfera intimă şi călduroasă a primelor lor întâlniri.

Aici ar trebui menţionat faptul că, la primele întâlniri, acest bărbat de patruzeci şi doi de ani, divorţat, care ducea o existenţă solitară, în ciuda ocazionalelor, mai curând nefericitelor lui aventuri, interpretând profund greşit familiaritatea ieşită din comun a doamnei Pápai, fusese de-a dreptul încântat când aceasta şi-a cerut scuze şi i-a explicat că, pe cât posibil, ea se tutuieşte cu toată lumea.

E adevărat că Szakadáti a trebuit să-i interzică asta, ca apoi cei doi să revină la adresarea formală, cu toate că şi aceasta avea o anumită încărcătură erotică. Pe vremea aceea, şi încă ceva timp după — cu toate că regulamentul interzicea acest lucru — tovarăşul Szakadáti, un admirator al femeilor mai în vârstă, spera visător la o relaţie ceva mai intimă.

Acum, conştient de faptul că întâlnirile lor aveau să se rărească sau chiar să înceteze cu totul, din moment ce tovarăşul Dóra se va ocupa de acum încolo de doamna Pápai în locul tovarăşului Beider şi prelucrarea materialelor doamnei Pápai va ţine de competenţa exclusivă a tovarăşul Dóra, Szakadáti s-a dezumflat vizibil. Cu toate că nu se putea plânge că nu avea suficient de lucru, ţinând cont de faptul că tot calabalâcul Orientului Apropiat era responsabilitatea lui, în ciuda faptului că nu ştia nici araba, nici ebraica, iar cunoştinţele lui de engleză erau destul de restrânse, deşi trecuse testul de limbă în faţa unei comisii de o bunăvoinţă stridentă. Pe scurt, situaţia profesională îi dădea multe bătăi de cap, mai ales în aceste vremuri tulburi. Şi totuşi, abia înfrânându-şi dorinţa arzătoare care i se simţea încă în voce, i-a adus aminte doamnei Pápai de capacitatea ei încântătoare de a câştiga favoarea celorlalţi, trecând apoi la acele perspective pe care munca şi lupta comună împotriva sionismului le-ar putea deschide în faţa lor în viitorul nu foarte îndepărtat. Şi a mai adăugat, exagerând întrucâtva, că, ţinând cont de fluenţa rară în privinţa limbilor străine şi de spiritul ei aventuros, munca doamnei Pápai are o valoare inestimabilă pentru democraţia populară. Şi nu s-a putut abţine să nu menţioneze faptul că materialele pe care le-a întocmit împreună cu colegii din rezumatele doamnei Pápai au fost lăudate până şi de tovarăşii sovietici de rang înalt — dar în

acest moment Beider nu s-a mai mulţumit să apese genunchiul lui Szakadáti, ci l-a lovit cu piciorul direct în gleznă (zâmbindu-i în tot acest timp doamnei Pápai).

— Rabota ne cheamă! a anunţat Miklós zâmbind acru a scuză şi, privindu-şi deliberat ceasul, s-a ridicat de la masă. A pronunţat cuvântul rabota cu un uşor accent rusesc. Dar nu din cauza rabota, a muncii, s-a ridicat atât de brusc de la masă. Adevărul e că l-a apucat groaza în clipa în care a observat că un scriitor cunoscut pentru opoziţia sa faţă de regim, care se bucura de un bun prestigiu şi în vest, a intrat în Angelika cu o tânără de o frumuseţe înnebunitoare la braţ. Şi, aşa cum ştia din rapoartele care-i ajungeau pe birou — rapoarte care aveau legătură tocmai cu fidelitatea, fără să o pună neapărat la îndoială, ţinând-o doar sub observaţie, ca să zicem aşa — copiii doamnei Pápai se aflau în relaţii strânse cu anumite cercuri ale inteligheţiei budapestane. Miklós se temea că doamna Pápai îl va recunoaşte la rândul ei pe respectivul. Trebuia să prevină cu orice preţ ca aceştia să se salute. S-a blestemat în gând pentru faptul că au venit tocmai în Angelika, despre care, aşa cum aflase din mai multe note informative, se ştia că este unul dintre locurile preferate de întâlnire ale scriitorului, din moment ce acesta locuia în apropiere. Aşa că Miklós a sărit milităreşte în picioare şi şi-a privit ceasul cu o privire hotărâtă. Ce spectacol amuzant ofereau cei trei cavaleri, ridicându-se de la masă exact în aceeaşi clipă, ca trei roboţi, privindu-şi ceasurile. Era patru şi zece minute.[8]

După ce şi-a legat eşarfa de mătase la gât şi şi-a încheiat în ninsoarea blândă nasturii de la palton, după ce şi-a tras bine peste frunte căciula croşetată, doamna Pápai a pornit singură pe jos pe panta uşoară a străzii Batthyány în direcţia pieţei Moscova, respectiv a Căminului de Veterani

Ferenc Rózsa, spre mica ei garsonieră unde o aştepta soţul ei dement, cel care fusese cândva Pápai, stând cocoşat în cadrul uşii, chinuit de premoniţii întunecate, tremurând sălbatic de îngrijorare.

Raportez că în data de 3 decembrie 1982 m-am întâlnit în cofetăria Angelika cu c.s. n.c. DOAMNA PÁPAI. La întâlnire au luat parte şi lt.-colonel János Szakadáti şi tovarăşul lt.-colonel Miklós Beider.

Am ajuns la întâlnire cu zece minute întârziere. Doamna Pápai ne aştepta în piaţa Batthyány. După ce m-am prezentat, am felicitat-o din toată inima cu ocazia celei de a 60-a aniversări şi, alături de urările noastre i-am înmânat cadoul, o faţă de masă cu motive populare, care i-a plăcut foarte mult, şi un buchet de flori.

DECIZIE

Prin prezenta, am înmânat astăzi dosarul nr. 2959, B-1, M-1, nume de cod „DOAMNA PÁPAI" şi angajatul aparţinând reţelei informative, numit în continuare... (locul şi data naşterii, numele mamei) spre verificare suplimentară, respectiv reevaluarea statutului ocupaţional, tovarăşului József Dóra (menţionarea exactă a organului III/1-3), respectiv l-am preluat de la tovarăşul RUDOLF RÓNAI.

Budapesta. ziua... oct. 1982

Rudolf Rónai

cedent

József Dóra

cesionar

Bugetul a fost de 386 de forinţi.

PROPUNERE

Budapesta, 1 decembrie 1982

Colaboratorul secret DOAMNA PÁPAI îşi serbează în data de 3 decembrie a 60-a zi de naştere.

Din 1976 se află în relaţie operativă cu Direcţia III/I şi în toată această perioadă a furnizat mai multe informaţii valoroase privind agentul israelian şi situaţia operativă, precum şi în legătură cu demersurile mişcării sioniste. Ne-a furnizat materiale originale de la al 29-lea Congres Mondial Sionist şi plănuim să o trimitem cu scop operativ la al 30-lea Congres Mondial Sionist.

Având în vedere munca ei de până acum, cu ocazia celei de-a 60-a zile de naştere

propun

acordarea unei recompense materiale în valoare de 1000 de forinţi pentru DOAMNA PÁPAI.

lt. maj. dr. József Dóra

Am continuat discuţia cu chestiunea călătoriei la Ierusalim.

Doamna Pápai ne-a spus că rudele insistă asupra călătoriei şi au spus că o să-i acopere cheltuielile pe timpul şederii.

S-a ivit însă o problemă: ar vrea ca ea să rămână cel puţin două luni.

Tovarăşul Szakadáti a rugat-o pe doamna Pápai să încerce să-şi scurteze durata şederii, pentru că noi am avea nevoie de materiale relativ proaspete. I-a recomandat să-şi sune rudele la telefon şi să reconfirme disponibilitatea acestora de a o primi. Pentru plata convorbirii i-am dat doamnei Pápai 500 de forinţi, în schimbul unei chitanţe.

RAPORT DE SINTEZĂ

Budapesta, 1 noiembrie 1982

Colaboratorii fostei direcţii III/I-4. au recrutat-o pe nc. cs. DOAMNA PÁPAI în 1975. Ea de fapt a „moştenit" poziţia soţului ei, care fusese în legătură cu serviciile încă din anii cincizeci, dar în prezent suferă de o depresie gravă şi a devenit necorespunzător pentru îndeplinirea sarcinii.

DOAMNA PÁPAI a fost recrutată în baza unor convingeri principiale, patriotice. Fundamentele ei politice sunt ferme, este adepta declarată a sistemului nostru social.

E interesant că în ciuda supravegherii stricte a poliţiei nu mi s-a interzis să-mi cobor singură bagajele, pe când majoritatea oamenilor încolonaţi la vamă îşi aşteptau bagajele în van. După ce au coborât o mică parte dintre geamantane, la ora nouă, docherii s-au tolănit pe geamantanele din burta vasului şi au luat micul dejun. Nimeni pe lumea asta n-ar fi putut să-i înduplece să descarce mai repede bagajele şi abia după aceea să termine de mâncat. Am ieşit din sala principală a portului şi m-am rugat cu lejeritate înapoi pe vas şi mi-am coborât

singură bagajele. Ceilalţi au aşteptat ore bune să treacă de controlul vamal. Controlul a fost strict în privinţa câtorva tineri americani, care fuseseră deja la muncă voluntară în kibbutz şi au revenit în acest scop. Probabil că i-au controlat de heroină, pentru că le-au răscolit toate hainele şi i-au verificat la sânge. În cazul meu, controlul vamal, atât la sosire, cât şi la plecare a fost foarte superficial. Nici măcar nu mi-au deschis valizele. Formularul vamal obişnuit.

Am încheiat întâlnirea la 16.10, stabilind o nouă întâlnire pentru data de 6, la ora 15.00, la bufetul de lângă recepţia spitalului Kútvölgyi.

Tentativa

În momentul acela, cei doi băieţi stăteau deja de mai bine de jumătate de oră pe hol. Urcaseră cu liftul la etajul trei. Din spatele uşilor capitonate se auzeau degetele lovind sârguincios tastele maşinilor de scris. Birourile erau în mod vădit pline de viaţă, secretare treceau grăbite pe coridorul cu lambriuri de lemn, purtând obligatoriile tocuri înalte, cu documente ce aşteptau să fie semnate; din când în când trecea tropăind pe lângă ei câte un domn cu burtă, prost îmbrăcat, cu costum ponosit şi cravată, ducând un dosar gros la subraţ; uneori îşi făcea apariţia şi câte o figură în uniformă militară, cu toc de pistol prins la centurion. Veneau şi plecau, îşi vedeau de treburile lor, de parcă nici nu i-ar fi observat pe cei doi băieţi.

Erau singurii care aşteptau pe coridorul cu lambriuri de lemn, care probabil că nici nu era conceput pentru aşteptare. Lucru destul de ciudat, cu toate că, în ciuda a tot şi a toate, ei aveau sentimentul, poate nefondat, că sunt supravegheaţi, că această învălmăşeală nu e decât o piesă de teatru regizată pentru ei şi că aşteptarea prelungită nu era decât oportunitatea de a fi observaţi. Aşa că încercau să alunge acest gând, ba chiar să-l ia în derâdere, spunându-şi că aşa sunt rânduite lucrurile aici: un birou e un birou e un birou.

Dar tot a răsărit în ei o urmă de bănuială când un tânăr cu chelie pronunţată a trecut prin faţa lor pentru a doua oară şi, chiar dacă s-au prefăcut că ei sunt deasupra şi în afara tuturor acestor lucruri, tot a prins rădăcini în ei o senzaţie unheimlich, sentimentul fantomatic că toată clădirea e cu ochii pe ei. Dar dacă nici nu erau urmăriţi, doar se voia ca ei să se simtă urmăriţi? Pentru că ei, deşi au sosit separat, au fost punctuali şi, deşi nu te poţi aştepta din partea unui funcţionar, căruia îi revine zi de zi atât de mult volum de muncă, atâtea treburi administrative, să lase totul baltă şi să-l primească pe primul venit de pe stradă — dar dacă acesta este într-adevăr un birou, unde au fost chemaţi să se prezinte la o oră precisă, atunci de ce sunt ţinuţi să aştepte atât de mult?

O nelinişte greu de verbalizat pusese mai devreme stăpânire pe ei când se apropiaseră de clădirea cenuşie de pe colţ — rezultat mai degrabă al neglijenţei, decât al faptului că ar fi fost zugrăvită în această culoare — mai exact de intrarea principală, unde un bărbat în uniformă le ceruse buletinele şi le trecuse datele personale într-un catastif mare, apoi sunase undeva, anunţându-le sosirea. Potrivit panoului de sticlă neagră cu litere aurii de lângă intrare, aici se afla direcţia de paşapoarte a Ministerului de

Interne, strada László Rudas, numărul 45, în această clădire severă ale cărei proporţii le-au inspirat o trecătoare impresie de frumuseţe. Cu toate că nici nu băgaseră de seamă neobişnuita ei asimetrie: de pe stradă, dacă cineva se apropia de clădire dinspre bulevardul Lenin, din clădire nu se distingea decât cenuşiul ei, mai exact cenuşiul ei metalic. Şi poate că asta rezumă ceea ce s-a întâmplat în acea zi nu foarte fierbinte din iunie 1978. Era o clădire construită înainte de război, despre asta vorbeau proporţiile ei, ferestrele, cele două rozete de deasupra intrării principale, parţial ascunse în spatele structurii de sticlă, încastrată în fier forjat, care se întindea deasupra porţii. Şi această casă era întinată de lipsa de semnificaţie specifică tuturor caselor din zonă, dar dacă cei doi băieţi ar fi văzut clădirea în totalitatea ei, poate că ar fi observat că arată de parcă cineva ar fi combinat o biserică cu o clădire funcţionărească: în stânga intrării, ca un element neaşteptat, rezalitul faţadei era împodobit de coloane şi ferestre arcuite; deasupra, un timpan lăsa să se ghicească natura multistratificată a spaţiilor interioare şi, pentru ca semnificaţia rezalitului să fie şi mai adâncă, sub timpanul mare se putea zări un timpan mai mic. Sfinxul cu chip impasibil care stătea pe acoperiş era imposibil de zărit. Cui i-ar fi trecut prin minte să treacă pe partea cealaltă a străzii László Rudas, pentru a studia cu băgare de seamă faţada direcţiei de paşapoarte a Ministerului de Interne?

De la distanţă, de dincolo de şinele din apropierea gării, de la etajul cinci al unei case de acolo, poate că era vizibilă în toată splendoarea sa. Greu de observat pentru cei care veneau pe strada László Rudas era mai ales anul inscripţionat pe timpan, MDCCCLXXXVI, care anunţa cu mândrie că edificiul fusese construit de fapt înaintea marelui război, în anul 1896, annus mirabilis al marelui

avânt şi al sărbătoririi a o mie de ani de la înfiinţarea statului ungar. Hermele cu femei pe jumătate goale care ieşeau în evidenţă pe cheia de boltă rustică a parterului fuseseră îndepărtate de mâini atente — ori de către bombardamente, ori de o rafală de gloanţe bine ţintite —, iar în locul lor răsăriseră romburi pline de austeritate. Existau însă şi omisiuni care puteau fi atribuite vicleanului arhitect: din colţul acela al clădirii unde strada László Rudas se intersecta cu Vörösmarty, părea că o bucată fusese tăiată cu un cuţit pentru tort, de parcă ar fi vrut să afirme ceva, de parcă prin intermediul acestei mici suprafeţe clădirea ar fi vrut să se adreseze locuitorilor întregului oraş: la etajul doi exista o nişă fără statuie, deasupra căreia se întindea, în chip de element decorativ neaşteptat, ca şi cum ar fi fost pupitrul unui orator, un baldachin dantelat; iar deasupra acestuia un blazon poate intenţionat lăsat gol — căci ce se afla acolo s-a cojit, a dispărut în vârtejul Primului Război Mondial şi nimic nu le dezvăluia băieţilor că în această dimineaţă de vineri au păşit, uşor descurajaţi, de pe strada scăldată de soare, în clădirea Marii Loje Simbolice din Ungaria, palatul de odinioară al francmasonilor. Era o clasică clădire comunistă de birouri, poate ceva mai elegantă din pricina lambriurilor de lemn, iar din vechile mobile făcute la comandă mai rămăseseră câteva, risipite prin birouri. Arhitectul clădirii fusese rugat să includă în plan trei sanctuare şi două ateliere. Acest lucru reflecta şi obiceiul masonilor din acea perioadă, pentru că, în timp ce în trecut lojele individuale dispuneau de propria lor incintă, aici funcţionau mai multe loje în aceeaşi clădire, în intervale orare clar delimitate, repartizate pe săli. În clădire mai exista şi un refectoriu, unde după încheierea activităţilor se desfăşurau discuţiile joviale, un restaurant care putea fi închiriat, o bibliotecă, o recepţie, o cameră

de recreere, respectiv birouri. E adevărat că cele mai importante simboluri masonice fuseseră amplasate în locurile mai puţin vizibile. În timpanul mic de sub cel mare se găseau buchete de flori, iar aedicula ferestrelor de la etajul doi era împodobită în stil rocaille. Însă stucaturile presărate pe perete nu aveau niciun înţeles simbolic. S-ar putea ca explicaţia pentru aceste conţinuturi lipsă să fi fost acela că francmasonii au arătat întotdeauna o mare reticenţă în privinţa afişării simbolurilor organizaţiei lor. Doar cei mai atenţi trecători observau, în spatele parapetelor decorate cu urne, ornamentele de pe acoperiş. Pe lângă sfinxul sprijinit de globul pământesc, celălalt ornament principal al clădirii era format din cele patru bufniţe care susţineau globul ceresc pe care se regăsesc semnele zodiacale. Pe piedestalul acesteia se regăseşte cel mai important simbol masonic, echerul şi compasul, acesta fiind încoronat de triunghiul radiant reprezentând divinitatea.

Cu un uşor tremur în stomac, băiatul mai tânăr a păşit într-un birou cu formă neregulată şi tavanul jos. În mijlocul încăperii trona o masă enormă, iar bărbatul cu guşă dublă, purtând uniformă de locotenent-colonel şi ochelari cu ramă aurită, care i-a oferit binevoitor un loc, a părut să dispară pentru o clipă în spatele mesei când s-a aşezat la rândul său. Din pricina formei sale neregulate, biroul care dădea senzaţia că fusese îmbinat din mai multe încăperi, părea surprinzător de mare, neaşteptat de încăpător, dar în acelaşi timp îngust şi incomod. În partea stângă, lângă peretele din fund se vedea o mică nişă a cărei adâncime nu putea fi evaluată. Poate că era un spaţiu de trecere. Dacă cineva ar fi vrut să tragă cu urechea la conversaţia din cameră, ar fi putut să stea fără griji în nişă, pentru că cel care intra de pe coridor nu avea cum să-l vadă, chiar

dacă ar fi făcut mai mulţi paşi către mijlocul încăperii. Din cauza tavanului fals foarte scund, dar în special a ferestrelor arcuite, evidenţiate cu neîndemânare, care fuseseră fără îndoială gândite pentru un interior mult mai mare şi care în acest fel abia lăsau să intre lumina de pe stradă, în încăpere lumina trebuia ţinută aprinsă şi-n timpul zilei, altfel încât, în anumite momente, în concordanţă cu starea sufletească a celor aflaţi în interior, părea de-a dreptul minusculă şi întunecată. Şi mai surprinzător era faptul că, datorită cine ştie cărei constrângeri sau consideraţii curioase, în dreptul ferestrelor arcuite, pe o distanţă de un metru şi jumătate, podeaua era cu douăzeci de centimetri mai joasă, astfel încât dacă cineva ar fi vrut să se plimbe încolo şi încoace ar fi fost nevoit să urce şi să coboare mereu câte o scară, de parcă ar fi şchiopătat. Probabil că din acest motiv, ocupantul actual al încăperii prefera să rămână în partea din faţă a acesteia, unde în schimb biroul colosal, care în realitate era format din două piese de mobilier de dimensiuni diferite, alipite, uzurpa totul, înghiţind aproape în întregime spaţiul. Astfel, biroul semăna cu o celulă înghesuită, care din spate era blocată de un zid invizibil, aflat în faţa celui real. Cine ştie, poate că odinioară aceasta era aşa-numita „cameră obscură”, unde candidatul francmason, înainte de a fi condus în sanctuar şi a fi supus diferitelor rituri de trecere, putea să reflecteze în solitudine şi să-şi scrie testamentul spiritual. În orice caz, cel care-şi petrecea aici zilele trebuia să se fi simţit gigantic şi minuscul în acelaşi timp, un funcţionar obosit, eviscerat, dar şi o eminenţă cenuşie, omnipotentă, care dispune de soarta oamenilor. În partea dreaptă se aflau două dulapuri mari de fier, vopsite într-un maroniu urât, cu cheile la locul lor, în încuietorile lor lucioase. Lângă ele, o mobilă scundă cu uşi de sticlă în stil rococo, un fel de

dulap pentru documente, în mod vizibil gol. În stânga, o masă rotundă de marmură, cu două scaune din lemn curbat, mai potrivite pentru o cafenea, pe masă un milieu, pe acesta o scrumieră din cristal cu plumb şi o cafetieră strălucitoare de metal, aşezată pe o plită electrică, din care ieşea un cablu negru gros, băgat în priza mătăhăloasă. Aerul mirosea a boabe de cafea proaspăt măcinate.

După ce s-a prezentat, locotenent-colonelul s-a holbat o vreme în tăcere la mâinile cu manichiura îngrijită. În faţa lui, pe masă, zăcea un paşaport nou-nouţ, aproape că i se simţea mirosul în aer. Studiindu-şi unghiile de la mâna stângă, locotenent-colonelul şi-a aşezat dreapta pe paşaport. Privirea lui distantă a căzut asupra băiatului, ca un prădător care încă nu a decis ce va face cu prada sa, dacă să o ucidă imediat sau să se mai joace o vreme cu ea.

Ambii băieţi au rămas suprinşi când într-un târziu secretara, o matroană de cincizeci de ani, cu părul vopsit, purtând o fustă lungă gri şi o cămaşă albă cu mâneci bufante, l-a chemat mai întâi înăuntru pe băiatul mai mic. Iacov şi Esau, eterna poveste a privilegiilor primului născut.[9]

Locotenent-colonelul putea să aleagă între două căi de abordare. Îşi practica meseria de mulţi ani, putea să le aplice cu uşurinţă pe amândouă, frazele stăteau pregătite, zăceau în sertar, n-avea decât să le scoată, una dintre ele era rău prevestitoare, cealaltă jovială, una dintre ele ascundea o ameninţare în spatele frazelor, nori cenuşii de furtună în depărtare, cealaltă promitea perspective de vis şi siguranţă, un răsărit roz la orizont. Asemenea unui virtuoz, avea la el toate expresiile, întregul scenariu era la

degetul lui mic, considera că recrutarea e cea mai incitantă şi mai plină de inspiraţie dintre sarcinile sale. O savura cel mai mult, ea era cea care semăna cel mai bine cu teatrul la care visase în copilărie. Era un rol pe care-l juca bucuros, chiar dacă ştia — căci nu era prost — cât de ridicol de meschină era perspectiva pe care se pregătea acum să o dezvăluie tânărului care stătea în faţa lui şi care nu avea de unde să ştie ce-l aşteaptă.

Asemenea tuturor suspecţilor învinuiţi de crime pe care cu siguranţă nu le-au săvârşit, băiatului îi vibra toată fiinţa. Poate că se şi temea, fără să fie conştient de faptul că se teme. Toate aceste lucruri erau evidente din felul în care-şi ţinea buzele întredeschise, gata să respire, din roşeaţa vagă a obrajilor, din ochii strălucitori şi alte semne abia perceptibile pentru cei neiniţiaţi. Şi cu toate că nu era un suspect, de ce ar fi fost?, momentul acesta prielnic trebuia exploatat. Trebuia să-i sugereze, într-o manieră delicată, că balanţa puterii e inegală. Dar trebuia să facă asta în aşa fel încât să nu-şi sperie sau măcar să-şi alarmeze prada: da, aceasta trebuia urmărită, momită. Şi de cele mai multe ori, chiar şi-n cazul unor intelecte mai ascuţite decât ale băiatului, era suficientă o simplă aluzie la meandrele carierei, la accidentele care pot surveni în cursul acesteia.

La Moscova, pe când participa la un curs de perfecţionare, în timpul cursului de istorie politică, locotenent-colonelului îi picase în mână, prin cine ştie ce miracol, un volum răscitit al lui Talleyrand. Observându-i privirea plină de jind, genialul locotenent-colonel Volkov i-a îndesat în mână cartea, bătându-l prietenos pe umăr, iar după ce tânărul a reuşit, nu fără dificultăţi, să facă rost de un dicţionar francez-maghiar, a putut în sfârşit să se apuce de carte. Bineînţeles că minţise, spunând că ştie franceză. Minciuna e un beteşug profesional, declarase la un moment dat

superiorul său, în timp ce-i făcea o dare de seamă despre afacerile lui amoroase, „hai să nu-i spunem minciună, asta-i doar diplomaţie!” remarcase el. Nu e exclus ca viitorul locotenent-colonel să se fi îndrăgostit pe viaţă la Moscova de Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord, episcopul francez devenit revoluţionar. Îi ştia pe dinafară cele mai bune aforisme. Oare nu Talleyrand spusese cândva: „un om căsătorit ar face orice pentru bani”? Evident că în această instituţie nu erau atât de mulţi bani, nu banii erau principalul, dar uneori era necesară plata unor despăgubiri, recompense sau nişte mici compensaţii materiale, sume meschine, suficiente însă pentru a-i înlănţui şi mai tare pe delincvenţi, dacă nu prin altceva, măcar prin sentimentul de vinovăţie. Şi oare nu acelaşi Talleyrand spusese şi că „vorbirea serveşte la ascunderea gândurilor”? Ah, cât de bună e asta! Locotenent-colonelul a început să-şi stoarcă creierii ca să găsească o maximă potrivită, ar fi vrut să-l impresioneze pe tânărul care lucra la teatru, despre care nu numai că se spunea, dar se şi vedea că e foarte cultivat şi foarte deştept.[10] Dar nu i-a venit nimic în minte, poate o să-i vină în timpul conversaţiei. Important era să nu aibă nici cea mai vagă bănuială că ar fi vorba de o constrângere. Desigur, în cazul doamnei Pápai constrângerea nu a fost necesară. E adevărat că nu i s-a spus că fusese reclasificată cu multă vreme în urmă[11], dar nici nu trebuia să ştie. După patru ani de colaborare fără incidente ar trebui deja să bănuiască faptul că asta nu-i o joacă de copii şi, de altfel, care e diferenţa dintre un „colaborator secret” şi un „coleg secret”? În esenţă, acestea sunt doar nuanţe, dar trebuie avută în vedere sensibilitatea etică a oamenilor, nimeni nu vrea să devină informator de bunăvoie şi nesilit de nimeni sau, mai bine spus, cei care vor sunt ultima speţă a omenirii, deşi bineînţeles că omul mai are de-a face şi cu

astfel de indivizi. Dar a devenit limpede încă de la început că, deşi doamna Pápai e un membru declarat al partidului (există tot felul de ciudăţenii pe pământ), îşi efectua călătoriile din ce în ce mai frecvente, care nu erau deloc lipsite de riscuri — din moment ce Shin Bet era, fără îndoială, cel mai bun serviciu de inteligenţă din lume — deoarece, mai presus de orice, voia să fie în preajma adoratului ei tată. Şi pe deasupra îl mai ţinea în cârcă şi pe soţul ei nebun care mai înainte — locotenent-colonelul răsfoise conştiincios cele trei dosare groase, atunci când apăruse pentru prima dată posibilitatea de a o angaja pe doamna Pápai — acţionase destul de imprevizibil, până când într-o bună zi şi-a pierdut minţile. Un om fără îndoială înzestrat, vorbea şapte limbi cursiv, dar era mult prea dezordonat şi imprevizibil. O mare parte a rapoartelor lui ar fi putut foarte bine să ajungă direct la coşul de gunoi, dacă n-ar fi trebuit să fie introduse în dosarul lui de lucru. Pe deasupra, fiind un jurnalist practicant, abia dacă scria ceva şi, potrivit observaţiei recurente a ofiţerului său de legătură, cuvintele trebuiau scoase din el cu cleştele, iar atunci când cuvintele veneau în sfârşit, obişnuia să relateze aceeaşi poveste, de fiecare dată altfel. Iar când doamna Pápai i-a informat în legătură cu episoadele grave de manie a persecuţiei de care suferea soţul ei, locotenent-colonelului aproape că i-au scăpat vorbele grăitoare, á la Talleyrand, că cel puţin în acest caz e valabil faptul că circumstanţele obiective sunt validate de starea subiectivă, că baza determină suprastructura.

Desigur, ideea nu era ca rapoartele să fie întotdeauna utile, dar acestea trebuiau totuşi fabricate. Adevărul e că locotenent-colonelului nu prea îi plăcea această componentă industrială a muncii sale. Exista o normă tacit acceptată, dar dacă uzina funcţiona în permanenţă, din

când în când le mai pica în mână câte o pradă frumuşică. Ca să nu mai vorbim despre faptul că informatorul trebuie ţinut ocupat, nu poate fi neglijat, trebuie să simtă că sunt cu ochii pe el. Însă Pápai era, în ciuda celor şapte limbi pe care le vorbea şi a aparentului său entuziasm pentru cauză, în felul său bâlbâit, un spion mizerabil, lăsându-se cu uşurinţă antrenat în certuri cu oricine, fiind incapabil să coopereze cu cei care nu-i împărtăşeau convingerile politice. Şi din păcate situaţia era parţial aceeaşi şi în cazul doamnei Pápai, motiv pentru care doamna Pápai e tot „un bilet de loterie”, cum a observat cu cinism tovarăşul Istán Berényi la o şedinţă. Ea trebuie aşadar dezobişnuită să-şi pună convingerile mai presus decât munca.[12] N-a încercat niciodată să-şi ascundă antipatia faţă de statul evreu, ceea ce a şi motivat-o în definitiv, astfel încât a trebuit ghidată cu răbdare către înţelegerea faptului că aceste lucruri ar trebui să fie separate, convingerile personale şi servirea cauzei, interesele taberei socialiste şi părerea persoanei operative.

S-a întâmplat nu o dată ca locotenent-colonelul să aibă discuţii serioase cu ea pe această temă, bineînţeles fără a pune sub semnul întrebării viziunea de neclintit a doamnei Pápai asupra lumii, care reprezenta un obiect de interes antropologic în sine. S-a întâmplat rar ca locotenent-colonelul să întâlnească un evreu care să urască atât de vehement, aproape caricatural statul evreu, care pe deasupra să fie şi locul său de naştere.[13] Doamna Pápai a avut grijă să-l corecteze de fiecare dată pe locotenent-colonel, când acesta sugera că se născuse în Israel — „Nu în Israel, în Palestina”, îl întrerupea ea nervoasă, replică la care el nu putea să nu zâmbească. Asta nu-i pica prea bine doamnei Pápai, însă locotenent-colonelul nu dădea prea multă importanţă distincţiei ei rigide şi copilăroase. Odată,

a râs vreo zece minute, plesnindu-şi genunchii, pornind de la o frază[14] care figura într-unul din rapoartele doamnei Pápai, dar a hotărât să nu insiste asupra temei şi să nu atragă atenţia colaboratoarei secrete nici măcar în scop pedagogic asupra greşelii de logică pe care o săvârşise. Cu toate că ar fi fost foarte curios să vadă ce răspunde doamna Pápai la întrebarea aparent inocentă: „De unde a tras tovarăşa concluzia că e plauzibil să existe un astfel de sentiment?" O înţelegea într-o anumită măsură pe doamna Pápai. Până şi un locotenent-colonel putea să aibă îndoieli şi obsesii din afara sferei muncii, dar dacă ar asculta de aceste voci de sirenă, nu şi-ar mai putea face treaba onorabil. Totuşi, cu toate contradicţiile şi aderarea ei excesivă la linia partidului, doamna Pápai era o „clientă" ideală, care le-a fost împinsă inexorabil în braţe de situaţia ei financiară încurcată, de viziunea deviantă şi neclară asupra lumii a copiilor ei, respectiv de necesitatea de a înlesni venirea în ţară a rudelor ei din Israel. Bineînţeles că locotenent-colonelul a vorbit doar în trecere cu doamna Pápai despre aceste lucruri şi n-a întrebat-o niciodată despre problemele ei de familie, o ajuta atunci când avea nevoie în privinţa evaluării câte unei cereri de viză. Însă atunci când doamna Pápai dădea curs nemulţumirilor[15], o asculta, dând dovadă de o compasiune ieşită din comun şi îşi bătea capul întrebându-se cum ar putea să rezume toate informaţiile marginale şi inutile într-o frază succintă. Exista oare vreun fapt sau amănunt valoros printre informaţiile care i-au fost aduse la cunoştinţă?

— Amănuntele au o însemnătate uriaşă, spusese locotenent-colonelul Volkov la Moscova, dar ar fi putut s-o spună şi Talleyrand. Totuşi, în timpul întâlnirilor, astfel de incursiuni în viaţa privată erau rare, acestea se concentrau

mai degrabă asupra sarcinilor informatorului, sarcini pe care doamna Pápai le îndeplinea dând dovadă de mult zel.

***

O fotografie alb-negru din 1951 stă mărturie asupra faptului că – fără îndoială pentru a adresa mulţimii festive care se îndrepta spre Piaţa Eroilor urările locatarilor cu ocazia celebrării zilei de 1 Mai – casa de pe strada Podmaniczky 45 a fost împodobită cu două steaguri roşii mai mici şi două mai mari, iar deasupra inscripţiei ÎNFRĂŢIREA POPOARELOR ÎN LUPTA PENTRU PACE se puteau zări portretele de mici dimensiuni ale lui Lenin, Rákosi şi Stalin, cu toate că cel al lui Rákosi era cu câţiva centimetri mai mic decât cel al colegilor rus şi gruzin. În 1978 se făcea aşadar mai bine de un sfert de veac de când clădirea se afla în proprietatea Ministerului de Interne, iniţial Autoritatea pentru Protecţia Statului (ÁVÓ), iar în 1951, când organele de interne s-au mutat aici o dată pentru totdeauna, străzii i s-a schimbat numele din Podmaniczky în Rudas. Dar niciunul dintre ei nu ştia, nici locotenent-colonelul, nici băiatul, că tocmai în acea cameră de la etajul trei, unde avea să se desfăşoare discuţia lor cu caracter intim[16], secretara politicianului Gyula Gömbös, care semăna în mod izbitor cu cea a locotenent-colonelului, bătuse de zor la maşină discursurile preşedintelui Asociaţiei Naţionale pentru Apărare a Ungariei. Pe atunci, coridorul îngust de trecere din fundul încăperii ducea în partea decomandată a sălii mari, care rămăsese boltită.

Aici s-a instalat aşadar Gömbös, în cea mai încăpătoare dintre încăperi, ale cărei fresce în stil egiptean, „curat evreieşti”, erau adesea luate în derâdere de gealaţii săi.

Dintr-un motiv sau altul, Gömbös nu a permis îndepărtarea ori acoperirea acestora. Nu o dată, secretara l-a surprins pe domnul preşedinte holbându-se, adâncit în gânduri, la rogozul pictat în stil secesionist pe pereţii biroului său. Asemenea unui om atins parcă de forţa metafizică emanată de imaginile antice.

De fapt, francmasonii fuseseră nevoiţi să-şi facă bagajele şi să plece din clădire încă înainte de începutul terorii albe, pe 19 martie 1919. La început, i-au fost repartizate Partidului Social-Democrat câteva spaţii comerciale şi birouri, apoi pe 21 martie, guvernul republicii sovietice a ocupat întreaga clădire a Marii Loje. Organizaţia de extremă dreaptă a lui Gömbös a ocupat clădirea pe 14 mai 1920, iar ulterior, pe 18 mai, ministrul de interne Mihály Dömötör a interzis activităţile lojei. În septembrie 1923, ministrul de interne Rakovszky (fiul fostului mare maestru!) a ordonat autorităţii cadastrale să treacă clădirea în proprietatea Fondului Naţional Medical al Funcţionarilor Publici. Mafia imobiliară funcţiona în Ungaria încă de pe atunci. La sfârşitul anilor douăzeci, Gömbös a rămas în clădire, ba mai mult, cu toate că Miklós Horthy şi cercul său de apropiaţi au făcut tot posibilul pentru a-l îndepărta pe Gömbös din viaţa politică, organizaţia lui a trecut clădirea în proprietatea sa. La puţin timp după aceea, Gömbös a părăsit organizaţia pe care o fondase, însă oamenii lui, dintre care mulţi au devenit cu timpul membri proeminenţi ai partidului crucilor cu săgeţi, au rămas în clădire şi au transformat-o într-o bază a raidurilor împotriva evreilor, iar fosta pivniţă a francmasonilor a devenit un depozit ideal pentru bunurile furate. Starea idilică a durat până la asediul Budapestei.

În februarie 1945, când asediul era încă în toi, francmasonii ieşiţi din adăposturile antiaeriene au

revendicat de la guvernul provizoriu clădirea în care se aflase Marea Lojă. În euforia libertăţii de după încheierea războiului, cererea le-a fost îndeplinită. Dar noul guvern le-a recomandat să ajungă la o înţelegere cu Partidul Naţional Ţărănesc, care se mutase înaintea lor în clădire. Situaţia Marii Loje a fost îmbunătăţită de un decret al Ministerului de Interne din aprilie 1945, prin care activitatea francmasonilor devenise din nou legală.

Reţeaua de contacte a francmasonilor funcţiona de minune. În februarie, Marea Lojă încheia deja un acord temporar cu Partidul Naţional Ţărănesc din poziţia de proprietar: acordul recunoştea dreptul Partidului Naţional Ţărănesc de a folosi anumite părţi ale clădirii de la etajele doi şi trei. Acesta însă era doar un truc strategic. Reconstrucţia clădirii a început în septembrie 1946, atât mulţumită donaţiilor, cât şi ajutorului american. Când au început lucrările, francmasonii au insistat asupra golirii clădirii. În acest sens, Marea Lojă a încercat să facă demersuri pentru declararea clădirii drept monument istoric. Pe 1 octombrie 1946, marele maestru Géza Supka a informat în acest sens comisia de construcţii, dar a adăugat:

— De altfel, se pare că întreaga acţiune devine inutilă, pentru că Partidul Ţărănesc este dispus să părăsească clădirea Lojei în mod paşnic.

Acest lucru s-a şi întâmplat la începutul lui 1947, în urma unei decizii judecătoreşti definitive. József Kővágó, primarul general al Budapestei, care, în calitate de membru al lojei Corvin era la rândul său francmason, s-a oferit să doneze 30.000 de forinţi în numele capitalei, să îndepărteze gratuit molozul, şi de asemenea să furnizeze plante decorative pentru împodobirea clădirii. În ciuda

problemelor financiare, munca progresa fără dificultăţi. Una dintre cele mai mari probleme o reprezentau infiltraţiile de apă, împotriva cărora — soluţia aleasă fiind tratarea simptomatică — s-a decis umplerea subsolului cu moloz. Pe 15 martie 1948 a fost ţinută o ceremonie formală care să marcheze deschiderea proaspăt renovatului atelier de la primul etaj. Pe 12 iunie 1949, conducerea Marii Loje a dispus punerea în act a unei decizii luate în urmă cu patruzeci de ani, care însă nu fusese niciodată implementată. Potrivit acesteia, sala mare a primit numele de Kossuth, atelierul central a devenit atelierul Balassa, în timp ce atelierele 2-4 au fost botezate Ady, Kazinczy şi Martinovics.

Situaţia idilică nu a durat foarte mult. În iunie 1950, Révai a atacat violent francmasonii, iar pe data de 12, ÁVÓ a făcut o razie în clădirea lojei, ocupând-o. Şi, cu asta, soarta clădirii a fost pecetluită.

* * *

Din tăcerea abruptă care s-a lăsat peste ei la începutul discuţiei şi care la urma urmei era tăcerea lui, locotenent-colonelul a simţit că băiatul va fi un caz mai dificil decât cele cu care se confrunta de obicei. În jurul lui plutea un aer neobişnuit de inviolabilitate şi invulnerabilitate, asta radia din zâmbetul lui prevenitor, dublat de o aură de singurătate profundă, pe care locotenent-colonelul, nevând încotro, a început să-l respecte. Din acest motiv, în cursul conversaţiei propoziţiile lui au trecut involuntar în modul condiţional-optativ, iar atenţionările lui, menite să fie neînduplecate, dure şi ameninţătoare au căpătat pe parcurs, înainte de a fi rostite, consistenţa untului.

Timpul alocat discuţiei era pe terminate, dar locotenent-colonelul continua să-şi frământe creierii în căutarea unui citat din Talleyrand, cu care să-l impresioneze pe tânăr. Nu are familie. Poate că nici n-o să aibă vreodată, s-a gândit sec locotenent-colonelul, care observase că ochii băiatului seamănă izbitor cu ochii doamnei Pápai. Asta l-a umplut de o oarecare speranţă, dar tot nu a reuşit să treacă dincolo de tăcere. Locotenent-colonelul se ridicase deja de la birou cu paşaportul în mână — nici în felul acesta nu părea mult mai înalt decât atunci când era aşezat — şi i-a întins băiatului paşaportul, a ridicat privirea direct către ochii verzi-albăstrui ai băiatului şi i-a spus, cu o vehemenţă care l-a surprins şi pe el:

— Cafeaua să fie fierbinte ca iadul, neagră ca diavolul, curată ca un înger, dulce ca dragostea. La final s-a înroşit. Talleyrand, a adăugat el. Doriţi o cafea? În acel moment şi-a dat seama ce greşeală mare făcuse.

— A, Talleyrand, a spus băiatul cu un zâmbet larg. Acesta este începutul sfârşitului.

La care, ca într-o partidă de şah, locotenent-colonelul a răspuns imediat cu un alt citat:

— E mai rău decât o crimă, e o greşeală.

— Ăsta e Fouché, a răspuns nonşalant băiatul, luând paşaportul din mâna locotenent-colonelului. Ministrul poliţiei.

— Cine?

— Stefan Zweig a scris despre el o carte. E de căpătâi.

— Cine a scris o carte despre el? Locotenent-colonelul era complet zăpăcit.

— Mulţumesc, nu doresc. Fratele meu mă aşteaptă afară, a spus băiatul.

Ca şi cum ar fi aşteptat doar rostirea acestui cuvânt magic, locotenent-colonelul s-a adunat, tresărind uşor.

— Vă rog, a început el şi l-a surprins tonul aproape implorator care i s-a strecurat în voce. Între timp i-a trecut prin cap, şi îi venea să intre în pământ de ruşine — Suntem exact ca doi îndrăgostiţi în gară, într-un film franţuzesc. Privirea i s-a înceţoşat, respiraţia i s-a îngreunat. Dar apoi şi-a venit în fire.

— Vă rog, a spus cu hotărâre în glas, să nu-i menţionaţi fratelui dumneavoastră subiectul discuţiei noastre. Aţi fi dispus să faceţi asta pentru mine?

— Bineînţeles, i-a spus băiatul şi, înainte de a ieşi pe uşă, şi-a întors încă o dată privirea. Locotenent-colonelul stătea acolo, pe jumătate întors, de parcă s-ar fi uitat la o persoană pe care nu o vedea decât el, apoi a dispărut din spaţiul vizual al băiatului, pentru că acesta a închis uşa în urma lui.

— Ce crezi, Gyuri? l-a întrebat locotenent-colonelul pe Ocskó, care ieşise din coridorul de trecere.

Ocskó, în haine civile, şi-a aprins o ţigară.

— Nu ştiu, a spus el pe un ton informal. Cred că ar fi trebuit să fii mai dur cu el.

— Mai dur? Locotenent-colonelul i-a aruncat o privire lui Ocskó. Mă bucur că mi-au ieşit câteva propoziţii coerente pe gură.

— Te-a hipnotizat în asemenea hal? a întrebat Ocskó pe un ton zeflemitor.

— Crezi că o să se prezinte după călătorie?

— Habar n-am, a spus Ocskó, după care a strigat-o pe secretară. Marika, o cafea!

Marika a intrat în încăpere din cealaltă parte, dintre dulapurile de fier, printr-o uşă secretă care se deschidea fără zgomot.

— S-o fac acum?

— Mai aşteptaţi, tovarăşă, i-a răspuns locotenent-colonelul cu o voce răguşită, la care Marika a făcut ochii mari. Faptul că locotenent-colonelul i s-a adresat cu tovarăşa nu promitea nimic bun.

Doamna PÁPAI ne-a atras de asemenea atenţia asupra celor doi fii ai ei, care în viitorul apropiat ar dori de asemenea să călătorească în Israel, pentru a-şi vizita rudele. (Am luat măsuri şi în ceea ce priveşte cazul lor.)

C.s. n.c. DOAMNA PÁPAI, de ale cărei servicii beneficiem de multă vreme în mod fructuos, ne-a comunicat în timpul ultimei noastre întâlniri că ambii ei fii au depus o cerere de eliberare a unui paşaport la autoritatea competentă din cadrul Ministerului de Interne. Potrivit DOAMNEI PÁPAI, scopul primar al călătoriei fiilor ei este acela de a participa

la sărbătorirea zilei de naştere a bunicului lor, Avi-Shaul. Avi-Shaul este un cunoscut scriitor şi activist pentru pace israelian, vicepreşedinte al Ligii (israeliene) pentru Drepturile Omului.

[...]

Fiii c.s. n.c. DOAMNA PÁPAI: Péter Forgách (n: 10.09.1950), colaborator ştiinţific al Insitutului pentru Educaţie Populară. András Forgách (18.07.1953), dramaturg, în prezent este încă membru al Teatrului Naţional din Kecskemét. A studiat istoria filosofiei la Universitatea Eötvös Lóránd şi se pregăteşte să devină regizor de film. Este membru al Federaţiei Tineretului Comunist. Se declară comunist, dar nu poate să accepte responsabilităţile care vin odată cu statutul de membru al partidului. Este un om foarte talentat care ştie să tacă, dar care în acelaşi timp umblă prin lume ţinându-şi ochii deschişi.

Pe baza cunoştinţelor noastre, considerăm oportun ca înainte de excursia sa în Israel să purtăm cu el o discuţie în birourile Departamentului Paşapoarte, invocând cererea sa privind eliberarea paşaportului.

În cursul conversaţiei ar uma să-i atragem în mod politicos atenţia asupra posibilelor obstacole pe care le-ar presupune excursia, arătându-i dificultăţile pe care le-ar putea întâmpina din cauza lipsei relaţiilor diplomatice.

Am clarifica pentru el scopul principal al călătoriei — pe lângă vizitarea rudelor — apoi planurile şi aşteptările cu care călătoreşte în Israel.

În măsura în care în decursul discuţiei impresia noastră va fi aceea că doreşte să colaboreze cu noi, îl vom contacta în momentul întoarcerii în ţară.

Discuţia va fi întreprinsă de tovarăşul lt.-colonel de miliţie Miklós Beider, cu participarea tovarăşului cpt. de miliţie György Ocskó.

Datorită cunoştinţelor sale locale privind Israelul şi cercului social extins, DOAMNA PÁPAI ne-a înlesnit munca printr-o activitate folositoare de descoperire a unor informaţii confidenţiale, pe lângă faptul că e în continuare singurul nostru traducător de limbă ebraică pe care putem conta. Ţinând cont de faptul că clasificarea ei drept coleg secret e doar o formalitate, nu îi vom comunica acest lucru în particular.

DOAMNA PÁPAI este un om dârz, „băgăreţ", care munceşte neclintit şi cu sârguinţă. Vârsta (60 de ani), educaţia de nivel mediu, zăpăceala ei, care poate fi pusă pe seama tragediei familiale şi a nivelului nesatisfăcător al pregătirii nu ne permit maximizarea potenţialul ei.

A fost evident pe tot parcursul discuţiei cu DOAMNA PÁPAI că experienţa acumulată privind situaţia israeliană o indignează profund, înflăcărarea ei aproape că o împiedică să evalueze cu luciditate şi obiectivitate chestiunile politice. A accentuat la tot pasul caracterul intolerabil al politicii israeliene.

Evreii, dacă se simt evrei (pentru că e plauzibil să existe un astfel de sentiment, adevărat sau fals, dar există).

DOAMNA PÁPAI este un partener de încredere, conştiincios şi corect. Şi-a asumat deja partea de răspundere în munca

de strângere a informaţiilor. Munca ei este însă influenţată de starea soţului ei, de consecinţele acestei stări. Chiar şi lăsând asta la o parte, condiţiile ei familiale sunt extrem de complicate, în mare dezordine (Are trei copii adulţi, doi băieţi şi o fată, respectiv încă o fată adoptată). Viaţa ei, departe de a fi una uşoară, este îngreunată de fiecare copil în parte, cu excepţia fetei adoptate. În urma unei excursii în SUA în scopul vizitării rudelor, fata, care de altfel se afla sub supravegherea serviciilor noastre secrete, s-a căsătorit şi a rămas acolo. Serviciile noastre secrete consideră necesară amânarea revenirii ei în ţară. Plecarea fetei şi mai ales împiedicarea efectuării unei vizite în ţară îi provoacă DOAMNEI PÁPAI conflicte interioare serioase.

În baza unei recomandări aprobate, pe data de 23 iunie 1978 am purtat o discuţie cu András Forgách în biroul avizat al Departamentului de Paşapoarte.

Pe parcursul discuţiei, i-am atras în mod politicos atenţia asupra obstacolelor pe care le-ar putea întâmpina în timpul călătoriei în Israel, asupra greutăţilor pe care le-ar putea ridica lipsa relaţiilor diplomatice. I-am comunicat faptul că, la solicitarea lor personală, permitem câtorva tineri, a căror atitudine umană şi politică o stimăm foarte mult, să plece în Israel, dar le urmărim îndeaproape călătoria, pentru că ne temem de faptul că, lipsiţi fiind de relaţii diplomatice, ar putea fi expuşi unor provocări sau altor greutăţi care nu pot fi anticipate. În timpul discuţiei am făcut referire şi la una sau două incidente specifice, în care au fost implicaţi cetăţeni unguri. Faptul că era conştient de o mare parte din aceste riscuri i-a întărit încrederea în mine.

După aceea l-am întrebat cu ce planuri, cu ce aşteptări călătoreşte în Israel.

András Forgách a spus că doreşte să călătorească la invitaţia bunicului său, Avi-Shaul, persoană publică şi cunoscut scriitor israelian, cu scopul de a-l ajuta pe acesta să-şi pună în ordine moştenirea literară, dată fiind vârsta înaintată a lui Avi-Shaul.

Apoi, am avut o discuţie scurtă, dar detaliată despre Israel, despre situaţia actuală, iar după ce i-am urat călătorie plăcută, mi-am luat rămas bun de la el, spunându-i că mi-ar face plăcere să-l revăd după întoarcerea în ţară, căci m-ar interesa experienţele şi impresiile dobândite acolo. Am subliniat însă faptul că ar trebui să facă asta doar de bunăvoie, doar în cazul în care va fi convins că prin asta ar putea să ne facă un serviciu şi dacă astfel nu ajunge la un conflict cu el însuşi. L-am rugat ca discuţia noastră să rămână confidenţială, să nu-l informeze nici măcar pe fratele său, cu care am vorbit separat pe această temă, cu diferenţa că acestuia nu i-am solicitat să se prezinte la noi după întoarcerea în patrie.

I-am spus lui András Forgách că l-am rugat să se prezinte la noi după întoarcerea în patrie doar pentru că am impresia, considerându-mă un destul de bun cunoscător al firii umane, că e o persoană căreia îi pot solicita ajutorul dacă ţelul este nobil.

András Forgách mi-a mulţumit pentru încrederea acordată şi mi-a promis că după întoarcerea în patrie se va prezenta necondiţionat la Departamentul Paşapoarte, unde i-am lăsat numărul meu de telefon. După discuţie, am fost contactat de către mama lui András Forgách. Mi-a spus că după întâlnire a fost contactată de către András, care a vorbit în termeni extrem de pozitivi despre discuţia desfăşurată la Departamentul Paşapoarte şi este hotărât

să întocmească un raport despre drumul lui în Israel şi experienţele de acolo.

András Forgách, care este colaborator ştiinţific în cadrul Institutului pentru Educaţie Populară, dramaturg, a studiat la facultate istoria filozofiei şi se pregăteşte să devină regizor. Este o personalitate agreabilă şi plină de culoare. Dispune de o erudiţie peste medie şi cunoaşte bine limba engleză.

Planul meu este să folosesc următoarea întrevedere în scopul aprofundării relaţiei cu el, pentru că, potrivit evaluării mele, ar putea deveni un contact important pentru noi.

locotenent-colonel de miliţie Miklós Beider

Londra, 1962

Pápai era nervos.

Îşi trăgea după el băiatul de nouă ani, pe Finchley Road, principala stradă, cu denivelări, din Hampstead – mergea, sau mai degrabă alerga. Degeaba încerca băiatul să ţină pasul cu ritmul imprevizibil al paşilor lungi ai tatălui său. Au trecut pe lângă prăvălii micuţe de la periferie, au lăsat în urmă o staţie de autobuz, unde călătorii aşteptau aşezaţi în şir indian, apoi un zid de cărămidă cu inscripţia unei bănci, de unde, întorşi cu spatele la trafic, bărbaţi cu pălărie scoteau bani ca prin minune. Au fost învăluiţi de mirosul condimentat şi greu de fish and chips, apoi au trecut prin faţa gurii de metrou întunecate a staţiei

Finchley Road, care înghiţea şi scuipa fără oprire călătorii. Bărbatul bine făcut şi copilaşul se apropiau de destinaţie. Tatăl îi strângea atât de tare mâna, încât vârfurile degetelelor i se învineţiseră, ca şi cum sângele ar fi fost pe punctul de a ţâşni în orice clipă de sub unghii. În ciuda durerii, multă vreme băiatul n-a îndrăznit să sufle o vorbă. Pápai alerga cu paşi lungi şi nervoşi pe trotuar, fără să-i bage de seamă pe cei care veneau din faţă.

Şi între timp cânta.

Din când în când, fiul prindea privirile trecătorilor, dar a păstrat tăcerea, ştia că nu întotdeauna e recomandat să vorbeşti, uneori e mai bine să taci. Pe coridorul lung al casei lor londoneze, dar şi-n Budapesta, s-a întâmplat de nenumărate ori ca cei trei copii să sară ca lăcustele din calea lui, ori de câte ori Pápai — scrâşnind din dinţi, cu pumnii strânşi, lovind aerul, bâiguind cuvinte indescifrabile — se lupta cu duşmanii săi invizibili.

Şi avea mulţi duşmani.

Oriunde şi-ar fi întors privirea, zărea oameni care intenţionau să-l nimicească. Poate că totul a început atunci când, la vârsta de patru ani, şi-a pierdut tatăl. Acei bărbaţi înalţi adunaţi în cameră, îmbrăcaţi cu toţii în negru, nu-şi mai luau privirile de la el. Mâna rece ca gheaţa a tatălui pe creştetul capului său. Însă Pápai nu se gândea doar la el însuşi. Îl deranja mai tare faptul că marea cauză pentru care îşi pusese viaţa la bătaie era în pericol şi că ar fi putut să sufere oricând o înfrângere. Marea cauză comună a omenirii. Şi era singur, teribil de singur.

Şi cânta.

— Tati, i-a spus băiatul, aproape neauzit, nu mai cânta, o să creadă că eşti nebun.

Ar fi vrut să-şi muşte limba, habar n-avea de ce deschisese gura. Bărbatul mătăhălos, tatăl lui supraponderal, care în urmă cu doar câteva clipe cânta un cântecel vesel, i-a strâns cu sălbăticie mâna, a ţipat la el cu faţa contorsionată, făcându-i pe oameni să se oprească pe stradă, să-şi rotească în stânga şi-n dreapta capetele pentru a descoperi de unde vine urletul de neînţeles.

— Cum îndrăzneşti să-l faci pe tatăl tău nebun?!

Şi l-a lăsat pe fiul său în mijlocul Finchley Road. Chipul lui era alb ca varul, gura îi tremura. Nu a privit în urmă nici măcar pentru o clipă. Băiatului i-au dat lacrimile. Stătea ca paralizat, urmărind cu privirea haina de ploaie şifonată a tatălui său în timp ce acesta dispărea încet în depărtare printre trecătorii începutului de după-amiază. Strada era plină de adulţi care îşi făceau cumpărăturile ca apoi să se ducă acasă, să pornească televizorul şi să se uite la următorul episod din Coronation Street.

Da, Pápai era nervos.

* * *

Avea toate motivele să fie nervos. În acea dimineaţă se trezise la ora cinci ca să ajungă la timp în micuţul birou al Agenţiei Maghiare de Presă (AMP) de pe Fleet Street. Trebuia să parcurgă cu viteza luminii ediţiile de dimineaţă ale tuturor ziarelor pentru a putea încropi până la şapte un rezumat pentru colegii lui din Budapesta. Dar niciodată nu reuşea să se trezească suficient de devreme — colegii îl

sunau mereu la ore imposibile, inventau ceva, voiau să-l înjunghie pe la spate, voiau să-l anihileze, să demonstreze că e leneş, incompetent şi amator! Bătea la maşină cu o viteză drăcească, orbeşte, cu două degete, fără să se uite vreodată la taste, le lovea, asemenea unui virtuoz, sărea de la o tastă la alta, era un acrobat fără plasă de siguranţă. Savura actul fizic, faptul că putea să aşeze maşina de scris oriunde, invocând cele mai bune, cele mai potrivite expresii, expresiile perfecte, împrăştiindu-le la foc automat pe foaie. Dispunea de stocuri inepuizabile de fraze şi expresii, epitete suple, toate aluziile şi dojenile de care avea nevoie cineva din ţara lui pentru a fi un jurnalist credibil. Pedigriul lui ideologic era impecabil. Într-adevăr, cine era mai bun decât el? Cine? Îşi reconstruise viaţa din nimic pentru a treia oară, de fapt nu a treia, ci a cincea oară, asemenea păsării Phoenix. A renăscut din propria cenuşă, din ruinele unui război pe care îl urmărise de la distanţă, căci degeaba tânjise să ajungă pe câmpul de bătălie, nu fusese lăsat. Mai târziu, până şi acest lucru s-a transformat într-o acuzaţie împotriva lui, dar până la urmă a reuşit să iasă de sub ruinele propriei vieţi, trăgând după sine amintirea imposibil de exterminat a familiei lui exterminate. S-a ridicat din nou, cu o voinţă inepuizabilă, şi a făcut asta dând dovadă de inventivitate, asemenea lui Odiseu. A obţinut tot ceea ce un individ arătos şi şarmant, priceput la vorbe putea să-i smulgă Destinului.

Dar în zadar. Totul părea să se prăbuşească din nou, tocmai în clipa în care Pápai începuse în sfârşit să prindă trucurile şi vicleşugurile corespondenţilor străini, când începuse să se simtă ca acasă în acest „métier”. Totul s-a destrămat, tocmai atunci când reuşise să-şi facă legăturile necesare, să-şi construiască reţeaua şi era pregătit să-şi pună în aplicare „arta întunecată”, tocmai când era pe

punctul de a se apropia de cunoştinţele lui ocazionale. Primise slujba de vis în urmă cu doi ani, ca un fel de recompensă pentru purtarea lui exemplară din timpul Revoluţiei din 1956. Era comunist. Ştiuse din prima clipă, în acele zile fierbinţi, fericite, înverşunate, înşelătoare, ucigătoare, primejdioase de octombrie, de partea cui trebuie să fie şi era mândru de asta. Şi era mândru de asta, se dădea mare în mod făţiş, a strigat-o în faţa unei societăţi care — după câteva zile de libertate exuberantă — a învăţat din nou să se teamă şi să tacă. Şi, în sfârşit, marea pradă: patru ani la Londra. A avut ocazia să se încline chiar în faţa reginei! Invidia şi neîncrederea pe care le surprindea pe stradă în privirile celorlalţi îi dădeau o satisfacţie amară. Şi acelaşi lucru era valabil şi pentru AMP, care cedase în cele din urmă şi unde la început i se adresaseră ca unui căcat, toată neîncrederea şi bănuiala pe care fusese nevoit să le înghită. Pentru o clipă, crezuse din nou că îşi poate schimba soarta, că va fi în stare să-şi reînvie speranţele, că va primi şansa de a-şi exercita adevărata vocaţie, că va fi în stare să-şi corecteze defectele de caracter, că va putea să-şi lase în urmă felul de a fi, dezordonat şi distrat, accesele de furie nejustificate, că va putea să facă dispărute urmele eşecurilor din trecut, că-şi va putea corecta toate greşelile pe care le făcuse doar pentru că era un străin. El a fost adus de vânt, el nu s-a născut la Budapesta, ba mai mult, nu s-a născut nicăieri, căci nu se reîntorsese niciodată în oraşul său natal, nu trecuse niciodată graniţa româno-maghiară ca să vadă ce mai rămăsese din copilăria lui, ce mai rămăsese din oraşul în care toţi, aproape până la ultimul, toţi cei de care fusese legat prin legături de iubire, fuseseră ucişi.

Nu era un iniţiat, doar se prefăcea că ar fi; argumenta fluent, aplica logica brută a bolşevismului. Sărea orbeşte în necunoscut, apelând la argumente raţionale, fără să cunoască îndeaproape ţesătura invizibilă şi trainică a prieteniilor construite de-a lungul mai multor decenii. Nu avea o familie în adevăratul sens al cuvântului, familia lui dispăruse în lagărele de concentrare, nu-i stătea la dispoziţie niciun fel de reţea umană în această lume străină, care vorbea în limba lui maternă. Îl văzuse pe actorul S.Z. Sakall luând masa pe terasa Abbazia din Octogon. Atât. Nu avea nimic, doar credinţa în ideologia care putea să ofere explicaţie într-o clipită pentru toate fenomenele lumii. Şi nici scrisorile în care se plângea, redactate cu sârguinţă, când era atacat sau se simţea în pericol, adresate colegilor de partid, cerşindu-le atenţia, nici ele nu au ajutat la nimic. Aceste scrisori erau pline de observaţii revelatoare despre colegii săi şi din cauza asta i se lipise, încă de pe atunci, eticheta de mare delator, înainte de a deveni într-adevăr unul. Era tratat fără încredere chiar şi de cei care-l ajutau. Un evreu viu care ura sionismul. Ce oximoron!

A pierdut totul, dar a câştigat premiul cel mare, cea mai frumoasă femeie de pe pământ, care credea în acelaşi lucru ca şi el şi, pe deasupra, credea în acelaşi fel. Rivalii lui au rămas uimiţi de faptul că tocmai el, acest individ înzestrat, însă predispus la flecăreală şi exagerări, a câştigat-o drept companioană şi soaţă, în urma unor asalturi vehemente, pe cea căreia el îi spunea, cu un zâmbet şăgalnic „adevărata Ingrid Bergman”, dându-le de înţeles partenerilor de discuţie care strâmbau din nas că ştie foarte bine că nu merită acest diamant fără pereche. O vânase, o înlănţuise, cu toate că ştia că dragostea lui incurabilă nu era împărtăşită, pentru că tânăra lui soţie îşi

păstra pentru altcineva adevăratele sentimente. Dar acesta era un preţ pe care era dispus să-l plătească. Argumentele lui erau cu atât mai convingătoare, cu cât el însuşi era mai nesigur. Le era proprie o anumită vrajă, de parcă argumentele în sine ar fi fost în stare să învingă toate obstacolele care păreau de neînvins — Ce a mai rămas de făcut este îndepărtarea obstacolelor inutile care stau în calea realizării, o, yeah. Acest cuvânt magic juca în scrisoarea lui scrisă în limba engleză rolul de credo quia absurdum est, căci cu cât ceva este mai imposibil, cu atât este mai adevărat!

12 februarie 1946, Ierusalim

Draga mea Bruria!

Scrisoarea ta din 24 octombrie continuă să rămână cea mai recentă sursă de informaţii despre tine. N-am reuşit să ghicesc care ar putea să fie (sau care trebuie să fi fost, sper) motivele tăcerii tale. Nu vreau să trag concluzii pripite, dar aş dori să subliniez necesitatea de a face mai des schimb de opinii, luând în considerare situaţia mea extrem de complicată.

Bruria, tu ştii deja că am luat o anumită hotărâre. Asta a fost partea mai uşoară a lucrurilor, sunt convins că vei fi de acord cu mine în această privinţă. Ce urmează acum este îndepărtarea obstacolelor inutile aflate în calea realizării. E al naibii de greu să renunţ la sarcinile pe care le îndeplineam în mişcare, din moment ce nu văd cine ar putea să facă treaba în locul meu, cel puţin la fel de bine pe cât încercam eu să o fac. Dar va trebui să le las în

urmă, altfel planurile mele privind chimia vor rămâne doar nişte promisiuni goale.

Astăzi l-am văzut pe Helmut. Mi-a spus că ai primit scrisoarea mea şi că veştile te-au bucurat. La întrebarea mea, de ce tace Bruria, vreau să spun de ce nu scrie, mi-a răspuns că eşti foarte ocupată. Am acceptat fără o vorbă, pentru că Helmut nu poate să facă nimic în privinţa asta. Cu toate astea, trebuie să-ţi mărturisesc, eu cred că acesta nu poate fi decât un motiv secundar.

Ar fi oare prea mult să întreb pe cineva care mi-e atât de apropiat pe cât cred eu, să-mi spună sincer, ar fi oare prea mult să te întreb dacă s-a schimbat ceva?

„Inima Bruriei e de neclintit", mi-ai scris, „nu ţi-aş da nici măcar o fărâmă de speranţă, dacă n-aş fi sigură de sentimentele mele." Totuşi, se poate întâmpla. Şi atunci? Păstrează, te rog, tăcerea pentru o vreme, ca să găseşti o cale de a-mi da vestea cât mai delicat.

Nu mi-ai scris şi sunt convins că ai avut motivele tale. Să presupunem că aş lua decizia la care am făcut aluzie în scrisorile anterioare: chestiuni umane şi aşa mai departe. În cazul ăsta, cum te-ai raporta la relaţia noastră? E adevărat că ai fi renunţat la tot, inclusiv la scrisori?

Îmi doresc foarte mult să nu fie adevărat. Eu mă întreb pe mine însumi, de asta te întreb şi pe tine în legătură cu asta. Ultimele săptămâni au fost „întrucâtva agitate", ca să te citez din nou. Vineri seara am fost în Tel Aviv şi am dormit acasă la voi. M-am întâlnit cu fratele tău, dar în tot acest timp nu am reuşit să găsim o modalitate de a ne înţelege unul pe altul mai bine, cu toate că am încercat din răsputeri. A fost oarecum reţinut. Soţia lui este un om

minunat, am îndrăgit-o din prima clipă şi a fost foarte comunicativă. Am sporovăit cu tatăl tău, nu a putut să ia parte la sărbătorirea zilei de 7 Noiembrie, pentru că era răcit. Cu fiecare întâlnire simt că ne apropiem mai mult. Trebuie să-i urmăresc personalitatea, ca să pricep mai mult din ea. E destul de dificil, pentru că discuţiile noastre se limitează la întrebările pe care mi le adresează şi la răspunsurile mele şi toată conversaţia mă priveşte doar pe mine.

Acum va trebui să închei, e foarte târziu şi sunt atât de obosit, că mă dor ochii. Îţi doresc aşadar noapte bună, Bruria, şi nu uita să-mi scrii, indiferent ce vei hotărî. Îmi asum riscul. Marcell al tău, care e îndrăgostit fără scăpare de tine, şi numai de tine.

***

Aproximativ zece ani mai târziu, a trebuit să semneze într-o încăpere fără ferestre o hârtie, înainte de a i se oferi slujba cea mai atrăgătoare, cea mai ispititoare şi poate cea mai plină de satisfacţii din viaţa lui. Era o slujbă rentabilă, dar nu neapărat în termeni materiali, din moment ce salariul îi ajungea doar ca să-i asigure o minimă siguranţă materială, era rentabilă mai degrabă în sens spiritual. În anii şaizeci, în mijlocul Războiului Rece, când bărbaţii cu o gândire flexibilă, dar de o maximă rigiditate ideologică o duceau bine. Semnarea unei hârtii şi învăţarea unor noţiuni de bază privind codarea şi spionajul, asumarea rolului romantic de agent extern părea un preţ mic de plătit pentru a se trezi în oraşul visurilor sale, în Londra! A semnat fără să stea pe gânduri, „din convingere patriotică”, cum erau descrişi aceia care nu trebuiau şantajaţi sau bătuţi pentru a semna, pentru că

pe vremea aceea, dacă cineva era membru de partid însemna că e şi un bun patriot, calitatea de membru de partid însemna patriotismul în sine. Dintr-o lovitură, a devenit nu doar primul corespondent al AMP la Londra de după război, dar şi agentul secret cu numele de cod PÁPAI al Biroului de Informaţii II/3, Departamentul de Investigaţie Politică din cadrul Ministerului de Interne.

De ce a ales tocmai numele de PÁPAI? N-a fost niciodată în oraşul Pápa şi nu avea niciun fel de legătură cu capul bisericii catolice. Nu avea în el nimic „papal”, fiind doar un simplu evreu necredincios. Era o alegere ciudată, dar Pápai fusese dintotdeauna dispus la astfel de schimbări excentrice ale identităţii, nu-l interesa faptul că nomen est omen. Cu câţiva ani mai devreme, scăpase alarmant de repede de numele lui din naştere, FRIEDMANN („omul păcii”), din Friedmann păstrând doar prima literă, devenind FORGÁCS (care înseamnă „rumeguş”). Cel care, într-un moment critic, îl somase să-şi schimbe numele fusese şeful lui indirect. Nu mult după aceea, avea să fie închis. Marcell ieşise pe coridor şi se întorsese după un minut, prezentându-se drept „tovarăşul Forgács”. TOVARĂŞUL RUMEGUŞ: numele invita parcă la tăierea în bucăţi, la despicare, la fragmentarea şi împrăştierea propriului eu.

SIR SCHIJĂ DE LEMN. Un personaj dintr-o piesă de Shakespeare. Important era să nu sune evreieşte într-un partid care era deja atât de plin de evrei, încât până şi cinovnicii de la Moscova clătinau neîncrezător din cap şi-şi ridicau ameninţător degetul arătător. Omul trebuia să aibă grijă. Trebuia să-şi ascundă adevărata identitate. Pe cea veche, pe care oricum a lăsat-o deja în urmă în haosul sângeros al celui de-al Doilea Război Mondial. Şi încă ceva: un nume evreiesc nu suna prea bine în vremurile când se

pregătea un proces împotriva unui grup de medici evrei care încercaseră să-l otrăvească tocmai pe Fratele cel Mare de la Kremlin.

Cel care îl ajutase fusese ofiţer al Ministerului de Interne.

Cu stiloul în mână, locotenentul Takács se holba gânditor la faţa rotundă, copilărească a lui Pápai, de fapt a celui care nu-era-încă-întru-totul-Pápai, se uita la ochelarii lui cu ramă groasă de baga pe care acesta îi cumpărase de la SZTK, Centrul de Asistenţă Socială a Sindicatelor, la cele două dreptunghiuri negre şi rigide care, în afara capului chel şi al guşei duble, îi defineau perfect faţa. La început, locotenentului i-a venit să-i spună PÁPASZEM („ochi de papă”, un cuvânt arhaic care însemna ochelari şi care a luat naştere atunci când ochelarii cu ramă de aur ai papei Leon al X-lea i-au uimit pe membrii delegaţiei maghiare în vizită la Vatican). În cele din urmă, lui Takács i s-a părut că acest nume e prea amuzant şi pur şi simplu l-a scurtat. Dacă vrei să ascunzi un evreu, vopseşte-l în culori catolice. Atunci să fie PÁPAI. Takács era extrem de mulţumit de el însuşi. O lovitură de maestru!

Pápai a dat din cap. Da, de acum încolo va fi Pápai. A pocnit din călcâie. Unde semnez, să trăiţi? Iar mâna lui a alunecat, cu obişnuitul gest energic, peste hârtia care i-a fost împinsă în faţă.

Să scape pas cu pas de propria identitate.

Nici măcar FRIEDMANN nu fusese numele original al familei sale, ci doar începând cu anul 1787, când de altfel liberalul Împărat Franz Josef a dat un decret potrivit căruia toţi evreii trebuie să adopte un nume nemţesc, păstrând iniţiala originală a numelui. Cu excepţia literei „F”, acel

nume s-a pierdut. Două sute de ani mai târziu, pe scenă a urcat, cu paşi energici, TOVARĂŞUL SCHIJĂ DE LEMN, făcându-i cu mâna în semn de rămas bun OMULUI PĂCII. Iar acum iată-l şi pe PÁPAI, colaboratorul secret. Sunt din ce în ce mai mulţi.

În anii şaizeci, când Pápai încă îşi mai căuta o identitate, pe care apoi nu a găsit-o nicăieri, şi-a inventat un al patrulea alter ego. Cineva cu care putea în sfârşit să se identifice. Iată-l intrând în scenă pe UGO KAC, care să ducă bătăliile în locul lui. Bătălii pe care el le pierde rând pe rând. Duşmanul numărul unu al lui UGO KAC însă nu era imperialismul mondial. UGO KAC detesta muzica. Asta era specialitatea lui. Semnul lui distinctiv. Muzica îl enerva. Muzică. Un zgomot tâmpit în ureche. Muzică. Singurul lucru care o putea face fericită pe soţia lui Pápai, mama celor patru copii ai săi. Mozart, Bach. Toate astea sunt nişte vechituri bune de aruncat, pudră rococo şi matematică rece. Şi aceasta a fost ultima gaură întunecată în care s-a târât Ugo Kac, cu un ultim mare efort, înainte ca totul să se întunece.

Să ne întoarcem însă la perioada curtării. După câteva luni îndelungate în care Pápai şi-a suprimat instinctul de a se culca cu orice fată care se arăta disponibilă, şi erau multe fete disponibile pe atunci – după război creşte cheful de reproducere – şi-a dat seama că nici măcar acest ritual voodoo al renunţării nu poate să-l ajute, pentru că buzele minunate ale viitoarei mirese nu rostesc niciun fel de răspuns. La care îndrăgostitul gata de orice s-a lansat într-un nou atac.

A doua lui scrisoare tratează acele decizii existenţiale care sunt condiţiile prealabile ale unui mariaj reuşit. După ce expeditorul demonstrează că a devenit un om serios, care

s-a înscris în sfârşit la Facultatea de Chimie a Universităţii din Ierusalim, mărturiseşte chinuit de remuşcări faptul că bagajul lui de cunoştinţe nu este nici pe departe suficient pentru a face faţă cerinţelor profesiei pe care şi-a ales-o, şi că da, are o slujbă decentă, mă rog, o aşa-zisă „slujbă decentă", însă acceptarea unei munci atât de prost plătite este deja în sine o dovadă de curaj. Promite — cu toate că abia reuşeşte să facă faţă tentaţiei de a deveni un revoluţionar de carieră — să se retragă din toate activităţile de partid, deşi el este farul călăuzitor al partidului, steaua viitorului, absolut de neînlocuit. Şi da, a găsit un loc în care s-ar putea muta împreună, într-un cămin studenţesc. Însă, cu aceeaşi suflare, recunoaşte că locul nu e tocmai potrivit pentru luna de miere, fiind mai degrabă inadecvat. Toate planurile clădite pe teren solid se năruie în momentul următor sub greutatea realităţii crude. Dar aşa este Tinereţea. Să alergi contra vântului. Să ai putere de imaginaţie. Acesta este Destinul. Importantă este ideea în sine. Idealul nu trebuie să fie neapărat unul realist. De fapt, cu cât e mai puţin realist, cu atât mai mult merită să devină realitate. Şi mai are o idee genială. Un iepure scos din pălărie. O cursă contra cronometru. Cum să transformăm irealul în real. Să ne căsătorim de Hanuka! Hanuka există, figurează în calendar. Hanuka şi căsătoria se potrivesc ca cele două părţi ale unei ghicitori. Nu-i aşa că e o ofertă irezistibilă, dar de ce? Pentru că nu ştiu când vom mai avea o astfel de ocazie. E un argument irefutabil, nu-i aşa? Vise pe nisip mişcător. Dar, să vezi minune! Bruria e pregătită să sară orbeşte în această prăpastie.

Dragă Bruria,

Am început ambele lucruri: laboratorul şi slujba de dimineaţă. N-aş putea să spun ce este mai greu. Uneori,

când sunt în laborator, mă minunez cum poate cineva ca mine, care ştie atât de puţine, să se apuce de chimie. E ca o mare aventură. Dar trebuie să-mi recuperez toate deficienţele, dacă ai să vii, învăţatul va merge mai uşor. Îmi curăţ rugina de pe creier, astfel încât inima să-l poată umple cu sânge proaspăt.

Slujba nu e proastă, doar că trebuie să dorm undeva în oraş, altfel n-am cum să ajung la timp. Trebuie să spălăm în jur de 14-16 maşinării. Dacă noaptea e uscată, munca e uşoară, dar dacă maşinăriile sunt năpădite de umezeală, atunci munca e a naibii de grea. Nu numai că îmi ia de două ori mai mult timp, dar clienţii, care nu-şi menajează tonul şi vocabularul ca să spună ceea ce cred, nu sunt niciodată suficient de mulţumiţi,.

Partidul constituie cea mai mare povară. N-am nicio scuză. Ne apropiem de congresul al X-lea. Încerc să NU fiu un delegat, astfel încât să pot studia în linişte, măcar în acele trei zile, fără să fiu mânat de la spate de la o „şedinţă extraordinară" la alta, unde sunt „indispensabil". Încet-încet voi reuşi să conving Secretariatul că sunt un student care trebuie să mai şi înveţe, nu doar să desfăşoare activităţi politice la facultate.

Am căutat o chirie în apropierea locului de muncă, dar nu am găsit nimic care să ni se potrivească. Totuşi, sper ca în cel mai rău caz să putem locui în căminul studenţesc. Am cerut în acest sens permisiunea Asociaţiei Studenţeşti şi în principiu nu au nimic de obiectat. Singura problemă ar fi că în căminele studenţeşti de felul acesta nu prea există intimitate şi nu văd de ce ar trebui să împărtăşesc acele momente rare petrecute cu tine cu alţi douăzeci de străini.

Spune-mi, Bruri, ce părere ai avea dacă ne-am căsători de Hanuka? Universitatea va fi închisă timp de o săptămână şi ar fi minunat ca în afara învăţatului să pot petrece zilnic mai mult de cinci minute cu tine. Am putea petrece câteva zile la Haifa sau la Tel Aviv. Dacă nu de Hanuka, nu ştiu când vom mai avea o astfel de ocazie.

Nu uita să-i transmiţi salutările mele lui Naama şi nu uita că te iubesc mai mult ca niciodată. Dacă simţi că îţi obosesc ochii, du-te imediat la un specialist, vei fi la fel de frumoasă şi cu ochelari. Pe data de 6, după-amiaza, voi fi la Tel Aviv.

Marcell

Trebuie să fi fost măgulitor să citeşti cuvintele fierbinţi ca jarul, să simţi năvala dragostei, să trăieşti exagerările celui îndrăgostit orbeşte. Dar, vai, până la urmă a fost o victorie obţinută cu prea multă uşurinţă. După trei luni de căsnicie, Marcell a trebuit să recunoască faptul că acest sentiment copleşitor naşte confuzie în el. Tânărul soţ, un suflet poetic şi în acelaşi timp o fiinţă atât de raţională la prima vedere, trebuia să realizeze că, deşi se înarmase cu o logică imbatabilă, pe care şi-o însuşise în urma citirii marilor gânditori, Marx, Engels, Lenin, faptele sunt mai puternice decât logica. Dar el nu se teme de adevărurile amare. Pentru că pământul de sub picioarele noastre nu este solid şi pentru că am pierdut deja orice legătură cu viaţa mea anterioară. În acest caz, a nu renunţa înseamna nimic altceva decât să alerge cu capul înainte spre zidul gros al tăcerii. Te-am iubit chiar şi atunci când eram lipsit în totalitate de speranţa că ne vom mai întâlni vreodată. Şi cât de splendid formulează provocarea în încheierea scrisorii: vrea să ajungă la sentimentele delicate închise

undeva în adâncul Bruriei, vrea să forţeze această scoică care refuză cu îndărătnicie să se deschidă în faţa lui.

Draga mea Bruria!

Au trecut deja trei luni de când ne-am căsătorit. E timpul să fac câteva observaţii, cu toate că nu aş îndrăzni să afirm că ştiu mai multe despre viitorul relaţiei noastre în afară de faptul că sper în veşnicia ei.

Voi începe cu ceva ce ştim amândoi: că la început, toate căsniciile se confruntă cu greutăţi, situaţia noastră însă este una specială, pentru că am comis greşeala de a subestima pericolele. Am acceptat cu prea mare uşurinţă faptul că nu eşti îndrăgostită de mine, iar tu ai fost mult prea îndrăzneaţă când ai hotărât că eşti pregătită să faci faţă tuturor complicaţiilor posibile pe care le poate implica un mariaj, în cazul în care te-ai fi măritat cu cineva (cineva de care să te simţi ataşată din punct de vedere sentimental).

Amândoi greşim şi nici unul dintre noi nu vrea să renunţe. Acest „deus ex machina" este marea surpriză atât pentru noi, cât şi pentru sceptici.

Nu am renunţat, pentru că asta ar fi fost o atitudine mecanicistă.

Nu am renunţat, pentru că nu există garanţia că după colţ ne aşteaptă ceva mai bun sau cel puţin la fel de bun şi nu ceva mai rău.

Nu am renunţat, pentru că AMÂNDOI avem nevoie de iubire şi pentru că amândoi sperăm că există cu adevărat posibilitatea schimbării sau mai exact a dezvoltării.

Problema a fost şi încă mai este într-o anumită măsură că am avut o atitudine atât de diferită faţă de dragoste, datorită fondului nostru diametral opus şi diferenţelor practice şi că nu am fost în stare să ajungem la un compromis pe teren emoţional, cu toate că am luat hotărâri logice în acest sens.

Rămâne întrebarea, oare doar forma este atât de divergentă sau să fie oare conţinutul dragostei, care este atât de diferit de la caz la caz, încât nicio dezvoltare şi niciun compromis nu vor putea să le împace?

Cred că această perspectivă e greşită: iubirea este o nevoie a tuturor oamenilor normali şi sănătoşi, cel puţin a acelora pe care condiţiile sociale existente nu i-au paralizat.

Cam atât despre ceea ce cred că este numitor comun. Şi acum, în ceea ce mă priveşte pe mine:

În noaptea asta va trebui să-ţi mărturisesc că m-am implicat prea mult în această afacere. Prea mult, pentru că pământul de sub picioarele noastre nu este solid şi pentru că am pierdut deja orice legătură cu viaţa mea anterioară. Te-am iubit chiar şi atunci când eram lipsit în totalitate de speranţa că ne vom mai întâlni vreodată, dar această iubire nu m-a obligat niciodată să gândesc, să planific şi să realizez ceva în legătură cu mine; mi-a influenţat doar jumătatea sau sfertul emoţional.

Astăzi, însă, toate acestea au devenit un sentiment copleşitor care naşte confuzie în sufletul meu.

Te rog, să nu crezi că prin asta încerc să te şantajez cu sentimentele mele. M-a rănit teribil când m-ai întrebat joia trecută la Ben Shemen dacă m-aş sinucide în caz că m-ai părăsi. Iubirea nu poate fi măsurată prin fapte disperate. Sunt convins că am suficientă tărie pentru a face faţă oricărei lovituri de acest fel, chiar dacă mi-ar pricinui cea mai mare durere şi cea mai îndelungată suferinţă.

În trecut, mi-a fost dat să trăiesc asta sub o formă foarte concentrată. Ştii care a fost soarta celor dragi mie, pentru o vreme am fost zguduit peste măsură, dar m-am adunat şi mi-am continuat viaţa.

Vreau să-ţi fie clar un lucru: Bruria, eu nu te vreau pentru că nu pot să-mi închipui viaţa fără tine, te vreau pentru că viaţa e mai frumoasă, mai bună, mai completă, e mai aproape de desăvârşire cu tine, decât fără tine.

Dar e vorba de mai mult decât atât: tu poţi să faci, şi din anumite puncte de vedere ai făcut deja din mine un om mai bun, dar bineînţeles doar dacă eşti dispusă să găseşti abordarea corectă şi crede-mă, draga mea, şi eu te pot ajuta în realizarea schimbărilor pe care doreşti să le faci în privinţa ta, dacă te vei deschide în faţa mea, însă nu doar în ceea ce priveşte deciziile logice, ci prin mobilizarea sentimentelor delicate, ascunse în adâncul scoicii tale.

Nu este niciodată prea multă iubire dacă suntem pregătiţi să o acceptăm, nu doar de dragul ei, ci de dragul credinţei noastre în mereu înfloritorul, gloriosul marş al rasei umane spre ziua de mâine, ce cântă în inimile noastre.

Nu pot să mai spun decât lucruri pe care le ştii deja, aşa că nu voi folosi mereu acelaşi cuvânt, numele tău îl conţine deja: Bruria mea, al tău Marcell.

Am acceptat cu prea mare uşurinţă faptul că nu eşti îndrăgostită de mine, spune aproape într-o doară tânărul soţ, în timp ce în ajunul războiului civil şi al războiului de independenţă care stă să izbucnească, în timpul durerilor facerii statului Israel, cei doi tineri se întreabă dacă nu cumva au comis amândoi o greşeală fatală.

Sentimentele Bruriei erau închise într-o scoică, dar altfel cei doi se potriveau de minune. Piatra unghiulară a credinţei lor comune era o anumită persoană, cât se poate de vie: Iosif Vissarionovici Djugaşvili. Aşa cum a scris Bruria într-o scrisoare din 11 ianuarie 1946:

Am discutat cu un băiat de nouăsprezece ani despre problemele actuale. Ori de câte ori rosteam cuvântul „Democraţie", el făcea o faţă acră şi mormăia: „Încă un clişeu fără sens". De altfel, e student la matematică. În ultimii ani, lumea lui a fost zguduită din temelii şi expresiile care pentru noi sunt pline de înţeles, deoarece sunt dublate de acţiune, pentru el sunt doar nişte cuvinte goale. Acelaşi lucru s-a întâmplat când am menţionat una dintre cărţile lui Stalin. Mi-a închis imediat gura: „Ai fost şi tu contaminată de adoraţia oarbă pentru un singur om?" Altfel, e băiat inteligent. Nu e sionist. Nu e îngust la minte. Dar, una peste alta, e rupt de viaţa oamenilor simpli, de marea majoritate a omenirii, în sânul căreia a crescut şi el. Se teme de înţelesurile din spatele expresiilor. Îi e teamă să decidă unde îi este locul. Este un intelectual mic-burghez tipic.

Astfel le scrie ea tovarăşilor din Beirut, unde petrecuse mai mulţi ani, primii ani ai vieţii ei adulte, şi unde studiase la Universitatea Americană pentru a deveni asistentă medicală. Alături de oameni de diferite naţionalităţi, în uimitorul peisaj mediteranean, pe care mai târziu l-a numit Paradis. Acolo studiau armeni, irakieni, sirieni, americani şi evrei, trăiau surprinzător de liber în „Parisul Mediteranei”, se bucurau de fiecare clipă. Când s-a întors în Palestina, ca să înceapă să lucreze ca asistentă medicală într-un spital din Ierusalim, a avut senzaţia că trăieşte în exil în oraşul natal, şi acest sentiment al exilului, pe care-l simţea şi tânărul ei pretendent, nu a părăsit-o niciodată. Se simţea străină în oraşul ei natal, unde zi de zi era martoră la opresiunea colonială britanică şi la acţiunile teroriste ale sioniştilor extremişti. Şi-a imaginat o ţară multiculturală în locul unei ţări naţionaliste, formată dintr-o singură naţiune. Toată viaţa. Ştia că este o utopie, dar era o utopie în care voia să creadă:

Astăzi este o minunată zi de primăvară. Cei care cunosc Ierusalimul, îşi pot închipui cât de curat, proaspăt şi fermecător e acest oraş. Dacă priveşti oraşul din munţi, uiţi de realitatea care se află în faţa ta, pentru că este atât de uşor să cazi într-o stare de visare şi să vezi totul ca într-o poveste cu zâne. Ştiu că e doar o dorinţă deşartă, noi toţi ne luptăm cu astfel de gânduri, dar ele tot ies la suprafaţă. Astăzi, gândurile mele se rotesc în jurul unui subiect cu adevărat fantastic: o Palestină liberă şi democratică. În munţi, sute de oameni culeg flori dansând.

Amfiteatre cu mii de locuri sunt pline până la refuz de oameni care urmăresc cele mai bune spectacole. Noaptea,

când e lună plină, se prezintă cele mai fantastice şi mai minunate dansuri, savurate şi înţelese de mii de oameni!

Cred că te-am hărţuit destul cu visele mele.

Cu toate că viziunea lor asupra lumii era comună, tânărului Pápai îi era perfect limpede că face echilibristică pe un fir subţire. Ce scrie mai exact despre şantaj, în scrisoarea în care îi cere Bruriei mâna?

Te rog, să nu crezi că prin asta încerc să te şantajez cu sentimentele mele. M-a rănit teribil când m-ai întrebat joia trecută la Ben Shemen dacă m-aş sinucide în caz că m-ai părăsi. Iubirea nu poate fi măsurată prin fapte disperate.

Ce profeţie! Cu doi ani înainte de aventura londoneză, în 1958, la Budapesta, stătea cocoţat pe scaun în baie, cu funia în jurul gâtului, când Bruria a năvălit în casa pe care cu câteva săptămâni în urmă fusese pregătită să o părăsească. Toată ziua a fost chinuită de premoniţii sumbre. Şi iată-l pe Marci, cu scrisoarea de adio pe podea. În acea dimineaţă îl sunase din zece în zece minute la telefon şi, când a văzut că nu răspunde, a fugit la el. Mai iute ca vântul. Şi nu a mai încercat niciodată să plece de acasă.

Shall we dance or shall you accompany me home? Dansăm, sau... sau mă conduci până acasă? Asta-i întrebarea adresată de Bruria, fata minunată şi sălbatică care văzuse în ochii de nebun ai lui Romeo flacăra dragostei la prima vedere. Stătea la intrarea în sala de dans, în lumina lumânărilor, vântul răcoros din Ierusalim îi

răscolea părul negru în jurul chipului, ochii ei ca iasomia îi radiau pe chipul bronzat — iat-o pe Bruria într-o rochie simplă albă, brodată cu flori colorate, asemenea unei zâne dintr-un basm popular, un fruct copt care aştepta să fie cules.

Pentru o clipă a rămas singură acolo, aparent părăsită, printre tinerii comunişti care dansau, la balul de 1 Mai, unde orchestra, în pauza dintre foxtroturi, tangouri şi samba cânta La Marseillaise, L'Internationale şi cântece populare ruseşti. Ringul de dans era plin de tineri purtând uniforma armatei britanice, majoritatea evrei imigranţi, care intraseră în armată doar pentru a putea lupta împotriva naziştilor în Europa, dar care rămăseseră blocaţi în Africa de Nord, în Palestina şi în Egipt, pentru că britanicii nu aveau încredere în ei. Mai erau printre ei şi italieni şi polonezi, dezertori şi prizonieri de război eliberaţi de curând. Şi erau şi mulţi tineri localnici în haine de lucru, nebărbieriţi, în sandale, ba chiar desculţi, reprezentanţii evreilor de tip nou, dispuşi să se înhame la orice fel de muncă, pregătiţi să construiască minunata lume nouă. Chiar şi o parte dintre fete păreau băieţi, purtau cămăşi bărbăteşti, pantaloni largi, frumoasele evreice din Europa de Est, copiii refugiaţilor. Şi seria zero, cei născuţi acolo, care cunoşteau deja greutăţile desţelenirii noului pământ şi bucuriile lumii libere ce avea să vină. Aveau un stil aspru, brut, nu le stătea în fire să se codească. Războiul se terminase, iar soarele cobora încet în spatele unui deal.

Shall we dance or shall you accompany me home? — aşa a sunat întrebarea, momeala pe care peştele a înhăţat-o imediat. Tânărului îi plăceau în mod deosebit deciziile luate în pripă, pentru că le confunda cu îndrăzneala; însă fata era la rândul ei temperamentală şi repezită, acesta era motivul pentru care acţiona decisiv în momentele de

cumpănă. Iar băiatul a căzut în cursă. Departe de luminile balului, treceau pe străzi înguste şi întunecate, unde s-ar fi putut întâmpla orice, ar fi putut fi jefuiţi sau ar fi putut fi arestaţi, ameninţaţi sau, why not?, ar fi putut fi împuşcaţi de o patrulă militară. În acele zile fierbinţi din 1946, înjunghierile erau la ordinea zilei în Ierusalim, ca-n vremea lui Flavius Josephus. Unii dintre aceşti atacatori se îmbrăcau în haine femeieşti, de parcă ar fi citit Războiul evreilor. Iar această plimbare lungă, aparent interminabilă pe străzile înguste şi întortocheate, în timpul căreia s-au înţeles în privinţa atâtor lucruri şi au căzut de acord în cel mai înalt grad asupra aproape tuturor subiectelor controversate, a umplut inima tânărului cu false speranţe. Când au ajuns la uşa camerei, unde au fost nevoiţi să vorbească în şoaptă, pentru că toată casa dormea, în loc să-l sărute, fata i-a cerut un mic serviciu. Ar putea să-i ducă o scrisoare unui anumit soldat englez, Thomas Rogers, care se întâmplă să-şi exercite stadiul militar în acelaşi oraş egiptean ca şi el? În acele vremuri agitate şi periculoase, Bruria nu avea încredere în poştă. Iar Marcell era dispus să facă pe poştaşul. Şi nu mai contează dacă scrisoarea pe care trebuia să o livreze era o scrisoare de adio. Poate că era, poate că nu.

***

În timp ce locotenentul Takács împăturea hârtia semnată şi o punea la păstrare, pe faţă i s-a instalat un zâmbet satisfăcut. Se pare că ajunseseră la un acord, iar Pápai avea un simţ al umorului a-ntâia şi părea foarte bine informat, ca să nu mai vorbim despre faptul că se bucura de susţinerea partidului.

— Şi nu vă faceţi griji, va trece multă vreme până o să vă mai deranjăm, tovarăşe Pápai.

— Nu-mi fac griji, a răspuns Pápai, abia aştept să-mi servesc patria cât se poate de bine.

— S-ar putea să nu fie suficient, i-a spus atunci Takács pe un ton sumbru. Faţa lui Pápai a fost umbrită de un nor. Nu avea de unde să ştie că ofiţerul schimbase tonul în mod premeditat. Dar apoi a adăugat:

— Am glumit.

A început vechiul joc de-a şoarecele şi pisica. Trebuia întins firul invizibil al dependenţei, trebuia asigurată o legătură nestingherită de nimic, clarificată calitatea subordonării, exersată disciplina. Bineînţeles, toate acestea într-o manieră relaxată, subiectul să nu se simtă constrâns în vreun fel, toate acestea fiind servicii voluntare, servirea patriei şi a partidului, a marii cauze a omenirii.

— Cui aş putea să mă adresez la ambasadă în cazul unei urgenţe?

— Nimănui, i-a comunicat Takács. Aşteptaţi până când veţi primi dispoziţii. Deocamdată nu văd de ce-ar exista urgenţe. Ceea ce contează e asta: am vrea să schimbăm imaginea ţării noastre pe plan internaţional. Am vrea să arătăm faptul că noi acţionăm independent şi că nu suntem, aşa cum pretind ei, un stat satelit oarecare. Contrarevoluţionarii din ’56 s-au împrăştiat prin toată Europa, îşi minimizează, bălăcăresc, calomniază, ponegresc propria ţară. Nu aveţi altă sarcină decât să vă împrieteniţi cu cât mai mulţi oameni cu putinţă. Şi n-ar fi

rău să aibă funcţii înalte, să fie secretari de stat, reprezentanţii oricărui, subliniez, oricărui partid parlamentar, redactori ai unor ziare influente, nu contează dacă sunt reacţionare. Cu cât mai reacţionare, cu atât mai bine. Din partea mea, pot fi şi nişte porci de capitalişti. Important e să vă împrieteniţi cu ei. Să le câştigaţi încrederea.

— Nu-mi fac griji în legătură cu asta, a spus Pápai, şi Takács a băgat de seamă reapariţia expresiei pe care el însuşi o introdusese în conversaţie ceva mai devreme. Ştia că negarea nu e altceva decât un fel de întărire.

— Deşi n-ar strica, a afirmat Takács teatral. Vă avertizez, fiţi în alertă tot timpul. Faceţi-vă treaba cât puteţi de bine. Noi nu ne amestecăm, dar vă rog să rămâneţi vigilent. Iată instrucţiunile.

I-a dat lui Pápai un plic.

— Citiţi-le cu atenţie, învăţaţi-le pe de rost şi apoi ardeţi-le. Astăzi.

Ce ritual stupid, i-a trecut lui Takács prin cap, a cărei singură menire este ca agentul să se simtă important.

— Ne vedem cam într-o săptămână şi o să mai trecem încă o dată în revistă detaliile. Dar ăsta nu e un roman poliţist, tovarăşe Pápai, iar dumneavoastră nu sunteţi un câine ţinut în lesă.

Se întreba de ce oare o fi spus una ca asta. De ce i-a venit în minte tocmai chestia asta cu câinele? S-a ridicat repede în picioare, mâna lui plutea în aerul care-i despărţea. Pápai nu era sigur dacă e o invitaţie de a-i strânge mâna. Nu era.

— Mult noroc, tovarăşe Pápai!

Cu excepţia numelui de cod amuzant, l-au lăsat în pace. În primul an, nimeni nu i-a cerut niciun fel de serviciu, nu a fost convocat la întâlniri secrete, era considerat un fel de „agent în adormire”, un spion rezident printre ceilalţi spioni. Habar nu avea cine sunt ceilalţi. Poate că toţi angajaţii ambasadei, de la şofer la grădinar, inclusiv ambasadorul? Chiar şi soţiile acestora? În situaţiile critice reprezintă un avantaj inestimabil dacă soţiile sunt iniţiate, acest aspect e subliniat de toate manualele. Dar trebuia să aibă grijă ce spune şi nu era deloc simplu, pentru că era un flecar şi avea convingeri puternice.

***

Cu câteva minute înainte de a-l fi abandonat pe fiul său pe Finchley Road, cei doi ieşiseră împreună dintr-o brutărie din apropiere, unde fuseseră serviţi şi cu cafea. Pápai era înnebunit după dulciuri. De altfel mânca neregulat, mânca întruna, îşi cheltuia toţi banii pe bunătăţi. Era un adevărat gurmand şi poate că lăcomia explica cele cincizeci de kilograme în plus, burta uriaşă, faţa rotundă de bebeluş şi guşa dublă. E adevărat că şi soţiei lui îi plăceau dulciurile, toate dulciurile pământului ei natal, Palestina: smochinele, curmalele, fructele uscate, halvaua, cojile de portocale zaharisite, şi era în stare să mănânce orice cantitate de marţipan, care era făcut din sămânţa fructului cabalistic al familiei, migdala, dar îi plăcea şi ciocolata Cadbury, umplută cu nuci şi stafide, pe care familia o cumpăra şi o consuma în cantităţi formidabile după anii lungi de lipsuri. Dar cui nu-i plac dulciurile?

Să treacă pe la brutăria de lângă Canfield Gardens, aflată la o aruncătură de băţ de staţia de metrou fusese una dintre însărcinările plăcute ale zilei. Pápai făcuse el însuşi planul, ştiind că avea să fie o şansă de a sta la taclale cu doamnele vânzătoare. Fiul său admira întotdeauna capacitatea lui de a intra în vorbă cu străinii, mai ales cu femeile, indiferent de vârstă. Era imposibil să nu le facă să râdă. Era absolut necesar să le facă să roşească. Pápai era maestrul complimentelor galante. Clopoţelul de la uşă încă mai suna, dar el semnala încă de când dădea bună ziua că acum se întâmplă ceva deosebit. Nici măcar vânzătoarele mai timide nu reuşeau să-şi înăbuşe zâmbetul, dacă nu cumva râdeau în cor de un epitet picant bine plasat într-un loc neaşteptat sau de o frază de o obscenitate graţioasă. În domeniul acesta, Pápai presta impecabil. După ce au ieşit din nou pe stradă şi a muşcat din brioşa lui cu glazură de zahăr, Pápai a continuat să-i relateze fiului său povestea unei prostituate dintr-un bordel din Alexandria, pe care avusese ocazia să o cunoască mai îndeaproape. Stăteau în faţa vitrinei de la Marks and Spencer, asta era una dintre distracţiile preferate ale băiatului, când din spate s-a apropiat de ei un străin, ridicându-şi politicos pălăria. Un domn mai în vârstă. Ei bine, nu era tocmai un gentleman, ci mai degrabă o ciudăţenie, caricatura unui gentleman, tăiat parcă dintr-o revistă de modă din anii ’30, cu marginile uşor ferfeniţite. Deasupra buzelor palide purta o mustaţă á la Clark Gable şi avea maniere formale comice.

— Bună ziua. Dacă am auzit bine, dumneavoastră vorbiţi ungureşte, a spus, ridicându-şi politicos pălăria verde de vânător. Îmi cer scuze dacă v-am deranjat. Vorbea ungureşte, dar parcă vorbea altă limbă: deşi toate cuvintele erau la locul lor, iar tonul era afabil şi festiv,

apariţia lui avea totuşi ceva grotesc. Vocea lui amintea de melodia de pe un vinil vechi care pârâia. Haina pe care o purta părea să fie singurul lui costum bun, se mişca în ea atât de precaut, de parcă i-ar fi fost frică să nu păţească ceva în acest mediu din apropierea periferiei.

— Şi cum vă place viaţa în lumea liberă? Când aţi ajuns? l-a întrebat pe Pápai, adăugând apoi imediat, Nu-i aşa că o să rămâneţi? Aproape că a făcut şi o piruetă, cu umbrela în mână, folosită drept baston. Dar alesese omul greşit, pentru că în locul unui răspuns politicos, evaziv şi lipsit de conţinut, a primit un croşeu puternic de stânga, cel puţin metaforic:

— Să rămânem aici? Într-o ţară în care nu găseşti o cafea decentă? Niciodată! Şi apoi a urmat lecţia pe care simţea nevoia să i-o împărtăşească bătrânelului: nu, acest individ demodat, fără căpătâi nu putea fi lăsat să plece doar cu câteva replici pline de tact, trebuia pus la punct o dată pentru totdeauna. Pápai a ţinut un discurs scurt, dar de efect, despre exploatarea fără milă a clasei muncitoare, iminenta decădere a imperiului britanic, declinul capitalismului, despre exerciţiile militare ale armatei vest-germane pe teritoriul britanic, despre bomba atomică şi piaţa unică europeană, Statele Unite ale Americii şi complexul militar-industrial. Pápai ştia cum să procedeze cu astfel de personaje, cum trebuie ţinute la distanţă, cel puţin era convins că ştie, iar de data asta a părut să funcţioneze, pentru că omuleţul mustăcios şi-a luat tălpăşiţa aproape alergând, scoţându-şi pălăria ornată cu pene. Şi, când a dispărut pe o stradă lăturalnică, Pápai, privind îndelung în urma lui, a mormăit în barbă:

— Ştiu cine te-a trimis.

L-a luat din nou pe fiul lui de mână şi au pornit spre farmacia de pe Finchley Road, de unde voia să cumpere medicamente pentru soţia şi fiul său, care avusese un mic accident în urmă cu câteva zile. Şi acesta a fost momentul când a început să cânte. Dar, înainte de asta, i-a spus ceva, ca de la tată la fiu:

— Genul ăsta de tipi nu apar niciodată întâmplător, a declarat cu o expresie serioasă, aruncându-i o privire plină de înţeles. Să ţii minte asta şi să nu uiţi niciodată, bătrânul ăsta aparent inofensiv nu era decât un agent provocateur.

Îi vorbea fiului său ca unui egal, nu-l interesa deloc dacă acesta înţelege ce-i spune. Când erau doar ei doi, schimba deodată stilul, de parcă băiatul n-ar fi fost fiul, ci alter ego-ul său. Nu-şi alegea cuvintele, vorbea liber, din inimă, îşi punea sufletul pe tavă, îşi mărturisea toate păcatele, neputinţele, momentele urâte, cele ruşinoase, dar şi cele eroice, frumoase, cele sălbatice, nu-l interesa dacă fiul lui nu înţelege o boabă din ce spune. Îl trata ca pe moştenitorul care trebuie să ştie, când va veni timpul, unde e îngropată comoara familiei — la câţi paşi şi în ce direcţie faţă de bătrânul nuc. În familie, când erau de faţă şi ceilalţi, Pápai revenea la normal, dacă cel care devenea atunci putea fi numit normal: o persoană amuzantă, ameninţătoare, nostimă, nervoasă, care producea calambururi pe bandă, stridentă ori tăcută, care exploda brusc în accese de furie, o persoană profund anxioasă, care nu avea cu adevărat autoritate în faţa copiilor săi. Soţia ţinea casa, ea se ocupa de gospodărie, negocia cu proprietarul, vorbea cu lăptarul, pălăvrăgea cu vecinii, stabilea când să vină electricianul, zugrăvea camerele, cumpăra mobilele, făcea micul dejun, ea decidea cum va fi cheltuit fiecare bănuţ câştigat de Pápai. În ciuda formidabilului său intelect, a stilului său glumeţ, în ciuda

asocierilor rapide pe care le făcea, a capacităţii sale de a evalua orice problemă şi a faptului că vorbea multe limbi, oricând gata să-ţi dea o replică spirituală, Pápai ieşea în evidenţă prin absenţă. Acasă era doar un copil printre ceilalţi copii, cel mai mare dintre ei, uneori îi distra, alteori îi teroriza pe cei din jur, uneori el era şeful pe care nu puteai să-l refuzi. Corpul lui masiv ocupa mult spaţiu în locuinţă, dar acest spaţiu era de cele mai multe ori gol. Ştia cum să rănească prin cuvinte, îşi insulta copiii cu observaţii batjocoritoare, de parcă aceştia ar fi fost rivalii lui şi uneori, când voia să-i disciplineze, îi pălmuia, dar nu avea nicio mustrare de conştiinţă din pricina asta. El însuşi fusese educat cu palme, cu câte un şut puternic în fund sau cu o umbrelă de soare cu care fusese izbit în cap până la distrugerea acesteia de către Margit, mama lui temperamentală, care îl adora până la Dumnezeu. Mamă care fusese supusă la Auschwitz unui experiment medical, în cadrul căreia un aşa-zis cercetător voia să examineze efectele frigului extrem asupra corpului feminin. Pentru a-şi realiza experimentul, scosese pe un teren aflat în afara taberei, în frigul care măsura cu mult sub zero grade, treizeci-patruzeci de prizoniere sosite de curând, dezbrăcate. Acestea muriseră îngheţate, în chinuri groaznice. Pápai crescuse fără tată, şi n-a învăţat niciodată cu adevărat ce-ar trebui să facă pentru a deveni unul.

— Deci negresa, care era în camera aia întunecată – îi povestea el, în timp ce băiatul se uita tânjind prin vitrină la un Pinocchio de lemn: avea părul blond, o căciulă albastră din postav, în vârful ei un clopoţel de aramă. Cât de mult îşi dorea să primească marioneta de ziua lui!

— Era o nubiană, ştii unde e Nubia? Sub Egipt, dar se spune deasupra Egiptului, acolo totul e invers şi cu susul în jos, acolo locuiesc cei mai negri oameni de pe pământ,

sunt atât de negri, încât în timpul nopţii nici nu-i vezi. Şi, ţi-am mai povestit asta, s-a întrerupt el brusc – îi plăceau digresiunile neaşteptate –, despre minunata fată beduină care stătea în deşert, lângă trenul militar? Trenul staţiona deja de câteva ore bune, ne plictiseam şi, în timp ce ceilalţi copii beduini cerşeau şi strigau, noi făceam pariuri, oare o fi fată sau băiat? Avea părul negru şi lung, lipicios de la jeg, cineva i-a aruncat o monedă, ca să-şi ridice rochia, să ne arate ce are dedesubt şi între timp toată lumea paria de zor, deja erau bani mulţi în joc şi, când fata a văzut că banii zboară spre ea şi că între timp trenul s-a pus în mişcare, a început să-şi ridice încet haina jerpelită, lungă până la pământ şi, cine-ar fi zis, acea fată minunată era băiat şi avea o sculă impunătoare. Dar să ne întoarcem la curva nubiană, trebuie să mărturisesc că înăuntru puţea destul de urât, era mirosul acru, inconfundabil al bordelurilor egiptene, pe care nici măcar fumigaţiile nu reuşeau să-l înăbuşe. Miros atât de neplăcut la început, însă atât de atrăgător şi de incitant mai apoi. Şi cum stătea întinsă pe pat, mi-am dat seama că părul de pe trupul ei de panteră fusese ras, era goală, mă înţelegi, ca o bilă de biliard, nici măcar un fir de păr, doar pielea ei neagră ca tăciunele, strălucind de uleiuri, înţelegi ce zic?

În acel moment, au fost înrerupţi de domnul ungur cu mustaţă de Clark Gable. A fost un intermezzo scurt, pe care Pápai l-a rezolvat rapid şi eficace.

— Unde eram? Ţi-am mai povestit despre soldatul ăla din tabăra de instrucţie căruia îi plăcea să bea din berile altora? Dacă se întâmpla ca cineva să-şi lase sticla de bere la vedere, el nu întreba decât „Se poate?”. Nu aştepta răspunsul, ci lua o gură zdravănă din sticlă, până într-o zi, când un soldat care se săturase de obrăznicia asta, i-a pregătit o sticlă specială, adică mai întâi a băut din ea

berea până la ultimul strop, apoi a umplut-o cu pişat. S-a aşezat pe un deal să deseneze hărţi, pentru că unitatea noastră era una topografică. S-a adâncit teribil în desenat, cu sticla pe jumătate goală lângă el şi, când neobrăzatul ăla a trecut pe acolo, a observat de departe prada, sticla pe jumătate băută în iarbă, iar când a ajuns aproape, a întrebat repede „Se poate?” şi a luat o gură zdravănă din ea, dar a scuipat-o imediat şi după aceea n-a mai făcut-o niciodată, mă înţelegi, niciodată. Să-i fi văzut moaca! Pápai a râs zgomotos, îi plăcea foarte mult scena asta pe care o auzise de la cineva, sau chiar o văzuse, pentru că şi el era topograf şi îşi omora timpul în depozitul de hărţi, citind Capitalul lui Marx şi Ulise al lui Joyce.

— Ştii, mie nu-mi plăcea berea, n-am băut bere niciodată, n-am fumat niciodată o ţigară, cel mult aşa, în joacă. N-am înţeles niciodată de ce fumează oamenii şi aşa se face că-n armată eram bogat, pentru că-mi economiseam mereu bonusurile care se dădeau pentru bere şi tutun. Aveam bani tot timpul şi puteam oricând să dau o fugă până la Ierusalim sau Tel Aviv ca să o vizitez pe bunica ta. N-aveai decât să-i faci semn unui jeep militar şi gata. Iar maică-ta nu era întotdeauna acasă, aşa că trebuia să mă mulţumesc cu bunicul tău.

Atunci, fiul lui a strănutat. Pápai i-a aruncat o privire severă şi i-a spus:

— Un om normal nu strănută.

La care băiatul s-a speriat atât de tare, încât din acel moment n-a mai îndrăznit să scoată o vorbă, d-apăi un strănut.

— De altfel, ţi-am povestit despre fata pe care am pus-o să-mi stea pe genunchi la Ierusalim? Era o fată foarte dulce, ne sărutam de zor, când deodată a tras o băşină şi băşina s-a rostogolit pe cracul pantalonilor mei, în jos pe picior, ca o bilă de marmură, până la pantof şi degeaba era ea frumoasă, n-am mai putut să o sărut deloc. De ce? Nu ştiu. Mă rog, nu contează. Şi femeia asta nubiană, ce sâni enormi avea, în viaţa mea nu văzusem aşa ceva, dar nu atârnau, nu, avea nişte sfârcuri tari, maronii, interiorul buzei roz, ochii mai negri decât noaptea. Şi, când am văzut că e rasă cu lama peste tot, deci n-am mai fost în stare de nimic, asta, ca să zic aşa, mi-a pus capac. Ce ruşine, deşi ea era regina bordelului, am plătit triplu pentru ea, dar nu eram în stare, înţelegi? La Satu-Mare obişnuiam să dăm o fugă până la bordel după ce ieşeam de la şcoală. Madam adora moaca mea rozalie, mă ciupea mereu când mă vedea. Avea nişte cercei mari, rotunzi, era vopsită ca o păpuşă bătrână şi odată m-a dus într-o cameră în care după tablou era o gaură, acolo puteai să tragi cu ochiul la jumătate de preţ, să te uiţi la ce fac alţii. A, da, şi sora unuia dintre colegii mei lucra şi ea acolo, pe ea am încercat-o cu toţii, doar de distracţie.

Pinocchio, în pantalonii lui scurţi de culoarea nisipului şi cămaşă roşie, continua să zâmbească.

Pápai cânta Goodbye Piccadilly, Farewell Leicester Square! mai mult pentru el. Avea şi alte preocupări în afară de Pinocchio. Punea la cale planuri haotice, prin capul lui treceau închipuiri imposibil de realizat, alternau lumina şi confuzia.

Şi, colac peste pupăză, fiul lui l-a făcut nebun.

* * *

La şase şi jumătate dimineaţa, asudat şi rămas complet fără aer, după doar câteva ore de somn, Pápai a ajuns în biroul minuscul al AMP de la etajul al doilea al clădirii funcţionăreşti de pe Fleet Street. A luat un taxi ca să ajungă, dar spre marea lui surpriză, adversarul său, dr. Rácz „reacţionarul ăla bătrân”, cum îi spunea el noaptea, în patul conjugal, se afla deja acolo, trebăluind la teleimprimator. Nici măcar n-a ridicat privirea, a mormăit ceva care, cu bunăvoinţă putea fi luat drept salut. Dar nu era nici pe departe un salut. Era mai degrabă un cuvânt de ocară. În ultimele luni, lucrurile se deterioraseră iremediabil.

Cu jumătate de an mai devreme, şeful lui, preşedintele Agenţiei Maghiare de Presă, a făcut o vizită la Londra, ca să-i explice lui Pápai, după ce schimbaseră mai multe scrisori lungi, care este problema cu materialele lui şi de ce au ajuns aproape toate la coşul de gunoi după ce au fost scuipate de teleimprimator[17]. Teleimprimatoarele huruiau în acea clădire pătrăţoasă şi cenuşie din piaţa Naphegy, care se afla chiar vizavi de locuinţa lui Pápai. Nu avea decât să ridice ochii, astfel încât, chiar şi la ani buni după ce fusese alungat de acolo într-un mod umilitor, priveliştea cubului gri îi invada zilnic câmpul vizual.

În realitate, a fost o execuţie publică. Ascultând cuvintele cumpătate ale lui Barcs, Pápai s-a simţit scos în faţa plutonului de execuţie.

Şi, începând cu acea zi, „bătrânul reacţionar” — acest domn în vârstă care-şi însuşise perfect manierele englezeşti, care se simţea, încă din anii douăzeci, ca peştele în apă la Londra şi publica studii serioase în reviste

serioase despre cele mai sensibile subiecte ale politicii interne şi externe britanice — şi-a schimbat cu totul tonul cu care i se adresa lui Pápai. După 1956, în anii consolidării, AMT reînnoise contractul lui dr. Rácz, pentru a demonstra lumii că Ungaria a adoptat o politică de deschidere, iar atitudinea lui neutră şi progresistă era de asemenea foarte apreciată. Din ziua vizitei fatale din noiembrie a lui dr. Barcs, adică a şefului, dr. Rácz s-a lămurit întru totul în privinţa sorţii „grăsanului", a acestui „nătărău înrăit, cap sec închistat" (a cizelat timp de mai multe săptămâni varianta în engleză şi adevărul e că cele trei adjective constituiau într-adevăr o aliteraţie frumoasă: „obstinate, obtuse and obsolete moron").

Dr. Rácz adăuga întotdeauna:

— Şi ăsta e doar un eufemism.

Da, dr. Rácz ştia că zilele colleague-ului său, pe care nu l-a considerat niciodată colegul său, sunt numărate. A devenit dur faţă de el, lipsit de maniere şi nu a putut să-i ierte lui Pápai faptul că el, un gentleman englez atât de rafinat, e nevoit să fie atât de mojic faţă de el.

A fost o manevră destul de complexă şi sofisticată din partea tovarăşului director general Barcs, care nu era membru de partid, dar era tovarăş şi cultiva o relaţie în mod inevitabil intimă cu serviciile secrete. Era membru al parlamentului-marionetă, iar pe vremuri luase parte, în calitate de membru al marelui juriu, la cel mai scandalos proces spectacol din Europa de Est, procesul Rajk. Trebuie să fi ştiut foarte bine cine este acest Pápai-Forgács. Trebuia aşadar să procedeze cu grijă. Înainte de a acţiona, trebuia să demonstreze serviciilor de securitate, din moment ce numirea fiecărui corespondent străin necesita

aprobarea la cele mai înalte nivele ale conducerii partidului, că „paraşutarea” lui Pápai în cuibul de şerpi al AMT fusese o mare greşală. În acelaşi timp, trebuia să-şi apere subalternii. Deoarece el însuşi era un sportiv, îndeplinind cândva cu succes funcţia de vicepreşedinte, apoi de preşedinte al Federaţiei Maghiare de Fotbal, tovarăşul Barcs ştia cât de important era să câştige încrederea cadrelor. AMT-ul era, bineînţeles, format mai cu seamă din membri de partid şi din oameni din afara partidului, oameni pe care regimul îi testase şi care se dovediseră a fi de încredere. Trebuia să demonstreze, negru pe alb, de ce Pápai nu este potrivit pentru acest post. Scrisorile lui de o obiectivitate căznită, pe care nu le vom cita în detaliu, conţin o observaţie tăioasă care merită atenţia noastră. De asta a şi trebuit să redacteze scrisori inatacabile, pentru a-şi proteja colegii nemulţumiţi, neîndurători faţă de Pápai, care încercaseră să-l înlăture pe Pápai, iar mai apoi, când acesta fusese numit corespondent la Londra, să-l anihileze cu totul. Pápai era un intrus care trebuia îndepărtat, un corp străin plasat acolo de către partid, el era „paraşutistul” detestat care trebuia să devină una cu pământul, de care trebuiau să se descotorosească odată pentru totdeauna. Însă nu era atât de simplu. Probabil că avea relaţii. Însă Barcs i-a găsit punctul sensibil.

Directorul general descoperise în relatările lui Pápai o tendinţă paranoică de a vedea conspiraţii peste tot. În mod recurent, evoluţie logică în cazul unui comunist convins, Pápai vedea în spatele fiecărui eveniment conspiraţia ziarelor, urzelile agenţiilor de presă, complicitatea unor partide aflate aparent în conflict. Drept consecinţă, Pápai încerca în mod constant să fabrice ştiri din însăşi crearea ştirilor. Pápai nu era un conţopist, s-ar

putea ca în calitate de ziarist să-şi fi depăşit epoca, să fi intodus în jurnalism principiul autoreflexivităţii, revoluţionara recunoaştere a sintagmei the medium is the message. Dar în opinia lui Barcs, scrierile lui bazate pe presimţiri obscure nu aveau o substanţă reală şi ajungeau pe bună dreptate la coşul de gunoi, deoarece Pápai neglija datoria sfântă a oricărui corespondent care se respectă, aceea de a dezvălui faptele. Trebuie să adăugăm că acest lucru e valabil într-o lume ideală, nu într-o ţară în care normele în numele cărora Barcs îi cerea socoteală lui Pápai, dând dovadă de atâta pricepere, asemenea unui aprod la tribunal, de fapt nu existau. Barcs ştia foarte bine acest lucru. Pápai ar fi trebuit să rămână obiectiv, faptic şi neutru, iar în acelaşi timp să interpreteze corect din punct de vedere ideologic evenimentele. Se întâmpla des ca relatările lui Pápai să fie pline de presupuneri, bănuieli şi referinţe obscure la surse anonime. Iar în ceea ce-l priveşte, Pápai şi-a recunoscut în mod deschis greşelile, nu era deloc prost. Ştia foarte bine ce face, căci în ultimă instanţă, cel puţin potrivit imaginii de sine, a rămas toată viaţa un revoluţionar pus pe fapte mari. Acest lucru însemna că în anumite situaţii avea dreptul să denatureze faptele, şi că ambiţiei de revoluţionar i se asociau amatorismul şi o anumită lipsă de seriozitate? Ei, poftim. În acelaşi timp, umorul lui visceral îi dădea de asemenea posibilitatea de a-şi exercita ironia şi de a conştientiza faptul că e încăpăţânat. Vedea cu limpezime avantajele sistemului politic britanic — aşa cum se poate observa în unele dintre reportajele lui pline de culoare. Cel mai serios reproş al lui Barcs era acela că mare parte a materialelor lui sunt doar nişte fantezii, pure născociri şi că rapoartele lui nu sunt decât improvizaţii împănate cu o ideologie retrogradă. Drept urmare, cele mai multe dintre materialele lui vorbesc despre conspiraţia mondială a

forţelor întunecate de a distruge partea bună a lumii, de a discredita Uniunea Sovietică şi de a împiedica realizarea ţelurilor sfinte ale comunismului global. Productivitatea agentului de presă era sporită de acest nou rol secret, pe care trebuia să-l joace pe lângă cel de ziarist.

Faptul că era agent de presă şi că era nevoit să trăiască o viaţă dublă, chiar dacă la început doar la nivel teoretic, constituia pentru el o adevărată povară sufletească. Suspiciunea obligatorie, paranoia cultivată ca un act inerent vocaţiei nu au făcut decât să-i intensifice tensiunea lăuntrică. Însă nu toţi jurnaliştii care activează şi în calitate de agenţi secreţi ajung la sfârşitul vieţii la azilul de nebuni. Poate că nu e tocmai lipsită de temei presupunerea conform căreia recrutarea lui în serviciile secrete a contribuit la dezvoltarea tendinţelor lui paranoide latente.

A năvălit în biroul de pe Fleet Street asemenea unui animal hăituit, transpirând, respirând cu greutate. Nici măcar nu şi-a dat jos pălăria şi paltonul, pentru că dr. Rácz Dezső Károly stătea deja în faţa teleimprimatorului, îşi scria sârguincios relatarea despre un eveniment oarecare. Pápai s-a mâniat.

— Când aş putea folosi teleimprimatorul?

— De unde să ştiu eu? Veniţi mai târziu.

Iată-l pe Pápai stând acolo, în mijlocul Londrei care abia se trezea, pe aglomerata Fleet Street, dis-de-dimineaţă, dat afară din propriul birou, neştiind unde să meargă, cui să i se adreseze. În câteva ore trebuia să fie la Parlament, unde urma să aibă loc o şedinţă importantă. Asta e munca lui, trebuie să o continue. Asemenea unui membru

amputat, imita mişcările, prefăcându-se că nu se întâmplase nimic, simţind recurenta şi intolerabila durere fantomă a desprinderii de lume, înnebunitoarea senzaţie că pământul îi fuge din nou de sub picioare. Să o sune pe Bruria, să o întrebe pe ea ce-ar trebui să facă? Stătea înfrigurat în vântul puternic al dimineţii şi a hotărât că ar fi mai bine să facă abstracţie de asta. Trebuia să mănânce repede ceva, un sandvici cu carne de curcan, un hotdog, cartofi prăjiţi, orice, doar ca să-şi potolească nervii.

Dar avea şi un alt motiv foarte întemeiat să fie nervos.

În urmă cu câteva zile, în casa lui izbucnise un scandal care încet, dar sigur, se apropia de climax. Totul începuse atunci când, poate mult prea curioasa lui soţie deschisese un plic şi citise scrisoarea adresată de nepoată-sa părinţilor ei. Fata fusese oaspetele lor, stătuse la ei, căci timp de câteva săptămâni locuise la Londra pentru a-şi perfecţiona cunoştinţele de engleză. Ea fusese cea norocoasă. Decizia a fost luată după un an în care membrii familiei s-au întrecut între ei cine să-şi trimită fiica să stea la soţii Pápai, cu scopul de a învăţa engleza. Ea câştigase, aşa că acum locuinţa aproape confortabilă şi idilică din Hampstead a devenit la fel de aglomerată şi de dezordonată ca cea din Budapesta, unde era imposibil să faci ceva fără să stai în calea cuiva. Nu-i simplu să împarţi patru copii într-o locuinţă cu trei camere, pot izbunci oricând certuri, mai ales dacă cei mari au deja nevoie de propriul lor spaţiu şi nimeni nu poate să se retragă în singurătate fără ca asta să necesite un anumit sacrificiu din partea unui alt membru al familiei. Nici Pápai, nici soţia lui nu aveau propria lor cameră. Se obişnuiseră deja cu asta şi întotdeauna apăreau noi conflicte, zi de zi izbucneau certuri pasionale şi isterice. Şi bineînţeles că odraslele îşi aduceau acasă prietenii, locuinţa se umplea

până la refuz, mâncarea din frigider se termina întotdeauna mai repede decât fusese plănuit, lucru valabil şi în legătură cu banii.[18] Când nepoata a locuit la ei, au fost nevoiţi să se restrângă şi mai mult, iar nervii părinţilor erau întinşi la maximum.

Şi apoi a izbucnit scandalul. Soţia lui Pápai, care citise scrisoarea lăsată pe masă, poate că nu chiar fără să vrea, fusese profund indignată de conţinutul acesteia. Văicărelile copilăreşti prin care autoarea scrisorii bălăcărea condiţiile din casa ei şi pe copiii ei needucaţi, murdari şi dezordonaţi, pusese sare pe rănile doamnei Pápai. Pentru că în caricatura aceea ticăloasă, concepută de nepoată în primul rând pentru a le cânta în strună părinţilor ei, exista o fărâmă de adevăr. Aceştia avuseseră de la bun început o părere proastă despre gaşca antiisraeliană a familiei Pápai, cu toate că nu întotdeauna îşi exprimau opinia fără diplomaţie şi nu se apucau imediat să se certe ca descreieraţii, lucru care în cadrul întâlnirilor familiale era un element recurent al programului, certurile pornind de la ce are voie să gândească sau să facă un evreu în problema Israelului. Soţia lui Pápai a perceput scrisoarea, şi nu fără motiv, ca fiind o trădare din partea nepoatei. Până la urmă, ea făcuse adevărate sacrificii pentru a o putea primi pe fata pe care nu o socotise niciodată ca făcând parte dintre rudele ei preferate, simţindu-se obligată să înghită pilula amară a obligaţiei familiale. Poate că de data asta reacţionase exagerat, dar de când cunoştea situaţia delicată a soţului ei la Agenţia Maghiară de Presă, era cu nervii în pioneze. Ştia că misiunea lui a eşuat în mod deplorabil, că Pápai habar n-are ce-i rezervă viitorul. În timpul nopţilor petrecute în patul matrimonial încerca să-l ajute să accepte inacceptabilul. Nu, nu exista altă soluţie, fata trebuia să plece, trebuia trimisă

numaidecât acasă. Nu a fost o decizie uşoară, dar de data asta s-a arătat inflexibilă.

Ei bine, astfel de lucruri se pot întâmpla în orice familie. Povestea avea însă o întorsătură. Şi acesta era secretul lui Pápai — un secret pe care nu voia să-l împărtăşească nici măcar soţiei sale. Şah mat.

Unde eram? s-a gândit Pápai pe Finchley Road, înainte să înceapă să cânte.

It’s a long way to Tipperary,

It’s a long way to go.

It’s a long way to Tipperary

To the sweetest girl I know!

Goodbye, Piccadilly,

Farewell, Leicester Square!

It’s a long long way to Tipperary,

But my heart’s right there.

Stau în mijlocul nimicului, în punctul de plecare, adică nicăieri. Sunt un nimeni.

Nepoata care scrisese acea scrisoare maliţioasă ce descria cu o doză considerabilă de ironie viaţa pe care familia Pápai o ducea la Londra a devenit prietenă la cataramă cu logodnica unui tânăr istoric promiţător de la Oxford.

Istoricul proaspăt ieşit de pe băncile facultăţii care, în timp ce lucra la cartea sa despre compromisurile politicii externe britanice în timpul expansionismului lui Hitler, ajunsese şi la Budapesta pentru a face muncă de cercetare, intrase aproape imediat în vizorul serviciilor de informaţii maghiare. Martin Gilbert provenea dintr-o familie de evrei ruşi refugiaţi în Anglia, trecea drept om de stânga, ba chiar drept comunist, asemenea atâtor minţi luminate care au absolvit la Oxford sau Cambridge. Aparţinând însă unei familii din clasele superioare, întreţinea relaţii bune şi cu guvernul conservator britanic. În calitate de biograf oficial al lui Churchill, avea acces la arhivele guvernului, astfel încât părea ideal pentru rolul de spion. În timpul vizitei sale la Budapesta, serviciile secrete maghiare „se împrieteniseră cu el” prin intermediul unor agenţi care pozau drept istorici sau al unor istorici care erau în acelaşi timp şi agenţi. Aceste contacte stabiliseră tot felul de întâlniri cu tânărul la Viena şi Paris, îi trimiseseră frumoase cărţi poştale, el le răspunsese cu mesaje călduroase, ba mai mult, păruse să înţeleagă care e miza şi să se implice în acest joc ambiguu. La început, totul a mers minunat. Critica făţiş sistemul politic britanic. Îi plăcea peste măsură de mult la Budapesta. Avea mulţi prieteni, cel puţin aşa credea. Şi avea deja şi nume de cod într-un dosar: „Carrel”.[19]

Aceasta ar fi trebuit să fie prima însărcinare a lui Pápai, să furnizeze informaţii despre „Carrel” şi să încerce să manipuleze cumva deplasările nepoatei sale prin Londra. Nu există misiune mai nimerită pentru un spion aflat la început de carieră care vrea să-şi dovedească aptitudinile. Din păcate, a primit această însărcinare în momentul demiterii din funcţia de la Agenţia Maghiară de Presă, unde zilele îi erau numărate. Ce câmp minat! Cu toate

astea, trebuia să facă efortul sau cel puţin să se prefacă. Era pregătit pentru asta, sperând, poate nu chiar fără temei, că dacă îşi va îndeplini misiunea, avea să fie păstrat pe postul de corespondent. Ofiţerii de legătură continuau să-l hărţuiască chiar şi la multă vreme după eşecul londonez, iar el vorbea, vorbea despre o lume pe care în secret o adora şi care acum îi era interzisă.[20] Poate că tovarăşii potriviţi vor vorbi cu Barcs în interesul său. Poate că va câştiga puţin timp. Totul mergea cât se poate de bine, dar în legătură cu nepoata cea nesimţită, care era momeala perfectă pentru marea captură, nu se mai putea face nimic, trebuia trimisă acasă la Budapesta cu primul avion. Nu mai putea să rămână nici măcar o zi. Cum să-i explice soţiei că ar vrea ca ea să rămână, din moment ce nu putea să-i dezvăluie întregul adevăr. Ce nebunie!

Soţiei nu-i venea să creadă.

— Chiar vrei să rămână?! a ţipat ea în ebraică. Pápai a încercat să o convingă, dar soţia lui nu l-a lăsat să termine.

— Nu! a strigat ea. Nici să nu te gândeşti!

Era sălbatică şi neînfricată. Era în stare să întoarcă într-o clipă spatele vieţii ei de până atunci. Nu îi era teamă de scandal. Se putea transforma oricând într-o pisică sălbatică. Ghearele ei erau de temut. Într-o seară de vineri, când avea şaisprezece ani, o tânără comunistă, s-a dus acasă şi a aprins radioul. Tatăl ei, care iniţial voise să devină rabin şi care primise o educaţie religioasă strictă, dar a cărui religiozitate se transformase imperceptibil datorită muncii subversive a soţiei sale, făcând din el un ateu precaut, i-a comunicat fetei pe un ton hotărât că sentimentele celorlalţi oameni trebuie respectate şi a

închis radioul. Atmosfera s-a încins, au început să se certe, iar mica revoluţionară i-a strigat în faţă tatălui:

— Toate religiile sunt o minciună, o rămăşiţă a vechiului sistem găunos, opiumul popoarelor! şi a deschis din nou radioul. Pentru că voia să asculte Beethoven. La care tatăl ei a pălmuit-o. Clasica palmă Makarenko. Nu făcuse asta niciodată până atunci şi nu avea s-o mai facă niciodată. A regretat imediat, acest om blând, învăţătorul care niciodată în viaţa lui nu-şi lovise învăţăceii, nu-şi pierduse niciodată cumpătul. Doar o singură dată, din cauza iubitei şi sălbaticei lui fiice, pe care o adora. Şi fata a început să alerge, a traversat alergând ca o gazelă Tel Aviv-ul, a sărit într-un camion militar şi a dispărut undeva în nordul ţărişoarei dezbinate şi învrăjbite. Era campioană la alergat, cea mai bună din şcoală. O adevărată atletă. Nu era foarte silitoare, ci o visătoare, o idealistă cu poftă nesăţioasă de citit. Şi a devenit educatoare într-o tabără pentru orfani, undeva în nord, aproape de Înălţimile Golan. Şi nu i-a luat mult să se îndrăgostească de un băiat care în ochii ei părea la fel de frumos ca David al lui Michelangelo. Un adevărat prinţ. Creştin pe deasupra. Fata avea o slăbiciune pentru cei cu o situaţie neobişnuită. Un creştin arab. Care într-o seară a venit după ea călare pe cal. I-a sărit pe cal şi a dispărut în noaptea întunecată, acompaniată de privirile contrariate ale colegelor ei educatoare. Nu, ea nu putea fi şantajată, pe ea n-o putea îmblânzi nimeni.

***

Locotenentul Takács tăcea nemulţumit. Discuţia din locuinţa conspirativă nu fusese una plăcută.[21] Locotenentul Takács nu era interesat defel nici de problemele personale, nici de grijile oficiale ale lui Pápai.

Ce voia el era să-i obţină colaborarea. Pe deasupra, Pápai nici nu scrisese încă ceea ce promisese că va scrie. Takács era nevoit să-l chestioneze, încet şi cu metodă, în legătură cu fiecare amănunt şi, mai mult decât atât, trebuia să scrie el însuşi raportul detaliat, iar asta nu-l făcea neapărat fericit. Sesizând lipsa de concentrare a lui Pápai, s-a gândit pur şi simplu că Pápai e leneş. I-a şi spus-o. Cazul „Carrel” era mult prea important pentru a putea fi dejucat de un agent leneş şi superficial precum Pápai.

Habar nu avea că toate informaţiile pe care acesta i le furniza despre nepoata soţiei lui — Takács fiind nevoit să le scoată cu cleştele de la el — erau pentru el o tortură spirituală.

Încă un eşec. Altul.

Pápai avea gura cusută de o veche vrajbă familială, iar aceasta s-a dovedit a fi mai puternică decât omerta siciliană. Familia soţiei lui care, cel puţin teoretic, era şi familia lui, cu toate că el în sinea lui o numea „familia-fantomă”, era doar durerea fantomă a propriei familii, umbra unei familii, o familie surogat, o familie-proteză, în care nu a avut niciodată parte de acel respect şi simpatie după care tânjea atât de mult. S-au comportat cu dispreţ şi superioritate faţă de el: nu l-au acceptat niciodată, dar niciodată.

Şi iată posibilitatea răzbunării, dar se simţea neputincios, complet paralizat, îi era imposibil să scoată un cuvânt. Locotenentul Takács nu înţelegea cum e posibil ca un jurnalist locvace, care se pricepe atât de bine să-şi formuleze ideile, un comunist înzestrat cu un umor atât de sănătos, care a călătorit prin lume în lung şi-n lat, să se comporte asemenea unui copilaş zăpăcit, amuţit, care se

bâlbâie şi se contrazice cu fiecare cuvânt smuls de la el cu atâta amar de efort.

Takács, colaboratorul abil al Departamentului II/3, nu avea nici cea mai vagă idee că îi vorbeşte unei grămăjoare de cenuşă, umbrei unui om care şi-a pierdut toată credinţa în lume şi în el însuşi. Nu era evreu şi nici non-evreu nu mai era. Nu era nici una, nici alta. Era ambele. Şi nimic.

Toţi unchii şi mătuşile soţiei sale emigraseră în Palestina încă din anii douăzeci, urmându-l pe fratele cel mai în vârstă. Însă câţiva dintre ei, cum s-a întâmplat şi-n cazul părinţilor nepoatei, se întorseseră în cel mai prost moment posibil în Ungaria care o cotea încet spre extremism, din moment ce nu găsiseră că viaţa de colonist în timpul Mandatul Britanic pentru Palestina ar fi suficient de atractivă sau poate că pur şi simplu fuseseră expulzaţi de către autorităţile coloniale din cauza activităţilor subversive. Britanicii se aflau într-o situaţie delicată şi precară, făceau echilibristică între arabi şi evrei, dar dacă se întâmpla să dea peste un colonist evreu care pe deasupra mai era şi comunist, aplicau cu multă pedanterie împotriva lui toate posibilele paragrafe ale legii şi-n astfel de cazuri greva foamei nu-i servea deloc drept ajutor.

Călătoriile familiei, întreprinse în direcţii opuse, aceste traiectorii contrare se intersectau uneori în timp, oglindindu-se. În 1939, când Pápai avea nouăsprezece ani şi se pregătea să evadeze din calea iminentei apocalipse, mama lui îi făcuse rost de un paşaport fals şi îl căptuşise cu dolari, astfel încât mult iubitul ei fiu să nu trebuiască să se confrunte cu lipsuri materiale pe drum. Apoi, când fiul ei aplecat pe fereastra vagonului de dormit a întrebat-o în Gara de Nord când va veni după el, ea i-a răspuns doar atât:

— De femei nu se vor atinge. Acestea au fost ultimele cuvinte ale lui Margit.

Familia viitoarei lui soţii călătorea tocmai în direcţia opusă, pentru ca întorcându-se în Regatul Ungariei să îndure grozăviile regimului impus de partidul crucilor cu săgeţi. Cu toate că bărbaţii au fost luaţi cu sila în lagăre de muncă sau în tabere de concentrare, iar femeile au fost mânate în marş către malul Dunării, au supravieţuit cu toţii în mod miraculos. Timp în care el, aşa cum au spus ei mai târziu, trăia o viaţă lipsită de griji în însorita Palestină. Un reproş şi o acuzaţie în acelaşi timp: cum poate fi cineva inamicul sionismului dacă n-a trăit ororile războiului, n-a ajuns într-un lagăr de concentrare şi n-a fost împuşcat pe malul Dunării? Dintre toate, acesta era cel mai necruţător argument căruia îi era greu să îi opui ceva. De ce s-a întors acasă cu tânăra lui soţie după război şi de ce solicită sprijinul familiei? Ce tip neajutorat! Dacă a fost în stare să ia o decizie atât de proastă, atunci să suporte consecinţele. De ce s-a întors? De ce n-a rămas acolo?

Dar, aşa cum i-a scris unui prieten proaspăta mireasă, când se afla încă în Palestina: acea lume a fost pentru noi iadul, nimic altceva decât iadul.

În seara asta, în timp ce îţi scriu, simt din nou că mă umple un proaspăt sentiment de rezistenţă, că mi se intensifică pofta de a lupta, dar văd cu claritate sarcinile dificile care ne aşteaptă aici! Căci Palestina de azi este însuşi iadul. Oricât de mică ar fi, sunt întrunite toate condiţiile ca ea să devină o mare tabără a suferinţei. Aşa au vrut englezii, şi şi-au îndeplinit scopurile cu succes. Nu merită să-ţi scriu despre situaţia din prezent, e suficient cât ai aflat din ziare, scăzând exagerările. E suficient să

interpretezi corect, să citeşti printre rânduri. Astea sunt condiţiile în care trăim şi suntem străfulgeraţi uneori de gândul care ne cere să fugim. Ne-ar fi uşor să ne ascundem într-un sat din munţi, în care nu ajunge nicio ştire, sau să plecăm în Etiopia şi să muncim într-un sătuc. Ar fi mult prea uşor. Dar noi trebuie să înfruntăm situaţia. Dacă nu o înfruntăm, atunci acceptăm puterea străină, necruţătorul, dementul capitalism. Şi nu vrem să fugim, pentru că nu ne lasă conştiinţa de clasă. Nu pentru că e mai uşor să luptăm, ci pentru că vrem să trăim cu conştiinţa curată.

Iertare pentru frazele lungi, dar tu mă înţelegi, dragul meu prieten.

Lucrez de dimineaţa până seara la spital... Şi e îngrozitor de departe de oraş. Partea bună e că am de lucru şi-mi câştig existenţa. Soţul meu studiază, dar din păcate alte lucruri decât chimia îi mănâncă prea mult timp... Ştii câtă nevoie este acum de toată lumea... şi e trist că nimeni nu înţelege că trebuie să-şi încheie studiile aşa cum se cuvine. Cu ştiinţa nu e de glumit! Nu poate fi practicată superficial.

Aceste gânduri ar putea fi considerate ciudate de multă lume. Dar asta simţeau cei doi tineri comunişti care credeau cu încăpăţânare în idealuri. Bruria era o fată de treabă, un om cu convingeri care, pe data de 26 decembrie 1946, într-o scrisoare scrisă la o săptămână după nunta ei, a realizat o analiză politică purtând titlul Despre problemele stringente ale Palestinei, care seamănă izbitor ca ton cu unele dintre notele informative scrise treizeci de ani mai târziu de doamna Pápai pentru Departamentul III/1:

În prezent sunt la Ierusalim, într-o situaţie de tranziţie foarte ciudată. Începând cu săptămâna viitoare voi începe să lucrez într-un post care îmi va acorda multe şanse de a învăţa şi de a mă dezvolta. Este un Centru de Ajutor Social pentru Copii, în vechiul Ierusalim. Este poate cea mai săracă şi mai murdară parte a Ierusalimului, şi poate chiar a Palestinei. Singura obiecţie împotriva începerii muncii este salariul extrem de mic. Nouă lire pe lună şi, din cauza costului ridicat al vieţii, acesta va fi suplimentat până la aproximativ 17-19 lire palestiniene. Asta înseamnă mai puţin decât salariul minim. Soţul meu studiază chimia la universitate şi nu câştigă bani, cu excepţia celor făcuţi ocazional, după orele de studiu. Este o adevărată problemă. Se pare că va trebui să-mi continui munca şi la spital, mai bine plătită, dar mai puţin satisfăcătoare. Indiferent cum ar sta lucrurile, toate astea pălesc în comparaţie cu problemele arzătoare ale Palestinei. Al X-lea Congres al P.C.P. [Partidul Comunist Palestinian] şi-a rezumat hotărârile într-o mică broşură. O să i-l trimit surorii mele. Roag-o să ţi-l traducă, mai ales părţile referitoare la relaţiile dintre evrei şi arabi. Sper ca partidul să trimită cât de curând o traducere în engleză. Ar fi bine să fie tradus şi în franceză.

O să observi faptul că problema imigrării este formulată într-o manieră foarte abilă. În condiţiile actuale, partidul nu poate să aducă în discuţie această problemă sub o formă mai directă şi mai deschisă. Nu sunt de acord cu acest lucru, dar în acelaşi timp, singurul loc pe care îl simt ca fiind al meu este în P.C. Voi lucra în L.T.C. [Liga Tinerilor Comunişti].

Aşa cum probabil ai aflat deja din ziare, Congresul Sionist de la Basel şi-a încheiat sesiunea fără să fi luat vreo hotărâre definitivă. Discuţia principală s-a învârtit în jurul problemei: „Care să fie imperialismul pe care mişcarea sionistă să şi-l aleagă drept protector? Cel britanic sau cel american?" Sectorul american al congresului este cel mai reacţionar sector al acestei mişcări şoviniste, iar membrii lui au reprezentat majoritatea. De acum încolo, activitatea sionistă va fi de „orientare americană". Participanţii „progresişti", care îşi spun marxişti-sionişti, au hotărât să se apropie de Weizman, care este adeptul „orientării britanice". Rezultatul final: propunerea lui Weizman, de a participa la masa rotundă sponsorizată de Londra, a fost respinsă. Noul, aşa-numitul „Înalt comitet sionist" pregăteşte noi propuneri pentru activităţile sioniste din viitor. Majoritatea delegaţilor participanţi la congres este adeptă a continuării imigrării „ilegale" în Palestina şi a unei noi „mişcări de colonizare", lucru care înseamnă practic înfiinţarea unor noi fortăreţe sioniste împrăştiate în diferitele colţuri ale Palestinei.

În mijlocul tuturor acestor jocuri politice, P.C. a rămas singurul element antiimperialist, şi asta înseamnă că se confruntă cu sarcini foarte dificile. În Ierusalim suntem foarte slabi. Nu am reuşit să ne infiltrăm deloc în rândurile clasei muncitoare. Tovarăşii noştri nu şi-au însuşit încă spiritul de lucrător social, comunitar. Sunt de părere că Ierusalimul reprezintă un teren deosebit de dificil din punctul de vedere al muncii de partid. Oraşul acesta este plin de „comportamente", toţi au un ciudat timbru individualist.

Cu toate astea, voi munci din greu şi voi face tot ce-mi stă în putinţă.

În vara anului 1947, Pápai şi frumoasa lui soţie — prada lui, după care bărbaţii îşi întorceau privirile nevenindu-le să creadă — au coborât din trenul care a ajuns din Praga în gara Keleti. Lăsaseră totul în urmă, fugind din Palestina răvăşită de război, unde amândoi simţiseră că le este imposibil să mai rămână. Pentru Pápai, asta a însemnat să ardă, pentru a doua oară în viaţa lui, toate punţile. Au ajuns la Budapesta, oraşul speranţei, „furnalul viitorului”, dar habar n-aveau cum o să se descurce. Săriseră în gol. Familia era cea care trebuia să se îngrijească de ei, să strângă bani, să le facă rost de mobilă, dar au fost unii care i-au considerat trădători. Trădătorii Israelului. Familia soţiei lui Pápai era o familie neobişnuită. L-au perceput pe Pápai ca pe un străin în mijlocul lor, lucru care nu s-a schimbat în timp. În ochii lor, el trădase evreitatea de două ori. A luptat din greu să demonstreze că este un bărbat adevărat, capabil, dar după lungi ani de strădanii, singura lui dovadă erau cei patru copii şi frumoasa lui soţie. Tot restul era o făcătură, un fals nereuşit, mimetism lipsit de conţinut.

***

Când a ieşit, ţinându-l pe fiul său de mână, pe poarta faimoasei Elm Street House de la numărul 13 din Nethertall Gardens, şi a pornit în josul dealului, în plăcuta răcoare a după-amiezii de primăvară, Pápai a început imediat să vorbească. Băiatul, cu toate că auzise deja o parte dintre aceste întâmplări, le-a ascultat din nou bucuros.

— Ştii că bunică-ta mi-a tras o dată un şut în cur, ţi-am mai povestit? Şi ştii de ce?

— Ţi-a tras un şut în cur?

— Da, în cur. Mi-a rupt şi o umbrelă în cap când am făcut-o de ruşine cu ocazia examenului de matematică de la şcoală. Am ieşit pe poarta gimnaziului, iar ea a început imediat să-mi dea cu umbrela în cap. Apoi, umbrela s-a rupt. Apoi a început să plângă. Şi apoi am râs amândoi. Dar de data asta, la noi în sufragerie se aflau două doamne, două babe plicticoase, care strângeau bani pentru Keren Kayemet.

Băiatul nu înţelegea ce înseamnă Keren Kayemet, dar adora cuvintele pe care nu le înţelegea. Nu a întrebat ce înseamnă şi nici tatăl lui nu i-a explicat. Când era singur, se juca cu ele, le arunca în sus şi le privea cum cad.

— Strângeau bani pentru a cumpăra teren în Ţara Făgăduinţei. „Un pământ fără oameni, pentru oamenii fără pământ”, aşa sunau faimoasele cuvinte ale lui Mr. Balfour.

Băiatul nu a întrebat cine era acest Mr. Balfour, era bine şi aşa. Era bine să nu înţelegi lucrurile.

— Dar poate că nu el a spus-o. Pe atunci, în 1936, toată lumea le repeta papagaliceşte. Da, ţin minte ziua, beau ceai în sufragerie şi strângeau bani pentru ţara evreilor şi i-au spus mamei mele: „Dar acolo nu e nimeni, totul e complet nelocuit, e un pustiu, un deşert”. Când am auzit una ca asta şi am văzut că mama îşi deschide portmoneul şi le dă o grămadă de bani, am întrebat: „Cum aşa, acolo nu sunt arabi?” Mămica a avut un acces de furie, a sărit imediat în picioare şi mi-a tras un şut în cur cu atâta putere, încât am zburat afară din cameră ca o minge. Bum, cu o asemenea lovitură ar fi putut să joace ca mijlocaş în orice echipă de fotbal, crede-mă. Eu râdeam.

Îmi plăcea la nebunie de mama mea. Aşa, şi după ce babele au plecat, i-a părut imediat rău. Pur şi simplu nu se putea stăpâni, înţelegi. Şi atunci m-a pupat, mi-a îndesat nişte bani în buzunar şi mi-a zis: „Trebuie să înţelegi, ăştia sunt clienţii mei cei mai buni”. Pentru că doamnele cumpărau adesea covoare de la ea, iar mămica mea era cea mai bună femeie de afaceri din lume, ştii, asta după ce tatăl meu a murit şi mica noastră prăvălie a fost preluată. Friedmann şi Asociatul, Asociatul a fost cel care a preluat-o, cu toate că tata visase toată viaţa că într-o bună zi pe firmă o să scrie Friedmann şi Fiul, ca-n romanul lui preferat de Dickens, Dombey şi fiul. Iar mama a rămas singură, fără un ban şi pe deasupra blagoslovită cu mine. Familia ei nu i-a trimis bani, doar o slujnică din Secuime care să-i fie de ajutor. Atunci mămica s-a apucat de ţesut covoare, pentru că fata aceea de ţărani se pricepea. Ţeseau nişte covoare atât de minunate, încât în cele din urmă chiar şi familia regală română a cumpărat de la ea, atât de departe i se dusese vestea, şi până la urmă s-a îmbogăţit. E adevărat că trebuia să lucreze din greu. Pe mine m-au răsfăţat, iar cele două doamne de la Keren Kayemeth cumpărau adesea de la ea şi ţin minte că-n fiecare an, de Roş Haşana, mergeam la cimitir să vizităm mormântul tăticului meu.

Când au ajuns la poalele dealului, unde Netherhall Gardens se intersectează cu Finchley Road, băiatul a început să mediteze asupra cuvintelor „Roş Haşana”, nu l-a mai întrebat pe tatăl lui ce înseamnă şi astfel, câteva dintre frazele acestuia i-au scăpat.

— Nu eşti atent?

— Ba da.

— Atunci ce e Roş Haşana?

— Nu ştiu.

— Ai dreptate, ar fi putut să fie în orice zi, dar se întâmpla de Roş Haşana, toamna, când deja e foarte frig. Într-una dintre locuinţele noastre de la etajul întâi aveam o bucătărie mare, aveam de fapt două, ţi-am mai povestit, într-una dintre ele era atelierul, unde fetele ţeseau covoarele, nişte fete minunate, îmi plăcea să pierd vremea acolo, tot timpul cântau. În cealaltă locuinţă stăteam noi. În cuptorul acelei bucătării mari focul încă se mai făcea cu lemne... Mămica i-a spus slujnicei, noi aveam trei slujnice pe atunci, una dintre ele mă însoţea în fiecare dimineaţă la şcoală şi la sfârşit venea după mine, aşadar mămica i-a spus bucătăresei să coacă zece cornuri, ştii de ce trebuia să coacă tocmai zece?

— Nu, nu ştiu.

— Păi, pentru cei zece oameni drepţi din Biblie, pe care-i chema Tzadik. Şi apoi ne-am dus în cimitir.

Se aflau deja în faţa brutăriei din Canfield Gardens, dar nu au intrat, pentru că Pápai voia să încheie povestea. Ar fi trebuit să se ducă la medic, pentru că în urmă cu două zile băiatul avusese un mic accident, leşinase la ambasadă după ce gustase din coniacul mămicii. E posibil ca sursa extenuării lui să fi fost doar spectacolul de dimineaţă. Îl jucase pe Nyilas Misi pe malul unui iaz cu rogoz şi raţe, unde ambasada organizase un picnic cu ocazia zilei de Întâi Mai. Nyilas Misi s-a plâns cu voce tare că ceilalţi i-au mâncat pachetul. Vizitaseră apoi şi mormântul lui Karl Marx în cimitirul din Highgate. Când i s-a făcut rău, tatăl lui l-a cărat pe umeri prin mulţime. Se simţise atât de bine,

plutind printre chipurile strălucitoare, pe umerii uriaşi ai tatălui său, toată lumea se uita la el, toate doamnele se întorseseră către el. Fusese atât de mândru de tatăl lui, atât de mândru că leşinase, era frumos să leşini, toată lumea întrebase ce s-a întâmplat cu băieţelul?

— Şi întotdeauna stăteau câţiva cerşetori acolo, în frig, îi aşteptau pe bogătani să le dea bani, mămica mea le-a împărţit cornuri proaspete şi calde şi atunci ne-au urmat până la mormântul tăticului meu să se roage împreună cu noi. Era atât de rece mormântul ăla negru de marmură, ştii, în fiecare an trebuia să-l sărut, mă temeam să nu cumva să mi se lipească gura de marmură din cauza frigului, dar mămica mea ţinea foarte mult la acest ritual. Da, a fost singurul ritual la care ţinuse în viaţa ei.

S-a lăsat tăcerea. Pápai a tras aer în piept şi a pornit spre intrarea în brutărie, uitase că nu e singur. Pentru o clipă, şi-a întors privirea către fiul său.

— Ştii, nu o să uit niciodată tăcerea aceea, felul în care oamenii aceia înalţi, în negru, stăteau în cameră, purtând cu toţii joben. Faţa galbenă a tatălui meu întins pe pat. Oamenii s-au dat la o parte din calea mea, formând un coridor, aveam patru ani, drumul până la pat mi s-a părut atât de lung. Şi era galben, de parcă l-ar fi pictat în galben. Ţin minte că m-am întrebat de ce este atât de galben? Avea deja douăzeci şi opt de ani când a izbucnit războiul şi n-a vrut să plece în armată, era Primul Război Mondial, ştii, a fumat două sute de ţigări, a trecut înot Someşul îngheţat, aproape că a murit, a făcut febră patruzeci de grade, şi apoi, zece ani mai târziu, el — ştii, familia lui nu voia ca el să o ia de soţie pe mama mea, pentru că familia mamei era săracă, ei considerau căsătoria lor o mesalliance. Ştii ce înseamnă mesalliance?

Dar nu a aşteptat răspunsul şi nici n-a explicat ce înseamnă. Şi era bine aşa. Cuvântul zbura ca un fluture prin faţa ochilor băiatului. Era un fluture minunat.

— Şi nici familia mamei mele nu îşi dorea această căsătorie, spuneau că Jenő Friedmann ăsta e bolnav, are tuberculoză, nu va avea niciodată urmaşi, le plăcea să repete asta căci, pentru a înrăutăţi parcă şi mai mult lucrurile, Jenő a luat parte la o încăierare de cârciumă, în urma căreia şi-a pierdut un testicul, din fericire nu pe cel care produce sperma, ci pe celălalt, care o înmagazinează, ştii, ăla e mereu uşor mai rece decât celălalt, ştiai? Pune mâna, o să simţi. E ca o cutie frigorifică. Altfel tu n-ai mai sta aici şi nu ai miji ochii ăia albaştri la mine, Andreiuş-bebeluş. Ţin minte că a trebuit să mă duc aproape de tot de patul tăticului şi să stau drept în faţa lui, îmi era groaznic de frică. Tăcerea era atât de mare, eu aveam doar patru ani, nu voi uita niciodată tăcerea aia teribilă, iar tăticul şi-a pus mâna pe capul meu şi mâna lui era atât de grea, fiule, atât de grea, n-aş fi crezut niciodată că o mână poate fi atât de grea.

AGENŢIA MAGHIARĂ DE PRESĂ BUDAPESTA

28 NOIEMBRIE 1961

DIRECTOR GENERAL 159-490

Dragă tovarăşe Forgács!

Ţinându-mă de promisiunea pe care v-am făcut-o la Londra, v-am examinat temeinic şi conştiincios munca de

corespondent. Atât eu, cât şi tovarăşul Pécsi urmărim constant materialele dumneavoastră şi suntem de acord cu evaluarea de mai jos. Baza evaluării o constituie munca depusă în ultimele 3-4 luni.

În această perioadă am primit câteva relatări şi comentarii bune, respectiv utilizabile, care au îndeplinit în mare cerinţele formale şi de conţinut ale AMP. S-au dovedit a fi de folos relatările şi ştirile privind evenimentele războiului de independenţă din Angola, acţiunile de boicotare a înarmării atomice şi a reînarmării Germaniei de Vest... Am primit câteva comentarii bine redactate, având un mesaj clar... Aţi relatat corespunzător evenimentele privitoare la situaţia din ţară şi, după caz, v-au suscitat interesul acele relatări ale presei britanice care dezvăluiau anumite probleme economice şi sociale din Anglia. Consider că ar fi inutil să enumăr pe larg acele materiale care oglindesc trăsăturile pozitive ale muncii dumneavoastră, deoarece puteţi să judecaţi şi după publicaţiile noastre ce şi sub ce formă am considerat oportun să publicăm.

Examinând doar din punct de vedere cantitativ coeficientul materialelor dumneavoastră apărute în publicaţiile noastre, acesta nu poate fi considerat unul prost. Trebuie însă să vă spunem drept că din punct de vedere calitativ, acest coeficient nu este nici pe departe unul standard. Pe lângă numărul considerabil de materiale aruncate, nu puţine sunt acele materiale publicate pe care am reuşit să le publicăm doar după o prelucrare fundamentală a conţinutului şi formei (suntem convinşi că acest lucru nu a scăpat atenţiei dumneavoastră!). Numărul materialelor care au putut fi salvate doar pentru că s-a ţinut cont de munca depusă şi cheltuielile privind convorbirile telefonice: aceste din urmă materiale nu sunt greşite în sine, problema lor este de regulă aceea că au un ton

cenuşiu, sunt nesemnificative şi nu duc mai departe nici măcar o iotă tema discutată. Din păcate, aceste materiale de tipul „dacă nu există, nu lipsesc şi dacă există nu ies în evidenţă” reprezintă o proporţie destul de însemnată din totalul relatărilor dumneavoastră.

M-am interesat în legătură cu reclamaţia tovarăşului Pápai, potrivit căreia nu-şi primeşte salariul. Am primit răspunsul că banii sunt livraţi în fiecare lună. În ceea ce priveşte afirmaţia că salariul actual e mai mic decât cel alocat în ultimii doi ani: din păcate acest lucru ne depăşeşte pe de o parte competenţele, pe de alta lucrurile nu stau tocmai aşa. Deoarece tovarăşul Forgács primeşte, pe lângă salariul de 90 de lire sterline, 49,13 lire alocaţie pentru copii şi 25 de lire pentru cheltuieli materiale. Prin comparaţie, salariul anterior era de 123 de lire, din care 20 de lire pentru cheltuieli materiale. În schimb, în cel de acum intră şi chiria. Ceea ce înseamnă în definitiv că, în comparaţie cu vechiul salariu de 143 de lire, tovarăşul Forgács primeşte 244 de lire şi 13 şilingi. E adevărat că nu e mult. Dar momentan nu se poate mai mult.

Obiectează că din chirie i se scad 11 lire. Scăzământul se produce în conformitate cu directiva nr. 35.900/1959. Această directivă dispune ca în cazul chiriei unei locuinţe mobilate să se scadă 10-15 la sută din chirie pentru utilităţile incluse în chirie (încălzire, curent electric etc.). Astfel procedăm şi cu ceilalţi agenţi de presă. Tovarăşul Forgács trebuie să fi ţinut cont de acest lucru, pentru că serviciul nostru fiscal i-a comunicat încă înainte de plecarea din ţară faptul că se vor efectua scăderi. Sunt însă de părere că suma scăzută este mult prea mare, astfel că vom încerca să intervenim în acest caz.

EXTRAS

din nota informativă a colaboratorului secret „Pápai”, din data de 25 octombrie 1962.

„Helen ROBINSON

Studentă, 20 de ani. Locuieşte la Oxford, la St. Hielda College. Tatăl ei este funcţionar al Ministerului de Externe, având în trecut şi funcţii în străinătate. Sunt înstăriţi. Datorită influenţei logodnicului ei, Helen are vederi de stânga. Logodnicul ei este conferenţiarul Martin GILBERT de la Oxford, a scris o carte despre Trădarea de la München. Martin a vizitat deja Ungaria. Helen ar vrea şi ea să vină. Părinţii ei au împiedicat acest lucru în vară, dar din moment ce Helen a devenit între timp majoră, poate să primească paşaport fără acordul părinţilor. A fost invitată de Zs. L., fiică de profesor universitar, care a fost la rândul ei oaspetele nostru la Londra. Dacă nu intervine nimic, de crăciun va fi aici. S-a împrietenit foarte mult cu noi şi s-a plâns adesea de vederile reacţionare ale părinţilor ei. Este o adeptă înfocată a revoluţiei cubaneze.

Budapesta, 12 noiembrie 1962

Maior de miliţie Suszta Sándor

RAPORT

Budapesta, 18 februarie 1963

Vă informez că în data de 25 ianuarie m-am angajat într-o întâlnire secretă cu colaboratorul secret „Pápai” în locuinţa „Delicată”, de la orele 9 la 11. Cu această ocazie i-am

cerut o dare de seamă asupra Asociaţiei Corespondenţilor Parlamentari.

Asociaţia Corespondenţilor Parlamentari este organizaţia jurnaliştilor aparţinând ziarelor şi agenţiilor de presă mai importante care funcţionează în cadrul camerei inferioare şi celei superioare a Parlamentului. Îndatorirea acesteia este să organizeze, de la caz la caz, cocktailuri şi prânzuri la care sunt invitaţi politicieni aflaţi în funcţii de conducere. Din când în când, aceasta susţine conferinţe de presă, în cadrul cărora iau cuvântul politicieni cu funcţii de conducere. Este o organizaţie independentă. Membrii ei nu duc o viaţă instituţională. Contra unei taxe de înscriere şi a unei taxe anuale, orice corespondent parlamentar poate să devină membru.

În timpul raportării de vară a lui „Pápai", i-am propus acestuia să obţină calitatea de membru al Asociaţiei Corespondenţilor Parlamentari. În perioada petrecută în afară, nu a reuşit să creeze o ocazie favorabilă pentru aceasta...

Potrivit lui „Pápai", mişcările din Parlament pot fi folosite pentru obţinerea de informaţii şi relaţii secrete... Jurnaliştii londonezi sunt mult mai potriviţi, în special corespondenţii ziarelor mari, pentru dezvoltarea unor relaţii de prietenie. Jurnaliştii din provincie, pe care ziarul îi trimite la Londra doar pe perioada sesiunilor parlamentare, sunt mult mai prietenoşi. Acestora le place să discute cu un corespondent străin.

Bufetul şi sala de mese a corespondenţilor furnizează o foarte bună ocazie pentru stabilirea relaţiilor şi, prin

acestea, pentru obţinerea de informaţii secrete. Aceste informaţii nu trebuie însă supraevaluate. Majoritatea lor conţin punctul de vedere oficial al britanicilor, precum şi părerile personale ale anumitor persoane. Servesc însă drept bază pentru cunoaşterea mai aprofundată a problemei. A obţinut şi câteva informaţii mai interesante, pe acestea le-a raportat.

În legătură cu paza din Parlament, ne-a spus că, după părerea lui, aceştia ar fi oamenii serviciilor secrete. A tras această concluzie pornind de la câteva mici fapte observate. De exemplu, cu o anumită ocazie, gardianul alocat balconului corespondeţilor străini nu se afla la locul său, iar el a coborât până la balconul corespondenţilor englezi pentru a le cere acestora discursul unuia dintre miniştri. Jos nu a fost interpelat de nimeni. A luat textul multiplicat de pe masa gardianului şi s-a întors la locul său. Câteva minute mai târziu, gardianul a revenit surescitat şi i-a adus câteva foi multiplicate, apoi l-a întrebat de ce anume are nevoie. Nu i-a sugerat în niciun fel ca pe viitor să nu coboare până la balconul ziariştilor englezi. I-a spus doar să i se adreseze lui dacă are nevoie de ceva. Nu era întemeiată afişarea unui asemenea grad de politeţe. Ce s-a întâmplat: probabil că gardianul de jos a raportat faptul că a coborât din balcon şi gardianului de sus i-a fost atrasă atenţia.

Despre gardienii de la Parlament ne-a mai relatat faptul că sunt oameni fără statut, cu salariu prost, veniţi din provincie. Nu au cum să aibă condiţii bune de trai, acest lucru se vede şi judecând după îmbrăcămintea lor. A observat în mai multe rânduri că în schimbul unor mici servicii, corespondenţii oficiali le-au oferit cadouri. Un corespondent vest-german le-a adus timbre etc. Cu unul dintre gardieni a reuşit să dezvolte o relaţie bună. Acesta

i-a făcut rost de textele discursurilor şi legilor. În schimbul acestora i-a dat ţigări, iar în cazul materialelor pentru care trebuia să plătească, obişnuia să îi dea şi bacşiş. După părerea lui, mişcarea corespondenţilori străini este urmărită şi raportată de gardieni, dar presupune că acest lucru nu este valabil şi pentru bacşişul dat.

Evaluare

În timpul raportării, „Pápai” a adus în discuţie şi a confirmat toate acele posibilităţi operative care i-au fost asigurate în parlament unui corespondent în domeniul obţinerii informaţiilor secrete şi al lărgirii contactelor. Recunoscând posibilităţile, s-a referit la faptul că imediat ce a reuşit să se infiltreze, AMP l-a chemat acasă. Răspunsul lui poate fi acceptat doar cu anumite reţineri. E adevărat că a avut nevoie de mult timp pentru a face cunoştinţă cu situaţia agenţilor din Asociaţia Corespondenţilor Parlamentari şi din Parlament, dar nu a mers mai departe, chiar ţinând cont de greutăţile obiective de care s-a lovit, nu a vrut să întreprindă o muncă mai serioasă.

Însărcinare

Continuarea muncii de raportare a lui „Pápai”.

locotenent de miliţie Imre Takács

Evaluare

„Pápai” ne-a informat încă din septembrie 1962 cu privire la întâlnirea dintre Zs. A. şi Helen Robinson. De atunci, i-am cerut în repetate rânduri raportul scris, dar a refuzat de fiecare dată, invocând un motiv oarecare. L-am pus să-l scrie în timpul întâlnirii. Nici raportul scris, nici cel oral nu sunt complete.

În cazul H. Robinson, „Pápai” s-a dovedit a fi util. Rămâne de văzut în ce măsură îl vom implica în activitate, ţinând cont de munca depusă până acum şi de relaţia de rudenie.

Sub Castelul Buda

Trebuie să le vorbească.

Când a ajuns în sfârşit la etajul al doilea care, luând în considerare şi mezaninul, era de fapt al treilea — după ce a urcat scara abruptă în spirală, unde era recomandabil să rămâi aproape de zid, pentru că în mijloc scările se subţiaseră periculos de mult — rămasă fără suflu, doamna Pápai a găsit uşa deschisă. Pentru o clipă, a părut că ar fi închisă, dar curentul o mişca aproape imperceptibil înainte şi înapoi. Avea trei ferestre din sticlă jivrată: cea mai de sus putea fi închisă din interior cu un mic ivăr, dar acum şi aceea stătea deschisă. Doamna Pápai a aruncat mai întâi o privire prin fereastruica de sus. Curentul i-a suflat în faţă mirosul igrasios al casei. Nu voia să sune, aşa că a împins cu vârful pantofului uşa care s-a deschis încet, scârţâind şi nechezând. Deasupra fantei cutiei poştale, încă se mai putea citi, cu litere elegante, aurii pe fond negru, numele Marcell Forgács. Ca pe o piatră funerară. A fost izbită în faţă de aerul călduţ, generat de încălzirea centrală, de

mirosul de tutun stătut, şi de cel acru al mâncării stricate de câteva zile. Nimeni nu a răspuns strigătului ei ascuţit, puternic, nerăbdător. Când a împins uşa, o maşină roşie de pompieri a trecut în goană pe parchet, cu sirena urlând. I-a venit să strănute. A făcut doi paşi nesiguri în faţă şi, scoţând un oftat cât toate zilele, a luat maşina de pompieri şi a pus-o pe masă. A deschis o fereastră. Judecând după obiectele aruncate care încotro, probabil că nu trecuse mult timp de când plecaseră, poate că au dat doar o fugă până undeva, la prăvălie, la farmacie, la poştă, la locul de joacă. Prin fereastra deschisă, căldura caloriferului se risipea în după-amiaza răcoroasă de toamnă.

Mama tânjeşte după manifestările iubirii. Când copiii ei, mari acum, o întâmpină cu chiştoace de ţigară, farfurii nespălate, paturile nefăcute, haine murdare pe paturi, scaune, podea, cu mâncare putrezită sau uscată în frigider, cu laptele stricat în ambalajul lui de plastic, cu podeaua jegoasă, fire de păr în tot locul, vasul veceului murdar cu pete uscate de excremente, mirosul urinei după care n-a fost trasă apa şi cărţile aruncate care încotro, şi nu cu iubirea, căldura după care tânjeşte mama, manifestările iubirii pe care le aşteaptă atât de mult, atunci simte cum o apasă ceva pe inimă. Sau pe cap oare? Pentru că tocmai acum a ajuns acasă (în casa ei?) de la muncă sau după o vizită la spital (lucru pe care-l face de patru ani aproape fără întrerupere) şi i-ar fi picat atât de bine să fie întâmpinată de semnele grijii şi ale iubirii, iară nu de încăperile murdare, împuţite şi neprimitoare. Ce bune ar fi fost un pat proaspăt făcut, un pahar de ceai fierbinte şi câteva cuvinte care să-i fie adresate în mod direct. Lipsa tandreţii sau a bunăvoinţei dezinteresate pe care o mamă şi le doreşte din partea copiilor ei mari dă

naştere întrebării: unde a greşit mama într-atât, încât această tânjire după iubire să aibă drept rezultat doar un nod dureros simţit undeva în preajma inimii sau în cap? I se serveşte ceea ce a gătit? A gătit, dar de fapt a preparat otravă? Cu otrava asta şi-a hrănit copiii şi acum, după douăzeci de ani, iată rezultatul? Otrava? Am minţit! Mi-am negat depresia. Se pare că ar fi trebuit să mă despoi toată, să mă deschid cu totul şi să urlu, astfel încât „depresia mamei şi cauza ei" să-şi croiască drum către sufletele bieţilor mei copii. Oare atunci această „sinceritate" ar fi adus pe lume copii mai înţelegători? Oare atunci iubirea după care tânjeam s-ar fi împlinit?

O biată (!) mamă

Camera băieţilor avea vederea spre Castelul Buda. Faţada cenuşie a palatului regal aparţinea în aceeaşi măsură locuinţei ca şi mobilele primite cadou sau împrumutate de la rude sau prieteni, însă niciodată înapoiate, piese atât de diferite, dar care totuşi cu timpul au început să semene unele cu celelalte. Pe zidul din trei straturi al castelului orientat către Naphegy se înşirau proeminenţe, balustrade, loggii, ferestre negre căscate în afară şi arcade zidite, iar în mijlocul faţadei mari şi cenuşii, şase stâlpi în stil corintic sprijineau o terasă belvedere cu şase statui înnegrite, figuri feminine pe jumătate dezbrăcate, plutind în aerul de deasupra ei. Acoperişul elegant fusese distrus de suflul exploziei, palatul regal era mai degrabă un ornament decât o fortăreaţă care să poată fi apărată: supus adesea modificărilor, palatul îşi găsise forma finală atunci când regalitatea îşi pierduse practic orice semnificaţie istorică. Împăratul austriac dormea uneori în el dacă se întâmpla să aibă drum la Budapesta, mai apoi

guvernatorul, care, de asemenea, nu era rege. Din vârful arcadelor ascuţite ale ferestrelor arse răgeau capete de lei, faţada era acoperită de găurile şi zgârieturile provocate de mitraliere şi mortiere, la baza zidurilor se găseau grinzi transversale uriaşe, rupte în două, munţi de moloz înalţi de un etaj.

Întreaga masă monumentală cenuşie, structura colosală înotând în lumina lunii era asemenea unei cărţi poştale decolorate de vreme, prinsă pe perete, ori asemenea unui dulap imposibil de deschis într-unul dintre colţurile încăperii. Se profila goală şi nefolositoare deasupra caselor. Calul verde. Pe creasta zidurilor, deasupra tufelor pipernicite şi a copăceilor subţiri crescuţi din crăpăturile zidului de construcţie, chiar vizavi de camera băieţilor stătea un cal ridicat pe picioarele dinapoi, cu toate că părea mai degrabă să plutească, cine ştie de când. Calul era la fel de verde precum cupola năruită a castelului. Calul din poveşti care îşi aruncase călăreţul din şa. Adevărul e că nu îl aruncase din şa, dar băieţii nu aveau de unde să ştie asta. Nu era un călăreţ, ci doar un herghelegiu cu pantaloni largi, aflat de cealaltă parte a calului, care încerca să-l ţină în frâu în faţa clădirii manejului regal. Pe acest anonim îmblânzitor de cai, după care îşi primise numele mica piaţetă, băieţii nu-l văzuseră niciodată, nici măcar nu ştiuseră de existenţa lui, cu toate că nu era nimeni altul decât Îmblânzitorul de Cai: ajunsese acolo în 1901, după ce fusese la Expoziţia Universală de la Paris şi supravieţuise apoi celor două războaie mondiale. Doamnelor care urcau sau coborau din cetate le plăcea să se pozeze lângă postamentul calului nărăvaş, care trebuie să fi reprezentat un punct sensibil al castelului, pentru că în iarna lui ’44 fusese păzită de o divizie blindată SS, plină de soldaţi speriaţi şi iritaţi. Însă de la fereastra băieţilor nu

mai putea fi zărită decât o ruină, intrarea pe teritoriul castelului era interzisă. Acolo, într-o gheretă de lemn, stătea un paznic care ţinea sub observaţie clădirea închisă. Ori de câte ori vedea un copil, îşi făcea apariţia şi dădea din mâini, striga, amenința şi, după ce copiii fugeau speriaţi, în piaţetă rămânea doar calul verde, de neclintit pe postamentul său.

A avut o premoniţie încă de când a coborât din tramvai. S-a apropiat de clădire cu chipul măcinat de griji, nu voia să întâlnească niciun cunoscut.[22] A trecut în grabă pe lângă un grup statuar alb ca zăpada. În mijloc stătea, singuratic, cu muşchi colosali, în cămaşă de zale, ţinând în mână un buzdugan, liderul ţăranilor, care fusese ars pe tronul de fier. Văzut de pe trotuar, părea să întreacă în înălţime faţada castelului. Din spatele lui, un drum şerpuit urca spre castel. Până în anii cincizeci, în faţa unui zid scund şi umil, ca şi cum ar fi fost sculptat din pietrele acelui zid, aici se găsea un monument al artileriştilor din Primul Război Mondial: şase cai cu capul plecat se opinteau din răsputeri să tragă un tun, pe trei dintre ei erau urcaţi trei artilerişti cu căşti. Pe zidul memorialului fuseseră inscripţionate printre altele numele oraşelor pierdute de Ungaria în urma tratatului de la Trianon. Guvernatorul Horthy, care avea o predilecţie pentru ridicarea monumentelor militare, o inaugurase personal în 1937: câte oraşe, atâtea coroane de flori. Fuseseră atârnate douăzeci şi nouă, de jur-împrejur, asemenea unor colaci de salvare pe un transatlantic. Însă transatlanticul se scufundase şi după război copiii din împrejurimi se jucau de-a v-aţi ascunselea printre caii şi călăreţii care rămăseseră fără cap în urma exploziilor — copii care credeau că animalele înhămate în faţa tunului erau lei. Iar

în spatele lor se înălţa singura coloană de granit mâncată de timp care mai rămăsese din palatul regelui Matei Corvin, asemenea unui trunchi de copac golaş, rămas fără crengi.

Tramvaiul nu mai trecea prin faţa casei lor, zornăind ca o trusă de unelte, trezindu-i pe locatari din somnul adânc al zorilor, pentru că staţia fusese mutată o sută de metri mai încolo, în spatele unei pajişti cu flori, unde cândva fusese o fântână: mai aproape de Naphegy, plin de oasele soldaţilor căzuţi, mine neexplodate, cartuşe nefolosite şi peşteri misterioase mirosind a căcat şi pişat. Fusese o vreme când şmecherii casei săreau pe platforma din spate a tramvaiului luându-şi avânt din poartă, fără să-şi mai bată capul să coboare balustrada de fier, le făceau cu mâna celorlalţi, debordând de veselie şi, după ce tramvaiul urca zgâlţâind în vârful pantei, săreau de pe scară chiar în faţa cinematografului şi-şi cumpărau bilet pentru spectacolul de seară. Atmosfera era aceea a unui sat. În timpul verii venea omul cu gheaţa, schijele de gheaţă zburau în lumina soarelui, un tip guraliv o tăia cu o toporişcă şi cobora blocurile din căruţă în găleţile locatarilor care se adunau repede în jurul lui, folosind o scoabă. Cărbunele era adus cu camionul, praful de cărbune scânteia în aerul din faţa casei, i se simţea mirosul, bărbaţi cu faţa mânjită de funingine încărcau cu lopata bricheta sau cocsul în coşurile mari împletite pe care le cărau înăuntru în spinare sau o turnau direct pe jgheabul de cărbuni, să ajungă lângă cazan, astfel încât o dată pe săptămână, sâmbăta, să fie apă caldă în clădire. Pe pervazul uneia dintre ferestrele de la demisol stăteau la uscat soldăţei de plumb proaspăt vopsiţi în roşu şi albastru, mirosind puternic a acetonă. Portăreasa le împărţea copiilor langoşi cu smântână

printre zăbrelele ferestrei. Administratorul alimenta cazanul cu cărbune: putea fi văzut asudând, cu faţa lucioasă luminată de flăcări, prin fereastra de observaţie a unei uşi blindate din fier, de la subsol. De parcă întreaga casă ar fi fost un mare vapor. Şi veneau telalul şi tocilarul. Gloabe ca-n poveşti, înhămate la căruţe şubrezite râcâiau caldarâmul plin de hârtoape cu copitele lor potcovite grosolan. Aroma de turtă dulce din magazinul cu turtă dulce se răspândea pretutindeni. În vitrină erau borcane mari pline de turtă dulce, la deschiderea uşii zornăia un clopoţel, iar cel care intra era întâmpinat de două doamne zâmbitoare, inimoase, cu părul alb.

Ani lo yoda'at. Habar nu am dacă sunt acasă.

S-a oprit brusc în vestibulul casei, care amintea de o cutie. Şi-a pregătit expresia feţei, pentru cazul în care avea să întâlnească vreun cunoscut. De când se mutase, în urmă cu câţiva ani, nu-i mai venea deloc uşor. O ştiau ca pe o persoană care zâmbeşte mereu, şi cu toate că jucase fără încetare acest rol, fusese întotdeauna conştientă de faptul că doar se preface că ar fi toată numai un zâmbet. În van avea o fire veselă, căci se vedea pe sine însăşi în fiecare clipă, şi ştia că e doar o minciună. Acum nu avea deloc chef să zâmbească. S-a cutremurat toată, din adâncul ei a urcat la suprafaţă un sunet ca de sughiţ. Amintirea era prea puternică.

Exact pe aici ieşise într-o dimineaţă de vară din 1958, când fugise împreună cu Tom, soldatul englez de care se îndrăgostise în Palestina, care venise să o viziteze, cu soţia şi cei doi copii, traversând jumătate de continent, iar ea

trăsese o fugă cu el până la lacul Balaton. Trebuise să o facă. Soarta nu putea fi evitată.

Şi tot în acest loc stătuse Pápai în octombrie 1956, cu fetiţa lui roşcată în braţe, ascultând radioul care se auzea prin ferestrele larg deschise, când revoluţionarii cu cocardă în piept au vrut să-l spânzure de un stâlp de iluminat.[23] Dar tot aici s-a întâmplat ca Pápai, estimând greşit ora, să plece târziu de acasă împreună cu fiul şi fiica lui şi, ieşind pe poartă, fără să se uite în stânga sau în dreapta, să încerce să traverseze strada în fugă, trăgându-i pe copii după el, când în faţa casei a oprit scrâşnind din frâne un autocamion Csepel, care a fost cât pe ce să-i calce. Pápai l-a acoperit pe şofer cu un potop de invective, iar acela, în loc de răspuns, a sărit pur şi simplu din cabină şi i-a tras lui Pápai o palmă zdravănă. I-au zburat ochelarii de pe nas. Doamna Pápai nu a aflat de această palmă. Doar fiului cel mare i s-a întipărit inexorabil în memorie chipul amuţit, lipsit de apărare al lui Pápai.

În acea vreme, trebuie să fi apărut pe casă şi acea inscripţie cu litere mari, nu se ştie cine o fi fost făptaşul, revoluţionarii sau cei care i-au băgat pe aceştia la închisoare. Cu litere verzi, stătea scris: MÂNA DE FIER A POPORULUI! Inscripţia s-a estompat, n-o mai puteau descifra decât cei care şi-o aduceau aminte. Oricum s-ar fi întâmplat, a devenit un semn magic, ocrotitor al casei. Când fiul cel mic al lui Pápai se întorcea acasă de la şcoală şi cobora scările abrupte de pe Naphegy, o citea de fiecare dată, fără excepţie. Nu reuşea niciodată să o înţeleagă şi nici nu întreba vreodată pe nimeni ce o fi însemnând.

SCHMITZ, SCHMITZ, MICULE SCHMITZ, N-O SĂ AJUNGI NICI MĂCAR PÂN’ LA AUSCHWITZ! Exista o astfel de inscripţie

pe undeva, s-a întâmplat ca în acele zile revoluţionare să-i iasă în cale doamnei Pápai. Ce palmă răsunătoare, ştia că trebuie să părăsească ţara şi, cu toate astea, a rămas.

Ce-a fost a fost.

Fără să privească în stânga sau în dreapta, a intrat cu paşi hotărâţi în holul răcoros, placat cu piatră al casei. În dreapta şi în stânga se deschideau două scări întunecoase. Din faţă, holul era puternic luminat de glasvandul orientat spre castel şi spre grădina interioară plină de flori. Locuinţa administratorului părea părăsită, perdeaua era trasă. De când fiecare locatar avea propria lui cheie la poartă, administratorul se retrăsese în locuinţa de la subsol, unde se putea ajunge coborând un rând de scări din cabina de sticlă. Dar acum, administratora se afla totuşi acolo, ca pe vremuri, cu o mătură de sorg în mână. A dat de câteva ori cu mătura, iar sunetul a făcut-o pe doamna Pápai să tresară şi să ridice privirea.

— Cum se mai simte scumpul dumneavoastră soţ, doamnă Forgács?

Doamna Pápai a bâiguit ceva în loc de răspuns, apoi, după ce i s-a repetat întrebarea, a afişat un zâmbet larg şi a repetat, cu vocea ei melodioasă ceea ce spusese mai înainte:

— E mai bine, se străduieşte, doamnă Lénárt!

Însă doamna Lénárt nu s-a îndurat şi nu a lăsat-o să plece.

— Bietul tovarăş Forgács, nu merita deloc soarta asta. A dat de două ori cu mătura, răscolind un pic praful. L-am văzut mai deunăzi, păi omul e într-o stare îngrozitoare. Ca şi cum ar fi fost frânt în două. Nu, tovarăşul nu merita o asemenea soartă!

Doamna Pápai a avut senzaţia că a fost înjunghiată. Nu ştia dacă doamna Lénárt îşi bate joc sau încearcă să o consoleze, dar era înclinată spre cea dintâi variantă. Era pe punctul de a o lua din loc, când vocea insensibilă a doamnei Lénárt a turuit cu forţa unui foc de avertisment, determinând-o să rămână pe loc.

— Nu de alta, dar ieri a trecut poliţia pe aici. Eu una n-am auzit nimic, dar mi s-a spus că la dumneavoastră a fost o larmă şi o gălăgie insuportabilă şi că degeaba au încercat locatarii de cinci-şase ori să bată în tavan şi-n pereţi, larma a continuat. Ar trebui să vorbiţi cu copiii dumneavoastră, doamnă Forgács. N-am nici cea mai vagă idee cine a chemat poliţia, dar dacă aş fi auzit ce-au auzit locatarii atunci, sigur aş fi făcut la fel. După zece seara, la fereastră zbiera o femeie, poate fiica dumneavoastră şi, pe viaţa mea, au continuat să vină şi după miezul nopţii o grămadă de oameni, trântind încontinuu poarta, se zguduia toată clădirea, muream de grijă să nu cumva să se spargă ochiurile de geam. Eu înţeleg tineretul, am fost şi eu tânără, dar după zece seara chiar n-ar trebui să mai facă asta, n-am dreptate? În casa asta locuiesc oamenii ai muncii, doamnă Forgács, ştiţi foarte bine.

„Oameni ai muncii” — doamna Lénárt avusese grijă să pronunţe cuvintele cu accentul specific anilor cincizeci. Au început să iasă la suprafaţă vechile cuvinte, printre care şi „comisariat”. Era cât pe ce să spună „ÁVÓ”, dar s-a corectat la timp.

— Şi nu e bine pentru nimeni ca cei de la comisariat să vină pe aici atât de des. Nu se cade, nu-i aşa?

În vocea ei se simţea cum jubilează că, iată, în sfârşit poate să-i scoată pe nas doamnei Forgács ce-o duruse pe ea în timpul comuniştilor. Poate că de asta i-au venit în gură cuvintele alea ciudate. Pentru că şi cei din familia Forgács fuseseră de-ai lor. Nu erau oameni răi, dar erau comunişti şi, dintr-un motiv misterios, trebuia să te temi de ei. Chiar şi de tovarăşul Forgács, bufonul ăla mare şi îndesat, care nu trecea niciodată pe lângă ea fără să-i arunce vreun compliment tâmpit sau să o gâdile. Ce grăsan sprinten mai era şi tovarăşul Forgács! Nu bea, nu fuma, dar era foarte mucalit!

Doamna Pápai i-a răspuns cu o grimasă, a strâns din buze şi a plecat mai departe. A trecut prin curtea interioară, avansând ca pe o tablă de şah printre răsadurile de flori spre scara D. Se simţea urmărită de perechi atente de ochi până şi din ferestrele întunecate ale locuinţelor de la demisol.

Ciudăţeniile arhitecturale puteau fi explicate prin faptul că această casă se înălţa în locul unei clădiri construite în cu totul alt stil, păstrând încă urmele acesteia. Înainte de război aici fusese o cazarmă a gărzilor: personalul locuise în aripa îngustă în formă de U, dotată cu o intrare boltită, balcoane spaţioase şi două turnuri, iar ofiţerii stătuseră în aripa din faţă, în locuinţe mari cu tavane înalte, mobilate pompos, însă nu somptuos. Trebuie să fi fost nişte posturi plăcute şi sigure pentru ofiţerii în retragere. Se întâlneau mereu în altă locuinţă pentru cafeaua şi discuţiile de după masa de prânz.

După război, cazarmele bombardate şi năruite din mica piaţetă de sub castel fuseseră înlocuite de două blocuri gemene lipsite de personalitate, iar tânărul Pápai se mutase într-unul dintre ele împreună cu tânăra lui soţie: „A început lupta pentru un nivel de viaţă superior” i-a relatat el triumfător succesul repurtat, într-o scrisoare în limba engleză, tinerei lui soţii însărcinate, care se pregătea de examene[24]. A continuat să vorbească cu ea în engleză sau în ebraică, chiar şi la un an de la sosirea în Ungaria, până în ziua în care cineva a denunţat-o că vorbeşte o limbă străină în tramvai, lucru pentru care a primit un avertisment la locul de muncă. Curtea casei, unde se putea ajunge urcând din grădină nişte scări dotate cu o balustradă de piatră, înconjurată de un gard din piatră de râu şi cărămidă falsă, decorat cu creneluri — a fost iniţial construită ca spaţiu pentru exerciţiile fizice ale soldaţilor, unde răcanii îşi dezvoltau musculatura la aparatele de gimnastică. Mai târziu însă a devenit teren de fotbal, pe care copiii se jucau cu mingea în praf până se întuneca — aceiaşi copii care, la începutul acelor zile, duseseră un adevărat război de uzură cu puştii care îi asaltau din exterior, mai ales în perioada în care se coceau castanele, cu toate că se întâmpla să arunce şi cu câte o jumătate de cărămidă. Nu se ştie care o fi fost motivul acestor războaie tribale care într-o bună zi au încetat fără veste.

Două blocuri cenuşii pe cele două laturi ale pieţei György Dózsa.

N-a rămas nicio urmă din cazarmele gărzilor şi din cupolele lor, care aminteau de tortul de marţipan, nicio urmă din monumentul artileriştilor din Primul Război Mondial. Americanii au avut grijă să le radă de pe faţa pământului

în timpul asediului Budapestei, înainte ca ruşii să le facă bucăţele de pe poziţiile lor aflate pe muntele Gellért. Dorobanţii care reprezentau garda de onoare a palatului regal nu constituiau cu adevărat o putere de luptă. Purtau coif de metal împodobit cu pene de bâtlan, jiletcă brodată cu şnur, veston ornat cu motive populare, de care atârnau ciucuri mici şi, de asemenea, cizme brodate şi sabie. Cu greu ar fi putut să apere castelul de un atac mai serios.

La începutul anului 1949, tânărul colaborator al Departamentului de Presă al Prim-Ministrului s-a mutat împreună cu prima lui născută, o fetiţă, şi puţinul său calabalâc în apartamentul nou-nouţ care, date fiind condiţiile de atunci, părea impozant. Cariera tânărului, care încă nu era Pápai, însă nici Friedmann nu mai era, părea să fi intrat, după atâtea piedici şi cotituri, pe o traiectorie dreaptă.

***

Nici măcar geaca nu şi-a dat-o jos. Cuierul din hol era atât de plin de tot felul de haine, încât mai avea un pic şi ieşea din perete, abia se putea trece pe lângă el, nu mai rămânea loc şi pentru geaca ei. Nu s-a uitat în oglindă. În bucătăria murdară, plita cea mică a sobei de gătit era încinsă la roşu; cineva uitase ceainicul acolo şi apa se evaporase de mult, probabil voise să facă ceai. Lângă ea era un pahar cu strecurătoarea aşezată deasupra, plină cu frunze de ceai. Doamna Pápai a oprit repede focul. Butonul era lipicios de la jeg, iar soba de email alb era pătată de caşa care dăduse în foc şi de tot felul de resturi de mâncare uscate şi crăpate. Nu ştia ce să facă, să se apuce să frece soba de gătit sau s-o lase aşa cum e? A pus

ceainicul sub jetul de apă rece, aburul i-a venit şuierând în faţă. A aruncat o privire distrată în cămară. Rafturile erau goale: un pahar de muştar uscat, câţiva cartofi încolţiţi, câteva cepe roşii uitate de Dumnezeu, scofâlcite, în semiîntuneric. Odată, în 1963, reuşise şi ea să dea foc locuinţei când uitase fierul de călcat în priză. Marci era la spital, ea se grăbea să ajungă la slujba ei de la Crucea Roşie. Fumul negru care ieşea prin crăpăturile ferestrei fusese observat din casa vecină. Pompierii nu reuşiseră să pătrundă în locuinţa închisă, oricum nu prea avusese rost să încerce să târâie după ei furtunul pe scările înguste, aşa că ţintiseră cu jetul de apă prin fereastra de la bucătărie. Parchetul se făcuse praf, apa murdară cursese pe scările în spirală, spectatorii aplaudaseră. Uşa cămării era încă băşicată din cauza incendiului de acum cincisprezece ani, se făcuse ca o pască. Au zugrăvit-o aşa cum era, sub vopsea se distingeau cu uşurinţă craterele lunare.

Din camera cea mare s-a auzit un zgomot. Acum şi-a dat seama că cineva cărase toate scaunele înăuntru.

Cea mai elegantă piesă de mobilier a casei, măsuţa ovală de sticlă cu piedestalul placat cu bronz, sprijinită pe coloane în stil grecesc fusese împinsă într-un colţ, iar biroul cu picioare de leu fusese tras lângă calorifer: aici îşi păstrase Pápai, membru al miliţiilor muncitoreşti, revolverul de serviciu şi gloanţele căptuşite cu aramă, în sertarele pline cu tot felul de broşuri şi documente de familie, într-o mare învălmăşeală. În cameră, ca într-o sală de teatru, erau aşezate două rânduri de scaune de toate felurile. Cineva făcuse sul covorul persan şi-l sprijinise de perete. Lângă el, într-o fotografie alb-negru prinsă de perete, cu marginile îndoite, se vedea fata cea mică a doamnei Pápai, în timp ce, îmbrăcată cu costumul gri lucios al lui Pápai, cu o cămaşă albă, cravată şi o pereche

uriaşă de ochelari de soare tocmai performează numărul ei de teatru de apartament: lungul şi freneticul monolog dintr-un celebru film italian, în care comisarul-şef al poliţiei ucide o prostituată, ca apoi să conducă el însuşi investigaţiile privind moartea ei.[25]

Cel mai bine ar fi să nu intru, să mă întorc şi să dispar de aici.

Obloanele erau pe jumătate lăsate. Ceva o reţinea, dar până la urmă n-a mai rezistat, a intrat cu paşi silenţioşi în camera unde dormise timp de un sfert de secol, în cele mai grele vremuri, când în colţul acela, când în celălalt, în paturi delabrate care scârţâiau, singură, iar Pápai — care se întorcea de la muncă în zori, când ieşea din schimbul trei, de la Radioul Maghiar sau se trezea cu noaptea în cap, speriat, scâncind — trebuia să se furişeze până la ea tiptil, ocolind biroul, dacă voia ceva, şi de cele mai multe ori voia. Hăituit de inima lui neliniştită, voia chiar şi atunci când ea nu voia, atunci când credea că mezinii dorm deja duşi. Nu putea fi niciodată sigur de asta. Se iubeau muteşte, cu gemete înăbuşite, doar patul scârţâia sălbatic. Nici unul dintre ei nu avea propria lui cameră. Când ar fi putut să aibă, îşi luaseră un locatar ca să poată rotunji banii de întreţinere cu suma primită de pe urma acelei chirii mizerabile. Chiriaşul se dovedise însă a fi rău platnic şi doar după mari eforturi reuşiseră să scape de el. Sau se întâmpla ca într-una dintre camere să se mute vreo rudă săracă, iar pe rude nu le putea da afară cu una cu două. Pentru doamna Pápai, singurul loc confortabil de dormit era canapeaua cu husă verde, cumpărată de la Londra, care putea fi transformată în pat dintr-o singură mişcare, şi pe care venise să o admire tot familionul.

Cineva a râs încetişor. Pe salteaua aşezată pe podea era întins un băiat blond, pe jumătate dezbrăcat, sau mai degrabă stătea pe jumătate ridicat, sprijinit cu spatele de perete. Îşi îndesase o pernă la şale, picioarele lui lungi şi păroase atârnau de sub pătura de beduin. Îşi sprijinea chitara pe pântecul plat, ciupind încetişor corzile. Când a văzut-o pe doamna Pápai, s-a înseninat.

— Sărumâna! a spus, aşa cum obişnuiesc să dea copiii bună ziua din scara blocului, şi a zâmbit şmechereşte.

Văzând cât e de slab, primul gând al doamnei Pápai a fost că ar trebui să-i dea ceva de mâncare.

— Ce cântai? Bach? a întrebat ea doar ca să întrebe ceva. A fost vreun spectacol?[26] a mai adăugat, dar n-a îndrăznit să înainteze. Asta cu toate că, deşi a fost deodată cuprinsă de o oboseală teribilă, simţea o mare dorinţă să-i dea de mâncare tânărului cu părul vâlvoi, prietenul fiului ei, să aşeze scaunele la loc, să măture prin cameră, să facă patul, să aerisească, să dea cu aspiratorul pe covor şi, în general, să facă ordine în dezordinea exasperantă din jur. Dar nu mai avea energie pentru asta. S-a prăbuşit extenuată pe cel mai apropiat scaun. Băiatul blond şi-a aşezat politicos chitara pe parchet, ca cineva care se pregăteşte pentru o conversaţie mai lungă şi această mişcare complicată, executată cu lentoare, pentru care a trebuit să se aplece peste saltea, i-a atras doamnei Pápai atenţia asupra trupului nemişcat care zăcea alături, sub cearşaf. Din el nu se vedeau decât două tălpi murdare.

— Da, Bach, Wohltemperiertes Klavier, şi băiatul era pe punctul de a se întinde serviabil din nou după chitară, dar

întrebarea doamnei Pápai l-a făcut să renunţe. Între timp, inima doamnei Pápai a început să bată cu sălbăticie.

— Tu ai pus ceainicul pe foc? a întrebat ea în lipsă de altceva.

În loc de răspuns, băiatul a ridicat amuleta brodată care-i atârna la gât legată cu şnur de piele, primită de la doamna Pápai cu jumătate de an în urmă. Imediat ce termina broderiile, avea obiceiul să le facă cadou primei persoane care-i ieşea în cale. Broderia reprezenta o pasăre a paradisului.

— Încă o mai am, tanti Ria! a strigat el cu veselie. Apoi şi-a încreţit fruntea. Mai devreme am auzit de afară vocea lui Péter.

— Ai fi putut să-l stingi totuşi.

— Am şi plecat! şi a sărit din pat aşa cum era şi a început să-şi tragă pantalonii. De parcă prin graba lui ar fi încercat să distragă atenţia de la trupul care zăcea nemişcat sub cearşaf. Nu se poate, s-a gândit doamna Pápai. E imposibil. Nu se poate ca cel culcat aici să fie el, dar chiar dacă ar fi el, ce-ar putea să însemne şi de ce mi-ar trece aşa ceva prin cap? Inima îi bătea din ce în ce mai tare, se zbătea ca un animal înnebunit, care vrea să scape din ţarc. Nu ţi-e foame? ar fi vrut să-l întrebe pe băiatul slăbănog, în timp ce privirea ei s-a fixat asupra contururilor trupului celui adormit şi, spre marea ei surprindere, a întrebat:

— Nu ştii unde e András?

Uşa de la intrare a scârţâit, apoi s-a deschis cu putere. Judecând după vocile din casa scării părea că sosesc mai mulţi deodată, o gaşcă întreagă. Dinspre hol s-au auzit râsete stridente şi discuţii animate. Cineva a aprins lumina. Erau doar trei, dar fiul ei nu se afla printre ei.

Între timp s-a făcut întuneric.

Nu a mirat-o deloc numărul mare de străini care a năvălit în apartament, îşi petrecuse întreaga viaţă pregătindu-se pentru asta: putea oricând să vină cineva. Aşa cum se întâmplase şi-n casa părinţilor ei când era copil, când toţi cei care treceau pe acolo erau hrăniţi şi li se pregătea un pat: cerşetoare, delegaţii arabe aflate în drum spre casă dinspre Moscova spre Tel-Aviv, sau aflate în trecere dinspre Beirut spre Moscova, rude îndepărtate, mătuşi, nepoate, chiriaşi care nu puteau fi daţi afară, armeni, englezi, francezi, italieni, cineva din vecini care venea să ceară sare sau făină sau cartofi sau care aducea un pepene proaspăt sau poştaşul cu telegrama. Însă prieteni nu, pentru că nu aveau prieteni. Sau atunci când sosea căpetenia cu păr alb, vicepreşedintele Consiliului Mondial al Păcii, tatăl doamnei Pápai din Tel-Aviv sau Moscova sau Stockholm şi toată familia se aduna în camera cea mare în jurul mesei de sticlă, pe parchetul lustruit. Toată lumea era îmbrăcată în cea mai bună haină de duminică, de dragul fotografiei de grup, iar atâta timp cât ţinea sesiunea de fotografii, securea războiului trebuia îngropată, împreună cu vrajba urâtă care dezbina rubedeniile, reproşurile, gelozia, duşmănia prezente în toate familiile, dar care aici se învârteau toate în jurul cuvântului magic „Israel”. Un cotropitor ticălos sau o victimă atacată în mod mişelesc? Agresor sau condamnat

lipsit de apărare? Certurile se desfăşurau cu o vehemenţă care ar fi făcut de ruşine războaiele religioase din Evul Mediu. Totul izbucnise în 1965, când Partidul Comunist Israelian s-a rupt în două. Familia a perceput acest eveniment ca şi cum ar fi fost vorba de o catastrofă mondială sau de inaugurarea republicii de la Weimar. Sneh, Mikunis, Sneh, Mikunis — aceste două nume erau vehiculate în permanenţă. Ei erau secesionişti şi ereticii, trădătorii care au îndrăznit să înfrunte Moscova cea mântuitoare. Numele lui Sneh, Mikunis şi a vedetelor arabe ale noului partid zburau de colo-colo fără oprire: Habibi şi Toubi, Toubi şi Habibi, Al Ittihad şi Zo Haderekh. Îşi băgau unul altuia sub nas articole tăiate din ziarele de limbă engleză şi ebraică, şi ţipau unii la alţii despre imperialism şi genocid, iar toate astea s-au intensificat după războiul din 1967 şi întreruperea relaţiilor diplomatice. Da, prăpastia se adâncise foarte mult până atunci. Apoi a venit Saşa, comunistul arab întotdeauna vesel şi parfumat, care trecea pe la ei în mod regulat cu un cartuş de ţigări Marlboro, la care doamna Pápai, o fumătoare de ocazie, îşi aprindea imediat o ţigară în mod demonstrativ. Şi apoi a venit comunistul creştin armean, comerciantul de petrol care i-a trimis până la sfârşitul vieţii mult îndrăgitei Bruria vederi din toate colţurile lumii. Aşadar, când a sosit căpetenia cu păr alb şi ochi albaştri, familia a părut să se întregească pentru o clipă: fuseseră aduşi şi nou-născuţii, copiii mai mari, puteau fi văzuţi zâmbind până şi cei care ar fi fost în stare să se înece unul pe altul într-o lingură de apă.

Fiul ei nu se afla printre ei. Ochii celui mai zgomotos dintre oaspeţi erau de un albastru scânteietor, purta o pălărie maro trasă neglijent pe frunte, pe care nu şi-a scos-o deloc, iar gura îi era mereu întinsă într-un zâmbet. Era un

zâmbet tăios, dar nicidecum batjocoritor, ca şi cum ar fi savurat deja ce avea să spună, pe când cuvintele nici nu apucaseră încă să i se formuleze în minte. Gândul în sine îl făcea să plescăie de plăcere. Pe nas purta o pereche de ochelari groşi care îi măreau globii oculari, cuvintele i se rostogoleau melodios din gură, ca şi cum ar fi jucat într-un spectacol scris de el însuşi. În tot acest timp nu prea era atent la ceilalţi, zicea ce avea de zis, purtat de elan, iar dacă poetul bărbos, cu faţa ciupită de vărsat intervenea, îl reducea imediat la tăcere, dar era capabil să-şi exprime, dintr-aceeaşi suflare, şi admiraţia faţă de el. Cei doi, poetul interzis şi scriitorul rămas fără loc de muncă, semănau un pic cu Don Quijote şi Sancho Panza. Erau inseparabili. Al treilea tip, care evident nu era apropiatul lor, trebuie să se fi alăturat acestora într-o altă locuinţă sau în vreo cârciumă, ori la Clubul Tinerilor Artişti. Existau câteva astfel de personaje care rătăceau prin noapte, care picau pe nepusă masă la câte o petrecere şi plecau pe neaşteptate, iar nimeni nu le observa absenţa.[27]

Zărind-o pe doamna Pápai, tânărul cu pălărie maro a căzut imediat în genunchi, asemenea unui tip care agaţă femei pe stradă.

— Trandafirul Hebronului! a strigat rânjind cu nesimţire, totuşi fermecător. A sărutat cu un gest teatral mâna doamnei Pápai. Sărutul a fost intim şi sincer. Când doamna Pápai intra undeva, atmosfera se schimba imediat, devenea mai festivă într-un fel. Frumuseţea ei deosebită îi învăluia faţa obosită, sleită. Aceeaşi frumuseţe radia din toate colţurile locuinţei delabrate, aflate în dezordine. Din obiecte şi fotografii, din vazele de sticlă şi din broderii, din cărţi şi din reproduceri — iar tinerii şi bărbaţii care invadau din când în când locuinţa, majoritatea artişti şi studenţi,

prietenii sau cunoştinţele ocazionale ale copiilor ei, chiar dacă nu auziseră de ea, nu-i puteau rezista acestei atracţii de la distanţă. Spectacolele legendare regizate în locuinţă de fiica cea mică a doamnei Pápai, fata cu părul de culoarea bronzului şi voce puternică, mereu gata de aventură, fata care deborda de pasiune şi intelect, erau doar pretexte pentru vizită. Dar acum nici ea nu era aici.

— Servus, Bruria, a spus poetul în timp ce căuta un scaun pe care să se aşeze, pentru că în această parte a zilei prefera să ocupe un scaun decât să stea în picioare. Nu erau scaune, aşa că şi-a aprins repede o ţigară. În ochii doamnei Pápai, care ridicase arta la rang de religie, aceşti vizitatori erau până la urmă prietenii copiilor ei, aşa că îi considera sfinţi, indiferent ce-ar fi făcut. Fiind asistentă medicală, nu făcea discriminări între oameni. De asemenea, ştia să aprecieze o glumă. Îl urmărea interesată pe cel de-al treilea vizitator, care tăcea.

— Habar n-ai ce e Hebronul, i-a spus încet, pe un ton oarecum trist doamna Pápai tânărului cu pălărie maro. E un oraş aflat sub ocupaţie arabă.

Tânărul cu pălărie maro a realizat greşeala:

— Iertare, iertare!

Aproape că începuse să spună ce gândea în legătură cu asta, dar până la urmă cuvintele au fost înlocuite de o sclipire a ochelarilor. Discuţia sensibilă nu a mai avut loc.

— Péter?

— Vine imediat, dar s-a întâlnit cu nişte italieni în grădina Horváth.

— Erau englezi.

— Mă rog, scuză-mă, englezi, ce contează. De altfel, erau italieni. Sunt în faţa casei şi cântă.

— Erau englezi, a spus poetul. I-a întâlnit la gară. Şi-a stins ţigara şi şi-a aprins alta.

— Bine, atunci, englezi. De altfel, sunt italieni, dar nu contează. Noi am venit la surioara lui. Avem ceva important de discutat cu ea. E acasă? Fără să aştepte răspunsul, şi-a băgat mâna în farfurie şi a început să mănânce resturile de paste. Ca şi cum ar fi vrut să clarifice ceva de o importanţă capitală, a anunţat cu gura plină:

— Doar pentru că vorbeau engleza nu înseamnă că nu erau italieni.

— Italienii nu vorbesc deloc engleza.

— Ştiu că tu te pricepi la toate, dar erau italieni. Ştii că există un loc pe strada Kigyó unde se găseşte parmezan adevărat? S-a aşezat brusc pe marginea mesei din sufragerie. Făcea adesea lucruri care-l surprindeau chiar şi pe el. Avea pastă de roşii pe vârful nasului.

— Vezi, lucruri din astea ar trebui să apară în Jurnalul la care mă gândesc, a spus el mulţumit. Parmezan aspru şi maturat, parmezan tare ca piatra, parmezan parfumat, parmezan din Umbria şi din Toscana! Asta e Trappista. În realitatea noastră socialistă, brânza trapistă este

parmezanul. Dar nu-i nimic, te iertăm, oricine ai fi, stângaci ajutor de bucătar din Pesta.

Ultima frază o rostise pe un ton bisericesc, absolvindu-l de păcate pe bucătar, apoi a lins farfuria şi a scos din buzunarul interior al sacoului o sticlă de vin roşu pe jumătate golită şi a aşezat-o pe masă. l-a scos dopul cu dinţii şi, după ce a vărsat lichidul dubios dintr-un pahar de sticlă opac care la origine trebuie să fi fost un borcan de muştar, şi-a turnat vin.

— Urăsc să beau din sticlă, a spus pe un ton jucăuş, de parcă l-ar fi întrebat cineva. Apoi a dat vinul pe gât cu o grimasă. Bulgăresc. Naşpa.

— Pardon, a adăugat repede poetul şi s-a înclinat în faţa doamnei Pápai ca un adevărat domn. Şi-a strivit ţigara într-o farfurie şi a dispărut repede pe o uşă.

Stăteau într-un loc destul de ciudat, aflat în mijlocul locuinţei. Dărâmarea pereţilor din mijlocul apartamentului cu trei camere la mijlocul anilor şaizeci fusese meritul doamnei Pápai, lucru care n-ar fi fost posibil fără munca ei eroică, fără economisirea fiecărui bănuţ şi a cerşirii de mici împrumuturi de la tot felul de oameni. Desfiinţaseră holul îngust ca un coridor, mereu întunecat, creând astfel un singur spaţiu mare. Locuinţa devenise dintr-odată despuiată, misterul i se disipase. Dispăruse şi peretele care ascunsese până atunci privirii veceul, coşul de rufe murdare şi parţial baia, iar acest lucru avusese apoi tot felul de consecinţe neaşteptate. Toate camerele apartamentului, două încăperi mai mici şi sufrageria cea mare, toaleta şi baia dădeau în acest spaţiu unic. Din moment ce bucătăria fusese şi ea văduvită cu bun gust de o parte din suprafaţă, în mijlocul apartamentului se crease

un spaţiu destul de atrăgător, unde fusese instalată o masă de sufragerie. Însă pentru îndepărtarea gresiei verde cu alb din bucătărie şi înlocuirea ei cu parchet nu mai rămăseseră deloc bani. Astfel, la intrarea în bucătărie se crease o mică scenă, mai înaltă cu câţiva centimetri decât restul podelei. Dacă cineva avea ceva important de spus sau dacă avea impresia că nu i se acordă atenţie, iar acest lucru se întâmpla des în cacofonia generală, acesta păşea pe scenă şi începea să vorbească cu voce tare. Urma pereţilor dărâmaţi se întindea de-a lungul podelei asemenea unei răni. Noul perete al bucătăriei fusese ridicat strâmb de un zidar beţiv, astfel încât întregul spaţiu părea să se clatine şi împreună cu el întregul apartament, la fel ca-n timpul cutremurului budapestan din ’56. La intrarea în bucătărie era o bucată de zid ieşită în afară. Era un horn zidit, iar gaura destinată burlanului sobei, umplută cu hârtie de ziar, era încă vizibilă. În anii cincizeci, acolo se aflase o mică sobă de fontă, care în timpul marilor geruri fusese alimentată cu cărbuni aduşi din pivniţă. Copiii stătuseră în jurul ei pentru a fi despăducheaţi, pe scăunele făcute de unchiul lor, cu scalpul arzând şi părul mirosind a petrol lampant, iar când se lăsa întunericul se băgau tremurând şi clănţănind din dinţi sub plăpumile mari. Penele de curent erau dese, iar atunci se aprindeau lămpile cu petrol. Trăiau ca nomazii, rătăcind dintr-o cameră în alta în locuinţa din ce în ce mai neîncăpătoare. Cele două fete ocupau camera din colţ, băieţii în camera aflată chiar lângă intrare, părinţii în camera cea mare, cam asta era schema de bază, însă aceasta era în scurt timp încălcată, membrii familiei începând să se mute dintr-o cameră în alta. Într-o bună zi, venindu-i o idee subită, Pápai şi-a revendicat una dintre camerele mici pentru că voia să lucreze, să scrie un roman care să zguduie lumea

sau pentru că tocmai traducea o carte despre China sau despre Paul Robeson. Dezordinea nu înceta niciodată.

Într-o zi, gândindu-se că e amuzant, cineva scrisese pe o uşă, cu litere mari şi roşii, WC, astfel încât oaspeţii să nu se mai ostenească să întrebe. În spatele uşii mai sus menţionate, poetul scotea râgâieli puternice, gemând şi oftând uşurat: o vreme nici nu s-a mai auzit altceva. Tipul cu pălărie maro, care continua să stea pe masă, a izbucnit într-un râs strident.

După renovare, uşile de pal ale dulapurilor încastrate din hol se îndoiseră, hainele şi lenjeriile de pat îndesate de-a valma se umpleau de praf pe rafturile deformate de umezeală. Doamna Pápai nu mai trăia de multă vreme aici. Făcuse rost, cu preţul „târârii până la sânge pe burtă”, – cum spunea ea adesea referindu-se la trecutul ei în mişcarea muncitorească – de un apartament într-un bloc de la periferia oraşului.[28] Cine rămânea, rămânea, cine pleca, pleca.

În scurt timp, au mai venit vreo cinci, dar fiul ei nu era printre ei. Voia să vorbească cu el despre solicitarea paşaportului. Cei doi băieţi ai ei aveau să călătorească împreună pe pământul strămoşilor. O situaţie complicată. Fiicei ei tocmai îi revocaseră paşaportul pentru o călătorie care fusese considerată ilegală, iar în timpul unei legitimări nocturne, când refuzase să răspundă la întrebări, miliţienii i-au sucit braţul. Doamna Pápai trebuia să-i facă rost de un alt paşaport. Reuşise să rezolve la comitetul local al partidului, dar de la centru a fost emis un nou ordin de revocare. Trebuia să vorbească cu ei personal. Nu reuşea să priceapă de ce nu o înţeleg.

***

Cam în acelaşi timp, la aproximativ opt sute de metri distanţă în linie dreaptă de casa de pe strada Attila, dar tot în Buda, de cealaltă parte a castelului, în faţa privirii uluite a fiului mai mic al doamnei Pápai, pe un pat de lemn în stil baroc-ţărănesc, scârţâitor şi plin de hârtoape, pe un cearşaf şifonat, stătea întinsă Venus a lui Botticelli, în persoana unei blonde poloneze. Cei doi zăceau la etaj, în locuinţa cu două niveluri, a cărei uşă de la intrare nu o închideau niciodată cu cheia, la fel cum se întâmpla cu cea a soţilor Forgács, oricine putea să vină oricând dorea, şi dacă îi era foame putea să-şi taie o felie din pâinea uscată. În locuinţă domnea o dezordine artistică: haine de copil întinse la uscat pe o sfoară, romane răscitite cu coperta îndoită, ceşti de ceai nespălate, un borcan cu gem de caise lăsat deschis, cu o lingură în ea, o scrumieră plină de mucuri de ţigară pe o măsuţă Biedermeier cu intarsii crăpate, unul dintre picioarele ei graţioase sprijinindu-se pe o cărămidă, un indicator stradal parizian smălţuit lângă un ceas cu pendul, partituri de Mozart şi Schubert aruncate care încotro, operele complete ale lui Marx şi Engels pe dulap, fotografii de familie, desene făcute de copii, mărgele de sticlă pe podea, o pianină cu urme de ceară, un scaun cu spătar căreia îi lipsea o cotieră, o canapea în stil baroc, scaune pliabile cu cadru metalic. În mare, aici veneau aceiaşi oameni care vizitau şi cealaltă locuinţă, şi se întâmpla ca într-o singură seară să se întâlnească de mai multe ori în diferite locuri din oraş, aşa cum acest lucru reiese şi din rapoarte[29]: căci localurile publice, cu câteva excepţii, se închideau la zece seara.

Fără să ne lăsăm distraşi prea mult de această scenă, trebuie să spunem că de la o vreme, cea mai frecventă

întrebare rostită în pat era Tak czy nie? şi se referea la disponbilitatea băiatului de a pătrunde iarăşi în pântecul înrourat al fetei. Tak czy nie? Fata a râs, apoi s-au sărutat din nou, îndelung. Fata avea sâni elastici, uşor depărtaţi. Din punguţa roşie de piele care-i atârna la gât a extras ca prin farmec nişte marijuana şi, după ce au fumat-o, băiatul simţea că-l zgârie-n gât, a avut un acces de tuse, dar în rest nu a simţit niciun alt efect. Din când în când suna telefonul, dar ei nu răspundeau. În cele din urmă, şi-au netezit cearşaful sub ei şi şi-au tras pledul aspru peste cap, dar era prea devreme încă, nu le era somn şi când, în lipsă de idei mai bune, au stins totuşi lumina, scara de lemn care ducea la etaj a scos un scârţâit.

În urmă cu câteva zile, fiul cel mare al doamnei Pápai intrase în vorbă cu o poloneză în piaţa Adam Clark. După aproximativ zece minute, fata stătea în apartamentul de la poalele castelului, în focul încrucişat a trei feţe surâzătoare. Îi oferiseră mâncare şi băutură şi se holbaseră la făptura răsărită în apartament, care strălucea ca petala înrourată a unei flori şi care până la lăsarea serii se şi instalase la ei. Primise o cameră separată, pentru că una dintre ele se eliberase, fiul cel mare al doamnei Pápai urma să plece în seara aceea şi acesta fusese motivul pentru care — în mod nechibzuit, cum s-a dovedit ulterior — lăsase prada în seama fraţilor lui, o înmânase ca într-un birou de bagaje din gară, ca să aibă grijă de ea până când se va întoarce. Iar acum, odată reîntors, negăsind-o nicăieri, a răscolit tot oraşul în căutarea ei. Sora lui dădea pur şi simplu din umeri, iar fratele îi dispăruse fără urmă, dar el şi-a continuat cu tenacitate urmărirea, întreba în stânga şi-n dreapta, până când, dând curs unui straniu presentiment, a intrat în apartamentul

gol, unde la etaj a fost întâmpinat de o anumită imagine. Doi oameni goi, cu pătura trasă până sub bărbie.

S-a oprit împietrit în capul scărilor, apoi s-a prăbuşit într-un fotoliu adânc şi a izbucnit în plâns. Era mai uşor de rănit decât ar fi crezut lumea. Unul dintre episoadele doamnei Pápai de târâre până la sânge pe burtă[30] se petrecuse tocmai din pricina lui, maică-sa se adresase imediat celei mai înalte instanţe, lui György Aczél, însă fără rezultat. Fratele cel mare nu avea de unde să ştie că această minune nemeritată căzuse în braţele frăţiorului atât de des batjocorit, uneori chiar şi-n public, pentru lipsa de experienţă în ceea ce priveşte femeile, doar datorită intervenţiei surioarei lui experimentate şi pline de inventivitate. Sânge, lacrimi şi jocuri.

Surioara era însă o soră bună.[31]

***

Oamenii continuau să sosească în locuinţa de pe strada Attila, aşezându-se şi simţindu-se ca acasă în jurul mesei din sufragerie, care între timp fusese completată cu scaune aduse din camera mare. Unii dintre ei aduseseră şi ceva de mâncare sau câte o sticlă de vin. În fotoliul cu arcurile sărite stătea poetul taciturn, cu o sticlă de votcă sovietică la îndemână. Din spatele mesei aproape că nu i se distingeau decât ochii negri, pentru că cineva tăiase dintr-un motiv obscur picioarele fotoliului cu fierăstrăul. Păhărelul din care bea îl scosese ca prin vrajă din buzunarul pantalonilor.

Pentru seara aceea nu fusese anunţat niciun spectacol de teatru, dar asta nu însemna că nu va fi unul — ca şi cum spectacolul ar fi fost invocat de sosirea spectatorilor.

Uneori se întâmpla ceva, alteori nu. Putea fi orice, un eveniment aleatoriu care putea fi numit şi teatru, doar pentru că se adunase un număr corespunzător de spectatori. Se întâmpla ca locuinţa să fie ocupată de douăzeci-treizeci de vizitatori, din cele mai diferite grupe de vârstă. Domni venerabili şi beatnici cu chelie sau părul cărunt, tipi boemi şi scriitori cărora le apăruseră deja mai multe romane în Occident, actori, regizori de film, studente şi mame cu mai mulţi copii, fanatice religioase care pozau nud la colegiul de arte plastice. Se dispersau prin încăperile care îi atrăgeau ca nişte peşteri sau se aruncau în dezbateri aprinse în jurul mesei din hol, despre evenimentele recente învăluite într-o ceaţă lăptoasă, despre decretele partidului, treburile miliţiei, despre o carte interzisă, adusă în mod clandestin de dincolo sau despre cel mai nou film al lui Bergman: despre toate deodată, dintr-o suflare. Între miezul nopţii şi zorii zilei se năşteau mari iubiri, izbucneau certuri care apoi se stingeau brusc.

Două fete citeau cu voce tare o scrisoare care sosise pe căi misterioase de la Paris,[32] un băiat cu aparat de fotografiat făcea fotografii din diferite puncte ale locuinţei, având grijă ca acestea să fie simetrice.

La toate acestea trebuie adăugat faptul că niciuna dintre gazde nu se afla acasă, dar asta nu părea să deranjeze pe nimeni.

Trecuse deja de miezul nopţii când, stând în faţa casei de pe strada Attila în lumina lunii, odihnindu-şi mâinile pe talia subţire a polonezei, băiatul fluiera, încercând să ademenească pe cineva la fereastra luminată a camerei mari, care să-i arunce cheia de la poartă. În tot acest timp

îi murmura fără oprire la ureche fetei somnoroase, asemenea unui ghid turistic uns cu toate alifiile. S-au ghemuit în dreptul unei ferestre cu zăbrele de la subsol şi s-au uitat înăuntru: arăta ca o cazemată, o cameră de tortură. La etajul trei, ferestrele emanau o lumină galbenă. Poate că din cauza gălăgiei cei de sus nu auziseră strigătul. Peste cartierul Tabán s-a lăsat o tăcere adâncă, pe strada Attila a încetinit o maşină de miliţie, apoi a mers mai departe. În orice moment, un vecin ar fi putut să scoată capul pe fereastră şi să-i gonească.

— You see, this was the washing-chamber where my mother washed our things with her hands every week. And look!, a arătat el în sus, in the Second World War an airplane smacked right into this building and got stuck in. I used to dream about it, it was flown by some poor German Fritz, who took off in Vienna and was shot down before he could reach the so-called Field of Blood nearby. The people came from all over the town to admire it. What a sight!

Cu o săptămână înainte de ocuparea castelului din Buda, pe 5 februarie 1945, de casa care se învecina cu cazarma gărzilor s-a izbit un planor german de luptă. Acesta a rămas o vreme înfipt în clădire, cu coada şi o parte a fuselajului ieşite în afară, spre marea uimire a locuitorilor din zonă. Priveliştea cu care s-au confruntat mai întâi asediaţii care au îndrăznit să iasă din pivniţe şi să urce până sub acoperişul prăbuşit al locuinţei cu vedere spre bulevardul Attila a fost cea a capului desprins de corp al tânărului pilot german, care s-a rostogolit pe parchet în momentul în care cineva a reuşit să deschidă uşa carlingii cu ajutorul unei securi. Mâna pilotului continua să strângă manşa catapultoare. Dar groaza locatarilor s-a preschimbat curând în bucurie, când în spaţiul de

depozitare îngust al planorului DFS-230 au descoperit mai mulţi saci de cartofi sigilaţi, pe care aparatul de zbor cu capacitate de nouă persoane îi transporta pentru trupele ungureşti şi germane care apărau cetatea. Împreună cu alte astfel de planoare, acesta decolase din Viena cu scopul de a ateriza pe Vérmező, aflat în apropiere.

E — corturi, aburi candizi, umbelă-nfiorată,

Regi albi, gheţari ca lăncii trufaşe, de-oţel pur;

I — purpuri, sânge, râsul unei frumoase guri

Cuprinsă de mânie, sau de căinţă beată;[33]

Fata a fost prima care a recitat din Mickiewicz, ca să demonstreze că nu există limbă mai frumoasă pe pământ decât poloneza, iar băiatului nu i-a venit pe loc în minte altceva decât acest Rimbaud. În timp ce recita, cineva a scos capul pe fereastră şi i-a aruncat cheia pe care a reuşit în mod aproape miraculos să o prindă.

***

Cu multă vreme înainte de asta, s-a întâmplat ca unul dintre oaspeţii cu un comportament oarecum conspirativ — un tânăr cu trăsături delicate şi un zâmbet ironic, care avusese cândva o aventură trecătoare cu ambele fete, pe vremea când părinţii locuiau încă împreună cu copiii, urcând scările în spirală ca unul de-al casei — să-l zărească pe poetul îngândurat care îşi sorbea disciplinat băutura, în timp ce-şi aprindea ţigară de la

ţigară. Tânărul acesta, care se simţise dintotdeauna aici ca acasă, încă de când venea cu părinţii în vizită, părinţi aflaţi în dispute tăioase unul cu celălalt, dar şi cu soţii Pápai, le dăduse băieţilor să citească Mao Zedong şi le vrăjise pe fete. Aşadar, acest tânăr ironic, văzându-l pe poet, la picioarele căruia stătea una dintre admiratoarele lui, cu o portocală în mână, fruct care pe atunci era scump la vedere, i-a făcut un semn uşor din cap să-l urmeze în camera fetelor, care se afla dincolo de baie şi a cărei privelişte era obstrucţionată de un castan mare. În 1956, fereastra camerei fusese spartă de un şrapnel care ricoşase din zidul cetăţii, tocmai în clipa în care Pápai, întors de câteva minute din pivniţă, însetat după ştiri, se aplecase să oprească radioul. Poetul s-a ridicat cu chiu cu vai din fotoliu, şi-a luat sticla de votcă, ţigara aprinsă, scrumiera şi păhărelul, toate într-o singură mână, un adevărat număr de circ, în timp ce, cu arătătorul celeilalte mâini i-a făcut semn admiratoarei, care era pe punctul de a sări în picioare, să nu-l urmeze. Spre surprinderea lor, în camera fetelor, pe patul nefăcut, pe care un sutien îndeplinea rolul de pernă, sub un tablou de Bosch reprezentând chipurile haine ale batjocoritorilor lui Cristos şi un autoportret al lui Van Gogh brodat din fire groase de bumbac, opera fără pereche, radiind de soare, a fetei cu părul de bronz mai sus menţionate, stătea un bărbat palid, cu părul creţ şi chipul ca de marmură. Era regizorul de film, cu muşchi de culturist şi calmul unui Buddha, de parcă ar fi stat acolo de secole, care se juca cu bandana întreţesută cu şuviţele de păr al unei femei, adâncit simultan în lectura operei lui Kant, Critica raţiunii pure, fără măcar să ridice privirea către cei doi domni care veniseră să conspire. E discutabil dacă regizorul vedea ceva în semiîntuneric, însă nu-i exclus. Părea să fi bălmăjit ceva ca pentru sine, iar domnii au dat atotştiutori din cap

şi, plini de tact, au renunţat să mai aprindă lumina — din direcţia pick-up-ului se auzeau acordurile unui sitar indian — şi s-au retras discret, discutând şoptit despre subiecte care îi priveau doar pe ei — şi anume despre următorul număr al unei reviste samizdat editată de ei — stând în dreptul ferestrei deschise ce dădea spre castan. Pe strada Váralja, lămpile cu gaz fuseseră deja aprinse.

Între timp, doamna Pápai dispăruse.

În camera fetelor, pe ritmul unei tobe de lut (Pápai trebuie s-o fi adus dintr-una din călătoriile lui în Orientul Apropiat, poate din Cairo), în fumul gros de marijuana, care se învolbura în aerul din spatele ferestrelor închise cu scopul de a amortiza zgomotul, înconjuraţi de chipuri înfierbântate, cei doi băieţi dansau împreună, ca doi negri sau arabi, scăldaţi în sudoare. Dansau un dans tribal necunoscut, cu feţele aprinse, în timp ce sub fereastră sora lor bătea sălbatic în toba de lut. În faţa ei, în celălalt capăt al camerei, cu spatele sprijinit de perete, poloneza îi urmărea pe cei doi fraţi cu o privire somnoroasă, iar ei se roteau unul în jurul celuilalt, cu mijlocul rigid, făcând salturi ciudate, izbindu-şi cu putere tălpile de podea, cedând unei forţe necunoscute.

Cu mama lor nu s-au întâlnit.

FIŞĂ DE DATE

privind individul cu dosar de caz

(a fi completat de către angajatul operativ)

1. Numele şi prenumele.....FORGÁCS BRURIA

2. Numele de fată:.....AVI-SHAUL BRURIA

3. Locul şi data naşterii: .....IERUSALIM, 3 DECEMBRIE 1922

4. Numele mamei:.....Yedidya Lea

5. Educaţia:.....colegiul sanitar

6. Clasa socială de provenienţă:...intelectuală

7. Cetăţenia:.....maghiară

8. Naţionalitate:.....palestiniană

9. Ocupaţia:.....casnică

10. Locul de muncă (potrivit situaţiei curente):.....

11. Venitul lunar (potrivit situaţiei curente):.....

12. Adresa (potrivit situaţiei curente):.....Strada Kerék, nr. 22, Districtul III, Budapesta.

13. Nume de cod (a se indica modificarea):.....DOAMNA PÁPAI

14. Motivul recrutării:.....patriotism

15. Data recrutării:.....martie 1975

16. Ofiţerul recrutor:.....căpitan de miliţie József Stökl

17. Calificare (a se indica modificarea):.....

18. Linia vocaţională (a se indica modificarea):.....organizaţii sioniste şi traducătoare din ebraică în engleză

Nu se mai putea sta în casă. Radioul pot să-l ascult şi în curte sau pe stradă, pentru că vocea crainicului zbiară acum simultan prin ferestrele deschise ale locuinţelor.

Îi iau cu mine în curte pe cei doi copii mai mari, Péter şi Vera, apoi ieşim la poartă. Din locuinţa de la demisol a administratorului se aude discursul lui Imre Nagy: „...interesele vitale ale democraţiei populare fac inevitabilă intervenţia forţelor sovietice...” Un tânăr cu pantofi prăfuiţi şi haine şifonate se îndreaptă spre noi. Şi el ascultă radioul.

— Veniţi de la Pesta? îl întreb.

— Da, răspunde el.

— Care-i situaţia, mai rezistă contrarevoluţionarii?

— În piaţa Kálvin contra... revoluţionarii... încă mai luptă, spune el, apoi continuă pripit, curge sânge pe străzi.

Acum ni se alătură patru-cinci tineri în haine şifonate, dar, altfel, bine îmbrăcaţi, purtând cocarde şi strigă cu voci răsunătoare:

— Nu-i adevărat, jumătate din studenţime continuă să lupte pe străzi.

— Trebuie să depună armele, altfel luptele nu vor înceta.

— Dumneata cine eşti, cine ascultă de dumneata?

— Imre Nagy a spus asta, trebuie s-o fi auzit.

— Imre Nagy să se ducă dracului.

— Ieri încă voiaţi să fie prim-ministru.

— El nu mai e prim-ministru, pentru că i-a chemat pe ruşi în ajutor. Iar dumneata, vezi stâlpul ăla de iluminat? O să te spânzurăm acolo cât de curând.

Strâng mai tare mâna lui Péter şi a Verei şi aud cum unul dintre adolescenţi adaugă ameninţător:

— De ce îi aduci pe copii cu dumneata?

În cartierul nostru, Krisztinaváros, e relativ linişte. Doar zidurile vorbesc, infamele inscripţii şovine. Au dat glas vocii anticomuniste, reminiscenţă vulgară a zilelor partidului Crucilor cu Săgeţi. Primele astfel de inscripţii nu puteau fi realizate decât de cineva care în anii fascismului era el însuşi un fascist. Însă multe dintre inscripţii amintesc de nesiguranţa mâinilor unor copii. Sloganele cu iz fascist au fost preluate şi răspândite cu perseverenţă de puberi. Copiii de 13-14 ani adunaţi lângă poartă discută surescitaţi evenimentele. Unul dintre ei a fost în oraş în noaptea de 23. Vorbeşte entuziasmat despre luptele pe care le-a văzut şi despre cum s-a adăpostit apoi împreună cu alţii în depozitul unui laborator de cofetărie, înfruptându-se cu dulciuri. E limpede că se crede un erou, iar ceilalţi îl ascultă ahtiaţi, plini de invidie.

Budapesta 27 iulie 1948

Mult prea scumpa mea Bruri,

ieri am primit următoarele oferte:

1) să-i iau locul lui Dezsö (care a plecat definitiv) în districtul V din Budapesta.

2) să mă duc la şcoala de Partid pe o perioadă de patru săptămâni, ca să mă pregătesc pentru preluarea pentru trei luni a conducerii unei şcoli.

3) să lucrez în cadrul departamentului de presă al prim-ministrului.

Răspunsul directorului băncii a fost acela că nu mă lasă să plec — are mare nevoie de mine. După o luptă intensă, a căzut în principiu de acord, însă cu condiţia ca departamentul de cadre să-i dea cel puţin doi comunişti care să mă înlocuiască. M-a trimis la ei ca să le transmit acest mesaj, iar între timp i-a telefonat lui Rosta. Când m-am dus la ei să le explic situaţia, nu mi-au ascultat lămuririle şi mi-au dat imediat ceva de făcut. Rosta a respins toate condiţiile, iar acum, după un an de suceli, am primit slujba. Végi mi-a spus triumfător: „Vezi că am avut dreptate?!”

Alte noutăţi nu am, totul e în regulă, mă simt minunat, ca-n vremurile bune ale burlăciei. Sper că nu ai nimic împotrivă.

IAR ACUM, ÎN CEEA CE PRIVEŞTE LOCUINŢA. A început lupta pentru un nivel de viaţă superior. Toţi elevii mei au plecat în vacanţă, iar eu am rămas fără surse de venit.

Sper că ai economisit câțiva bănuți ca să supraviețuim măcar cu „fistukim” [fistic].

Cu dragoste, multe, multe sărutări

Marcell Forgács

Departamentul de Presă al Prim-Ministrului,

asistent

Seria spectacolelor a fost încheiată de numărul solo al Zsuzsannei Forgács. Monodrama construită din elemente de pantomimă poartă un mesaj profund pesimist. Portretizează alienarea umană şi singurătatea într-o formă care depune mărturie în favoarea dizolvării inevitabile a legăturilor conjugale, comparând familia, şi-n interiorul acesteia genurile, cu o monotonie robotică.

Oaspeţii fuseseră invitaţi la un spectacol care a început aprox. la 20:15. Spectacolul — potrivit titlului — încerca să pună în scenă viaţa lui Pascal. Cele două personaje principale au fost János Xantus şi György Kozma. Spectacolul — completat de jocuri de cuvinte — a avut un puternic caracter obscen, cu elemente homosexuale, purtând mărcile specifice teatrului underground. A fost unanim apreciat de către cei prezenţi.

După acesta au fost proiectate scurt-metrajele lui Ágnes Háy, pe care cunoştinţa mea le văzuse deja la un alt eveniment. Dintre acestea, merită menţionată schiţa purtând titlul Tempo. Deoarece în ea, unul dintre personaje, un decorator de scenă din Kaposvár, pe nume Major, este colegul lui Miklós Haraszti.

Mama fraţilor Forgács a sosit în timpul proiecţiei, însoţită de Julia Veres. Auzind programul serii, aceasta a declarat că ştia deja spectacolul. De aici rezultă că spectacolele trebuie să fi avut loc în mod regulat.

[...]

Péter Kovács i-a spus cunoştinţei mele că Miklós Erdély organizează o „acţiune creativă” la adresa blvd. József nr. 60, unde sunt aşteptaţi cu drag toţi cei interesaţi.

„Nemes”

Evaluare: delegatul secret şi-a îndeplinit cu succes sarcina. Raportul său are valoare operativă şi poate fi considerat coroborat. Datele lui confirmă, respectiv completează informaţiile noastre coroborate din alte surse.

În ultimele luni am primit informaţii din mai multe surse, conform cărora membrii grupurilor neo-stângiste şi anarhiste şi-au constituit noi puncte de reuniune în locuinţele lui János Xantus şi a Zsuzsannei Forgács. E prima ocazie când unul dintre contacţii noştri ne informează detaliat în legătură cu desfăşurarea programelor. O parte dintre persoanele care au luat parte la manifestare se află sub supravegherea organelor noastre pentru îndeletniciri cu practici duşmănoase.

Circumstanţele prezentării spectacolelor par să întărească acea concepţie potrivit căreia cea mai eficace formă de solidarizare a grupurilor şi a persoanelor este activitatea

„artistică” comună. Spectacolele au conotaţii nihiliste, obscenitatea lor face aluzie la criza umană profundă a participanţilor. Într-o formă indirectă, aceştia neagă legitimitatea culturii socialiste. Creaţiile lor au fost concepute în spiritul aşa-zisei „contraculturi”, la modă în Occident.

Transmisă de către: delegatul secret „Nemes”

Recepţionată de către: căpitan de miliţie Lajos Szabó

Locul: locuinţa „Apropiată” „A”

Nu mai ştiu dacă luarea în considerare a dispoziţiei generale a veteranilor este importantă.

Dar scriu (poate pentru a doua oară) pentru că nu vreau să ajung într-o instituţie psihiatrică, aşa cum s-a întâmplat cu soţul meu. Dacă nu puteţi să-mi soluţionaţi cererea prin propria dvs. autoritate, atunci vă rog să o consideraţi nulă. Nu am nevoie să Sub nicio formă să nu transmiteţi scrisoarea mea unei alte organizaţii, instituţii etc. (motivele, dacă trebuie) să se ocupe de caz Mai bine aruncaţi-mi scrisoarea la gunoi şi cu asta gata.

Pe scur 1) Am sosit împreună cu soţul meu în 1947, din Palestina. Soţul meu (n. 1920) şi cu mine suntem de multă vreme membri ai partidului e comunist (1940) la fel ca şi mine (1942). (Medalia Patriei Socialiste, membri ai federaţiei partizanilor) etc.

2) Soţul meu: dat afară din departamentul de presă al prim-ministrului în legătură cu procesele Rajk. Şomaj. Tovarăşul Sebes mi-a declarat: „Soţul dumneavoastră nu e activist, să se ducă pe şantier”.

3) În 1953, directorul editurii „Szikra” îl dă afară pe soţul meu pentru că socrul lui trăieşte în Israel (pe atunci se desfăşura „procesul medicilor” în URSS. („Socrul”: M. AVI-SHAUL, scriitor comunist, poet...)

4) Contrarevoluţia: soţul meu, împreună cu mine, s-a prezentat printre primii la partid. Şi-a primejduit viaţa. După reprimarea armată a contrarev., soţul meu a fost convocat la biroul prim-ministrului să sprijine presa şi munca de propagandă (pleacă împreună cu Ernö Vágó şi cu alţii să-i descurajeze pe greviştii etc.).

5) În 1957 este angajat de biroul de presă străină al ziarului Magyar Nemzethez.

6) În 1960, la recomandarea Comitetului Central, devine corespondent al AMP. Înainte de plecarea noastră, Tibor Köves (AMP) îşi face apariţia la noi în apartament. Declară: el ar fi trebuit să plece la Londra, doar că nu e încă membru de partid... (Am aflat mai târziu că în timpul contrarevoluţiei a fost „lăsat pe dinafară” din AMP din cauza cercului Petöfi etc. etc.). Tibor Köves face tot posibilul să înfigă de acasă cuţite în spatele soţului meu. Tovarăşul Forgács n-a primit niciun fel de ajutor din partea AMP. În 1962, Köves intră în partid, pe soţul meu l-a făcut cu nervii săpatul mârşav pe la spate din hinterland săpatul cu toată puterea care nu a sistat. Venim acasă. Köves pleacă la Londra.

7) 1962: la recomandarea Comitetului Central, soţul meu este trimis la Ministerul de Externe. Trec mai multe luni până când primeşte un răspuns (de-a lungul anilor, din pana oficialului responsabil cu resursele umane, doamna Turai, mai multe astfel de scrisori de respingere). (Soţul meu nu s-a prezentat la minister din proprie iniţiativă, ci

întotdeauna la recomandarea organelor superioare ale partidului.) În 1962, ministrul externelor de atunci a spus, cuvânt cu cuvânt: „Tovarăşe Forgács, socrul dumneavoastră trăieşte în Israel, de asta nu vă putem angaja. În măsura în care Avi-Shaul va depune o cerere de repatriere şi se va stabili aici, vom putea relua discuţia”. Am fost nevoiţi să înghiţim grozăvenia asta, dar nu am putut. Ne-am simţit persoane stigmatizate, nedemne de încredere şi chiar eram! De atunci nimic nu ne-a mai picat bine, pentru că la departamentul de resurse umane al ministerului de externe există un dosar dosarul lui Marcell Forgács era incandescent. Dacă cineva îl deschide, îşi închipuie un duşman. Acest oribil coşmar real trebuie să-l retrăim mereu până când vom muri sau până când cei responsabili vor repara greşeala.

8) 1967: agresiune în Orientul Apropiat. Marcell Forgács luptă la radio pentru implementarea fără rezerve a politicii de partid. Plăteşte fără îndoială preţul: e numit antisemit, ajent-provocator, scrisori şi telefoane anonime. E hărţuit de persoane prietene simpatizante ale sionismului, de origine evreiască şi non-evreiască, şuşotelile îndreptate împotriva lui de jur-împrejur, e denigrat — şi asta până în zilele noastre. Paharul s-a umplut când bârfele de la AMP au ajuns la unul dintre copiii mei, care e la universitate (am patru copii), în felul acesta: Forgács e foarte înzestrat, dar în timp ce vâna un post mai bun a denunţat oameni din Comitetul Central. „Ştirea” provine de la ziariştii maghiari care servesc în prezent în SUA. Nu pot să demonstrez şi nici nu trebuie să o fac, pentru că nu asta contează. Pentru soţul meu, a fost ultima picătură. Ca un întuneric mare i s-a lăsat peste creier. A fost transportat pentru o operaţie de urgenţă la clinica ORL, suferind de glaucom o catractă cu şase luni în urmă infarct (infarct în

urmă cu doi ani). I-au operat ochiul, dar nu a putut să evite instituţia psihiatrică! Acum se află acolo. dar nu o să iasă niciodată din starea care în 1962

Loviturile mai mici şi mai mari, încasate în 1949, 1953, 1960, 1962, 1967 şi de atunci şi între timp şi-au făcut efectul asupra lui. Dar în mod special În opinia mea, recuperarea este posibilă doar dacă nedreptatea aceasta fundamentală este remediată. Până

Până atunci,

cu salutări tovărăşeşti,

Bruria Forgács,

deţinătoare a Medaliei Patria Socialistă,

asistentă pensionară

Sarcină: Urmăriţi în continuare cu aceeaşi atenţie activităţile celor două grupuri. În măsura în care se iveşte în mod natural ocazia, faceţi o vizită locuinţelor menţionate în raport. Obţineţi date privind scopul şi frecvenţa vizitelor întreprinse de diferite persoane la aceste locuinţe închiriate. Evitaţi să luaţi pe cineva cu dumneavoastră la evenimente, dacă nu cumva o persoană din cercul dumneavoastră de cunoştinţe a fost la rândul ei invitată. Urmăriţi reacţiile participanţilor, încercaţi să rămâneţi în umbră, conformându-vă în acelaşi timp comportamentului majorităţii.

Stimate tovarăşe Aczél,

Băiatul nostru, Péter Forgács, student în anul întâi la Colegiul de Arte Plastice, a fost lăsat corigent în primul

semestru la cursurile de sculptură, ceea ce înseamnă în mod automat excluderea lui din Colegiu.

Ne adresăm tovarăşului Aczél şi-l rugăm să ne primească, pentru că a ajuns la cunoştinţa noastră că această notă nesatisfăcătoare i-a fost acordată din considerente politice, nu din motive academice. Péter a fost acceptat mulţumită notei mari obţinute la admitere. A urmat cursurile Colegiului timp de două luni şi jumătate şi e de neimaginat cum ar fi putut să regreseze în acest timp, din contră, numărul mare al noilor sale lucrări indică o dezvoltare serioasă, aşa cum acest aspect a fost deja stabilit de cei avizaţi din cadrul şcolii.

Am aflat însă că înainte de evaluarea academică, în timpul şedinţei de partid, în mod nepermis pentru o astfel de adunare, au fost împărţite etichete politice, fapt care a atras după sine nota academică impusă cu forţa, drept pedeapsă — pe baza unor acuzaţii nefondate. Ca încununare, fiul meu şi alţii, care au fost apostrofaţi în mod asemănător în absenţă, nu au fost înştiinţaţi în legătură cu asta, nu au fost preveniţi nici înainte, nici după, această sentinţă „politică" fiind executată în mediul academic. Suntem de părere că din punctul de vedere al politicii partidului nostru, al neamestecării în evaluarea artistică şi în pedagogia artei, acest lucru este inacceptabil.

Trebuie însă să vă relatăm câteva circumstanţe personale în ceea ce-l priveşte pe fiul nostru. Péter lucrează din greu, se trezeşte în fiecare zi la patru dimineaţa, distribuie ziare, după aceea se duce la Colegiu, unde învaţă şi lucrează până după-amiaza târziu. Soţia lui, care este de asemenea studentă la sculptură, aşteaptă un copil. Trăim împreună cu ei şi cu alţi trei copii de-ai noştri în aceeaşi locuinţă.

Are de asemenea legătură cu circumstanţele generale faptul că familia noastră a fost grav decimată în anii fascismului şi că am luptat cu armele în mână împotriva fascismului şi a oprimării coloniale imperialiste, în calitate de membri ai partidului comunist aflat în ilegalitate. În timpul proceselor-spectacol, am fost etichetaţi drept susţinători ai lui Rajk, titoişti, spioni imperialişti, lucru care a însemnat pentru noi pierderea locului de muncă şi întreruperea studiilor universitare. Timp de mulţi ani, am avut parte de discriminare şi neglijare. Ne-a fost greu să le explicăm acest lucru celor patru copii ai noştri, pe care cu toate astea i-am educat în spirit comunist şi care au devenit tineri comunişti conştiincioşi.

În timpul contrarevoluţiei, şi noi am ajuns pe lista celor ce „aveau să fie strânşi", în calitate de vechi comunişti. Am fost printre primii în lupta împotriva contrarevoluţiei, în munca de restructurare a partidului, în cea de înfiinţare a miliţiilor muncitoreşti. Acum se pare că, în baza unor evaluări politice nefondate, prin Péter, noi, vechii comunişti, suntem din nou loviţi prin mijloace administrative.

Nu este treaba noastră să decidem cum ar trebui să arate dezbaterile de la Colegiu şi din cadrul organizaţiei sale de partid, dar dacă sunteţi de părere că există şi vederi „discutabile", atunci acestea trebuie clarificate prin dezbatere şi nu pedepsite prin mijloace academice, frângând drumul vieţii ales de oamenii tineri, lipsindu-i de posibilitatea învăţării şi creării. Dezbaterea problemelor politice şi artistice corespunde obiectivelor partidului nostru, concentrate pe clarificarea problemelor ideologice în termeni principiali corespunde principiilor artei şi criticii socialiste, precum şi normelor pedagogiei comuniste.

Din acest motiv, îi cerem tovarăşului Aczél investigarea şi rezolvarea justă a cazului.

Cu salutări tovărăşeşti,

Budapesta, 26 decembrie 1971.

MINISTERUL DE INTERNE

STRICT SECRET!

SUBDEPARTAMENTUL INDEPENDENT

DEOSEBIT DE IMPORTANT!

III/ III-8.

MONITORIZAREA ELEMENTELOR DIN OPOZIŢIE

RAPORTUL ZILNIC NR. 127

13 iunie 1979, Budapesta

S-au creat diferenţe de opinie în rândul persoanelor care se ocupă cu pregătirea revistei ilegale Jurnalul privind conţinutul anumitor articole publicate în Jurnal revistă. Aceştia au reacţionat deosebit de sensibil la cererea comisiei de redacţie, adresată lui Péter Forgács, de a-şi retrage cel mai recent material din Jurnalul care îl compromite pe unul dintre colegii de redacţie. Din cauza acestei luări de poziţie, a comisiei de redacţie, sora acestuia, Zsuzsa Forgács a declarat: în viitor nu va lua parte la pregătirea Jurnalului.

În urma diferendelor, Ferenc Dániel şi Péter Nádas au hotărât de asemenea să părăsească să întrerupă legăturile cu Jurnalul.

Dispoziţie: Pregătirea unei note informative, continuarea investigaţiei confidenţiale.

Doamna Mészáros, maior de miliţie

şef subdepartament

MINISTERUL DE INTERNE STRICT SECRET!

Departamentul III/4. DEOSEBIT DE IMPORTANT!

17 NOIEMBRIE 1976 Depus de către: delegatul secret „Tamás Fehér”

Preluat de către: locotenent de miliţie Tibor Cirkos

Timpul: 12 noiembrie 1976

Locul: Locuinţa „K” de pe strada „Balzac”

Subiect: despre înfiinţarea „Mişcării Feministe Maghiare”

O cunoştinţă-student a prietenului meu mi-a relatat că în vara aceasta în Ungaria a fost înfiinţată o mişcare feministă sub numele Mişcarea Feministă Maghiară. Documentele sau broşurile acesteia au apărut la Paris. Asta deoarece în vara aceasta câţiva oameni au devenit disidenţi, prietenul meu nu le cunoaşte deocamdată numele, iar aceştia au publicat câteva scrieri în

străinătate. În Ungaria, [...] potrivit lui, această mişcare este organizată de fosta studentă la filosofie Julia Veres. I-a amintit printre membri, sau ca făcând parte dintre membrii mai activi pe Piroska Márkus, care în momentul de faţă este studentă la Facultatea de Ştiinţe Umaniste, respectiv pe Zsuzsa Forgács [...] cunoaşte în mod concret programul propus, cuprinzând aprox. 10 puncte şi printre acestea se regăsesc următoarele: cele care au compus programul sunt de părere că femeile, în măsura în care acestea încearcă să evalueze sau să examineze situaţia femeilor, se constituie într-o clasă, nu un grup sau o conglomeraţie socială care face parte dintr-o anumită pătură, ca atare genul feminin reprezintă una dintre clasele fundamentale ale societăţii de azi, numărându-se într-adevăr printre clasele oprimate. Multe dintre punctele programului au în vedere subjugarea femeilor de către bărbaţi. Amănunte ca, de ex., faptul că mecanizarea nu modifică în mod substanţial situaţia subjugării femeilor, pentru că aceasta înseamnă modificarea cantitativă a muncii gospodăreşti, dar în niciun caz modificarea calitativă. Aşadar nu reprezintă o eliberare care să însemne o eliberare de energii cu adevărat semnificative pentru femei. Acelaşi lucru e valabil şi în cazul în care bărbaţii le ajută pe femei la treburile gospodăreşti. Printre punctele programului se regăsea şi unul cu un caracter aproape manifest, potrivit căruia femeile ar trebui să exploateze mai conştient acel dat biologic care face ca femeile să fie cele care aduc copii pe lume şi nu bărbaţii. Potrivit programului propus, femeile se aleg mai degrabă cu dezavantaje decât cu avantaje de pe urma situaţiei lor, spre deosebire de bărbaţi. Potrivit unui alt punct al programului propus, totala eliberare socială ar fi mai uşor de realizat dacă femeile n-ar îndeplini un rol de supunere faţă de bărbat, pentru că nici bărbaţii nu conştientizează

drepturile pe care le-ar putea avea sau pe care ar avea posibilitatea să le exercite. Printre altele, asta se întâmplă pentru că femeile au fost oprimate în mod tradiţional de secole sau de milenii întregi, în contextul social dat. În programul propus, mai multe puncte se preocupă cu situaţia familiei, pe care o resping în mod categoric, cu toate că nu există recomandări concrete, ce fel de grup sau structură ar putea să funcţioneze în locul familiei în calitate de unitate de bază a societăţii. De la bun început, aceste puncte sugerează mai degrabă că familia este unul dintre factorii care reinstituie subjugarea femeilor.

Realizat în: 4 exemplare

3 pagini tipărite

Evaluare: Contactul nostru a raportat în afara sarcinii sale că Julia Veres, fostă studentă la Ştiinţe Umaniste, respectiv Piroska Márkus şi Zsuzsa Forgács — în prezent studente în anul trei la istorie-filosofie în cadrul Facultăţii de Ştiinţe Umaniste — sunt membre ale „Mişcării Feministe Maghiare” înfiinţate în vara anului 1976 în Ungaria.

Informaţia conţine detaliile esenţiale ale programului manifest al „mişcării”, din care se poate trage concluzia că vor să activeze pe baza unor idei politice duşmănoase „în interesul îmbunătăţirii situaţiei femeilor”, dispunând în acest scop şi de legături în străinătate.

Măsuri: Recomand trimiterea unui exemplar al declaraţiei către departamentul III/III-4-b. al Ministerului de Interne.

Budapesta, 24 noiembrie 1976

lt. miliţie Tibor Cirkos

Arthur Rimbaud, „Vocale”, în Integrala poetică, traducere, prefaţă, tabel cronologic şi note de Petre Solomon, Editura Eminescu, Bucureşti, 1992, p.95. (n.t.)

Strada Kerék nr. 22, et. 6, ap. 35,Budapesta, District III

1

Tovarăşul Dóra simţea că îi bubuie capul.

În acei patru ani de când devenise ofiţerul ei de legătură, degeaba toate maşinaţiunile lui, degeaba o lăuda uneori în mod intenţionat[34], lucru pe care doamna Pápai îl întâmpina cu un zâmbet sceptic, pentru că îi era foarte limpede că valoarea informaţiilor pe care le livrase până atunci era în mare parte egală cu zero.[35]

— Sunt doar o gospodină prostuţă, obişnuia ea să spună atunci, cu un uşor aer de cochetărie, cu toate că nu o dată s-a dovedit a fi mult mai cultivată decât superiorii ei, ca să nu mai vorbim despre faptul că-şi începea dimineţile ascultându-l pe Yehudi Menuhin. E adevărat că îi plăcea să fie lăudată, însă, deoarece considera toată treaba asta ca fiind o relaţie de tipul „dau-primesc” şi, dat fiind că, în viziunea ei, suferise „o serie de înfrângeri umilitoare” în chestiuni importante pentru ea, rămânea cu un gust amar. În limbajul cotidian, cererile pe care ea le considera atât de importante şi a căror rezolvare nu suporta amânare,

erau numite „denunţuri”, dar ea nu se gândea în felul acesta la ele. Era o susţinătoare rigidă a liniei partidului, iar în schimb nu cerea decât sprijinul acestuia. Nu se gândea la partid ca la ceva străin, care i se opunea, căci partidul se identifica în ea cu „Dumnezeu, Patria Mumă şi Familia”. E adevărat că partidul era deasupra ei, dar trebuia apărat de atacuri şi uneori se dovedea mai important decât familia, pe care o respecta cu sfinţenie. Doamna Pápai se împotmolise în ideologia anilor cincizeci. Era neînduplecată în această privinţă, chiar dacă nu cu totul lipsită de simţ critic. Era receptivă la toate formele de artă, îndatoritoare faţă de toţi cei care veneau să i se plângă de ceva, a ajutat o mulţime de oameni, chiar şi pe unii care nu meritau. Vorbea mai multe limbi, manifesta o înţelegere profundă faţă de suferinţele corpului şi ale sufletului. În calitate de interpret, intra în contact cu oameni aparţinând tuturor categoriilor sociale, cu străini şi unguri deopotrivă, şi de regulă îşi vrăjea interlocutorii. Cu toate astea, rămânea inflexibilă într-o anumită privinţă. Asta nu înţelegea Dóra, această dualitate: pe de o parte uimitoarea sensibilitate şi flexibilitate, ba chiar deschidere şi curiozitate infinită în legătură cu anumite chestiuni, în special cele artistice, o putere de imaginaţie romanescă, pe de alta dogmele rigide, inviolabile, de neclintit cărora în mod evident doamna Pápai le jurase credinţă. În sufletul persoanei operative se căsca o adevărată prăpastie.

Cu toate acestea, în ciuda scopurilor şi mijloacelor divergente, în decursul ultimului an, între locotenent şi doamna Pápai s-a creat o complicitate din ce în ce mai strânsă, mulţumită poate întâlnirilor regulate dintre ei. Doamna Pápai simţea că anumite lucruri nu le putea spune nimănui şi că anumite răni, despre care nu-şi putea vorbi nici măcar sieşi, trebuie îngropate în adâncul

sufletului — inclusiv rana cea mai dureroasă, pe care o căsătorie nesăbuită n-a făcut decât s-o adâncească. Dar disponibilitatea ei de a colabora cu serviciile secrete era intensificată de şarmul conspiraţiei, şi oricât de mult ar fi pălit acest şarm odată cu anii, el îi amintea doamnei Pápai de anii aventuroşi ai activismului politic din tinereţe, de veghea până în zori într-un crâng de măslini, în tufişurile ţepoase, în compania unei mitraliere uzate şi a unui bărbat tânăr, nebărbierit de câteva zile bune, al cărui miros incitant de sudoare se amesteca cu parfumul de portocale şi de eucalipt care sosea în valuri fierbinţi. Cât priveşte conversaţiile de o intimitate crescândă pe care le avea cu locotenentul, faţă de care, pe măsură ce trecea timpul, doamna Pápai devenea din ce în ce mai deschisă, aproape suicidar de deschisă — toate acestea dădeau relaţiei lor iluzia stranie a prieteniei. Îi împărtăşea locotenentului grijile şi gândurile ei cotidiene şi nu doar problemele vieţii personale, dar şi îndoielile ei din ce în ce mai pregnante. În ciuda unor vagi premoniţii, tovarăşul Dóra continua să îi dea sarcini doamnei Pápai, făcând asta împotriva convingerii sale, căci simţea cum prinde în el rădăcini din ce în ce mai adânci senzaţia că ar trebui să o concedieze pe doamna Pápai, că e cazul să pună capăt acestei „jupuiri fără milă a unei fiinţe omeneşti” cum formulase el — câteodată îl durea inima când se uita în ochii agonizând ai doamnei Pápai — dar pur şi simplu nu putea să o facă. Asta îi era munca, pentru asta îşi primea salariul şi nu îşi permitea să dea chix. Până la urmă, tovarăşul Beider obţinuse mai demult rezultate frumoase în calitate de ofiţer de legătură al doamnei Pápai. Simţea, aproape zi de zi, că doamna Pápai, care se strofoca adesea până la epuizare, străduindu-se să îndeplinească cerinţe de multe ori ridicol de neînsemnate, nu merita o asemenea soartă.[36] Schiţele de caracter şi micile ei observaţii[37] despre ziarişti

nigerieni, tanzanieni, palestinieni, irakieni şi indieni erau amuzante[38], dădeau uneori dovadă de o cunoaştere profundă a comportamentului uman[39], dar până acum niciunul dintre aceşti ziarişti n-a fost prins în cursă pe baza acestor informaţii sau în vreun alt fel. Aceşti ziarişti africani şi asiatici erau suspicioşi[40] şi îşi considerau perioada de şedere în Ungaria ca fiind o vacanţă[41].

Alteori, locotenentul se scutura cu uşurinţă de îndoielile lui legate de doamna Pápai, dar încă de la începutul relaţiei lor, care mai avea un pic şi dădea în floare în martie, acesta fusese şocat de o anumită scrisoare pe care doamna Pápai i-o adresase directorului şcolii de jurnalism — o scrisoare care bineînţeles că trecuse şi pe la el, fără ca el să-i menţioneze însă acest lucru doamnei Pápai. E adevărat că dispoziţia doamnei Pápai se îmbunătăţise de atunci. O femeie cu toane, s-a gândit Dóra, care primise o instrucţie specială inclusiv în acest domeniu. Ştia cum să întâmpine cu o expresie impasibilă astfel de izbucniri emoţionale, la urma urmei, experienţa lui de agent i-a fost de mare ajutor în tratarea dispoziţiei sufleteşti a colaboratorilor. Dar cuvintele acestei scrisori îl bântuiseră mai multe zile la rând, în tramvai, în maşina de serviciu, acasă în faţa televizorului, pentru că în această scrisoare doamna Pápai părea să ia în considerare gândul sinuciderii. Vorbea despre păcate pe care doar prin tristeţe le-ar putea ispăşi. Nu cumva s-o ia gura pe dinainte pe undeva şi să distrugă rezultatul lungilor ani de muncă stăruitoare! I-ar fi împărtăşit cu dragă inimă conţinutul acestei scrisori soţiei, dar nu-i putea vorbi despre munca lui, putea cel mult să-i răspundă la întrebarea „Ai avut o zi grea?” cu un monosilabic „Da”. Şi cu toate că mai târziu norii s-au risipit şi doamna Pápai s-a implicat în viaţa şcolii de jurnalism cu energii proaspete, veselă şi cu entuziasmul

caracteristic, scrisoarea din martie fusese totuşi un tragic strigăt de ajutor. Şi pentru că ea este protagonistul acestui roman, merită să citim scrisoarea aproape în întregime, cuvânt cu cuvânt:

Această scrisoare este cu totul personală: îţi este adresată.

Nu e nevoie de multe explicaţii ca să-ţi spun ceea ce a început să capete formă în mine de mai bine de un an. Sunt foarte deprimată, mă preocupă des gândul sinuciderii. Nu are rost să descriu acum motivele. Un comunist care a trecut prin multe îşi înţelege prietenul şi pe cei care-i împărtăşesc convingerile. Mare parte a energiei mele este consumată de ţinerea în viaţă a soţului meu; astfel învăţatul, continuarea studiilor şi toată acea concentrare necesară pentru a rămâne plină de prospeţime au ajuns să fie doar o floare ofilită. Acestea ajung de obicei la gunoi. Mă doare foarte tare acest lucru, pentru că ştiu că învăţatul sistematic şi prospeţimea ar fi încă posibile — însă condiţiile sunt extrem de încăpăţânate, nu mă lasă. Astfel, sunt nevoită să-mi iau rămas-bun de la institut şi să mă căiesc (aşa cum o faci pentru un păcat) altundeva pentru depresia mea. Tare aş vrea să mă înghită pământul, să dispar. Poate că o să-mi reuşească.

Din câte ştiu, ultimul curs al tovarăşului Rév va fi pe data de 22 aprilie. Cred că îmi voi putea lua rămas-bun de la şcoală atunci, fără să atrag atenţia.

Respectele mele prieteneşti,

31 martie 1983, Budapesta

Unde dispăruseră zâmbetul senin, râsul melodios, prăjitura franţuzească şi frişca dulce care i se întinsese doamnei Pápai în colţul gurii? Unde dispăruse aerul şăgalnic, când totul părea simplu şi jucăuş, iar doamna Pápai plecase în Israel să descopere secretele celui de al 29-lea şi celui de al 30-lea Congres Mondial Sionist? Trecuse exact un an de atunci şi, dat fiind că a doua zi era ziua de naştere a doamnei Pápai, tovarăşul Dóra a sosit din nou cu un buchet de flori.

Nu-şi permitea să o dea în bară.

— Această Pat Game era foarte îndrăgostită de fratele dumitale? a întrebat Dóra aşa, în treacăt, ca şi cum nici n-ar aştepta să i se răspundă, în timp ce a aşezat cu grijă pe marginea mesei teancul de scrisori pe care-l adusese înapoi. Nu lipseşte niciuna, a adăugat el când a prins privirea cercetătoare a doamnei Pápai, căzută pe plicurile expediate din Canada pe adresa ei. Doamna Pápai a zâmbit ca o fetiţă care a fost prinsă asupra faptului. Tocmai turna apă fierbinte peste ceaiul Earl Grey, parfumul de bergamote plutea în aer, apoi a turnat peste fiertura tare lapte gras dintr-o pungă de lapte cu colţul tăiat. Lui Dóra nu îi plăcea ceaiul cu lapte, dar dacă nu se întâlnea cu doamna Pápai în Angelika sau în bufetul spitalului Kútvölgyi, unde putea să-şi comande cafea, ci la azilul veteranilor, era întotdeauna nevoit să bea un pahar. Aştepta să se răcească, în timp ce o privea cu uimire pe doamna Pápai care, sfidând orice etichetă, uitând de sine, sorbea lacom din pahar. Nu amesteca niciodată zahărul, ci-l pescuia cu linguriţa de pe fundul paharului şi-l ronţăia cu poftă, sorbind din lichidul aburind, răcindu-şi în acelaşi timp gura şi emiţând plescăieli bizare.

— Am deprins obiceiul ăsta la Londra, a spus ea scuzându-se cu amabilitate când a ridicat privirea şi a văzut ochii holbaţi ai lui Dóra.

— Colecţionează cineva timbre în familie? a întrebat Dóra cu precauţie, pentru că timbrele fuseseră decupate cu grijă de pe fiecare plic, la care doamna Pápai a izbucnit în râs.

— Tot familionul din Haaretz e înnebunit după timbrele frumoase! A scos cu linguriţa zahărul care mai rămăsese pe fundul paharului, l-a înghiţit şi s-a uitat la Dóra cu o privire expectativă.

— În Haaretz? a întrebat Dóra.

— În Israel, s-a corectat doamna Pápai cu un zâmbet cât toate zilele. „Haaretz” înseamnă patrie, ţară. Aşa-şi numeau israelienii propria ţară, a aflat mai târziu dintr-un dicţionar tovarăşul Dóra. Doamna Pápai trebuie să fi fost o femeie foarte frumoasă. Locotenentul a căutat din priviri faţa de masă cu motive populare pe care i-o dăruise în urmă cu un an doamnei Pápai, nu a văzut-o nicăieri, dar a decis că mai bine nu întreabă.

— Această Pat a fost foarte îndrăgostită de fratele dumitale?

Jocul de-a şoarecele şi pisica a reînceput. Era un joc care le plăcea amândurora foarte mult. Ca doi gladiatori, şi-au ocupat locurile în arenă şi au început să se urmărească din priviri. De-a lungul anilor, doamna Pápai devenise o maestră în etalarea unei aparenţe de francheţe. Uneori, locotenentul Dóra era nevoit să-i adreseze întrebări de o indiscreţie brutală, la care, în principiu, doamna Pápai nu

era obligată să răspundă. În astfel de momente, locotenentul trebuia să fie pe fază, să fie atent la tehnicile evazive folosite de persoana operativă. Doamna Pápai şi-a pus imediat toate cărţile pe masă, optând pentru jocul numit „candoare totală”, cel puţin asta părea că face, şi i-a vorbit lui Dóra cu onestitatea brutală a credinciosului la spovedanie.[42] Dóra, în schimb, era mereu în gardă, pentru că niciodată nu putea fi sigur că ceea ce aude este întregul adevăr. Nu avusese niciodată de-a face cu o evreică. Dacă ea era considerată proasta familiei, atunci familia doamnei Pápai trebuie să fi fost o familie tare rafinată, s-a gândit locotenentul Dóra.

— Eu eram cea prostuţă şi frumoasă, îi dezvăluise odată doamna Pápai.

Se întâmpla să-i scape uneori astfel de fraze, iar locotenentul îşi lăsa atunci privirea în pământ, ca nu cumva să calce în laţul aruncat la picioarele lui. La urma urmei, îi era limpede că relaţia dintre persoana operativă şi ofiţerul de legătură ar trebui să fie, în mod ideal, una parentală, bazată pe înţelegere şi încredere reciprocă. Sarcina lui era să îi transmită normele de conduită, metodele şi instrumentele necesare executării misiunilor. În acelaşi timp, cuvintele lui ar fi trebuit să aibă efect asupra minţii, sentimentelor şi voinţei persoanei operative. Aşa învăţase la şcoală şi aplicase cu succes aceste lucruri în realitate. În ceea ce priveşte frumuseţea doamnei Pápai, era în continuare atractivă, ba chiar de-a dreptul arătoasă dacă voia, în orice caz o persoană care îţi lăsa o impresie plăcută. Cu câţiva ani în urmă ar fi putut fi folosită chiar şi într-o acţiune de tip „capcană cu miere” care-l implica pe colonelul israelian cu care doamna Pápai avusese o presupusă relaţie intimă în tinereţe. Această posibilitate fusese într-adevăr discutată, pentru că nicio direcţie de

atac nu trebuia neglijată, un principiu fundamental al Cartierului General, căci în cadrul serviciilor secrete se întâmplase nu o dată ca din ideile respinse iniţial, considerate a fi fără valoare, să germineze operaţiuni de mare succes. Însă mai târziu, printre altele şi din cauza implicaţiilor bugetare, planul de acţiune care ar fi trebuit s-o implice pe doamna Pápai fusese respins în cadrul şedinţei ofiţerilor operativi. Ca să nu mai vorbim despre faptul că nu reuşiseră se determine în mod inechivoc predispoziţia doamnei Pápai pentru actul sexual. Studiind materialele privind activitatea ei anterioară, locotenentul ajunsese la concluzia că nu e nici pe departe atât de naivă pe cât vrea să pară. În chestiuni politice era de neînduplecat, nu încercase niciodată să ascundă acest lucru, iar când tovarăşii şi locotenentul Dóra îi ceruseră să se prefacă măcar un pic, din moment ce aceasta era minima cerinţă profesională pe care ar fi trebuit s-o îndeplinească în calitate de purtător profesionist de secrete, respinsese ideea într-un mod cât se poate de hotărât, cu lacrimi în ochi. Când însă îi atrăseseră atenţia asupra contextului internaţional şi naţional mai larg, părea să-l fi înţeles imediat şi, cel puţin temporar, renunţase la cererile ei care nu suportau niciun compromis. Dar percepuse această retragere ca fiind un compromis. Sinceritatea şi poziţia ei inveterată, maniacală, erau fără doar şi poate punctul sensibil al persoanei operative[43] şi diminuau semnificativ valoarea operativă a acesteia.

— Da, se poate spune şi aşa. Aşa e iubirea adevărată.

Dóra a zâmbit, lucru pe care doamna Pápai l-a înţeles greşit. Şi-a adus dintr-odată aminte definiţia dragostei, potrivit căreia aceasta nu este nimic altceva decât, astea erau cuvintele exacte, „o tendinţă socială colorată emoţional”. Şi când, în timpul examenului final, profesorul

de operaţiuni de spionaj îl întrebase despre dragoste, fusese incapabil să reproducă definiţia, izbucnind în schimb într-un râs zgomotos. Din fericire, examinatorul avea simţul umorului şi Dóra primise cel mai înalt calificativ. Doamna Pápai aşadar, înţelegând greşit zâmbetul apărut pe faţa locotenentului, a adăugat cu reticenţă:

— Fratele meu avea aproape şaizeci de ani, fata doar douăzeci şi şase. E adevărat că fratele meu a fost dintotdeauna un donjuan, dar de data aceea se îndrăgostise, toate astea s-au întâmplat în kibbutz, a fost o dragoste mare care s-a aprins ca un foc de paie, la prima vedere. Trebuia să fii orb să nu observi. Fratele meu pusese ochii pe ea încă din a doua zi petrecută printre midnadvimi, iar un an şi jumătate mai târziu era mort.

— Printre cine?

— Printre voluntari. Soţia lui era o femeie rece. Nici măcar un supozitor cu calmante nu reuşea să-i administreze soţului la spital. Eu a trebuit să-i bag supozitoarele în fund scumpului meu frate. Avea dureri îngrozitoare. Cancer la colon.

Când doamna Pápai a rostit cuvintele „dureri îngrozitoare”, a părut să dezmierde pentru o clipă această durere, iar Dóra a avut senzaţia că tânjeşte după astfel de dureri îngrozitoare. În calitate de asistentă care absolvise Universitatea Americană de la Beirut, putea să abordeze cu o obiectivitate surprinzătoare problemele corporale.

— Convingerea mea este că, a spus doamna Pápai, această explozie a sentimentului a fost un presentiment al bolii. Fratele meu a fost un băiat foarte, foarte chipeş.

Bineînţeles că şi el a fost sionist. Dar pentru asta n-am putut să mă supăr. Cu el nu vorbeam niciodată politică. Toată lumea era îndrăgostită de fratele meu. Absolut toată lumea.

Dóra se minuna de fiecare dată de precizia cu care se exprima doamna Pápai atunci când nu era cuprinsă de patimă. În astfel de momente părea să-i fi dispărut şi accentul, nu putea fi ridicată nicio obiecţie împotriva limbii maghiare pe care o folosea. Ca asistentă cu experienţă, ştia cu exactitate ce se petrece în organismul omului atunci când e pe moarte.

— De altfel, psihologia are un termen pentru asta, Torschlusspanik, a observat doamna Pápai cu o voce scăzută. M-au vizitat aici la Budapesta. Atunci am cunoscut-o pe Pat.

— A, fotografia! a exclamat locotenentul Dóra şi a scos din buzunar o poză învelită în folie de plastic. Aproape că uitasem.

În imagine apărea o fată destul de urâţică, cel puţin lui Dóra nu-i plăcea, cu părul blond şi nasul cărnos. Dar trebuia să recunoască faptul că avea o privire curajoasă şi sinceră. Doamna Pápai a luat fotografia, a scos-o din folia de plastic şi i-a aruncat o privire blândă. A sprijinit-o de vaza de pe masă, în care florile primite îşi recăpătaseră vigoarea.

— Pat. Cred că şi distanţa a avut rolul ei.

— Torşusce? a întrebat Dóra şi s-a întins să-şi ia notesul.

— Panica provocată de uşa închisă. Criza vârstei de mijloc. Când bărbaţii îşi dau seama că nu mai trezesc dorinţă în toate femeile cu care se intersectează. Că s-a terminat distracţia.

Dóra a început să studieze concentrat marginea covorului, doamna Pápai a roşit, şi-a dat seama că a mers prea departe. Pe cât de deschisă putea să fie în legătură cu problemele amoroase sau sexuale ale celorlalţi, pe atât de reticentă era în privinţa propriilor sentimente. Cine ştia mai bine decât doamna Pápai ce înseamnă dragostea pe care distanţa o intensifică până la limita suportabilităţii? Cu toate astea, cel care i-a apărut acum în faţa ochilor minţii nu a fost Tom, soldatul englez blond şi stângaci din Alexandria, în costum de baie, ci Pápai, în chiloţi, cu burta păroasă la vedere, stând în picioare pe un scaun în faţa uşii de la baie, cu o frânghie în jurul gâtului, legată de ţeava de gaz care traversa tavanul, uitându-se la doamna Pápai care tocmai smulsese uşa şi năvălise în apartament. Fugise de la locul de muncă, mânată de o presimţire.

— Nu-i aşa că e o fată deşteaptă?

Dóra şi-a dres vocea, căci în dimineaţa aceea nu apucase decât să parcurgă în grabă traducerile brute pe care unul dintre colegii lui le compilase fără prea mare chef. Ruseşte ştia chiar bine, se lipise de el şi un pic de germană în perioada în care fusese staţionat în cazarma din RDG, dar engleza lui nu era decât o bâiguială, iar asta îi împiedica oarecum avansarea în carieră. „N-ar fi în stare să mă păcălească nimeni!” se fălea în faţa colegilor, dar asta era o exagerare. Nu era în stare să întrebe în engleză nici măcar unde e gara. Ceva în legătură cu aceste scrisori nesfârşit de lungi îl deranja, dar nu reuşea să definească

ce anume exact. Poate că ar trebui citite cu mai multă atenţie.

— Şi, tovarăşă, credeţi că ceea ce scrie acolo, că are acces la cele mai înalte cercuri politice din Canada, e adevărat?

— Pat nu m-ar minţi niciodată, a răspuns repede doamna Pápai şi i s-a strâns stomacul. Ar fi vrut să schimbe subiectul, dar nu se putea, acesta era privilegiul locotenentului. Cu toate că nu vorbiseră niciodată despre asta, Dóra era de fapt şeful doamnei Pápai, el era cel care lua deciziile. Trebuiau să fie precauţi unul cu celălalt, pentru că se prefăceau că sunt doi oameni cu rang egal, aduşi împreună de convingerile lor.

Pápai fusese din nou spitalizat, de asta se întâlniseră la azilul veteranilor. Doamna Pápai pornea zilnic în pelerinaj pentru a-l vizita pe Pápai la Lipótmező, spitalul psihiatric din Buda, ca să se asigure că-şi face exerciţiile de gimnastică. Îl aşeza pe plângăciosul Pápai pe spate şi-l ajuta să facă întinderi, pentru că antidepresivele îi agravau blocajul intestinal, făcându-l să sufere în mod constant de constipaţie. Medicamentul pentru ochi îi afecta inima, iar Parkinsonul şi boala mentală nu erau o combinaţie prea fericită. Tovarăşul Dóra n-avea nici cea mai vagă idee ce efort presupune menţinerea în viaţă a lui Pápai. Nici ce înseamnă să locuieşti sub acelaşi acoperiş cu un nebun. În micul apartament de la etaj, unde bolnavul locuia împreună cu soţia lui, lumina trebuia să stea aprinsă chiar şi în timpul dimineţii, mai ales în zilele cenuşii din decembrie. De-a lungul unuia dintre pereţi se înşiruiau mobile hidoase, produse în serie.

— Bine. Dar faptul că Trudo ar lua-o de soţie?

— Trudeau. Pierre Trudeau. Pat nu m-ar minţi, nu, nu e capabilă. Familia ei are relaţii foarte bune.

— Mie toată povestea asta mi se pare cam încâlcită, a spus tovarăşul Dóra, trăgând adânc aer în piept. Tot nu ajunsese să vorbească despre ceea ce ar fi vrut. Îşi bătuse capul cu scrisorile fetei din Canada împreună cu doi colegi la birou, dându-le din mână în mână şi spunându-şi că pontul privind această persoană ar duce la o adevărată captură dacă ar fi adevărat. O trimitem pe doamna Pápai la ea şi mai vedem.

Tocmai aici era problema. Şi acum nici măcar nu venise pentru asta. Era din ce în ce mai convins de faptul că în extrema ei disperare, doamna Pápai scosese la iveală scrisorile fetei din Canada doar pentru a fabrica un pretext să-şi viziteze fata în New York. Nici asta n-ar fi fost o problemă, din moment ce fusese deja în mai multe rânduri pusă sub urmărire la Budapesta, se afla în vizorul serviciilor secrete, fără îndoială că în străinătate îşi fructificase relaţiile din opoziţie, iar doamna Pápai ar fi putut să furnizeze informaţii folositoare despre toate acestea, dar totuşi ce-i cu Pat Game... Pe care se presupune că prim-ministrul Canadei o va lua de soţie... Care rătăceşte din spital în spital, trăieşte cu somnifere şi toată ziulica plânge după dragostea ei pierdută, după fratele doamnei Pápai... Dóra era ferm convins că asta-i o fundătură. Numai că nu o putea spune.

A parcurs dosarul persoanelor în legătură cu care doamna Pápai furnizase ponturi. Nu s-a ales nimic de ele. Cu toate că doamna Pápai nu făcea nazuri. Le-o oferise pe nepoata ei care trăia în Milano. O invitase la Budapesta împreună cu soţul ei persan. Veniseră în capitală, plecaseră, nimic. Le dăduse numele soţului uneia dintre verişoarele ei,

arhitect, care păruse un caz grozav de promiţător, pentru că se mânjise atât în ţară, cât şi străinătate, minţea în dreapta şi în stânga, avea probleme financiare şi, fără doar şi poate, ducea o viaţă amoroasă secretă. Un caz ideal pentru serviciile secrete ale oricărei ţări care se respectă. Însă în ciuda tuturor eforturilor persuasive nu fusese dispus să vină în Ungaria, cu toate că doamna Pápai încercase tot posibilul. Dat fiind că în ’56, când intrase în disidenţă, era angajat al Ministerului de Interne, acum îi era groază să pună piciorul în ţară. Niciun fel de argument nu avusese efect asupra lui, vorbise încontinuu în dodii, o dusese pe doamna Pápai de nas, iar ea îi înghiţise toate gogoşile. Cireaşa de pe tort, se dovedise că n-avea nici diplomă la universitate, cu toate că doamna Pápai mutase munţii din loc ca să-i dea de urmă. Dacă tipul s-ar fi arătat interesat să o ridice personal, cei de la contraspionaj ar fi fost dispuşi să-i fabrice o diplomă falsă. Dar bineînţeles că nu fusese dispus nici măcar la atât. Probabil că sperase la o minune, să-i pice din cer o diplomă, şi atunci el avea să proiecteze în mod legal locuinţe de tip bunker în cartierele în ascensiune, pentru pătura inferioară a clasei de mijloc israeliene. Şi ce captură fabuloasă ar fi fost grănicera israeliană care, în timpul verificării bagajelor pe aeroportul din Tel-Aviv, intrase în vorbă cu flecara doamnă Pápai, cea care insufla încredere tuturor, încălcând astfel regulamentul! O rudă de-a ei foarte bătrână, care fusese la Auschwitz, locuia la Miskolc, cu aceasta ar fi vrut să ia în secret legătura, prin mijlocirea doamnei Pápai. Îi dăduse şi adresa. Până să găsească ruda care trăia la Miskolc, aceasta a murit. Sau fiul doamnei Pápai, care fusese propus să colaboreze de către însăşi doamna Pápai — sau cel puţin aceasta nu păruse să aibă ceva împotriva ideii. Băiatul însă nu se mai prezentase. Ar fi trebuit să se ducă după el, dar tovarăşul Beider

interzisese acest lucru. Sau acel biet om al păcii care-şi ura din toată inima ţara pe care o alesese, unde fusese umilit de milioane de ori, pentru că refuzase serviciul militar şi le interzisese până şi fetelor lui să se alăture armatei, dar nici în Ungaria n-ar fi ştiut ce să facă cu un pacifist înrăit. N-ar fi cauzat decât probleme. Cu viziunea lui limitată asupra lumii ar fi fost văzut ca un paria, oriunde s-ar fi dus, cu toate astea era incoruptibil şi bănuitor. Ca să nu mai vorbim despre captura care se anunţa a fi cea mai promiţătoare, colonelul armatei israeliene, fostul pretendent al doamnei Pápai. Doamna Pápai se dichisise şi, însoţită de sora ei, se dusese la vila colonelului, care le primise cu căldură pe cele două frumuseţi de odinioară. După cina la care se serviseră multe feluri de mâncare, în timp ce se uitau la televizor, doamna Pápai făcuse câteva declaraţii destul de critice la adresa clasei politice israeliene, dar când colonelul cu nasul ascuţit începuse să o descoasă despre contrarevoluţia din 1956 şi Soljeniţîn, conversaţia lor se împotmolise şi în cele din urmă eşuase irevocabil. Doamna Pápai nu era capabilă să mintă. În alte condiţii, acest lucru ar fi fost recompensat, dar în acest caz fusese mai mult decât un păcat — fusese o greşeală.

Singura captură serioasă a doamnei Pápai fusese fără doar şi poate fostul angajat rus al Institutului Weizmann, Zareţki, faimos pentru atitudinea lui antisovietică şi facilitarea emigrării evreilor în Israel. E inexplicabil faptul că se arătase dispus să stea de vorbă cu doamna Pápai. Însă cazul fusese preluat de ruşi. Da, o bilă albă pentru doamna Pápai.

În ceea ce o priveşte însă pe fata din Canada, aceasta aluneca iremediabil spre nebunie. E adevărat că scrisorile ei infinit de lungi erau redactate în fraze succinte, cel puţin

din câte reuşea să-şi dea Dóra seama din traducerile brute, însă acestea se învârteau maniacal în jurul câtorva teme. Fata cu un intelect raţional, strălucitor, se transformase într-o femeie nebună, plângăreaţă, care-şi petrecea zilele ghemuită la marginea patului, îndopată cu analgezice. Marile ei planuri de a scrie un roman, piese de teatru, lucrare de doctorat, se năruiseră toate. Şi acum, dintr-o dată, este pe punctul de a fi luată de soţie de nimeni altul decât de prim-ministrul Canadei?

Toţi cei din preajma doamnei Pápai o iau razna? s-a întrebat locotenentul Dóra şi şi-a dres vocea.

— Mulţumesc pentru ceaiul acesta delicios, a spus încet, ca unul care se pregăteşte să plece. S-a ridicat în picioare, a strâns ceremonios mâna doamnei Pápai, şi-a încheiat paltonul şi a ieşit pe coridor. Chiar în dreptul camerei stătea un domn bătrân cu cadru de mers, nu se clintea nici înainte, nici înapoi, stătea de parcă cineva l-ar fi uitat acolo. Dóra s-a întors din uşă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva. Era foarte mulţumit de el însuşi pentru această stratagemă.

— Unde locuiai dumneata împreună cu soţul înainte să vă fi mutat aici? a întrebat-o pe doamna Pápai, de parcă n-ar fi ştiut răspunsul.

— Pe strada Kerék, a răspuns precaută doamna Pápai, pregătindu-se pentru a doua parte a partidei de şah. Nervii îi erau întinşi la maximum. Oricât de nevinovată ar fi părut întrebarea lui Dóra, doamna Pápai era convinsă că are legătură cu o chestiune de care ea nu avea cunoştinţă, dar învăţase să-şi controleze expresia feţei. Lângă şcoală.

— La ce număr?

— 22.

Locotenentul s-a ridicat efectiv pe vârfuri. A făcut un pas în faţă şi a închis uşa în urma lui.

— Pot să mă aşez?

— Mai fac un ceai.

— Nu, nu, mă grăbesc.

S-au uitat unul la celălalt.

— Sunt stânjenit.

— N-aveţi niciun motiv să fiţi, i-a răspuns doamna Pápai cu amabilitate.

— E vorba de problema unui prieten de-al meu. Mai exact despre o problemă tehnică. De la ferestrele locuinţei se poate vedea ABC-ul de pe strada Szentendrei?

— Da.

— A, minunat. Vezi dumneata, în casa de vizavi locuieşte un prieten de-al nostru despre care nu ştim exact de partea cui este. Ca să-l cunoaştem mai bine, am vrea să-l observăm un pic, ca să vedem cu ce se ocupă în locuinţă.

Doamna Pápai a ciulit urechile. Înţelegea exact semnificaţia cuvintelor „prieten de-al nostru”. Cel puţin credea că înţelege, iar această senzaţie îi era suficientă.

Locotenentul a ezitat. Ceea ce urma să-i prezinte i se părea extrem de transparent, dar pentru că timpul fusese foarte scurt, el şi colegii lui nu reuşiseră să născocească o

acoperire mai bună. Trebuia să fii idiot să nu te prinzi din prima despre ce e vorba. Dar, din pricina persoanelor implicate se cerea o prudenţă sporită. Doamna Pápai s-a prefăcut că nu înţelege (sau poate că aşa şi era). Existau strategii în interiorul strategiilor. Existau strategii paralele. Dacă se preface cu succes că nu înţelege, înseamnă că înţelege foarte bine, dacă se preface că înţelege, asta nu înseamnă neapărat că înţelege. Scopul era ca ambele posibilităţi să rămână deschise. Să-i ajute, fără să înţeleagă. Dar e bine şi dacă se preface că nu înţelege. Ar fi o catastrofă dacă ar lua-o gura pe dinainte.

Dóra a adoptat o expresie îngândurată.

— Există acolo o locuinţă...

— La numărul 22? l-a întrerupt doamna Pápai.

— Nu, nu, deloc... tocmai asta e... asta spuneam, chiar vizavi... de cealaltă parte a străzii... e o locuinţă unde de o vreme se petrec lucruri care pentru noi... au devenit o problemă şi am vrea să clarificăm ce se petrece acolo...

— La etajul al treilea?

Locotenentul i-a răspuns automat, fără ezitare:

— Da, la etajul trei. De ce?

— Ştiam eu! Soţul meu a fost cel care a observat primul, dar eu nu-mi bat capul cu lucrurile astea, pentru că asta e obsesia lui, are o fantezie compulsivă, cum că e urmărit, eu i-am spus imediat că nu-l urmăreşte nimeni, dar mi-a spus că acolo peste drum e o cameră de luat vederi şi că e îndreptată spre locuinţa noastră, eu i-am spus că e o

prostie, de ce ne-ar ţine sub observaţie, nu au niciun motiv, i-am spus că e o manifestare a bolii lui, mania persecuţiei şi mi-a promis că nu o să mai zică aşa ceva. Dar noaptea, când nu puteam să dorm, m-am uitat mai bine la fereastra aceea cu draperia groasă mereu trasă şi de cele mai multe ori nu era nimeni acasă, dar dacă erau, lăsau lumina aprinsă toată noaptea, cine e în stare să plătească atâta electricitatea? Dar mi-am scos acest gând din minte şi odată am văzut că la patru dimineaţa o maşină închisă la culoare opreşte în faţa porţii şi asta s-a repetat de mai multe ori şi un bărbat a scos capul pe fereastră şi a strigat într-o limbă străină la cei de jos...

Locotenentul se afla acum într-o poziţie remarcabilă. Ca într-o partidă de cărţi în care adversarul îşi dezvăluie toate atuurile fără să-şi dea seama. Asta era ciudat la doamna Pápai. Acum era scufundată într-o depresie adâncă şi tăcea, strângând din dinţi, ca în clipa următoare, cu ochii strălucind, să lanseze idei bune una după alta, strigând cu o voce stridentă. În orice caz, avea iniţiativă, ca o elevă plină de zel care îşi agită mâna să răspundă, mai să cadă din bancă.

— Păi tocmai despre locuinţa asta e vorba.

— Mi s-a părut ciudat că perdelele erau mereu trase.

— Şi pentru că ne-am adus aminte că fiul dumitale cel mic locuieşte pe strada Kerék... Mai aveţi cheia de la apartament?

Doamna Pápai a îngheţat. Asta nu se poate. Acesta era singurul punct în care se simţea vulnerabilă. Nu putea să intre pur şi simplu în sanctuar. Şi-a încreţit fruntea.

Acum trebuie bătut fierul, cât e cald, s-a gândit locotenentul.

— Ar fi vorba cam de douăzeci de minute.

Tăcerea era atât de densă, încât putea fi tăiată cu cuţitul.

— Nu cred că fiul meu ar fi de acord. Dar nu asta e problema principală: petrece foarte mult timp acasă. Cu toate astea, vine şi pleacă în cele mai neaşteptate momente, el nu lucrează ca ceilalţi oameni. Doarme până dimineaţa târziu, iar seara, dacă e de serviciu la teatru, rămâne să vadă doar începutul spectacolului, apoi se grăbeşte să ajungă acasă.

— Păi da, a spus tovarăşul Dóra încet. Fiul dumitale n-ar trebui să ştie despre asta. Treaba e delicată. Dar astfel am reuşi să rezolvăm dintr-o singură lovitură această mică problemă tehnică. Ne-aţi fi de mare ajutor. Nici nu ştiu cum de nu ne-am gândit mai devreme.[44] Dar, dacă nu se poate, atunci o să căutăm o altă soluţie. Aţi putea să-mi desenaţi planul apartamentului?

S-ar putea ca doamna Pápai să fi perceput asta ca pe o comandă. Locotenentul Dóra s-a prefăcut că nu observă tulburarea crescândă a doamnei Pápai. Şi-a descheiat paltonul, şi l-a dat jos şi l-a aruncat nepoliticos pe unul dintre paturi. Doamna Pápai trebuia să înţeleagă că e vorba de o treabă serioasă şi că nu poate să dea înapoi.

— Cred că o să vreau totuşi un ceai, a spus Dóra. E foarte frig afară.

— Sunt trei camere, una lângă alta. E simplu, nu e nicio şmecherie. Vizavi de camere sunt baia, veceul şi

bucătăria. Prima cameră e mai mare, cea din mijloc, sufrageria, e mai mică, iar a treia e iarăşi ceva mai mare. În prima stă fiul meu. De la fereastra bucătăriei se vede şcoala.

Doamna Pápai a devenit reţinută şi zgârcită la vorbă. Nu părea grăbită să prepare ceaiul. Dar locotenentului nu prea îi păsa de ceai.

— Şi când ai putea să ne laşi să intrăm acolo?

— Nu ştiu.

— O soluţie tot trebuie să găsim.

Locotenentul s-a uitat uşor iritat la doamna Pápai. Nu înţelege ce-i zic? Nu înţelege că n-avem timp de pălăvrăgeală? Nu înţelege ce are de făcut?

— Mai e un lucru – din când în când, acolo locuiesc prieteni de-ai fiului meu. El e foarte generos cu prietenii care nu au unde să stea. Pe mine nu mă anunţă şi nici n-ar avea de ce să o facă.

— Acum locuieşte cineva acolo?

— Habar n-am. Dar nu e exclus.

Ori ştie, ori nu ştie, s-a gândit locotenentul. Şi şi-a îndreptat ochii atinşi parcă de gălbinare spre doamna Pápai. Când doamna Pápai s-a uitat la locotenentul Dóra, a zărit deodată ceva căruia nu reuşea să-i dea nume. A cuprins-o groaza. Ce ştia Dóra despre fiul ei? N-avea de unde să ştie. Data trecută vorbise prea deschis, n-ar fi trebuit să o facă. Despre cât de fericită ar fi dacă fiul ei ar avea o relaţie de lungă durată. Cât de mult îşi doreşte un

nepot. E adevărat că are deja doi nepoţi, dar cât de fericită ar fi dacă acest fiu ar binecuvânta-o cu unul! N-ar fi trebuit să spună nici măcar atât. Ştia că locotenentul simţise tristeţea fără margini din cuvintele ei. Nu-şi putea expune cea mai adâncă ruşine. Oamenii ăştia i-ar rupe fiul în bucăţi, l-ar călca în picioare, l-ar stoarce ca pe o cârpă, i-ar transforma viaţa într-un iad. Doamna Pápai simţea că încăperea este vidată încetul cu încetul de oxigen, era pe punctul de a avea un atac de astm, făcea eforturi să respire. Pieptul ei mare se ridica şi cobora. Îşi ţinea copilaşul, care voise să moară imediat după ce se născuse, în mâini. Îşi atingea obrazul de obrazul lui moale. Se uita către aparatul lui Pápai într-o zi însorită de primăvară sub castelul din Buda şi zâmbea. Apoi şi-a înclinat uşor capul şi s-a uitat la locotenent. După o scurtă pauză, a început să vorbească pe un ton subţire, de fetiţă — o voce pe care locotenentul nu avusese niciodată ocazia să o audă.

— Aş putea găsi o scuză ca să-l fac pe fiul meu să părăsească locuinţa.

— Să auzim, a spus locotenentul pe un ton uşor sumbru şi laconic, strecurând însă şi o notă de înţelegere în vocea lui.

— De Crăciun, fiica mea se întoarce acasă de la Moscova.

Faimoasa axă New York-Moscova, s-a gândit cu maliţie locotenentul Dóra. Ba mai mult: faimoasa axă Tel-Aviv-New York-Moscova. Evreii ăştia descoperă întotdeauna partea mai însorită a lucrurilor. Indiferent de unde ar cădea, cad mereu în picioare. I-ar fi plăcut şi lui să călătorească la New York, de exemplu. A reuşit totuşi să preîntâmpine apariţia unui surâs răutăcios pe chipul său, cu toate că atunci când era cherchelit i se mai întâmpla,

căci până la urmă avea o fire destul de invidioasă şi, cu toate că iubea latura aventuroasă, secretă şi conspirativă a muncii sale, pentru că aceasta îl făcea să se simtă aproape ca un zeu atunci când îşi plimba privirea peste trecători, de fapt profesia asta care-i măcina sufletul îl făcea să se urască, cu toate că nu era conştient de acest lucru. Doar indiferenţa, care se lăsa peste el din ce în ce mai des, îl prevenea în privinţa faptului că ceva nu e în regulă cu viaţa lui.

— Şi atunci voi fi nevoită să fac curat în apartament. Când fac asta, fiul meu îşi ia tălpăşiţa.

— Excelent! a spus locotenentul Dóra. Felicitări, splendidă idee. Deci îi vei lăsa pe oamenii noştri să intre pentru câteva minute în apartament.

— Dar să fie punctuali.

— O să fie punctuali ca moartea, tovarăşă.

S-a ridicat de pe scaun.

— Până la urmă nu mai doriţi ceai? a întrebat cu timiditate doamna Pápai.

— Dar înainte de a întreprinde acţiunea, vom parcurge încă o dată temeinic toate detaliile, a răspuns Dóra. Peste trei zile, tot aici. Nu şi-a mai bătut capul să reacţioneze în vreun fel la întrebarea doamnei Pápai. Sunt aşteptat. Discuţia asta s-a cam lungit.

Nu aveai cum să ignori reproşul din tonul lui.

Bătăile inimii.

Nu ştia dacă să sune sau să folosească propria cheie pentru a deschide uşa.

Nicicum nu e bine. Venise fără să anunţe, pentru că fiul ei nu răspunsese la telefon. Dar poate că era mai bine aşa.

— Mamă! s-a zgâit băiatul la ea, în chiloţi, cu părul vâlvoi, când, auzind zgomotul făcut de cheie a ieşit cu paşi târşâiţi în hol şi a dat nas în nas cu maică-sa. Atât de devreme? Ca şi cum fiecare s-ar fi privit pe sine în ochi. A mai zărit şi altceva în ochii mamei lui, nu reuşea să determine cu exactitate ce anume. Probabil că s-a întâmplat ceva cu tatăl sau cu sora lui, un lucru teribil de rău care trebuia rezolvat numaidecât, da, cineva trebuia salvat numaidecât, trebuia să urce pe un munte abrupt sau să sară într-o prăpastie, nu mai contează.

— Găleata asta pentru ce-ai adus-o, Dumnezeule?

Maică-sa continua să stea acolo, pe coridorul blocului, cu o găleată în mână.

— Ai găleată aici?

— Habar n-am.

— Ei, atunci de asta.

Băiatul s-a dat din uşă, aerul rece de pe coridor s-a revărsat în casă. Doamna Pápai s-a dus direct în bucătărie, unde masa era acoperită de resturi de mâncare vechi de câteva zile.

— Ce dezordine! a spus cu dispreţ, scoţând un oftat imens. Nici măcar geaca nu şi-a scos-o, s-a aşezat aşa cum era pe un scaun, cu o plasă burduşită în mână, plină cu conserve şi mâncare.

— Doar nu vrei să faci curat acum?

— Ba da.

— N-ar fi prea indicat, pentru că în a treia cameră doarme cineva.

— Iar ai oaspeţi?

— Gyuri şi Maya. Haide, îţi fac un ceai.

— Mă grăbesc.

Mintea doamnei Pápai a început să lucreze intens. Gândurile îi alergau şi bâzâiau. Încerca să deruleze în minte toată conversaţia pe care o avusese cu ofiţerul ei de legătură.[45]

— Poimâine vine soră-ta. N-o putem primi în cocina asta.

Băiatul a dispărut în camera lui, apoi s-a întors. Şi-a privit pentru o vreme mama adâncită în gânduri, apoi s-a aşezat lângă doamna Pápai pe canapeaua verde uzată, cumpărată în urmă cu douăzeci de ani din Anglia, care ar fi trebuit să fie aruncată de mult. Ce modernă şi elegantă fusese pe atunci! Rudele veniseră să o admire. Lada ei servea de asemenea drept loc de depozitare a lenjeriei de pat. Pe salteaua denivelată nu se mai putea dormi, chingile se lăsaseră, dar nimeni nu avea inimă să arunce simbolul clanului şi acelaşi lucru era valabil şi pentru cele două fotolii cu braţele jerpelite. Când cumpăraseră

canapeaua verde, băiatul încă mai putea să se strecoare, cu mari eforturi, e drept, în spaţiul de depozitare a lenjeriei. Între timp, îşi pusese un halat de frotir care era cu două numere mai mari. Partea de jos mătura pământul, trebuise să-i suflece mânecile când desena. Iniţial, i-l cumpăraseră tatălui lor, în vremurile când era îndesat şi, la cele 115 kilograme ale lui, nu prididea să repete că este Membru al Clubului Ouţelor Scumpe, pentru că (ta-da!) erau scumpe la vedere, adică avea nevoie de oglindă ca să le vadă. Clubul avea doi membri, Pápai şi unul dintre prietenii lui, puţini la număr. Poate că acest „puţini la număr” este totuşi o exagerare poetică. Clubul era format aşadar din el şi singurul său prieten. Ar trebui menţionat aici, cu toate că Pápai n-avea de unde să ştie acest lucru, că prietenul lui, cu care lucrase o vreme în aceeaşi redacţie, scria note informative despre el. Sau şi despre el. În apărarea lui fie spus, cele despre Pápai erau favorabile. De altfel, gluma cu ouţele era una dintre piesele centrale ale repertoriului său. Încă din copilărie, îşi scria glumele într-un notes. Toată lumea îl considera pe Pápai un tip extrem de amuzant.

Băiatul a încercat să-şi îmbrăţişeze mama, dar a simţit că doamna Pápai devine încordată.

— Încă nu s-au trezit.

Chipul doamnei Pápai a încremenit de îngrijorare. Ridurile s-au adâncit, nasul delicat arcuit a devenit mai proeminent, asemenea unui cioc. Buzele i s-au strâns. Biata de ea, e chinuită de griji! E mereu îngrijorată pentru cineva.

— Ar trebui să te duci la spital. Să-l ajuţi să-şi facă exerciţiile. Şi să-i faci baie. Cei de acolo nu-i fac. Eu nu mai am putere. Ein li koach.

Ultimele cuvinte le rostise şoptit, aproape în gând, ca pentru sine. În momentele de oboseală, extenuare şi de disperare trecea fără să vrea la ebraică, fără ca măcar să observe. Ca doi ani mai târziu, pe patul de moarte, în spital, în starea de inconştienţă provocată de morfină, când s-a ridicat pe neaşteptate în capul oaselor şi şi-a deschis ochii. Colegul ei de salon i-a povestit mai târziu pe un ton vesel băiatului — după ce cadavrul doamnei Pápai fusese deja dus la morgă, înfăşurat într-un cearşaf — care tocmai strângea lucrurile mamei lui din dulăpiorul de lângă pat, că în seara precedentă îi strigase doamnei Pápai, care zăcea inconştientă, doar aşa, în joacă: Şema, Israel! Iar ochii doamnei Pápai se deschiseseră şi se ridicase în capul oaselor. Cu toate că atunci era deja moartă.

Din bucătărie s-a auzit zdrăngănit de vase, iar doamna Pápai a ţâşnit val-vârtej din sufragerie asemenea unei leoaice care-şi apără puii.

— Lasă-le! Lasă-le! i-a strigat tinerei care trebăluia în bucătărie şi care s-a întors zâmbind către ea.

— Aseară am ajuns foarte târziu. Nu te supăra că le-am lăsat aşa. Voi fi gata într-o clipă.

Zâmbetul ei dezarmant a înmuiat-o pe doamna Pápai. Tânăra lucra iute şi fără zgomot în bucătăria strâmtă, doamna Pápai nici n-ar fi avut loc lângă chiuvetă.

— Fac repede o cafea, a spus femeia tânără.

— Nu doresc, a spus doamna Pápai.

— Iarăşi fututa asta de ninsoare! s-a auzit o voce răguşită de undeva. Poetul îşi trăsese pe el doar pantalonii. Şi-a făcut apariţia din a treia cameră, scărpinându-şi barba, la bustul gol, desculţ: era scund, pieptul slab, ca de găină, cocoşat, cele două clavicule îi ieşeau puternic în evidenţă deasupra pieptului păros, însă umerii erau musculoşi, masculini. S-a oprit în uşa sufrageriei, continuând să se scarpine.

— Dacă n-aveţi nimic împotrivă, a spus poetul, m-am gândit să execut o supă din oase de căprioară. Nu aici, la casa din Adyliget. Unde-i putoarea aia ordinară?

Felul în care şi-a întins mâna stângă peste umărul drept ca să-şi scarpine omoplatul, era un gest caracteristic. S-a scărpinat îndelung, savurând momentul.

— Banii sunt la ea.

— Da? a întrebat băiatul şi i s-a adunat saliva în gură. Supă din oase de căprioară?

— Măcelarul din Batthyány mi-a promis că o să-mi pună deoparte nişte şira spinării de căprioară. Trebuie să ajungem până la patru. Iar lângă supa de căprioară o să servesc un pic de cotlet pane, piure de cartofi cu nucşoară, mazăre călită în unt cu pătrunjel proaspăt. Ăsta-i planul. Fetele o să producă ceva care să se potrivească. Nu mă pricep la prăjituri. Prăjiturile sunt o mare artă.

— Dar cum?

— Nu aici, în Adyliget. Acolo cel puţin o să avem o sobă de gătit ca lumea. Dar mai întâi dăm o tură pe la Lebăda. Apoi urcăm în capul străzii Rézsű. Unde-i jigărita aia mică?

Întâlnirea editorială săptămânală era considerată sacrosanctă de către poet. Existau întâlniri la care întârzia cu zilele, dacă nu chiar cu săptămânile, sau nici nu mai apărea la ele, iar asta bineînţeles fără să contramandeze, dar la întrunirile editoriale ale revistei Beszélő era punctual ca Big Ben-ul şi corecta la virgulă materialele care îi erau încredinţate, cu scrisul lui de mână precis, feminin. În capătul străzii Rézsű staţiona de jumătate de an baraca pe roţi a Regiei Drumurilor, de unde, printr-o mică fereastră, colaboratorii Ministerului de Interne îi fotografiau pe cei care soseau la casa din Adyliget. Nu-şi tăinuiau intenţia, cei care veneau în vizită la casă le făceau din când în când cu mâna. Angajaţii serviciilor secrete care stăteau înghesuiţi în baraca strâmtă constituiau ţinta continuă a glumelor. De dragul aparenţelor, aceştia spărseseră asfaltul plin de gropi pe o porţiune de drum, pretinzând că fac lucrări de reparaţii.

— Unde mi-s ţigările? Unde-i maimuţica aia?

— Maya? În bucătărie. Cu maică-mea.

— Atunci mă duc să mă trag în ţiplă.

— O să avem un Crăciun alb, nu te bucuri?

Poetul şi-a întors privirea.

— N-o să avem. Nu te pricepi. Şi a dispărut iar în camera din fund, unde mai demult băiatul fusese martorul atâtor scene de familie: când Pápai şi doamna Pápai se luau la

harţă, mai exact când maică-sa îl bătea pe taică-său pentru că acesta nu o lăsa să-i facă clismă şi apa uleioasă se vărsa din vas pe pat. Auzind zarva, dădea buzna în încăpere şi-l imobiliza pe tatăl lui, care se zbătea ca un animal rănit pe cearşaful ud.

În ciuda tuturor aparenţelor, poetului îi plăcea să se îmbrace bine. Ţinuta lui preferată era un sacou negru, cămaşă albă călcată, cravată gri. Acum îşi căuta, înjurând în barbă, cravata gri cu dungă lila într-o geantă de voiaj care zăcea pe podea.

Doamna Pápai urmărea neajutorată, dar plină de uimire ordinea şi curăţenia strălucitoare care se năşteau, aproape de la sine, de sub mâinile tinerei femei. O cuprinsese un fel de paralizie din care îi era imposibil să iasă. Pe ochiul de aragaz şuiera cafetiera. Maya a curăţat dintr-o singură mişcare blatul de plastic al mesei, a dat cu mătura, a strigat:

— Unul dintre băieţi să ducă gunoiul!

Băiatul, care între timp se aşezase în faţa maşinii de scris pentru a pune pe hârtie evenimentele de ieri, a sărit serviabil în picioare, a luat găleata de gunoi, a ieşit din casă şi s-a îndreptat spre ghena aflată în celălalt capăt al coridorului, a vărsat conţinutul găleţii şi s-a întors. Între timp, pe măsuţa din sufragerie abureau patru ceşti cu cafea, iar poetul îi făcea complimente maică-sii, care râdea zgomotos.

***

Când a rămas singură în locuinţă, doamna Pápai a zăvorât cu grijă uşa de la intrare, lăsând cheia în uşă. Mai întâi a aruncat o privire prin camera fiului ei. Lângă pat, pe podea, printre mai multe cărţi, zăcea o ediţie a revistei Beszélő. A luat-o şi a ascuns-o în spatele cărţilor din biblioteca cu vitrină. Apoi şi-a dat seama că nu e bine, putea fi zărită cu uşurinţă, a scos-o din vitrină şi a dus-o în cămară, unde a coborât după mari eforturi o valiză veche şi turtită de pe raftul de sus. Valiza era plină de nimicuri: un ornament beduin de şa, coliere, căni de aramă, fotografii aflate într-o mare dezordine, ziare vechi cu articolele lui Pápai, perle, fire pentru brodat, o cămilă mare, din lemn, adusă de Pápai din Cairo în urmă cu treizeci de ani, o tobă de argilă, spartă. Doamna Pápai a îndesat repede revista Beszélő în valiză, a închis cele două încuietori şi a împins opintindu-se, cu un oftat apăsat, valiza înapoi pe raft. A rămas acolo, sufocându-se şi plină de amărăciune în norul de praf. S-a întors în camera fiului ei, s-a oprit în faţa bibliotecii, unde, pe un bileţel se găsea un proverb arab, scris de mâna ei: TIMPUL ESTE O SABIE, DACĂ NU-L TAI TU, TE VA TĂIA EL PE TINE.

S-a dus apoi la birou, a aruncat o privire maşinii de scris Consul, care încă mai avea în ea o coală de hârtie pe jumătate scrisă, în partea de sus figurând data din ziua aceea, 20 dec. 83., a scos-o şi a aşezat-o pe birou cu faţa în jos. Ştia că fiul ei o să fie furios dacă o să observe, dar nu o interesa. Brusc, a observat un plic, care fusese adresat de o mână străină. A ezitat pentru o clipă, dar n-a rezistat, a băgat mâna în plic. Când a scos scrisoarea, scrisă în limba franceză, din plic a căzut o fotografie. A ridicat-o de pe podea. Din fotografie o privea un tânăr mulatru, cu părul creţ. S-a înfiorat, a pus repede scrisoarea înapoi în plic. A mai scos câteva cărţi de pe raft şi le-a

împins înapoi între celelalte cu cotorul înainte. A aruncat o privire şi în camera oaspeţilor.

Când a terminat, s-a aşezat pe canapeaua verde din sufragerie şi a pus telefonul pe măsuţa din faţa ei. Şi-a pus ochelarii pe nas şi a început să-şi răsfoiască din ce în ce mai energic blocnotesul. Acesta se afla într-o condiţie destul de bizară. Coperta i se rupsese de mult, foile se dezlipiseră şi, cu toate că la început avusese grijă să treacă în el numele în ordine alfabetică, mai târziu renunţase la acest obicei. Printre foi erau îndesate reţete, cărţi de vizită, deasupra şi dedesubtul numerelor de telefon erau semne de exclamare, notiţe, nume de medicamente, adrese poştale care nu aveau ce căuta acolo, cuvinte în ebraică şi fragmente de fraze în engleză, versuri notate în diagonală, cu litere pline de elan şi ortografie greşită. Roşeaţa ruşinii trupul îmi cuprinde / O mie de ace creierul ămpunge. Doamna Pápai aproape niciodată nu îndesa foile căzute înapoi la locul lor şi acum clătina din cap, dojenindu-se. Era aproape imposibil să găseşti ceva în harababura asta.

— Uffffff!

I-a scăpat un oftat plin de nerăbdare când a găsit în cele din urmă numele şi numărul de telefon. A tras adânc aer în piept şi a început să formeze numărul.

3

Zece minute mai târziu, a sunat interfonul de la poartă. Doamna Pápai aşteptase în hol, în apropierea interfonului, încordată la maximum. A smuls receptorul din furcă de parcă ar fi fost o chestiune de viaţă şi de moarte.

Întâmpinată de vocea politicoasă a unui bărbat, a răspuns cu un „Bună ziua!” sonor.

— Etajul şase, în dreapta liftului, a mai strigat ea în receptor.

— Ştim, i-a răspuns pe neaşteptate vocea politicoasă a bărbatului.

Doamna Pápai i-a primit cu uşa larg deschisă pe bărbaţii în salopete, unul dintre ei purta o beretă şi ducea în mână o trusă de scule, un altul avea o şapcă cu cozoroc, al treilea o valijoară neagră. Nu au intrat imediat, au bătut un timp pasul pe loc în faţa preşului inexistent, pe linoleumul plin de cocoloaşe, pe alocuri rupt, scuturându-şi zăpada de pe pantofi. Cel cu beretă a dat de câteva ori cu piciorul în peretele zugrăvit cu vopsea de ulei verde, ca să scape de zloata noroioasă care i se lipise între interstiţiile tălpilor de la cizme.

— Veniţi, veniţi, nu contează, oricum tocmai făceam curat! a strigat, poate că din nou prea tare, doamna Pápai, care n-ar fi vrut ca vreunul dintre vecini să-i fi zărit vizitatorii. Instalatorii de gaze şi de apă umblau singuri, pe când ăştia erau trei. Îi privea pe bărbaţii necunoscuţi cu un amestec neobişnuit de încredere şi neîncredere, nu ştia cât de drăguţă ar trebui să fie sau cât de intruziv ar putea să pară comportamentul ei.

— Unde e? a întrebat cel cu mustaţă, care părea superiorul celorlalţi, la care doamna Pápai i-a condus imediat pe oaspeţi în camera din mijloc, în aşa numita sufragerie, şi a arătat afară pe fereastră.

— La etajul doi, a adăugat ea plină de importanţă.

Bărbaţii s-au uitat pentru o clipă unul la altul, aproape că uitaseră de acoperire, care bineînţeles că le fusese băgată bine în cap în timpul instructajului din dimineaţa aceea.

— N-am putea acţiona fără martori? îl întrebase şeful grupului pe căpitanul Mercz în timpul instructajului, dar căpitanul Mercz fusese ferm.

— Ar fi prea riscant să pătrundem în locuinţă, pentru că proprietarul este imprevizibil, nu se ştie când se găseşte acasă şi, în acest caz, ţinerea permanentă sub observaţie a locuinţei ar fi o risipă inutilă de timp şi de bani. Putem avea perfectă încredere în doamna Pápai. Şi, pe deasupra, ea nu ştie care este adevăratul scop al vizitei. În orice caz, să aveţi la voi un aparat foto. Neapărat să faceţi o serie de fotografii de interior, ca să ştim exact dispunerea încăperilor. În fiecare încăpere. Dacă găsiţi publicaţii ilegale, fotografiaţi-le şi pe acelea. O să aveţi aproximativ treizeci de minute la dispoziţie pentru asta. Trebuie să montaţi în toate cele trei camere. Locuinţele astea vagon îţi dau dureri de cap.

— Ne descurcăm, a spus cu glas obosit cel cu beretă, care în acea zi avea de făcut trei astfel de lucrări.

— Fac o cafea? a întrebat doamna Pápai plină de zel, fără a înţelege ce-i cu tremurul care îi zgâlţâie trupul, în timp ce încerca să se comporte cât mai natural posibil. Trebuia să aibă grijă să nu i se poată citi nimic pe faţă.

— Adică trei, s-a corectat ea imediat. Acolo, la etajul trei, unde e trasă perdeaua! a strigat ea, când a observat o uşoară nesiguranţă pe chipurile bărbaţilor care stăteau în mijlocul camerei. Unul dintre ei admira carpeta mare şi colorată de pe perete, pe care femei cu prunci în braţe şi

urcioare pe cap porneau înspre fântână, în timp ce bărbaţii, cu sapa sau coasa pe umăr, se îndreptau spre pământul tare şi bolovănos al tărâmului făgăduinţei, cu gândul de a-l desţeleni. Carpeta acoperea în întregime unul dintre pereţii micii încăperi.

— Goblen, a spus doamna Pápai, făcut de mama mea. Bărbatul cu beretă a scos un plescăit aprobator, în ochi i s-a aprins o lumină prietenoasă, s-a apropiat de carpetă şi a atins-o.

— Minunată, a declarat el cu capul înclinat într-o parte. Doamna Pápai a tresărit, nici ea nu ştia de ce. Ca şi cum i-ar fi fost smulsă inima din piept. Între timp, cel cu mustaţă şi-a aşezat geanta de instalator lângă radiatorul gri, s-a lăsat pe vine şi a pescuit din ea un aparat de fotografiat Nikon. Cu mişcări lente, fără grabă, a băgat filmul în aparat şi, ascuns în spatele perdelei galbene, a început să fotografieze casa de peste drum. Sau cel puţin s-a prefăcut că o fotografiază. Nu era indicat să irosească filmul pe prostii.

— Eu aş dori o cafea, a spus atunci al treilea, trezind-o pe doamna Pápai din visul ei cu ochii deschişi şi a urmat-o în bucătărie.

— Prea mare nu e, a observat el complice şi s-a oprit plin de importanţă în pragul uşii, în timp ce doamna Pápai a aprins focul.

— Din păcate n-am decât nes, a spus doamna Pápai spăşită.

— Perfect, a răspuns politicos bărbatul, cercetând între timp bucătăria.

— Cu lapte?

— Fără, fără. Şi fără zahăr! a răspuns vesel, la care doamna Pápai, asistenta cu experienţă l-a privit în faţă. Bărbatul nu avea un ten prea sănătos. Pielea era umflată şi avea cearcăne vineţii sub ochi. Lucra noaptea, în schimburi lungi, se obişnuise.

— Nu se recomandă fără zahăr şi lapte pe stomacul gol, l-a prevenit încet doamna Pápai. Bărbatul a scuturat din cap, în gestul lui nerăbdător părea să se fi amestecat o nuanţă ameninţătoare. Se comporta ca unul care n-are chef de vorbărie acum, cu toate că între timp gura i se întinsese într-un zâmbet rigid care îi îngheţase pe faţă. În minuscula bucătărie, doamna Pápai a rămas o vreme lângă soba de gătit, apoi s-a aşezat pe un scaun. Încerca, cât se poate de discret, să tragă cu urechea la zgomotele şi vocile înăbuşite de dincolo. Curând, în spatele umărului bărbatului care stătea în prag a apărut faţa nebărbierită a bărbatului cu beretă.

— Nu vă supăraţi, tovarăşă, aş putea folosi telefonul? Doamna Pápai a dat din cap. Unde e?

— În camera fiului meu.

— Mulţumesc, voi plăti conversaţia.

— Nu, nu, nu-i nevoie, nu vă bateţi capul. Doar nu sunaţi în America, nu-i aşa? Deja regreta că-i scăpase cuvântul. Apa a început să fiarbă. Doamna Pápai ar fi vrut să tragă cu ochiul în hol, să vadă ce se întâmplă acolo, dar nu putea. A rămas locului, neştiind ce să facă, uitând de sine.

— Fierbe apa, i-a atras atenţia bărbatul care, abia acum şi-a dat doamna Pápai seama, mesteca un băţ de chibrit. Îl trecea dintr-un colţ al gurii în celălalt şi înapoi.

— S-ar putea să fie cam tare, a spus doamna Pápai scuzându-se, la care bărbatul care se întindea deja după ceaşcă a râs.

— Important e să-mi facă rău, doamnă, asta-i important, să-mi facă rău.

4

Iată-l, stând în cadă, numai piele şi os. Mişcările lui, mişcările unui păianjen căzut pe spate. Căldura nu era pornită, aerul era rece şi umed, în baia încăpătoare predomina un miros înăbuşitor. Puţina lumină care se strecura prin ferestrele înalte nu reuşea să risipească întunericul. La începutul procedurii, Pápai îl apuca uneori strâns pe fiul său şi îşi izbea furios fruntea de fruntea lui, ca să-l doară. Fiu-său se uita la el încremenit, ca o muscă cu o sută de ochi, şi funcţiona, privirea asta îl îmblânzea în cele din urmă pe tată. Sunt ca un îmblânzitor de animale, s-a gândit băiatul. Lângă ei, catetere de plastic înşiruite pe uscător, ploşti de porţelan de-a lungul peretelui, ploşti de sticlă în colţul băii. Pătate de spuma de pişat uscată, din ele emana mirosul părţii inferioare a trupului diabeticilor, paraliticilor şi a proaspăt amputaţilor.

Tatăl stătea în faţa lui în cadă asemenea unei mumii ridicate în picioare. Fire de păr umede i se răsuceau pe burtă, pe spate, asemenea unor viermişori. În adâncul unei lăzi mari de lemn zăceau cearşafuri murdare. Ceva mai încolo, pe jos, o saltea ruptă, îmbibată în pişat şi sânge.

Cârje desperecheate spijinite de perete, cu proptelele înfăşurate în tifon murdar, cu inele de cauciuc uzate, de un roz murdar. Lângă cadă era un scaun de fier cu vopseaua sărită, cu mânere sudate, pentru cazul în care cineva ar vrea să facă o baie la şezut. Ca un intrument medieval de tortură. A săpunit stăruitor spatele şi coapsele bătrânului, braţele, subsuorii şi degetele, urechile, cele două urechiuşe ca de cauciuc.

Acest obiect scâncitor, îngrozit, acest om frânt, acesta era tatăl lui. Îşi avea obârşia în vintrele lui. Era greu de conceput că el este continuarea acestui ceva. Auzind deodată un zgomot, Pápai s-a uitat speriat în spate, ascunzându-şi între timp puţa cu mâna care tremura involuntar. Era o puţă circumcisă, frigul o făcuse să se micşoreze de tot. Uşa exterioară s-a deschis scârţâind zgomotos, cineva a aruncat o privire în cealaltă încăpere, în anticamera băii, unde se afla un rând de closete cu uşi duble. S-a auzit cum cel care intrase a urinat fluierând, apoi, râgâind zgomotos, a închis trântind toate uşile. Pápai şi-a băgat speriat capul în piept, de parcă l-ar fi ameninţat cineva cu bătaia, mişcarea făcându-l să-şi piardă echilibrul. Fiul lui l-a prins în ultimul moment. Acest schelet era teribil de greu. Cu zece minute în urmă îi îndesase în gură, direct din ambalajul de hârtie, bucăţi de şuncă ieftină, sărată în exces. În tot acest timp, el îi lovea umerii cu pumnii lipsiţi de putere, împungându-l şi înţepându-l cu privirea lui veninoasă. Se purta ca şi cum l-ar fi apucat un acces de turbare delirantă, dar cu toate astea părea să aibă grijă să nu meargă prea departe, doar atât cât să se asigure că fiul lui nu pleacă nicăieri. Acum stătea în cadă, eterna pereche de ochelari îi lipsea de pe nas, se uita în gol cu o privire rătăcită şi confuză, în pupilele lui negre schelălăia groaza. Nu există cuvinte pentru trupul căruia

frica i-a ros carnea. Se târa cu săptămânile cu excrementele în el, iar pântecul îi devenise întins ca o tobă şi rotund ca o minge de cauciuc. Dedesubt, asemenea gurii strânse a unei pungi cu bani, se zărea cicatricea operaţiei de îndepărtare a hemoroizilor, mai jos vintrele maroniu-liliachii, pilozitatea cenuşiu-albăstrie. Poate că azi va trebui să-i fac şi clismă, s-a gândit băiatul şi s-a înfiorat. Pielea subţire, pergamentoasă a tatălui său părea să se fi desprins cu totul de carne, atârna pe muşchi, cei doi genunchi erau ca majolica, albi şi lucioşi.

Asistentele nu aveau timp să-i facă baie lui Pápai, care avea un miros puternic, în jurul lui plutea parfumul dulceag al cărnii în descompunere. Cada adâncă, emailată, era mai degrabă o prezenţă accidentală în mijlocul încăperii, asemenea unui pat nefăcut de mai multe zile dintr-un motel ieftin. Cu toate că nu i-ar fi plăcut ca cineva să dea buzna peste ei, băiatul nu reuşise să închidă uşa băii şi, când a auzit un zgomot de afară, s-a întors şi el pentru o clipă, iar apa din para de duş pe care o ţinea în mână a ţâşnit în toate direcţiile, nimerindu-l din plin, făcându-l leoarcă. Asta l-a înfuriat şi, drept răzbunare, a început să frece, cu mişcări şi mai apăsate, spatele încovoiat al tatălui său, cu mâinile pline de săpun. Ca şi cum l-ar fi pedepsit pentru ceva ce nu ţinea de el. Când îl condusese pe tatăl lui către baie, veceul de la intrare, cu uşile lui duble, îl făcuse să se gândească la caracterul public al defecării, asemănător cu cel dintr-o tabără de concentrare. În cele din urmă a stors cu grijă o picătură strălucitoare şi uleioasă de şampon din flaconul galben, marca WU-2 şi a întins-o pe craniul turtit al tatălui său, pe care mai fâlfâiau doar câteva fire cărunte de păr. Chica băiatului era viguroasă şi creaţă, n-ar fi vrut să chelească asemenea tatălui său.

A mai venit cineva, a trebăluit la una dintre uşi, apoi s-a aşezat respirând zgomotos pe veceu: băşinile şi oftaturile din rărunchi răsunau între pereţii înveliţi în faianţă, în timp ce el spăla cu mănuşa de baie fundul slab al lui taică-său. Acestuia îi era teribil de ruşine de trupul său deformat, dar trebuia să se resemneze.

— I would prefer not to, spusese el înainte să-l dezbrace, cu un zâmbet vibrându-i palid pe chip, citându-l pe Bartleby, preferatul său. Apoi cedase, pentru că ce altceva ar fi putut să facă. Dar, ca ultim act de împotrivire, a refuzat să-şi îndrepte spatele, şi nici dacă ar fi vrut, n-ar fi putut să-şi controleze tremurul constant al mâinilor. Într-un final, băiatul a şters acest bebeluş enorm cu un prosop mare de frotir din dotarea spitalului.

Mai târziu, s-au aşezat pe o bancă în grădină, înfofoliţi până la gât. Soarele de decembrie a ieşit dintre nori, iar ei au mai tremurat o vreme înainte de a se întoarce în salon.

5

A doua zi, dimineaţa devreme, locotenentul Dóra a bătut din nou la uşa locuinţei doamnei Pápai de la azilul de bătrâni.[46] Când a intrat pe uşă, după un răsunător „Intră!”, a fost aproape copleşit de Concert pentru două viori în Re minor de Bach, acordurile celor două viori umpleau încăperea. Doamna Pápai stătea lângă pick-up, în capătul camerei. Fereastra mare, panoramică, nu lăsa să i se vadă decât silueta. Îşi mişca uşor capul pe ritmul muzicii, iar din pragul uşii părea să coasă ceva. Cu ochelarii pe nas, împungea cu acul o bucată de catifea de un albastru închis.

Tovarăşul Dóra se aştepta ca, în momentul în care-l vede, doamna Pápai să oprească imediat muzica, însă de data asta nu s-a întâmplat aşa. I-a zâmbit, făcându-i semn să se aşeze, concertul avea să se termine curând. Cei doi violonişti erau Yehudi Menuhin şi David Oistrah, dar tovarăşul Dóra nu avea de unde să ştie asta. Tovarăşul Dóra avea o relaţie ciudată cu muzica. Teoretic, nu avea nimic împotriva ei, dar făcea parte dintre acei oameni pe care îi cuprinde o infinită nerăbdare la auzul muzicii clasice. O considera o pierdere de timp, o rămăşiţă enervantă a unei epoci apuse. Nu-i trezea deloc interesul şi nu găsea niciun fel de frumuseţe în ea, era doar zgomot pentru urechile lui. Cineva scârţâia la vioară, atâta tot, dar de data asta s-a stăpânit. S-a aşezat în fotoliu şi a privit-o încremenit pe doamna Pápai, care părea că nici nu-l bagă în seamă. Încă un lucru care-l enerva. Cu toate că locotenentul nu venise nici de data asta cu mâna goală.[47] Deocamdată, cartea pe care o alesese în cele din urmă la librărie, după lungi ezitări, era pitită în geanta lui. Asta-i numai bună, se gândise el.

— Fiul dumitale era acasă? i-a adresat Dóra întrebarea de rutină, când braţul pick-upului s-a ridicat cu un clic de pe disc şi acesta a încetat să se rotească în gol. Doamna Pápai a preîntâmpinat momentul de tăcere cu un „nu!” apăsat, tăcere pe care locotenentul a întors-o pe toate părţile înainte de a păşi spre mijlocul încăperii. Poate că se află în continuare sub influenţa muzicii, s-a gândit Dóra clătinând din cap.

— Nici n-ai mai vorbit cu el de atunci?

— Bineînţeles că am vorbit. Vorbesc în fiecare zi cu el. E un băiat foarte bun băiatul ăsta al meu. S-a dus în locul

meu la spital să vadă de taică-său. Atunci am mers la apartament. Minunat, nu?

Se referea la concert. Dar vorbea ca şi cum ar fi fost un text învăţat pe de rost.

— Cum este soţul?

— La fel. El întotdeauna e la fel. Mă bucur că nu i se înrăutăţeşte starea.

Nu, nu minte, s-a gândit Dóra. Şi oricum, chiar dacă minte, ce mai contează, oamenii au intrat în apartament, vom vedea rezultate.

— Mă cert des cu copiii mei, a spus pe neaşteptate doamna Pápai.

Locotenentul era pe picior de plecare. După ce a îngropat-o pe doamna Pápai în laude pentru munca ei conştiincioasă din ultimul an (care cuprindea mai cu seamă rapoarte despre studenţii de la Şcoala Internaţională de Jurnalism, rapoarte care, până la urmă, nu erau întru totul lipsite de interes)[48] — e adevărat că doamna Pápai organizase special pentru ei programe culturale (biletele de teatru erau plătite de Ministerul de Interne) — i-a înmânat un album de artă cu gravurile în lemn ale lui Gyula Derkovits, inspirate de răscoala lui Gheorghe Doja.

— În ciuda tuturor problemelor, îmi place să-mi fac munca, a zis doamna Pápai în timp ce îşi plimba privirea distrată peste pagini. Se gândea cui ar putea să-i ofere cadou albumul. Foarte mult îmi plac oamenii din Africa. Ei sunt mai buni decât noi. Până la urmă mă înţeleg pe mine mai

bine decât ungurii. Dar acum nu am nimic de lucru, de la o vreme nu mai sunt solicitată nici ca interpretă, deşi pe vremuri mă chemau. Asta a sunat a reproş sau chiar a propunere, dar Dóra n-a făcut decât să dea din cap, nu a scos niciun cuvânt. Cu toate că, atunci când omul are o familie aşa de mare, două pensii nu îi ajung pentru nimic.

Doamna Pápai nu ştia să ţină de bani, însă locotenentul Dóra habar nu avea de acest lucru. „Banii sunt khara!” obişnuia ea să zică plină de dispreţ. Când era furioasă, recurgea la sunetele guturale ale limbii ebraice care semănau mai degrabă cu o cârâială sau cu dresul zgomotos al vocii, ca şi cum s-ar fi rugat unui zeu necunoscut. „Khara?” a întrebat-o fiul ei. „Căcat, Banii sunt căcat!” Îi plăcea să amestece cele două limbi, ca şi cum ar fi făcut un cocktail neobişnuit. Bluesul apatridului. „Eu nu am o limbă maternă”, spunea ea uneori cu un zâmbet masochist, „ebraica n-o mai ştiu bine, maghiara n-am reuşit s-o învăţ niciodată.”

Relaţia ei cu banii nu se baza atât pe legenda biblică a viţelului de aur, cât pe adeverinţele care atestau diferitele sume în dolari sau forinţi, pe care dacă nu le-ar fi primit, probabil că n-ar fi putut să-l viziteze atât de des pe adoratul ei tată, care trăia într-o ţară străină.

Între două patrii, pe nisipuri mişcătoare, aş putea spune, dar nu o spun. Între două trădări, miroşi a pământ.

Locotenentul Dóra a înţeles perfect aluzia, dar nu a reacţionat. Avea să adauge asta în raport. Ei nu-i pot oferi doamnei Pápai un salariu lunar fix, pentru asta va trebui să se străduiască ceva mai mult. Şi oricum, nu toţi cei de la Firmă priveau cu îngăduinţă viaţa aventuroasă a copiilor doamnei Pápai. Aşa cum formulase unul dintre colegi:

odraslele Pápai păreau să se scufunde încetul cu încetul în mocirla opoziţiei. Şi, până la urmă, ce mai e şi cu toată adunătura asta de evrei comunişti? Aşa sunase rezultatul analizei adânci, întreprinse în spatele uşilor închise, după câteva pahare de coniac. Cînd erau doar între ei, găseau o plăcere perversă în a-şi bate joc de comunişti. Bineînţeles că nimeni n-ar fi dat una ca asta în scris. Nu demult, copchiii ăştia răsfăţaţi erau încă maoişti. O bandă cu conduită deviantă. Au prea mult timp la dispoziţie. Şi acum vor Universitate Volantă? De aia le-am plătit formarea în universităţile noastre? Gratis şi fără taxă? De aia pot călători când au chef? Ca să rămână afară? Dacă doamna Pápai vrea să le ascundă aceste învârteli... Totuşi, doamna Pápai ar trebui prevenită discret. Dar să nu cumva să o ia ca pe un atac. Asta ar putea periclita până şi puţina valoare operativă a colaboratoarei.

De parcă ar fi ghicit gândurile lui Dóra, doamna Pápai a adus singură în discuţie problema. Acea tăcere de câteva secunde încă mai plutea între ei şi trebuia risipită.

— Mă cert des cu copiii mei, a spus din nou doamna Pápai.

Dóra era indulgent şi mărinimos:

— Astfel de lucruri se întâmplă în orice familie. Tinerii îi judecă pe bătrâni. E normal să facă asta. Aş putea să-ţi povestesc şi eu despre fiica mea. A regretat imediat ultima frază, ar fi vrut să-şi muşte limba. Era strict interzis să cârmeşti discuţia într-o direcţie personală. În ochii colaboratorului secret, ofiţerul de legătură nu putea deveni o persoană particulară, ofiţerul de legătură trebuia să-şi păstreze neutralitatea şi în acelaşi timp să se străduiască să atingă o anumită familiaritate. Asta era o regulă de aur

inviolabilă, piatra unghiulară. Dar nu mai avea cum să-şi înghită cuvintele.

— Cu toate că devorau opera lui Marx şi Lenin, sunt sigură că aici a fost greşeala. Doamna Pápai nici n-a observat ironia frazei. A continuat în limbajul de lemn care îi devenise a doua natură. Deoarece cunoştinţele lor teoretice intră necontenit în conflict cu practicile politice cotidiene, ceea ce are ca rezultat faptul că nu se pot identifica cu multe dintre măsurile politice.

Aceeaşi poveste, s-a gândit Dóra, care bineînţeles că identificase nemulţumirea recurentă din filipicele doamnei Pápai. Nu-i suficient că nu avem relaţii diplomatice cu evreii? Ce naiba mai vrea? Vrea să-i băgăm la închisoare pe sioniştii din Ungaria? Atunci ar trebui să închidem toţi jurnalişti! Era prea de dimineaţă, se trezise cu ajutorul ceasului deşteptător, se grăbise să intre la cald în posesia unor informaţii privind acţiunea de ieri şi din acest motiv dormise foarte puţin şi avea uşoare resentimente faţă de doamna Pápai. Opera lui Marx şi Lenin! Măi, să fie! Dar cu Cărticica Roşie a lui Mao cum rămâne? E un fleac? Îi venea să spună toate astea, dar n-a zis nimic.

— Eu de multă vreme nu mai polemizez cu ei, pentru că eu oricum nu pot să-i conving de nimic, ăsta-i motivul pentru care consider că polemicile sunt fără roade.

— Neroditoare.

— Aşa este, futile. De altfel, a adăugat doamna Pápai provocator după ce a sorbit şi ultima picătură de ceai cu lapte din pahar, acum câteva zile m-am întâlnit cu unul dintre prietenii lui fiu-meu, György Petri. Îl cunoaşteţi, tovarăşe Dóra?

Dóra a auzit imediat semnalul de alarmă. Încerca să găsească cel mai potrivit răspuns, dar nu era deloc uşor. Doamna Pápai a continuat:

— Un poet foarte bun. În opinia mea.

Şi s-a ridicat să-i aducă de pe noptieră volumul Circumscrierea unei căderi. În mijlocul volumului era un semn de carte brodat. Dóra se uita cu o privire sticloasă la copertă, nu s-a întins să o ia, nu a spus nimic.

— A spus că i s-a refuzat nu demult cererea de eliberare a paşaportului.

Ce vrea asta de la mine? Mă provoacă?

— Păi da, dacă un sistem nu suportă critica, atunci oamenii talentaţi se pot radicaliza cu uşurinţă.

Conversaţia începea să semene cu un vis urât.

— Uite ce e, tovarăşă, a spus Dóra pe un ton oficial, nu mai trăim în stalinism. Nici în Evul Mediu. Conducerea este dispusă să asculte criticile raţionale. Dacă nu sunt distructive. Nu mai suntem în epoca procesului Rajk.

— De altfel, mi-a trecut prin mână şi volumul Luneaeternă, i-a comunicat doamna Pápai cu un zâmbet dezarmant. Acela nu mi-a plăcut. Are un limbaj dur. Dar de Petri în general îmi place foarte mult. Sunt versuri frumoase şi în cartea aia.

— Acela nu fusese un volum de disidenţă? a întrebat strâmtorat locotenentul. Se întreba cum va insera această discuţie în raport. Femeia asta a înnebunit? l-a fulgerat un gând. A mers până într-acolo încât să se întrebe dacă nu

cumva sunt microfoane în cameră, dacă nu cumva doamna Pápai îi întinsese o cursă, cu toate că n-ar fi crezut-o în stare. Sau poate că vrea să-i dea de înţeles că ştie foarte bine care fusese scopul acţiunii de ieri. Atunci însă se ducea totul de râpă.

— Eu nu cunosc opoziţia, nu ştiu nimic concret despre ei, dar mă gândesc că nu sunt doar oameni necinstiţi care vor să sublinieze aspectele negative ale societăţii noastre. Poate că ar trebui ascultaţi, în interesul reformelor.

— În opinia mea, a început Dóra, cu toate că simţea că nu e abordarea corectă, şi că redă cuvintele mecanic, ca şi cum ar fi ţinut o prelegere, munca opoziţiei este o activitate foarte nuanţată, în cursul căreia sunt de regulă scoase la suprafaţă şi aduse în prim-plan erori reale, însă nu cu scopul construirii socialismului, ci mai degrabă cu intenţia de a-l discredita şi submina sistematic, conform unor planuri elaborate în străinătate.

Doamna Pápai tăcea. Locotenentul Dóra era aproape convins că pe chipul doamnei Pápai apăruse un zâmbet batjocoritor, abia perceptibil. Ochii îi străluceau veseli, ca şi cum ar fi făcut o năzbâtie. Bineînţeles că locotenentul nu avea de unde să ştie că, în tinereţe, doamnei Pápai îi plăcea să mănânce hering cu ciocolată. Lucru care şocase întreaga familie. E greu de zis dacă mânca hering cu ciocolată pentru că într-adevăr îi plăcea, sau pentru a râde pur şi simplu de cei pe care îi îngrozea.

— Eu văd altfel lucrurile, a spus după o scurtă pauză doamna Pápai, cu toate că buzele nu i se mişcaseră. Dóra a avut brusc senzaţia că halucinează. Dar chiar dacă doamna Pápai nu spusese aceste cuvinte, asta părea să

transmită chipul ei, căci a continuat să îl privească în tăcere pe Dóra, care a roşit până în vârful urechilor.[49]

În perioada ei de raportare operativă, am primit opt informaţii politice, acestea au fost calificate drept valoroase de către Departamentul 6.

În timpul următoarelor întâlniri vom determina care este motivul performanţei scăzute a DOAMNEI PÁPAI în domeniul strângerii informaţiilor politice şi în timpul instruirii persoanei operative ne vom strădui să o încurajăm pe DOAMNA PÁPAI să emită judecăţi politice mai obiective.

DOAMNA PÁPAI a dat impresia că este un om epuizat, frânt, iar problemele relatate de către ea au venit să sprijine întru totul aparenţele. Cu toate acestea, a acceptat bucuroasă rezolvarea sarcinii primite, ba chiar a adăugat: dacă şcoala i-ar oferi mai multe posibilităţi, atunci ar putea cunoaşte şi mai bine persoanele vizate.

DOAMNA PÁPAI a raportat că ROFUS KHOZA a cerut împrumut o sumă mare de bani de la colegii săi de la universitate. Are vederi întru totul acceptabile.

Potrivit DOAMNEI PÁPAI, tensiunile existente sunt probabil provocate de tensiunile vieţii internaţionale, căci studenţii care studiază aici au venit din ţările în curs de dezvoltare şi, în calitate de ziarişti, sunt înzestraţi cu o fibră politică sensibilă, din acest motiv starea lor de zi cu zi este cel mai probabil influenţată de tensiunile existente în lume.

Este membrul unui partid chipurile progresist, care nu acţionează dintr-o perspectivă îngustă, tribală. Nu-şi

etalează apartenenţa la partid la locul de muncă şi-n faţa publicului, pentru că, din punctul lui de vedere, în Nigeria ziariştii ar trebui să pară complet neutri. Este un prezbiterian extrem de religios. A urmărit în două rânduri spectacolul Patimile de la Şumuleu-Ciuc, însă doar dintr-o perspectivă religioasă. A spus că l-a făcut fericit: a demonstrat că libertatea religioasă este posibilă într-un stat socialist. Ar dori să facă rost de fotografii cu diferite scene din spectacol, cu scopul de a le folosi în cadrul ziarului de acasă. Religiozitatea lui este foarte profundă; crede în Iad şi în judecata Domnului. Practic, toate acţiunile lui sunt probe ale religiozităţii. Sora lui mai mare se specializează în prezent la Roma. Este asistent dietetician (?). ALAWODE voia să plece acolo ca să o viziteze.

Potrivit părerii studenţilor, şcoala nu şi-a îndeplinit sarcina, cursurile au fost plictisitoare şi aceştia au folosit timpul rezervat cursurilor pentru lectura ziarelor şi redactarea scrisorilor.

DOAMNA PÁPAI e de părere că studenţii o consideră ca făcând parte din corpul profesoral şi de asta nu au fost la fel de deschişi faţă de ea ca înainte. Mai mult, această atitudine ostilă i-a limitat activitatea operativă.

La aceasta se mai adaugă şi faptul că în viaţa personală a DOAMNEI PÁPAI îngrijirea soţului, a cărui sănătate se deteriorează pe zi ce trece, reprezintă o povară din ce în ce mai mare.

Pe soţ îl îngrozeşte ideea ca DOAMNA PÁPAI să părăsească locuinţa, pentru că îi e teamă că aceasta va fi arestată pe

stradă. Simptomele de paranoia l-au luat atât de mult în stăpânire, încât se întâmplă să iasă uneori în faţa uşii camerei sale şi să se uite în jur ca să se asigure că nu stă nimeni la pândă.

Când am ajuns, am felicitat-o pe DOAMNA PÁPAI cu un buchet de flori cu ocazia zilei de naştere. DOAMNA PÁPAI a fost foarte mişcată de gestul meu şi, legat de sărbătorirea ei în familie, a început să-mi povestească despre propriii copii.

O supără foarte tare faptul că aceştia nu urmează exemplul părinţilor şi că nu se angajează în politică în spiritul marxism-leninismului. Şi-a analizat în detaliu principiile de educaţie parentală şi nu înţelege nici acum de ce au ales copiii ei alte idei sau de ce au renunţat cu totul să discute politică.

Pentru a contrabalansa mâhnirea DOAMNEI PÁPAI, am încercat să subliniez realizările pozitive ale copiilor ei, observând că dacă un medic care nu are convingeri marxiste practică medicina cu succes aici, în Ungaria socialistă, acest lucru este în beneficiul sistemului de sănătate socialist, şi astfel, şi această muncă este foarte folositoare societăţii noastre.

Cu toate că DOAMNA PÁPAI este foarte părtinitoare din punct de vedere politic, corectitudinea evaluărilor ei ar putea fi şi mai influenţată de opiniile şi cunoştinţele bogate ale tatălui ei care, în ciuda bolii de care suferă, continuă să fie activ din punct de vedere politic.

MINISTERUL DE INTERNE STRICT SECRET

Subdepartamentul III/III-4-a În atenţia: tov. lt. Dóra

Tovarăşul col. de miliţie Kiss Oszkár

Şef departament III/1-3

Notă internă

Pe teritoriul activităţilor noastre de contraspionaj îl ţinem sub observaţie pe György Petri (n. 1943, Budapesta, numele mamei: Kornélia Butter Walter), cu domiciliul pe str. Batthány, nr. 23, District I, Budapesta.

Potrivit informaţiilor noastre de încredere, sus-numitul s-a mutat de curând la adresa str. Kerék, nr. 22, et. 6, ap. 35, District III, Budapesta.

Vă rugăm ca pe baza consfătuirii orale avute cu dr. József Dóra, lt. miliţie, să faceţi posibilă urmărirea lui György Petri 3/e la adresa mai sus menţionată, respectiv asigurarea accesului în locuinţă prin intermediul c.s. n.c. DOAMNA PÁPAI.

12 decembrie 1983, Budapesta

Miklós Esvégh István Nagy

lt.-col. de miliţie căpitan miliţie

şef departament şef subdepartament

Tovarăşul Beider (fostul ofiţer de legătură al DOAMNEI PÁPAI) şi-a adus aminte că locuinţa DOAMNEI PÁPAI e tot în zona asta şi ne-a recomandat să o rugăm să ne ajute pentru a rezolva problema. Drept urmare, DOAMNA PÁPAI

ne-a dat adresa ei şi la întrebarea mea a răspuns că ferestrele ei au vedere către strada Szentendrei.

Eu m-am bucurat foarte tare şi am întrebat-o dacă din locuinţa ei există vedere spre ABC-ul de pe strada Szentendrei.

DOAMNA PÁPAI m-a întrebat surprinsă dacă locuinţa pe care vrem să o ţinem sub observaţie nu e cumva cea aflată la etajul trei al casei de vizazi. La răspunsul meu evaziv mi-a spus că i-a atras atenţia încă de când se instalase că acolo e un apartament foarte dichisit, dar că perdelele de la ferestre sunt mereu trase. Multă vreme, locuinţa n-a fost folosită de nimeni, probabil că proprietarul e în străinătate.

După aceea i-am adresat mai multe întrebări, care se refereau la dispunerea încăperilor şi comportamentul locatarilor, iar DOAMNA PÁPAI a răspuns săritoare la fiecare dintre ele, apoi mi-a spus că în apartament locuieşte fiul ei András şi, pentru că e genul care petrece multă vreme în casă, nu ştie cum ar putea fi pus apartamentul la dispoziţia noastră pentru o perioadă mai lungă.

Mi-a propus drept soluţie ca în data de 20 decembrie 1983 să-i spună fiului ei că trebuie să facă curăţenie şi că atunci fiul ei sigur nu va fi acasă. I-am acceptat oferta, dar am întrebat-o dacă fiul ei ia parte la spectacolele de teatru care se joacă seara.

DOAMNA PÁPAI a spus că, din câte ştie ea, chiar şi atunci când e de serviciu, fiul ei se uită doar la începutul spectacolului, apoi se întoarce acasă. Celălalt obstacol ar fi acela că îşi lasă adesea prietenii şi cunoştinţele să stea în

apartament şi nu o informează niciodată pe DOAMNA PÁPAI în legătură cu aceştia.

În cele din urmă, am stabilit ca DOAMNA PÁPAI să ne informeze în cazul în care află că fiul ei urmează să părăsească pentru mai multă vreme apartamentul şi să ne faciliteze accesul liber.

În ultimă instanţă, pe data de 20 decembrie 1983, am putea să ne îndeplinim sarcina cât timp ea face curăţenie.

I-am atras în mod special atenţia DOAMNEI PÁPAI că n-ar fi adecvat ca fiul ei András, prietenii acestuia sau alţi locatari să afle despre planurile noastre, pentru că este un caz foarte delicat şi din acest motiv, în cursul muncii noastre, respectarea regulilor conspirative este mai importantă decât oricând.

DOAMNA PÁPAI a înţeles şi a declarat că munca şi relaţiile ei nu au ajuns nici până acum şi nu vor ajunge nici de acum încolo la cunoştinţa copiilor ei, din moment ce ei sunt susţinătorii unei alte viziuni decât părinţii lor.

La sfârşitul întâlnirii am vorbit despre conflictul palestinian, apoi am stabilit ca DOAMNA PÁPAI să ne anunţe telefonic dacă apartamentul se va elibera.

Întâlnirea, ale cărei cheltuieli au fost de 122 de forinţi, s-a încheiat la 11.45.

Evaluare

La începutul întâlnirii a devenit clar faptul că DOAMNA PÁPAI îşi iubeşte foarte mult copiii şi e în stare să facă

orice pentru ei. Ştie despre greşelile lor ideologice, încearcă să le neutralizeze, însă eforturile ei s-au soldat până acum cu eşecuri.

Din cauza faptelor de mai sus, implicarea DOAMNEI PÁPAI a putut fi realizată doar prin folosirea unei acoperiri pe care ea să o accepte şi care să ne permită accesul în apartament. În acest caz, supravegherea locuinţei de vizavi — care a atras deja atenţia DOAMNEI PÁPAI — prin mijloace tehnice ar putea reprezenta acea acoperire cu ajutorul căreia tehnicienii noştri ar putea gestiona infiltrarea.

Recomandare

Recomand notificarea departamentului III/III-5 despre posibilitatea infiltrării.

Raportez că în data de 21 decembrie, la ora 8.00, am avut o întâlnire cu colaboratorul secret DOAMNA PÁPAI, la azilul Ferenc Rózsa.

În timpul întâlnirii am dorit să discutăm următoarele teme:

— Posibilul ecou al acţiunii întreprinse în locuinţa de pe strada Kerék.

— Evaluarea activităţii operative a DOAMNEI PÁPAI în 1983.

I-am adus la cunoştinţă DOAMNEI PÁPAI că-i mulţumim foarte mult că şi-a pus locuinţa la dispoziţia noastră, pentru că în felul ăsta ne putem îndeplini sarcina cu succes.

După aceasta, am făcut o scurtă evaluare a activităţii operative a DOAMNEI PÁPAI în anul 1983.

I-am mulţumit pentru ajutorul pe care ni l-a acordat şi, ca o recunoaştere simbolică a muncii ei, i-am înmânat o carte.

DOAMNA PÁPAI s-a bucurat foarte mult de cadou, le-a mulţumit tovarăşilor noştri că s-au gândit la ea şi a declarat: speră să poată contribui şi în anii următori la creşterea eficacităţii muncii noastre. La sfârşit am vorbit despre starea lui PÁPAI.

Întâlnirea, ale cărei cheltuieli au fost de 225 de forinţi, s-a încheiat la ora 9.30.

Activităţile lor în afara programului;

Vieţile lor private;

Contactele lor;

Trăsăturile lor personale, obiceiurile;

Posibile informaţii compromiţătoare;

Vederile lor politice, pregătirea, cunoştinţele profesionale;

Caracterul, comportamentul, manierele;

Starea lor de sănătate.

Evaluare:

DOAMNA PÁPAI m-a primit cu obişnuita ei amabilitate şi nici discutarea problemelor politice nu constituie un aspect nou al conversaţiilor noastre.

Este însă demn de menţionat faptul că DOAMNA PÁPAI a deviat discuţia spre opoziţie şi a trecut în mod explicit la cele întâmplate între ea şi György PETRI.

DOAMNA PÁPAI aproape că tratează cu indulgenţă activitatea celor din opoziţie, despre care nu a presupus că ar fi rău intenţionată.

Mi-a ascultat explicaţiile şi nu a ridicat obiecţii, dar a fost evident că nu îmi acceptă perspectiva.

Propunere:

Propun ca în timpul următoarei întâlniri cu DOAMNA PÁPAI să acordăm o atenţie sporită atitudinii ei faţă de opoziţie.

lt. miliţie Dr. József Dóra

Îşi încheie activitatea

MINISTERUL DE INTERNE

Departamentul III/I-3

În at. tov. Stöckl!

Sunt de acord. Determinaţi

în ce fel şi sub ce formă am putea fi de ajutor.

Dar cu discreţie![50]

Kocsis 10/3

STRICT SECRET

În at tov. Dóra

Tov. Kocsis!

Se pare că doamna Pápai

îşi încheie activitatea.[51]

Cei o mie de forinţi i-am putea înmâna chiar şi din fondurile noastre. E un minimum pentru ajutorul pe care l-a prestat în mod onorabil[52] în direcţia noastră[53] de-a lungul deceniilor[54].

I-am putea da chiar şi 2000 de forinţi![55]

József Stöckl

X. 2.

RAPORT

1 octombrie 1985, Budapesta[56]

Raportez că pe data de 26 septembrie 1985, la ora 14, am ţinut o şedinţă cu colaboratorul nostru secret, DOAMNA PÁPAI, la azilul de bătrâni FERENC RÓZSA.

Scopul întâlnirii a fost discutarea următoarelor probleme.

- Repartizarea unei traduceri pe baza cererii departamentului III/I-7 a Ministerului de Interne.[57]

- Situaţia şi circumstanţele DOAMNEI PÁPAI.[58]

Când am ajuns, i-am înmânat DOAMNEI PÁPAI un buchet de flori.[59] *La începutul discuţiei, DOAMNA PÁPAI mi-a spus că suferă de cancer la plămâni şi ca urmare a bolii ei grave i-a căzut părul şi i s-au umflat faţa şi corpul.*[60]

Face în mod regulat tratament şi medicii susţin că au reuşit să stopeze răspândirea cancerului.[61]

DOAMNA PÁPAI s-a plâns de mari dureri şi de faptul că îi e din ce în ce mai greu să-şi suporte condiţia şi din această cauză soţul ei este în continuare la sanatoriu, pentru că ea nu are cum să-l îngrijească.[62]

Pe lângă boala ei o altă problemă care o preocupă este faptul că fiica ei care lucrase la Moscova se întoarce acasă la sfârşitul acestui an şi ar trebui să-i facă rost de o locuinţă.[63]

Plănuieşte să-şi schimbe locuinţa de pe strada Kerék pe două locuinţe mai mici rezolvând în acest fel problema locativă.[64]

Trecând la cererea noastră specifică, i-am cerut DOAMNEI PÁPAI o evaluare a conţinutului articolelor publicate pe două pagini de ziar.[65]

DOAMNA PÁPAI a acceptat sarcina şi a promis că o să realizeze traducerile, în măsura în care îi permite starea de sănătate.[66]

Am stabilit ca în octombrie să luăm legătura unul cu celălalt telefonic.

Întâlnirea, ale cărei cheltuieli au fost de 100 de forinţi, s-a încheiat la ora 17 şi 20 de minute.

Evaluare:

DOAMNA PÁPAI e conştientă de faptul că suferă de o boală incurabilă, astfel că, practic vorbind, şi-a încheiat socotelile cu viaţa şi ar vrea să-şi petreacă timpul rămas fără a avea prea multe griji.[67]

Ştie că starea ei poate deveni oricând una critică, acesta-i motivul pentru care se străduieşte să lase lucrurile în bună ordine.[68]

Recomandare:

Recomand ca pentru munca ei, DOAMNA PÁPAI să fie plătită cu 1000 de forinţi, la predare, bani care urmează să fie achitaţi de către departamentul III/I-7 al Ministerului de Interne.[69]

lt. miliţie Dr. József Dóra

MINISTERUL DE INTERNE STRICT SECRET

Departamentul III/I-3

Subiect: Cazul c.s. DOAMNA PÁPAI

MEMORANDUM

28 decembrie 1985, Budapesta

În data de 27 noiembrie 1985, c.s. DOAMNA PÁPAI a fost spitalizată în stare gravă[70]*, apoi, pe data de 30 noiembrie a decedat.*[71] *Din punct de vedere operativ, cerem păstrarea ei în arhive. DOAMNA PÁPAI s-a aflat în legătură cu organele noastre începând cu 1975, iar în 1979 a fost numită colaborator secret de către tovarăşul BEIDER.*

Recomandare:

Recomand ca materialele ei să fie plasate în arhivă.

lt. miliţie Dr. József Dóra

MINISTERUL DE INTERNE STRICT SECRET

Departamentul III/I-3

Subiect: în cazul c.s. DOAMNA PÁPAI

Îl autorizez pe:

cpt. miliţie dr. Kálmán Kocsis,

şef departament

Subiect: arhivarea dosarelor DOAMNEI PÁPAI

RECOMANDARE

28 decembrie 1985, Budapesta

Recomand arhivarea vol. I a dosarelor operative şi de recrutare nr. Z 2959 n.c. DOAMNA PÁPAI. /Nu se păstrează documente evolutive/

Dosarul nu conţine date privind persoane ostile.[72]

Ce ai spus, băi nenorocitule, băi şobolane? „Cu discreţie?” Ce mai vrei tu să-i faci „cu discreţie” mamei mele? Ce treabă ai tu cu mama mea, ia-ţi labele jegoase de pe mama mea, altfel o să ai de-a face cu mine, băi rahat cu ochi, secătură discretă ce eşti!

Ce încheie Doamna Pápai, băi Stöckl? Şi ce înseamnă „se pare că”? Du-te dracului!

În ce sens ai binevoit să foloseşti aici acest cuvânt?

„În direcţia noastră” — îmi stă mintea pe loc!

Hei, hei, în total au fost zece ani, nici măcar atât, dacă nu mă înşel. Hai să nu ne mai jucăm cu numerele, futu-i pizda mamii lor, iertat să-mi fie limbajul.

Ce glumă proastă! „...chiar şi 2000 de forinţi!” Cu suma asta vreţi să-i scoateţi ochii iubitei mele mame? Asta numiţi voi generozitate?

Ţi-a luat cinci zile să-l scrii, faţă de cur?

E culmea nesimţirii să pui o femeie muribundă să lucreze de pomană.

Bun, deci dacă e ceva în care n-ar trebui să-ţi bagi nasul, animalule, atunci e fix asta. O, ce mod de formulare preţios, wittgensteinian: „situaţia, circumstanţele” — ţirconstenţie. Suge-o!

Mama are febra fânului, florile îi sunt fatale. Vrei să o omori?

Mamă, tu l-ai lăsat pe căcatul ăsta să intre la tine în cameră? Mamă! Dă-l afară! Spune-i că e un împuţit nenorocit.

Minte, draga de ea şi ştie foarte bine asta.

Ascultă-mă, mamă! Hai să vorbim despre asta. De câte ori ţi-am spus să-l laşi la spital? De câte ori ţi-am spus să-l

bagi la izolator şi să-l laşi acolo, pentru că altfel o să mori tu de boala lui? De câte ori ţi-am spus? Ei, de câte ori? Nici măcar o dată. N-am fost eu ăla. Şi chiar dacă ţi-am spus, am ştiut că o fac degeaba.

Poate că ai dictat scrisoarea asta, domnule Nimeni, dar ai fi putut să adaugi virgulele, eventual după.

Ce problemă locativă? Vrei să schimbi bârlogul de la bloc pe două chichineţe? Nici n-ai posibilitatea. Tu doar puteai să rezolvi ceva, „târându-te până la sânge pe burtă”, cum îţi plăcea să spui, doar câtă vreme ai avut relaţii la Comitetul Central. Te târai pe burtă şi implorai. Acum pe cine vrei să implori?

Chiar şi-n ultimele ei ore, trebuie să „redacteze o expunere privind conţinutul” articolaşelor voastre de căcat? În tot oraşul ăsta împuţit nu se găseşte nimeni altcineva care să ştie ebraică?

Mamă, nu e nevoie să faci asta. Pentru ăia 2000 de forinţi? N-ai decât să-mi spui, îţi dau eu 2000 de forinţi, uite. Poftim. Ia-i! Banii sunt khara, mamă, khara!

Dispari din peisaj şi să nu te mai întorci niciodată. Mama oricum n-o să te lase să intri. Îi interzic să te lase să intri. Scumpa de ea, prostuţa de ea. Ce femeie minunată! Nu mai telefona, e degeaba. Nu o să mai ridicăm receptorul, poţi fi sigur de asta.Vom face bucăţele micuţele voastre rapoarte, adeverinţele, fotografiile, procesele-verbale, evaluările. Ai face bine să arunci o privire pe acasă, pen’ că ai păţit-o!

Nu ştiu nimic despre „lucrurile în bună ordine”. Unde le-ai pus? Le-am căutat, dar nu le-am găsit nicăieri. În niciuna

dintre genţile tale, nici în dulap, în niciunul dintre sertare, nicăieri. Nimic altceva decât o dezordine fără margini, haosul, mamă, vidul teribil şi rece, babilonia, mamă, groaznica dezordine şi praful şi bătăliile şi vrajba urâtă şi fratricidul şi trădarea, minciuni peste minciuni! Mamă!

La ce bun? Ca să o târâţi şi mai mult prin noroi pe diamantina mea mamă? Degeaba împroşti cu otravă în diamantul meu, în mama mea cu părul căzut şi capul măşcat, mama mea cu zâmbet sclipitor, nu o poţi întina, oricât de mult ai vrea, animalule, nu-i ajungi nici măcar până la talpa piciorului!

Nu ştiţi nimic.

Doamna Bruria Forgács, 30 noiembrie 1985

2 perechi papuci 3 perechi ochelari

1 pereche pantofi 2 buc. perne mici + 4 buc. huse

1 buc. halat 1 buc. şal tricotat

1 buc. geacă 1 eşarfă

2 buc. cămăşi de noapte 2 buc. pulover

articole de toaletă 1 buc. pantaloni trening

tacâmuri 1 buc. tricou + 5 chiloţi + ştrampi +

buletin de identitate 2 perechi şosete

legitimaţie spital Kútvölgyi 2 buc. prosop

1 ceas deşteptător 1 buc. proteză

1 ceaşcă de sticlă 1000 de Ft adică omiedeforinţi

3 buc. cărţi

(Jocurile oamenilor; Farmecul basmelor şi sufletul copiilor; Tutankhamon)

Inventar realizat de Eszter Gelencsér

— „ — preluat de András Forgách

Nu aş fi chiar atât de sigur de asta. Uite, mamă, e gata şi acest poem.

CĂLĂU

Mi-au dat frânghia în mână

Am căutat copacul ca un nătărău.

Nu mi-au spus că era glumă,

Şi uite aşa am ajuns călău.

M-am pregătit să mă spânzur:

Sunt un călău omenos,

m-am atârnat de creanga înverzită.

II. BRURIA ŞI MARCELL

AFRODITA

Deja în piaţa aglomerată din Atena

Apoi în apropiere de Paphos

Şi-a pierdut urma

S-a abătut s-a rătăcit a rămas în urmă

Băiatul a întârziat a dispărut din cadru a dat

colţul a coborât sub pământ

Poate că în Paphos — sau poate că nu în Paphos — ci în

Pireu deja — şi în Pireu

Ca unul care ar vrea să se descotorosească să se elibereze

De frumoasa lui făptură

Brutal

Ca şi cum n-ar avea nimic de vorbit

Pe cheiul cu pete de catran pete de ulei

Unde vasele pluteau pe apa cenuşie

La Limassol au urcat într-un taxi

Aveau douăsprezece ore până la plecare

Şi singura atracţie din Pireu

era totuşi Partenonul aflat atât de departe nu

oribilul port cu nume frumos Pireu

Când a zărit din adâncul oraşului zgomotos nepăsător

leneş şi murdar Partenonul sus pe creastă

inima lui a început să bată nebuneşte

cum se spune în romane bătea mai să-i sară din piept –

Că există şi în realitate nu doar în fotografii!

S-a oprit locului ca lovit de fulger cum se spune în romane

Pentru o clipă inima a încetat să mai bată aşa cum se spune

în romane

Cu toate că templul lui Palas Atena nu plutea încă acolo sus

cu coloanele ei albe ca zăpada

Ci era negru de funingine şi murdărie

şi părăsit

Dincolo de frontiera iugoslavă dincolo de controale dincolo

de vamă

Frumoasa făptură

Când au rămas singuri în compartiment

Pe ai cărui pereţi erau fotografii color sub sticlă podul

Elisabeta Parlamentul ştrandul

din Balatonfüred

Aşadar într-un fel erau încă acasă chiar dacă

trecuseră deja de graniţă

Frumoasa făptură

şi-a scos dolarii din ciorap

Erau ştrampi maro şi groşi de proletar îşi aduce aminte ca şi cum

s-ar fi întâmplat azi

Maică-sa şi-a scuturat pantofii şi şi-a scos ciorapul de pe

piciorul drept

A fost un moment ciudat

Au roşit amândoi

Maică-sa din cauza minciunii el din cauza ştrampilor

Pe care avusese să-i vadă zilnic

La fel şi coapsa plină de pistrui a mamei lui

Pentru că mama lui nu era pudică

Uneori se arăta goală
în faţa copiilor ei — nu îi era ruşine nici de
sânii ei enormi nici de pielea albă
nici de şoldurile fără pereche
Nu se ruşina în faţa familiei ei
nici de frumuseţea
Nici de ruinele frumuseţii ei

Ceea ce i-a făcut însă pe amândoi să roşească
A fost comedia în care mama ei ca o supusă credincioasă
a fost nevoită să joace
Banii ascunşi — căci călătoria exotică
N-ar fi avut cum să aibă loc
Dacă părinţii lui n-ar fi fost
Comunişti convinşi pietrele de temelie ale sistemului
Ziaristul şi asistenta medicală
Comunişti care luau cuvântul la şedinţele de partid
Însă dolarii trebuiau ascunşi bine
Aşa făcea toată lumea

Într-adevăr asta l-a aruncat mai târziu pe tatăl lui în braţele nebuniei

Mercedesul alb pe care l-a trecut pe furiş peste graniţă

pentru un colonel

Începând de atunci a pândit clipa când vor veni să-l ia

A roşit frumoasa făptură când a scos teancul de bani

din ciorap

A roşit şi a izbucnit într-un râs zgmotos

Râsul ei — râsul călăreţului cazac care urcă la trap

scările de marmură ale Palatului de Iarnă — era mai degrabă

un nechezat

I-au păcălit aveau banii

pentru vasul care avea să-i ducă din Pireu

la Haifa cu escală în Cipru

Pe pământul strămoşilor

De unde ea se exilase

Cineva s-a uitat înăuntru de pe coridor

Şoferul de taxi din portul Limasol a primit douăzeci de dolari

Bărbatul vorbăreţ

Cu mustaţă deasă nebărbierit

Care se descurca cu douăzeci şi cinci de cuvinte englezeşti

Iată pentru ce erau bancnotele ascunse în ciorap

Pentru o călătorie în jurul insulei despărţite deja de linia verde

Turcii deveniseră greci şi grecii deveniseră turci

în ţăcăneală

Douăzeci de dolari ca să vadă locul de naştere al Afroditei

Până şi Richard the Lionheart Coeur de Lion

trecuse pe acolo săgeata care i-a străpuns umărul

răpunându-l mult mai târziu

Când un chirurg indolent poreclit „Măcelarul”

i-a smuls-o din carne şi rana s-a infectat

Toate astea s-au întâmplat la castelul Châlus-Chabrol

Dar l-a iertat pe băiatul care a tras asupra lui din cetate

Care s-a răzbunat pe el pentru tatăl şi cei doi fraţi ai săi

Şi-n braţele mamei lui Richard şi-a dat ultima suflare

Să scape de ea fără milă

băiatul de mama lui în piaţa în care chelnerul tânăr cu pas săltat

cu uniformă verde de chelner şi cămaşă albă descheiată

Ducea printre maşini cafelele pe o tavă de aramă

zâmbind cu toţi dinţii

În Paphos mama şi fiul au tăcut

câtă vreme şoferul le-a explicat

gesticulând şi agitându-şi mâinile

că aici s-a ridicat Afrodita din spuma mării

Pe ţărmul stâncos dezolant

Unde mişunau turiştii

În lumina purtată de zefirul din februarie

Şi pielea mamei a devenit mai întinsă

Pentru că băiatul ei tăcea cu încăpăţânare dispărând

într-o capelă subterană

Întreţesută de rădăcinile unui platan

Pe care o văduvă evreica Solomoni cum i se zicea

Despre care se spune că mai târziu s-a convertit la creştinism

A construit-o în jurul copacului când mercenarii lui Coeur de Lion

i-au măcelărit familia

Localnicii superstiţioşi

legau şi acum batiste de crengile copacului

În sfârşit singur băiatul

în tavernă a coborât

Frumoasa făptură nu era interesată de icoane sfinte

şi de lămpile de altar

Eu sunt atee s-a îmbufnat ea după o zi întreagă de tăcere

Asemenea unei săgeţi i s-a implântat în inimă tăcerea fiului ei

Şi acolo în penumbră unde ducea o scară abruptă

Şi unde băiatul a rămas singur cu icoanele

şi un altar rătăcit în întunericul mucezit

Între ziduri stropite cu salpetru

Printre care se strecura clipocitul unui pârâu

A stat o veşnicie în faţa fotografiei decupate de o mână

neîndemânatică în mod evident dintr-un ziar

pe care umiditatea o făcuse să se răsucească în sus

a unui sfânt necunoscut

care murise o moarte de martir

Foarfeca zăcea încă pe masă şi o pâine

frântă în două

O pisică i-a trecut în fugă pe lângă picioare

Dumnezeu

Era tăcere întuneric şi negură

Şi acolo stă de atunci

În muţenia

Care a urmat după singurătatea împărtăşită

Curentul umed al zefirului îi purta

Peste apele agitate fremătătoare

în spuma lor moale

către insula Kypros

MARCELL

Nu cânta tată o să creadă că eşti nebun

I-am spus pe Finchley Road

Şi atunci s-a supărat foarte tare

M-a lăsat în mijlocul străzii n-aveam nici opt ani

Cu toate că până atunci mă ţinuse de mână

Chiar înainte într-un moment de intimitate

În mirosul formidabil de fish’n’chips

Prin care treceam ca un IL-18 prin nori

A povestit despre o prostituată din Alexandria

S-a întâmplat nu o dată ca el corespondentul londonez

al AMP să-şi tranşeze aventurile amoroase de faţă cu fiul său

Femeie de abanos curvă babiloniană cu dinţii de coral

Nestemata bordelului gloria şi Koh-i-Noor-ul

Pentru care bărbaţii stăteau la coadă

Şi când i-a venit în sfârşit rândul

A spus tăticul

Şi o privea întins în patul delabrat de fier

A mai spus el

În timp ce de afară se infiltrau zgomotele străzii

Fix ca Flaubert în Egipt

Care săptămâni în şir a fost preocupat doar de

Ce simte femeia pe care o fute

În acel budoar de pe malul Nilului

Şi zeiţa oprindu-se în faţa patului

Această flexibilă panteră nubiană

Trăgându-şi halatul străveziu peste cap

Doar doi cercei rotunzi de aramă îi mai dansau în urechi

Şi eliberându-se de tot ce avea pe ea era atât de goală

Încât n-ar fi putut fi mai goală de atât

Căci pe deasupra

a spus tatăl

Cu vocea aia a lui dătătoare de fiori

În care se mai simţea extazul pervers

Era rasă peste tot

Nici urmă de păr pe trupul negru ca noaptea

Piele peste piele ţinut strălucitor

Nicăieri un firişor de iarbă

Pe care să se odihnească privirea

Doar mica tăietură neagră din care lumina

labia roz ca o orhidee în amurg

There was a man in Liverpool

Who had a red ring on his tool

He went to the clinic

But the doctor a cynic

Said

Wash it its lipstick

You fool

Nu a făcut

ceea ce onoarea de bărbat ar pretinde

de la un soldat englez care a văzut multe

chiar de-ar fi trezit din somn deodată

Mi-a spus tata pe Finchley Road

În desişul parfumului străinătăţii

La jumătatea drumului vieţii

Într-o după-amiază de toamnă la Londra

La douăzeci şi unu de ani după eveniment

Împlinisem opt ani

Eram bufonul grupării Paul Robeson

Două cvartale mai încolo a început să cânte

În faţa magazinului Marks and Spencer

Unde am aruncat o privire în vitrina cu jucării

Dar pe urmă m-a lăsat acolo scrâşnind din dinţi

Pentru că am îndrăznit să-i spun vezi mai sus

Nu cânta tată o să creadă că eşti nebun

De unde era să ştiu că papa e spion

Un spion de doi bani dar totuşi spion

Şi că numele lui este Pápai[73]

Şi poate că tocmai de asta cânta

Atât de tare în mijlocul Finchley Road

După-amiaza printre trecători

Poate că îngâna un marş englezesc poate că altceva

Poate că a şi uitat de mine

Dar dorinţa i s-a dezumflat deodată

În bordelul din Alexandria

Această extremă a goliciunii

Aruncându-l în braţele groazei nu ale extazului

Surprinzându-l atât pe el cât şi pe ea

Care şi-a lins colţul gurii

Cu calmul panterei nubiene

Gata să se năpustească

Strângând apoi bine catarama frumoasei uniforme

Şi-a pus chipiul pe cap într-o parte

Cea cu stema imperiului britanic

Încununată de coroana monarhiei

Armata lui Montgomery[74]

Şi a pornit în josul străzii fluierând

Tatăl meu soldatul de treabă

După ce a plătit ca un ofiţer

În Alexandria cea albă ca zăpada şi plină de mistere

Atunci când vorbea toată lumea tăcea

Bărbatul îndesat şi jovial

Atunci când vorbea oamenii râdeau

Strângea bancurile şi alte informaţii

într-un carneţel[75]

Să zicem despre industrializarea irakiană

Sau despre colonelul Gaddafi

care-l primise într-un cort

Scria repede şi citea repede

Bătea la maşină cu două degete orbeşte

Că papa e un spion eu n-am ştiut

Habar n-am avut

Nu mi-a dezvăluit niciodată

Ce-a mai pus la cale în Alexandria[76]

Adică în afară de faptul că a luptat împotriva nemţilor

Despre care se ştie că nu se aflau acolo

Şi-n afară de faptul că în calitate de poştaş sentimental

A livrat scrisorile mamei mele celui mai cel rival

Pe o stradă bătută de soare din Alexandria

În oraşul lui Kavafis

Valurile spumegă în port

Cei doi bărbaţi schimbă câteva cuvinte

Spun bancuri deocheate şi-şi iau la revedere

Mie mi se pare că s-ar potrivi aici şi un citat din Stalin

Kavafis e mort

Se măsoară unul pe celălalt

Îmi imaginez uneori scena

O fată se apleacă jubilând dintr-un jeep care goneşte

Şi va fi foarte surprinsă când ceva mai târziu va fi violată

Tom era comunist şi soldat şi englez şi blond

şi prostuţ

Şi marea dragoste a mamei mele

Până la sfârşitul zilelor

Sisif începuse deja să rostogolească piatra

pe vasul imigranţilor

Tânărul chipeş cu început de chelie

Care se înscrisese în treizecişiopt

la drept în Bucureşti

Dacă nu greşesc n-a terminat nici jumătate de semestru

Nici diplomă nici nimic

Nu era în stare să ducă nimic la bun sfârşit

Eu n-am ştiut că tatăl meu a fost spion

Habar n-am avut

Nici mai târziu la Ierusalim n-a terminat nimic

Când în loc să studieze chimia fabrica

o vopsea fosforescentă de mântuială

Şi cu asta a şi renunţat la chimie

Făcând din noapte zi în mare secret în laborator

Amesteca fosfor în nu ştiu ce

La universitatea nu chiar de renume mondial

Nu amesteca vopsele pentru partid
ci mânat de sârguinţă
Pentru ca pe pietrele străvechi ale oraşului veşnic
să strălucească şi noaptea Down with şi Death to

Dacă vopseaua aceea ar fi strălucit
Ce noroc pe capul tău că alambicul
nu ţi-a explodat în mâini tăticuţule

Odată l-au prins totuşi în timp ce împărţea manifeste
Dar asta-i altă poveste
Lângă el s-a oprit un jeep militar
Dar a reuşit să alunece din sacou să sară din camion
Şi să fugă mâncând pământul

Nu a dus nimic la bun sfârşit
Tăticul meu

În Bucureşti tânărul învârtindu-şi bastonul
a vizitat multe Salons litteraires

Briliante străluceau pe acul cravatei lui

Frecventa şi teatrul tânărul Oneghin

Dar pleca imediat ce se termina primul act

Iar în salon evreice romance

cu părul roşu şi albastru

Were talking of Garda de Fier and Michelangelo

Selbstverständlich în franceză desigur

Iar românii l-au dus direct în lagărul de prizonieri

Undeva izbucnise Războiul Mondial

Dar disciplina era de-a dreptul laxă

Era mai degrabă o joacă de-a ostaticii

O aşa-zisă tabără militară pregătitoare

Iar paznicii erau uşor de mituit

Boemul terchea-berchea craiul micul donjuan

Pe care-l adorau atât de mult spălătoresele de pe strada A.

Care le gâdila cu vorbele

Până când se învineţeau de la atâta râs

Şi o mânuia pe mama mea ca pe un instrument muzical

Trupul nu sufletul

Oaspetele sârguincios al bordelurilor

Un virtuoz al instrumentului

Noaptea se urca în patul ei nu scoteau un sunet

Cel mult scârţâia o dată sau de două ori podeaua

Patul delabrat pârâia uneori

Pe atunci stăteam în aceeaşi cameră cu părinţii

Şi dormeam pe două paturi pliante

Surioara mea şi cu mine

O dată i-a permis Madame

Pe vremuri la Satu-Mare

Când nu şi-a dat nici examenul final

Nu întâmplător a rupt umbrela

Bunica mea temperamentală în capul lui tata

Lângă gardul Liceului Eminescu

După un examen care a ieşit foarte prost

Când tata a picat la matematică

în faţa părinţilor adunaţi ca la defilare
Zburându-i din cap — în timp ce fiul râdea —
direct în noroi
bereta cu fir de argint a liceului

Chiar şi pe atunci dormeau în acelaşi pat
Bunica citea concentrată Zauberberg
Dar de cele mai multe ori rezolva integrame
Mademoiselle Marcell câte litere

Ei bine la Satu-Mare Madama care-l plăcea
I-a arătat o mică gaură în perete
Înclinând un tablou obscen
Prin care dacă pândeai ţi se oferea privirii
Ce punea la cale domnul Munteanu
Vicepreşedintele Băncii Comerciale
cu Liza crinul câmpului
Sora colegului lor de clasă

Mi-a povestit asta nu cu mult

Înainte să mă lase în mijlocul străzii

Nu cânta tată o să creadă că eşti nebun

Faţa i s-a schimonosit de furie

În astfel de momente îşi ieşea complet din ţâţâni

Şi lumea înceta să mai existe

Încă de când a ajuns în portul Constanţa

Ba chiar mai înainte în Gara de Nord

Unde l-a condus mama lui şi l-a urcat în tren

Mama lui a rămas în Gara de Nord

Fluturându-şi îndelung batista[77]

Dar mai întâi i-a mituit pe vameşii români

Şi a făcut rost şi de un paşaport fals pentru fiul ei

Draga de ea a fost o femeie descurcăreaţă

Şi l-a scăpat de tot ce era mai rău

Şi asta a fost probabil rădăcina răului

Miraculoasa scăpare

Acelaşi lucru s-a întâmplat şi la întors

De două ori a chiulit şiretul Sisif

A chiulit chiar şi din locul unde fugise

Şi-a lăsat în urmă noua patrie

A schimbat-o pe o a treia

A luat-o de la început câtă vreme se mai putea

S-a decupat din imagine dar n-a terminat

Cineva trebuia pus în locul tău

Doamna Pápai în locul lui Pápai[78]

Iar Alcestis a coborât în Hades

Fotografia a fost făcută în Constanţa

Pe pietrele cheiului unde a pozat gata de aventură

într-o geacă de piele nou-nouţă

Pe loc unui maestru fotograf ambulant

Cu câteva mişcări iuţi şi

După expunere

Femeile a spus bunica mea în Gara de Nord

Femeile o să fie lăsate în pace[79]

Nu cânta tată o să creadă că eşti nebun

I-am spus eu pe Finchley Road

Fotograful din port

Şi-a băgat ambele mâini într-o cutie de lemn

O cameră obscură portabilă

Şi în plină lumină

Fără să arunce măcar o privire într-o clipită

Din câteva mişcări iuţi

I-a prezentat fotografia

Cu zâmbetul lui moale şi nesigur

O trusă compas şi aparat foto

Orice poate fi transformat în bani

Tata a urcat la bordul vasului cu aburi

Dar mâna cu unghii mov a bunicului

Mâna ca de plumb pe căpşorul orfanului

Cu care şi-a binecuvântat pe moarte fiind băiatul

Bunicul meu a sărit în Someşul îngheţat

Ca să scape de recrutare

Şi a fumat două sute de ţigări

Iar zece ani mai târziu asta i-a cauzat moartea

Abia aştepta să-mi povestească

Uneori era asemenea Şeherezadei

Domnişorul răsfăţat

Care a sărit cu uşurinţă peste obstacolele vieţii

Bărbaţi îndoliaţi în camera întunecată

Pe perete un tablou în ulei cu ţesătoria din Łódź

Despre care se spune că ar fi fost al stră-străbunicului

Şi mica prăvălie de la colonadă

Friedmann şi asociatul

Pe care l-a jefuit asociatul

Mâna aceea grea pe tărtăcuţa lui tata

Balonul care cântărea tone

Cele zece cornuri proaspăt coapte împărţite de Margit

cerşetorilor care pierdeau vremea lângă poarta cimitirului

Ca rugăciunile pentru cel adormit să fie valide

Cu toate că a dus pretutindeni cu el

Acea binecuvântare

Nu l-a apărat

Nu l-a apărat de nimic.[80]

„19 VI. 1975

În cazul în care comisia nu mă va căuta, începând cu 20 VI 1975, ora 00.00, îmi voi exorciza frica de persecuţie. Promit să nu-mi mai bat capul cu fantasme şi să cunosc realitatea obiectivă prin intermediul recomandărilor Bruriei. Dimineaţa mă voi trezi într-o dispoziţie bună, calm, îmi voi ocupa mintea cu sarcinile unei vieţi normale şi nu mă voi lăsa copleşit de fantome şi fantasme iresponsabile. Voi accepta fără discuţii rezultatele laboratorului. Nu mă voi mai persecuta. În interesul de a mă salva, mă voi

strădui să-mi dezvălui trecutul, respectiv acele evenimente şi acţiuni care mi-au fost dictate de convingerile mele comuniste.

subsemnatul: Marcell forgács [sic]

Nu am furat nu am escrocat nu am delapidat

19 VI. 1975 — Marcell forgács [sic]”

„Nu ştiu ce motive le-am oferit să-mi reevalueze activitatea din trecut, «să mă expună drept unul care a

operat în cadrul marelui stat major al lui Montgomery», din moment ce eu am menţionat în toate biografiile mele că m-am înrolat în armata bitanică la îndrumarea Partidului Comunist Palestinian şi acolo am servit în calitate de soldat de rând, iar mai târziu de cartograf în cadrul comandamentului Orientului Mijlociu (într-un depozit de hărţi, având cel mai mic rang, pentru că în calitate de comunist nu am fost promovat) şi Montgomery nici măcar nu era acolo în perioada aceea (1944-1946). Rog organizaţia de partid să cerceteze cazul şi de asemenea cine are interesul să mă bage în aceeaşi oală cu tot felul de elemente pe care nu te poţi bizui.”

„De ce mănâncă evreul şunca direct din hârtie? Ca să nu spurce farfuria.”

„Potrivit soţului meu Marcell Forgács, a fost infectat cu sifilis în secţia funcţională a spitalului de psihiatrie de pe str. Völgy, care a ajuns în organismul lui prin intermediul unei perne aparţinând unui bolnav de sifilis. A contactat această boală spre sfârşitul lunii februarie 1975. Boala a fost născocită prin hotărârea unei anumite comisii, a cărei sarcină, potrivit soţului meu, este aceea de a-l distruge prin diferite mijloace (lucru care nu a putut fi demonstrat nici măcar o dată până în data de 12 decembrie 1975). «Comisia» a însărcinat personalul medical de pe str. Völgy să-i injecteze negreşit soţului meu această boală şi astfel să-l constrângă să dea în vileag relaţiile avute cu o duzină de femei şi astfel să-i demonstreze vinovăţia...

În măsura în care testul Wa [Wasserman — n. tr.] va fi negativ, soţul meu Marcell Forgács îşi asumă obligaţia de a face tot ce-i stă în putinţă să neutralizeze activitatea «comitetului», de care s-a folosit în numeroase ocazii

pentru a-şi justifica fricile, să-l neutralizeze şi să se ocupe prin forţele proprii cu cunoaşterea realităţii.”

Bruria Forgács

12 VIII 1975

Îmi asum obligaţia ca în cazul unui rezultat negativ al testului Wa să neutralizez «comisia» care nu există în realitate şi care este un produs al imaginaţiei mele.

Marcell forgács [sic]

joi seara 22.30 12 VII 1975”

„Trupul ei s-a împrăştiat ca fumul de multă vreme

Cenuşa a nins peste Germania şi câmpurile-i terne”

...dar activarea ei a fost implementată doar din pricina bolii grave a soţului ei, în scopul înlocuirii acestuia.

„Trupul ei s-a împrăştiat ca fumul de multă vreme

Cenuşa a nins peste Germania şi câmpurile-i terne”

„Numele meu e încă în cartea de telefoane,

Dar mormântul meu e în cimitirul evreiesc,

Un bebeluş fermecător şi aiurit

A uitat să se facă mare, iar în 53 a murit.

Ai vrut să fii iubit şi atât,

Ai făcut tot posibilul să fii urât,

Dar răspunsul invariabil

a fost indiferenţa, câte un oftat dezagreabil.

O, de ce ai rămas un adolescent,

Un visător încrezător în vise,

Niciodată viclean, suficient.”

(1973)

BRURIA

I s-a întâmplat la jumătatea drumului în Atena

Mama avea două zile la dispoziţie înainte să se îmbarce

S-a gândit să urce pe Parthenon

Şi în apropierea bisericii a observat

În timp ce păşea pe molozul de marmură

Că cineva o fotografiază exclusiv pe ea

Aş putea să detaliez pe îndelete

Dimineaţa era uşor răcoroasă

Dar nu ca la Pesta ci ca într-o zi de iarnă la Atena

Când Boreas bate nemilos

Iar Kaikias şi Notos îţi suflă în faţă

Iar omul e expus valurilor de aer

Înghiontindu-se şfichiuind

Învârtejindu-se fără încetare pe vârful magnetic

Care îi trag de colo-colo şi-i smulg hainele

Mereu pe punctul de a fi luat pe sus şi trântit de o rafală

Păsările îl ocolesc de departe

Şi între timp bate soarele impasibilul Helios

Creierul e gata să fiarbă de furie

Necunoscutul i-a făcut mamei mele

nu una ci zeci de fotografii

Pe ele se vede cum mama cu chipul împietrit

Se apropie de fotograf

ca o vijelie

Coboară pe trepte de marmură

Ca Palas Atena pe câmpia Troiei

Maxilarul rigid pometii ieşiţi în relief

Privirea ei pietriş ascuţit

Ca cineva prins asupra faptului

O de ce nu mi-a fost dat să te văd aşa niciodată

Zeiţă necruţătoare

Sau asemenea Agavei care a fost pândită

Şi ştim bine cum a sfârşit-o Pentheus

Sau Medeea care cu râs triumfător

Şi-a rupt fiii în bucăţi

Mama primise ordine clare

Să nu permită asemenea incidente[81]

Comportamentul îi era reglementat prin ordin

Şi orice lucru suspect trebuia raportat

Dar pe atunci nouă ne povestise altceva

Câtă tăcere câte jumătăţi de adevăr

Nouă ne-ai povestit altfel mamă dragă

Căci chiar dacă ea nu era Mata Hari

Cu toate că era la îndemână comparaţia

Dar dacă omul se gândeşte la mama lui

Iar Mata Hari n-a avut niciodată copii

Şi aşa cum s-a dovedit ulterior nici spion n-a fost

O astfel de greşeală grosolană se poate strecura oricând

Era doar o mică rotiţă a mecanismului

Mama a pornit aşadar teribil de furioasă

Către agentul CIA (KGB, Shin Bet, MI6)

Asemenea mânioasei Hera soţia lui Jupiter

Ori ca Artemis în galop pe calul ei sur

Cu poşeta pe braţ şi încordându-şi arcul

furios al privirii asemenea unei amazoane

Şi ştim ce-a mai rămas în cele din urmă din Acteon

De data asta lucrurile s-au terminat ceva mai bine

Ulterior am admirat cu toţii fotografiile

Chipul de piatră al agentei severe

Cred că a costat-o douăzeci de dolari
Cu atât s-au împuţinat banii
Pe care-i primise de la tovarăşi
Să spioneze conspiraţia sionistă
Şi să construiască socialismul

N-a fost o eroină o nici pe departe
Era la jumătatea distanţei între două patrii
Între două patrii, pe nisipuri mişcătoare

Schmitz, Schmitz, micule Schmitz,
n-o să ajungi nici măcar pân' la Auschwitz

Când scrisul a apărut pe zid
Când o ţară întreagă a ieşit în stradă
Doar asta îi bântuia în urechi
Când a coborât din tramvai
I-a ieşit în faţă
Inscripţia pe mortarul şubred
Realitatea de neclintit

Iar tăticul ar fi fost spânzurat de stâlp

Pentru că vorbea prostii

Urâţii domni adolescenţi pe stradă în amurg

Dacă n-ar fi ţinut-o în braţe pe surioara mea

Minunea cu părul roşcat şi nasul cârn

Că ar trebui să mergem şi tekel upharsin

Să pornim lăsând în urmă totul

Să fugim de aici unde vedem cu ochii

Trebuie să fi părut o concluzie rezonabilă

Dar era înzestrată cu un al şaptelea simţ special

Atât ea cât şi el

Asistenta medicală şi ziaristul

Pápai şi doamna Pápai

Forgács şi doamna Forgács

Marcell şi Bruria

Pentru deciziile ireproşabil de proaste

Toate deciziile sunt proaste

Mă rog — nevoia de a decide în sine e proastă

Şi într-adevăr există situaţii în care nu

se pot lua decizii bune

Ca cea de acum când scriu asta

Ca felul în care scriu asta

Să te căsătoreşti sau să nu te căsătoreşti vei regreta

indiferent ce-ai face

Să pleci sau să rămâi vei regreta indiferent

ce-ai face

Ideea e ca omul să nu reuşească

să înfrunte curajos argumentele temeinice

Să nu dea doi bani pe niciun fel de avertisment

Să facă ceea ce-i dictează inima

Un concept cu adevărat romantic

Revoluţionarul nu gândeşte

Se duce şi face ce-i dictează inima

Aleargă înainte să salveze lumea

Iar în locul inimii cioburi de sticlă sârmă ghimpată ruginită[82]

Dacă nu există păcat să descoperim păcatul

Este un om foarte talentat care ştie să tacă dar în acelaşi timp

umblă prin lume ţinându-şi ochii deschişi — asta le-a spus ea lor

despre mine — Ea — ea le-a spus despre mine asta

Când s-a gândit

Că aş putea prelua ştafeta de la ea

Aş putea deveni

Pápai junior

Niciodată niciodată nu am vorbit despre asta

L-a minţit pe ofiţerul ei de legătură

Sau poate că totuşi am vorbit

O Ghetsimani Ghetsimani

În casa din Buda la poalele castelului

La adăpost cu bătrânele doamne

Care m-au pupăcit de mi-au învineţit moaca

În toamna furtunii sângeroase din 56

Mama aştepta în răspăr cu o ţară întreagă

Să intre iarăşi ruşii în ţară

De câte ori of de câte ori

S-a îmbarcat pe un vas — ce zic vas

Pe o bărcuţă din leţcaiele şi banii pătaţi de sânge[83]

pe care i-a încropit de la statul unipartid

S-a îmbarcat

Cu generosul ajutor al Departamentului III/I

Pentru a putea atinge pământul strămoşesc

Obârşia tuturor puterilor

Şi fabricanţii de legende au devenit operaţionali[84]

Singurul peisaj în care se simte bine

Singurul pământ care ar primi-o în sânul său

Singurul care a rămas o presimţire

Din care a fost plămădită materia celulelor ei

Dealurile muntele nisipul portocaliu al ţărmului

Şi unde soseşte în calitate de agent secret

Nu mai vede nimic dar înregistrează totul ca un automat

Portocali împreunându-se în mireasma mării

Eucalipţi ciclame anemone oleandri şi orhidee

Cascadele florale tăinuind bunkere

Şi iasomii pârjolite de căldură

Certurile fierbinţi şi furtunoase

Balsamul urii pe rănile inimii

Şi încă o dată de la început

Din A în B şi apoi din B în A

şi tot aşa ad infinitum

Mama mea ticăloasa fără de ţară

Păi ce fel de om este ăsta

Minunat minunat sortit pierii

Minunată chiar şi în agonia morţii

Demonic-maiestuosă şi angelică

Se aruncă în durere

Să n-o aline morfina

Îşi predă morţii membrele bucăţică cu bucăţică

Te priveşte în ochi nu are nimic de ascuns

Vuietul vântului din univers

Lipsită de apărare orbită haotică arătându-şi colţii

Delicată isterică liniştită transpusă

Persecutată printre persecutori

Care ştie să vindece cu mâinile ei

Şi curăţă cada cu Sterogenol

Iarăşi în bărcuţa nesigură

Înconjurată de valuri cenuşii ca lutul

Înecându-se pe o singură bârnă alunecoasă

Scuipată de Caribda din pântecul ei

Şi acolo pe celălalt mal pentru o clipă — ba nu

Nu nu nu nu nu

Nici măcar pentru o clipă

Sufletul răscolit

Dacă luăm în considerare faptele nici măcar pentru o clipă

Dar poate că totuşi da

Pentru o singură clipă acolo

În apropierea Zeului tată cu ochi albaştri

Şi-a aflat liniştea pentru o singură clipă

Sufletul i s-a potolit

A ajuns

Kiryat Sefer smone[85]

Adresa de pe plic

Încremenită în chinuri cu febra fânului cu nasul curgând

Trădătoare de ţară suflet trist

Pălăvrăgind pe pământul nimănui cu grănicerele

Temându-se constant că va fi prinsă

A deprins o limbă urâtă de lemn

Care nu poate fi împărtăşită nimănui

Căci proscrisă fiind tânjea

Să se întoarcă în lumea din care fusese luată

În felul acesta şi-a organizat călătoriile

Sehr praktisch sehr geschickt sehr ce să mai

spun

Ulterior dacă stai să te gândeşti

Oricât de inexplicabil ar fi totuşi pe undeva e explicabil

De-aş şti unde este acest pe undeva

O ea n-a fost nu niciodată n-a fost şireată

N-a fost şiretul Odiseu

Nu şi-a astupat urechile cu ceară

S-a lăsat imediat vrăjită

Poate

În apropierea cupolei plutitoare de aur

Care niciodată n-a fost a ei

Din niciun punct de vedere nici măcar aşa

Nici măcar cât

Firele de praf dansând în lumină

Pentru o singură minusculă clipită

Când în rochia ei albă ca zăpada

Stând în vârful dealului

A privit către oraşul bătut de soare

Unde s-a născut.[86]

În afară de cele de mai sus, recomand ca, mai ales în chestiuni ce ţin de siguranţa ei, să organizăm un instructaj detaliat.

Mama tânjeşte după manifestările iubirii. Când copiii ei acum mari o întâmpină cu chiştoace de ţigară, farfurii nespălate, paturile nefăcute, haine murdare pe paturi, scaune, podea, cu mâncare putrezită sau uscată în frigider, cu laptele stricat în ambalajul lui de plastic, cu podeaua jegoasă, fire de păr peste tot, vasul veceului murdar de pete uscate de excremente, mirosul urinei după care n-a fost trasă apa şi cărţile aruncate care încotro şi nu iubirea, căldura după care tânjeşte mama, manifestările iubirii pe care le aşteaptă atât de mult, atunci simte cum o apasă ceva lângă inimă. Sau pe cap oare? Pentru că tocmai acum a ajuns acasă (în casa ei?) de la muncă sau după o vizită la spital (lucru pe care-l face de patru ani aproape fără întrerupere) şi i-ar fi picat atât de bine să fie întâmpinată de semnele grijii şi iubirii, şi nu de încăperile murdare, împuţite şi neprimitoare. Ce bune ar fi fost un pat proaspăt făcut,

o cană de ceai fierbinte şi câteva cuvinte care să-i fie adresate în mod direct. Lipsa tandreţii sau a bunăvoinţei

dezinteresate pe care o mamă şi le doreşte din partea copiilor ei mari dă naştere întrebării: unde a greşit mama într-atât, încât această tânjire după iubire să aibă drept rezultat doar un nod dureros undeva în preajma inimii sau în cap? I se serveşte ceea ce a gătit? A gătit, dar de fapt a preparat otravă? Cu otrava asta şi-a hrănit copiii şi acum, după douăzeci de ani, iată rezultatul? Otrava? Am minţit! Mi-am negat depresia. Se pare că ar fi trebuit să mă despoi toată, să mă deschid cu totul şi să urlu, astfel încât „depresia mamei şi cauza ei" să-şi croiască drum către sufletele bieţilor mei copii. Oare atunci această „sinceritate" ar fi adus pe lume copii mai înţelegători? Oare atunci iubirea după care tânjeam s-ar fi împlinit?

Biata voastră

mamă (!)

Registrul de plăţi pe anul 1978

Data cheltuieli operative

1 8 II. 1978 8000 ft.

2 8 II. 1978 500 USD

Am elaborat împreună legenda călătoriei şi linia de conduită de care va trebui să dea dovadă în perioada şederii în Israel.

În ceea ce priveşte aria interesului, colaboratorului secret i s-a desemnat preocuparea faţă de politica internă israeliană.

Prin intermediul unui bon de servicii cerem permisiunea de a scoate valuta din ţară şi vom elabora o legendă a legalizării acestei acţiuni.

Strada Kiryat Sefer nr. 8, adresa bunicilor mei din Tel-Aviv.

„...Mă consider o fiinţă închisă într-un sertar, pentru că de aripile pe care fiecare fiinţă înzestrată cu conştiinţă le primeşte la naştere a trebuit să mă descotorosesc de multă vreme, legându-mi şi mai strâns cordonul ombilical de lucrurile triviale terestre — asta mi-a dictat realitatea mult prea dură. Pot spune, şi cu asta îmi închei rândurile: nu reuşesc să-mi aduc aminte de nimic care să mă fi făcut fericită în toţi aceşti ani lungi, poate doar maimuţa dansatoare şi stăpânul ei arab care cânta la fluier în oraşul vechi al Ierusalimului, pe care i-am văzut pe strada îngustă din oraşul vechi al Ierusalimului, privind afară pe fereastră... la vârsta de trei ani.

Te pup, te îmbrăţişez

Bru

15 VIII 1976, Budapesta”

BRURIA

îşi ţesea împletea broda

broda ţesea împletea

soarta împungea şi străpungea

Monstrul de dincolo de munţi
pierdut în depărtare dincolo de mare

nu mă uit la fotografie
vrea să o evoc din amintiri
în spatele femeilor
Scila cea cu şase capete şi trei rânduri de dinţi
pe care noaptea le ţinea într-un pahar cu apă
trebuie totuşi să mă uit trebuie să mă duc
acolo şi trebuie să mă uit la ea
cupola de aur ce pluteşte sub nori
femeile ţipând
care aleargă spre Monstru
pentru a distrage atenţia
de la ceea ce este de neatins

fire culori
să mori cu pantofii în picioare
strângea culorile cu fiecare picătură a ei
fetiţă bună

care în primăvara lui ’25 sau ‘26

pe Marea Galileei

un bărbat de pe vas

a ademenit-o în cabină şi

a ademenit-o în cabină şi

a relatat ea cu poticneli

memoria începe dintr-odată să vomite

pe lacul unde Iisus a mers pe apă

a încercat să-mi spună ceva

ce nu poate fi spus

asemenea Arachnei pe care furioasa Palas Atena

a transformat-o în păianjen

pentru că broda mai frumos decât ea păcatele zeilor

sau asemenea Philomelei cu limba tăiată

a ţesut o carpetă de perete pentru sora ei

ca să povestească fără cuvinte în imagini

ce i-a făcut Tereus în colibă

îşi înfige mâinile în părul fetei îi răsuceşte dureros

braţele la spate

şi îi taie limba cu fierul doar ciotul se zbate

în gâtlej

se zbate precum coada şarpelui se zvârcoleşte

pe jos

însă după ce astfel dorinţa lui Tereus rămâne

la fel de nestăpânită

iar el şi-o satisface în repetate rânduri

folosindu-se de trupul ei

împleteşte ţese împunge noapte

de noapte ţese urzeşte imaginea

cancerul în

Monstrul în

până când acul ei ajunge la

cartierul luminat de lună

la turnul de beton

pe ale cărui ferestre

scânteiază lumina

BRURIA

Pe de altă parte adevărul este

Pe de altă parte situaţia este că

Pe de altă parte ceea ce s-a întâmplat e că

Pe de altă parte vreau să spun că

Pe de altă parte când am crezut că

Pe de altă parte când eu m-am gândit că

Pe de altă parte când când

Să nu mă las copleşită de emoţii

Situaţia este pur şi simplu că

Că în ciuda tuturor lucrurilor

Ca să spun aşa

În diametrală

opoziţie faţă de toate lucrurile ea nici măcar în tren

Ba da totuşi

Ba nu

Dar nici atunci în felul acela

Şi începând de atunci chiar deloc

III. ÎNCĂ CEVA

Când aud susţinându-se că oamenii cel mai puţin sensibili sunt cei mai fericiţi, îmi aduc aminte de un proverb indian: e mai bine să şezi, decât să stai în picioare; e mai bine să te întinzi, decât să şezi, dar cel mai bine e să fii mort.

CHAMFORT

Există lucruri pe care le putem înţelege doar dacă ni se întâmplă nouă. Nu există nicio altă modalitate de a le descifra. Doar trăirea propriu-zisă ne oferă înţelegerea a ceea ce s-a întâmplat în realitate. Dacă fantezia noastră este suficient de îndrăzneaţă, putem să ne facem o idee, însă putem să înţelegem doar dacă ni se întâmplă cu adevărat. Acest lucru este valabil chiar şi în cazul în care nu putem sau nu vrem să exprimăm ce s-a întâmplat sau pentru că nici nu poate fi exprimat, pentru că formularea nici măcar nu se compară, ba mai mult, omoară, anihilează experienţa dobândită.

Un astfel de eveniment a fost şi moartea mamei noastre. Moartea mamei este un eveniment astral. „S-a rupt ultima verigă a lanţului” i-a telegrafiat marele scriitor maghiar celebrei actriţe. La ce verigă se referea oare scriitorul? La cea care-l legase de umanitate? Cea care-i dăduse un sens vieţii? Sau cazul în care medicul te informează că ai cancer sau afli că cineva la care ţii foarte mult, prietenul, iubita, are cancer. Medicul a spus că. Pe de altă parte, adevărul este că. Iar tu nu faci decât să stai şi să priveşti în gol. Sau avionul cu care călătoreşti e pe cale să se prăbuşească.

Atunci cu siguranţă vei înţelege. Chiar dacă nu vei mai apuca să povesteşti. Varianta mai fericită e atunci când te afli într-o maşină care la unu noaptea părăseşte drumul şi se dă de trei ori de-a berbeleacul pe câmpul înzăpezit. Linişte. Nu se aude niciun zgomot. Tăcere mortală. Apoi cineva începe să se mişte. Râsete isterice. N-a păţit nimeni nimic, nici măcar o zgârietură. Începând de atunci, priviţi lumea altfel. Nu simţiţi nevoia să vorbiţi despre asta, dar ştiţi ceva ce până atunci nu ştiaţi.

Sau dacă o fiinţă amabilă, deşteaptă, minunată, mătuşa ta, la care ai apelat de mai multe ori pentru a primi sfaturi, se trezeşte într-o bună zi şi nu ştie cine e. Şi atunci înţelegi ce este Alzheimer-ul. În zâmbetul ei s-a întipărit experienţa unei vieţi, corpul îşi mai aminteşte de persoana care a fost, chimia continuă să-şi facă treaba, scheletul exterior rămâne întreg, doar că ea, dintre toţi, nu ştie cine este. Cu toate că întreaga ei lume se află la un braţ distanţă, se ascunde în fiecare mişcare a ei, i s-a întipărit din punct de vedere chimic în trup, vibrează în fiecare gest şi frază. La suprafaţă nu i se observă absenţa. Ţine în acelaşi fel cartea în mână şi citeşte aceeaşi pagină luni la rând. Citeşte la fel de frumos ca întotdeauna, la lumina veiozei. E minunată. Râde zgomotos, dar nu-şi mai aduce aminte cum o cheamă. Este ea, şi totuşi nu este ea. Dacă ai cunoscut-o şi ai iubit-o, atunci vei înţelege dintr-odată. Conştiinţa acestui fapt te lasă fără cuvinte. Dacă nu ai cunoscut-o şi nu ai iubit-o, atunci e doar un caz trist, o ştire în ziar, o curiozitate.

Sau dacă într-o bună zi (mă rog, într-o zi nu chiar atât de bună) afli că mama ta a fost racolată de regim. Eşti sunat de o cunoştinţă care a dat din întâmplare de urma acestei informaţii. I-a căzut în mână un document. Un început tipic pentru astfel de scenarii. Sună telefonul, vestea te izbeşte

în moalele capului. Aici mai intervine un mic detaliu, departamentul III/I nu este tocmai acelaşi lucru cu departamentul III/III. Poţi s-o întorci cum vrei, oricum nu-i pasă nimănui. Ia stai un pic, nu numai că nu este acelaşi lucru, e cu atât mai mult acelaşi lucru. Mama mea a fost agent sau informator. N-a fost. Ba a fost. Nu. Ba da. Bine, nu a fost informator, ci spion. Nu un spion adevărat, dar pe aproape. Nici, nici, a fost colaborator secret, cs. Un şurub minuscul, ultima rotiţă dinţată a unui aparat opresiv şi meschin. Piesa care n-a putut fi niciodată suficient de mică. Şi care n-a putut fi suficient de neînsemnată. Şi o singură clipă modifică fiecare clipă pe care ai petrecut-o împreună cu acest şurub minuscul, cu această piesă minusculă, fiecare clipă pe care ai trăit-o alături de acest c.s., n.c. (colaborator secret, nume de cod). De parcă legile perspectivei şi gravitaţiei s-ar modifica de la un minut la altul. Când colo, ce să vezi, se pot modifica. Dar acest lucru nu modifică doar clipele petrecute împreună. Toate celelalte clipe devin şi ele lipsite de apărare, sunt dezgolite, anihilând ce-a fost înainte şi ce va fi după, lichidează momentele de intimitate ale unei familii, primele întrebări, primii paşi, primele cuvinte, gusturile savurate împreună, sărbătorile petrecute împreună, Crăciunul, stropitul fetelor cu parfum de Paşti, prima zi de şcoală, ziua în care primeşti carnetul de note, farsele, poveştile, minciunile copilăroase, micile minuni, pagodele şi dragonii chinezeşti de hârtie deschizându-se în apa fierbinte, veselia, tristeţea, partidele de cărţi, iubirile, sorbitul împreună din ceaiul cu lapte, tonul cu smântână, langoşile de pe malul lacului Balaton, cubuleţul de marţipan din vârful cuţitului, Kellog’s Crispy Cornflakes, Spărgătorul de Nuci, Lacul lebedelor, marile certuri, marile crize de plâns, febra fânului, Thomas Mann, marile ocazii când s-a făcut dreptate, marile ospeţii, respiraţia

zgomotoasă, durerea de dinţi, excursiile, faptul că noaptea ţi-a turnat ulei fierbinte în urechi, că ţi-a masat tâmpla, ţi-a cântat cântece de leagăn în ebraică şi maghiară, descoperirea lumii, albumele de fotografii, zumzetul noptatic al gâzelor, Schubert, Toscanini, toate sunetele tuturor pieselor muzicale pe care le-am ascultat vreodată, toate micile pauze dintre note, inclusiv liniştea. Totul devine suspect, mai ales frumuseţea, totul devine banal: generozitatea, sacrificiul de sine. Totul devine valabil în raport cu altceva şi despre asta nu se poate vorbi.

Însă nici nu se poate să nu vorbeşti despre asta.

„În sufragerie se adunase o societate pestriţă: de la regizori de film şi de teatru, până la muncitori necalificaţi, toată lumea era prezentă. Oaspeţii reprezentau o secţiune transversală a societăţii de atunci şi toate astea sugerau o considerabilă toleranţă etnică şi culturală. Ei bine, cine asigura condiţiile pentru existenţa aşa-numitei „universităţi volante” înfiinţate de fraţii Forgács? Mama lor, bineînţeles, care din când în când restabilea ordinea în lumea rezervelor de alimente, a vaselor şi a covoarelor. În alte privinţe, lăsa lucrurile să se desfăşoare de la sine. Era o femeie deosebit de energică, însă deloc autoritară. În personalitatea ei se contopeau în mod armonios rafinamentul şi hărnicia. Nici până în ziua de azi nu ştiu cum a reuşit să-şi facă timp pentru toţi şi pentru toate.

Mi-a brodat şi mie odată o minune de mărimea unei brichete. A lucrat la ea mai multe luni la rând: auriu, argintiu, albastru verde şi roşu. Reprezenta o pasăre a paradisului care, potrivit legendei, zboară necontenit, doar în clipa morţii coboară pe pământ. Asta era imaginea ei despre mine? Sau acesta a fost felul în care s-a imortalizat

pe sine? Toate astea vor rămâne pentru totdeauna fără răspuns, căci pe plan emoţional, a fost cât se poate de laconică. Cu toate că în această relatare am rămas fidel principiului discreţiei şi mă refer la oameni fie folosind prenumele, fie trecându-i sub anonimat, nu mă pot abţine să nu evoc numele ei cu rezonanţă veterotestamentară: Avi Shaul Bruria. Poate că prin intermediul personalităţii sale am ajuns să apreciez pentru prima dată distincţia şi manierele rafinate, prin ea mi-au devenit accesibile, pierzându-şi caracterul protocolar. În mod unic, dar în acelaşi timp caracteristic ei, avea convingeri de stânga, cu toate că se întâmpla rar să vorbească despre vederile ei politice. De cele mai multe ori, îşi extrăgea vocabularul din viaţa practică şi din poezie.”

Astfel a scris despre ea prietenul meu Dönci, mort de multă vreme, care venise dintr-o cu totul altă lume decât mine, ca-n cele din urmă să devină chitaristul formaţiei underground Európa Kiadó.

* * *

Multă lume a admirat-o pe Bruria, astfel că ceea ce scriu aici va fi pentru ei o palmă cât toate zilele, va fi dezamăgitor şi de o tristeţe incomensurabilă. Aşadar mama noastră este acest colaborator secret, această persoană operativă. O, dar bineînţeles că vor fi unii care nu vor fi deloc surprinşi de asta. Eu v-am spus de la bun început, vor zice ei, ştiam eu că aşa stau lucrurile. Haideţi să urlăm. Să plângem. Să ne adunăm şi să discutăm. Să discutăm despre toate astea încă o dată. Să discutăm de zece ori, de o sută de ori, de o mie de ori. Să citim toate dosarele. Până la urmă eu de ce trebuie să citesc toate dosarele astea? Unul este dosarul de recrutare, celălalt e

dosarul ei operativ. Să învăţăm o nouă limbă, un nou vocabular, să facem cunoştinţă mai îndeaproape cu lumea care ne respinge în mod elementar, care ne face părul să ni se ridice pe mână, care ne îngheaţă sângele în vine, care ne face să ne trezim îngroziţi în miezul nopţii, o lume atât de inconforabilă şi pe care până acum am privit-o de la o distanţă atât de confortabilă. Aceia au fost întotdeauna alţii. Oameni pe care îi judecăm cu atâta uşurinţă. Cei care fac cancer sunt întotdeauna alţii. Cei care mor în accidente de maşină sunt întotdeauna alţii. Şi acum, iată, ne-a intrat pe sub piele, e mai rău decât un tatuaj, pentru că e invizibil.

Şi încă un lucru rău. Deodată, te gândeşti — provocat de suferinţă, ori durere, ori ruşine, pentru că şi acum, când scriu asta, mă apucă adesea criza, în cele mai imprevizibile momente, mă îmbujorez de ruşine şi încerc să o atenuez cu ceva — că totuşi este ceva excepţional. Dar faptul că nu este ceva excepţional face parte din tragedie. Unele cazuri seamănă între ele decepţionant de mult. Sunt atât de banale. Aproape toate încep la fel şi se termină la fel. Fiecare poveste în parte este impregnată de monotonia documentelor, de jargonul idiot al serviciilor secrete şi al statului. Totul este asemenea unui fetus diform închis într-un borcan cu spirt. Uleiul de peşte. Pe care ea mi-l administra cu lingura în fiecare seară, obligându-mă să-l înghit. Acum, mirosul de hârtie mucedă îmi umple camera. Am intrat adineauri şi am simţit că mă înec. Toate scrisorile, toate plicurile, toate dosarele, toate albumele foto, toate genţile, toate amintirile, până la ultima, trebuie scoase încă o dată la lumină şi cercetate, una câte una. Stau aici, în mijlocul mirosului muced, miroase exact ca vechiul nostru dulap de haine. Miros din vremea copilăriei. Hârtiile vechi, scrisorile par-avion, ziare

îngălbenite, tăieturile din ziare, broşurile, ilustratele, fotografiile, certificatele şi actele de identitate. Până acum au zăcut într-o dezordine controlată, răsfirate prin toată locuinţa. Umblu de colo-colo prin apartament, le adun, le duc pe toate la mine în cameră. E a doua oară când mă apuc de asta, vrând să înţeleg ce s-a întâmplat. Prima oară m-am apucat la zece ani după moartea mamei. Aşa s-a născut Zehuze. Atunci am început să fac ordine în haosul acela de nedescris. Dar nu am reuşit niciodată să fac ordine cu adevărat.

În acelaşi timp, în mod pervers, această întorsătură are şi un avantaj. Aruncă o lumină nemiloasă asupra poveştii propriei vieţi. Faptul că totul este revalorizat, trebuie să fie revalorizat, te obligă să cântăreşti încă o dată greutatea fiecărui lucru, pentru a putea cerceta de la o distanţă de trei paşi viaţa trăită cu prea multă implicare, datorită căreia corelaţiile mai largi au fost dificil de perceput. S-ar putea spune că este o şansă. Dacă e ultima sau prima, asta nu contează.

* * *

În timpul discuţiei din cafenea — unde ar fi trebuit să se lămurească cine este acest membru al familiei care fusese deja menţionat, fără nume, în decursul conversaţiei telefonice — eram deja sigur, chiar înainte de a-i auzi numele, chiar dacă acest lucru era întru totul şi absolut imposibil, într-adevăr era cu totul exclus şi tocmai pentru că era completamente exclus, era evident că e vorba de mama. Dar de ce eram atât de sigur? Poate că amintirea acelui tremur al buzelor când am simţit că vrea să spună ceva, că îi stă pe vârful limbii, dar în cele din urmă nu a spus nimic? Cuvintele unei mame mute.

Dacă e tragedie, atunci să fie una majoră. Pentru că, într-adevăr, auzisem astfel de zvonuri despre tatăl meu, dar m-am scuturat de ele, aşa cum te scuturi de firimiturile de pâine sau de scrum. Am râs de ele. De ce Dumnezeu ar fi recrutat un comunist convins şi loial ca el, un adept neclintit al sistemului? Până la urmă, el era cineva care dădea glas în mod public acelor opinii cărora cei mai mulţi dintre colegii săi le dădeau glas doar pentru a se conforma, în timp ce în secret nutreau gânduri de o cu totul altă natură — iar asta îi făcea pe colegii lui jurnalişti să se creadă adevăraţi eroi doar pentru că îndrăzneau să creadă altceva, pentru că gândeau altceva decât ceea ce spuneau. De asta a şi devenit tatăl meu un paria în ochii colegilor.

Şi, să vezi minune, la un an şi jumătate după apariţia acestor rânduri, în martie 2017, din meandrele arhivelor de pe strada Eötvös a ieşit la suprafaţă poate cel mai uimitor document din viaţa de paria a tatălui meu, dacă se poate spune despre vreun document al vieţii de paria că este uimitor şi de ce n-ar putea să fie, dacă reuşeşte să arunce o lumină puternică asupra celor mai neclare presimţiri? Faptul că pot să ascult o şuetă veselă care avut loc în cafeneaua Hungária în vara anului 1967 şi al cărei subiect a fost în primul rând tatăl meu, iată adevăratul dar al vieţii. Iar cei care vorbeau despre el nu erau oricine, cu toate că doar doi dintre ei sunt menţionaţi: István Vas şi Zoltán Zelk. Spirite distinse, inteligente, de talie europeană, poeţi însemnaţi. Ştiam, pentru că mi-a fost dat să aud de suficient de multe ori discutându-se la noi acasă despre părerea proastă pe care tagma jurnaliştilor o are despre tatăl meu cel cu convingeri mult prea rigide, lucru al cărui opus era de asemenea valabil, şi despre obstacolele de care s-a lovit promovarea lui, mai exact

despre faptul că n-a reuşit niciodată să ocupe o funcţie mai bună, cel mult s-a clătinat şi s-a poticnit. Nu o dată, aşa cum s-a întâmplat de exemplu atunci când nu a primit un post la Ministerul de Externe care-i fusese promis, eşecul s-a datorat, în mod spectaculos, „rudelor israeliene", tocmai datorită identităţii lui evreieşti, pe care şi-a dorit atât de mult să o lase în urmă, dar nu a putut. Cu toate că el, spre deosebire de mama, nu avea rude în Israel. Familia tatălui meu fusese exterminată aproape până la ultimul membru. Mi-a fost dat să aud de câte ori au naufragiat ambiţiile lui literare. Cu toate că el credea că singurul motiv pentru care nu-şi poate dezvolta aptitudinile artistice este acela că în calitate de susţinător al familiei e nevoit să robotească, să producă fără încetare articole şi să traducă, să acumuleze posturi, adevărul e că acele creaţii literare de-ale lui care au ajuns la mine — poeziile, povestirile, crochiurile — nu atingeau nivelul necesar pentru a putea fi publicate. Faptul că în acea perioadă erau publicate multe texte amatoriceşti, de o calitate asemănătoare, corecte din punct de vedere ideologic, aşa că avea tot dreptul să se simtă ofensat — în ochii lui, toate acestea erau o dovadă a faptului că el este şi va fi întotdeauna un outsider. Dar că pe deasupra este şi un paria, asta vine în plus.

Iată raportul strict secret care a fost întocmit la două săptămâni după războiul de şase zile, pe data de 23 iunie 1967. Trebuie menţionat faptul că pe 12 iunie, supunându-se ucazului sovietic, Ungaria şi-a întrerupt relaţiile diplomatice cu Israelul. Raportul a fost notat de căpitanul de miliţie Mészáros, în urma comunicării orale a unei anumite informatoare „ÉVA PÁL". Un fel de raport privind

dispoziţia cu care evreimea din Ungaria primea noile evoluţii.

După încheierea armistiţiului, subiectul principal al discuţiilor de la masa din cafeneaua Hungária — în afară de dezbaterea situaţiei rudelor şi cunoştinţelor — sunt bancurile care au început să circule între timp.

Bancurile. Micile incluziuni ale libertăţii de expresie din epoca Kádár. Accesoriile indispensabile ale igienei sufleteşti a poporului. Atmosfera de la masa din cafenea după marea victorie a Israelului — în ciuda faptului că relaţiile diplomatice fuseseră întrerupte — trebuie să fi fost una jubilatoare. În timp ce îl rupeau în bucăţi pe tata, pe marele maestru al bancurilor (nu ştia de glumă când venea vorba de umor, nu era nevoit să apeleze la alte surse în ceea ce priveşte bancurile antisovietice), era imposibil să nu bagi de seamă râsul lor răutăcios, felul în care tensiunea din interiorul lor ceda, era imposibil să nu sesizezi marea uşurare, faptul că prin intermediul tatălui meu trăgeau şuturi închipuite în statul unipartid, transformând dictatura în ceva confortabil pentru ei. Lucru care era de înţeles dintr-o anumită perspectivă. Nu discutau despre implicaţiile pe care avea să le aibă asupra evreimii din Ungaria întreruperea relaţiilor diplomatice, ci acel fapt cu totul banal din punct de vedere profesional în ochii mesenilor năzuroşi în moralitatea lor, că nu e comme il faut ca Marcell Forgács să fie corespondent la Cairo. Sau, aşa cum se regăseşte în text: „corespondent arab”. Să se fi dus oricine altcineva, dar nu el. Pentru cei de la masă, faptul în sine că după războiul de şase zile a plecat la Cairo în calitate de corespondent, epuizează situaţia trădării de ţară, dar acest lucru nu poate fi spus, pentru că în felul

acesta legătura cu statul evreu a unui individ cu origini evreieşti ar fi numită starea naturală a acestuia. Lucru care n-ar da prea bine. Ceea ce le-a scăpat însă este că înainte, tatăl meu fusese nu o dată în Egipt, Siria, Irak şi Liban în calitate de corespondent. Bărbatul corpolent, în costum alb, le face cu mâna sub razele fierbinţi ale soarelui copiilor care-l aşteaptă pe terasa aeroportului din Ferihegy. Mai departe, este evident că oamenii de la masă, stăpâniţi de o irepresibilă voie bună nu spun adevărul atunci când afirmă că a fi evreu în Ungaria nu reprezintă o problemă.

Părerea lor este că la noi în ţară oricine poate să se considere evreu şi că poate să exprime acest lucru aşa cum crede de cuviinţă. Oamenii raţionali iau la cunoştinţă acest lucru ca atare, fără să îl considere o problemă.

„Oamenii raţionali iau la cunoştinţă acest lucru ca atare.” Da, acesta este limbajul epocii Kádár, înseamnă ceva de genul: „Să nu insistăm”. Marea luare la cunoştinţă. Schizofrenia cu care l-au diagnosticat mai târziu pe tatăl meu cuprinsese întreaga societate maghiară. Acest document uimitor nu vorbeşte de fapt despre tatăl meu. Vorbeşte în aceeaşi măsură despre nivelul de degradare spirituală înfăptuită de dictatură, care i-a ajuns din urmă şi i-a caracterizat în anumite situaţii de viaţă şi pe creatorii şi poeţii de seamă ai epocii. Lucru pe care ei, în mod paradoxal, l-au perceput ca fiind rezistenţă spirituală. Vorbeşte despre acea realitate lingvistică îmbâcsită, stătută, în care este imposibil să te exprimi clar şi direct în legătură cu ceva. Dar nu fac decât să glumească, aş putea spune („în stilul specific al cafenelei Hungária”), iar o glumă nu e obligatoriu să fie una elevată. Desigur, ar fi de

aşteptat să aibă cunoştinţe sigure în legătură cu lucrurile pe care le judecă cu severitate şi superioritate. Observaţia lor cea mai interesantă, hotărâtoare, e faptul că excesul de zel al tatălui meu se adevereşte a nu fi fost nici măcar un calcul politic.

Unii s-au raliat acelui punct de vedere potrivit căruia asta ţine tot de faptul că, începând cu 1950-51, de când a venit acasă, Marcell Forgács se justifică întruna, spunând că el n-a fost recrutat de către Intelligence Service. ...Şi asta e continuarea aceluiaşi raţionament şi e ceva destul de lipsit de bun gust, iar în acelaşi timp nu e sigur că e potrivit din punct de vedere politic.

Ei bine, aici respectivul n-a greşit deloc, căci în jargonul epocii Kádár „punctul de vedere politic” nu însemna neapărat faptul că cineva aparţine din punct de vedere politic undeva pentru că ar crede în ceva, ar gândi într-un anumit fel, ci felul în care îi va evolua cariera, ce fel de oportunităţi de angajare i se vor deschide în viitor, iar respectivul trebuie să fi fost foarte bine informat în legătură cu funcţionarea acestei structuri informale, ştia cu exactitate (tatălui meu i s-a întâmplat în repetate rânduri acest lucru) faptul că cei susţinuţi de partid erau adesea zădărniciţi mult mai eficient de către rivalii lor, ori eliminaţi din mediul profesional, dacă se întruneau anumite condiţii. Să fii corespondent la Cairo după Războiul de şase zile nu este doar trădare de ţară, ci şi o neghiobie. Asta înseamnă deci „mai rău decât o crimă, e o greşeală”, în limbajul epocii Kádár.

Tatăl meu trecea des pe la cafeneaua Hungária, din moment ce în clădirea respectivă îşi aveau sediul redacţiile mai multor ziare al căror angajat era, ba se poate spune că trecea chiar zilnic pe acolo. Editura Szikra, Editura pentru Tineret, redacţia Magyar Nemzet, toate se aflau acolo, până şi creşa mea, la primul etaj. Una dintre primele mele amintiri este că tata aleargă cu mine în sus pe scări şi mă predă în faţa unei uşi, sunt preluat, asemenea unui pachet, apoi după-amiaza se întoarce după mine şi — asta rămâne una dintre experienţele hotărâtoare ale vieţii mele — intrăm la cinema Híradó să vedem filme.

Zece ani mai târziu, în anii şaizeci, mă lua cu el uneori să mâncăm de prânz la Hungária. Stăteam la masa strânsă în grabă, acoperită cu o faţă de masă plină de firimituri, între coloanele răsucite de marmură, în penumbră: de parcă am fi stat într-o piscină cu trepte, chelneri hăituiţi veneau şi plecau, îl cunoşteau pe tata, glumea cu ei, ţin minte mirosul supei chioare, chelnerii semănau mai degrabă nişte muncitori traşi la faţă decât cu nişte chelneri, dar în fiecare mişcare a lor puteai să simţi lumea de dinainte de război. Şterpeliseră ceva, o anumită grandoare de la un predecesor sau un coleg care servise mai demult aici. Tata mi-i enumera entuziasmat pe toţi cei care trecuseră pe aici, însă entuziasmul lui avea ceva forţat: în vocea lui reverbera acel gol degajat de expresiile de pe feţele oamenilor ale căror priviri treceau prin el. Deoarece visa la laurii literaturii, simţea că trebuie să-i respecte şi pe aceia care nu-l prea iau în serios, însă sentimentul excluderii îi împrumuta o anumită modulaţie vocii, falsificându-i accentul. Cuvintele lui îmi intrau pe o ureche şi îmi ieşeau pe cealaltă. Când povestea despre copilăria lui sau despre Palestina, atunci nu făceam asta niciodată.

MINISTERUL DE INTERNE

subdepartamentul III/III-4-a STRICT SECRET

cpt. Kerényi

depus de către: c.s. inf. „Éva Pál”

preluat de către: maior de miliţie Doamna Mészáros

Obiect: MARCELL FORGÁCS

DECLARAŢIE

23 iunie 1967, Budapesta

„ÉVA PÁL” a declarat cele ce urmează:

La masa din cafeneaua Hungária, subiectul principal al discuţiilor — în afară de dezbaterea situaţiei rudelor şi cunoştinţelor — sunt bancurile care au început să circule între timp. Mesenii s-au indignat cu o singură ocazie, când unul dintre ei (István Vas sau Zelk) a adus în discuţie faptul că „ce glumă bună, nu-i aşa, că Marcell Forgács este corespondentul AMT al Republicii Arabe Unite”.

Toţi cei prezenţi au condamnat faptul că sus-numitul a acceptat această sarcină, din următoarele motive:

Părerea lor este că la noi în ţară oricine poate să se considere evreu şi că poate să exprime acest lucru aşa

cum crede de cuviinţă. Oamenii raţionali iau la cunoştinţă acest lucru ca atare, fără să îl considere o problemă. Dar să accepţi postul de corespondent arab în condiţiile în care ai un istoric ca cel al lui Marcell Forgács, „este cel puţin ciudat”. Sus-numitul a luat parte la lupta de eliberare a Israelului, împotriva arabilor, soţia lui este evreică, toată familia ei, inclusiv părinţii acesteia locuiesc şi în prezent în Israel.

La masă s-au făcut presupuneri, oare interesului cărei părţi i-a servit – statului sau lui Forgács – şi cu ce scop, să plece tocmai el în Egipt?

Unii s-au raliat acelui punct de vedere potrivit căruia asta ţine tot de faptul că, începând cu 1950-51, de când a venit acasă, Marcell Forgács se justifică întruna, spunând că el n-a fost recrutat de către Intelligence Service. De asta şi-a turnat colegii în anii ’50, când lucra la Editura pentru Tineret, că nu se raportează cum trebuie la literatura sovietică etc. Şi asta e continuarea aceluiaşi raţionament şi e ceva destul de lipsit de bun gust, iar în acelaşi timp nu e sigur că e potrivit din punct de vedere politic.

În stilul specific al cafenelei Hungária, discuţia a fost înăbuşită în râsete, după ce unul dintre ei a adus în discuţie acel zvon destul de răspândit, potrivit căruia pe vremuri Forgács fusese prizonier la arabi, timp în care, potrivit obiceiurilor locale, câţiva dintre paznicii lui l-au folosit drept consoartă — poate că asta l-a atras din nou către acele meleaguri.

Evaluare: declaraţia este neverificată, unilaterală.

maior de miliţie Doamna Mészáros

De altfel, tatăl meu nu a luptat niciodată în războiul de independenţă, nu a luat parte la el din convingere, a şters-o, împreună cu mama, din faţa războiului de independenţă, deoarece niciunul dintre ei nu credea într-un stat evreu uninaţional. Nu au venit în Ungaria în ’50-51, ci în ’47, după Festivalul Internaţional al Tineretului, unde au ajuns în calitate de membri oficiali ai delegaţiei palestiniene, trecând prin Iugoslavia (unde îi construiseră lui Tito o cale ferată îngustă). În loc ca după toate acestea să se întoarcă frumos cu vaporul în Palestina, au coborât pe nepusă masă în gara Nyugati, cu micul lor calabalâc, sperând că familia numeroasă a mamei mele, ai cărei membri, majoritatea, îşi aveau reşedinţa în Ungaria (iată încă un lucru asupra căruia veselii meseni erau prost informaţi), aveau să-i ajute. Nu se poate spune că toţi cei din familie s-a bucurat că ăştia doi „s-au întors”, cu toate că nici tata, nici mama nu trăiseră până atunci în Ungaria. În schimb, în a doua jumătate a anilor treizeci, mulţi membri ai familiei mamei mele, unchi şi mătuşi, s-au întors debusolaţi în Ungaria lui Horthy după emigrarea dârză din anii douăzeci, având parte din plin de politici represive şi de tabere de muncă.

Presupusa participare a tatălui meu la războiul de independenţă israelian este o ficţiune în ramă, care a fost născocită doar de dragul splendidei poante. Poanta extrem de spirituală a declaraţiei e într-adevăr lipsită de cusur: oare cum o fi un evreu degenerat? Fără îndoială unul căruia îi place să fie futut în cur de arabi, iar pentru asta ar fi în stare să-şi vândă şi ţara, vai, ce glumă bună. Tatăl meu se situa pe această scară de valori, de cafenea

frecventată de turnători, şi acolo a şi rămas, până la moarte.

Există însă două elemente pe care membrii acelei societăţi le intuiesc cu un instinct rafinat: unul dintre ele fiind dorinţa continuă a tatălui meu de a demonstra, de a-şi demonstra mereu loialitatea, de a cărei inutilitate a putut să se convingă iar şi iar în urma eşecurilor survenite cu regularitatea unui orar de tren, dar la care nu a renunţat niciodată. Deoarece a servit într-adevăr timp de mai mulţi ani în armata britanică în calitate de soldat cartograf, potrivit afirmaţiei sale fiind însărcinat de către Partidul Comunist Palestinian, în avanposturi plictisitoare din deşert, şi deoarece englezii bănuiau că acesta este motivul înrolării sale, nu l-au trimis, aşa cum şi-ar fi dorit, în teatrul european de operaţiuni, unde ar fi avut ocazia să lupte împotriva naziştilor, în anumite cercuri din epoca Rákosi era pomenit doar ca „soldatul lui Montgomery”, afirmaţie născocită şi caraghioasă, într-adevăr, dar cu care puteai să aranjezi pe viaţă un om. A fost îndepărtat din mai multe funcţii, nu întotdeauna din sus menţionata pricină. Au existat cazuri în care şefii lui s-au speriat de excesul de zel ideologic de care dădea dovadă. Trebuie să fi fost greu şi umilitor să se caţere de fiecare dată înapoi, asemenea unui Sisif. Îmi aduc aminte de vorba plină de farmec a unchiului meu, parte a legendelor familiei: „De data asta te ajut, Marcika, dar dacă eşti un trădător, eu voi fi cel care va comanda plutonul de execuţie”. Da, poate că de asta a semnat în ’59 declaraţia de confirmare a recrutării, însă asta nu i-a schimbat prea mult viziunea asupra lumii. Potrivit relatării lui, încă de când avea şaisprezece ani (în 1936) s-a întrebat de ce zice lumea că Palestina e goală, din moment ce e locuită de arabi. Cealaltă afirmaţie a mesenilor, în care, la fel, există din

păcate un sâmbure de adevăr, este legată de faptul că şi-ar fi „turnat colegii”. Deţin anumite scrisori în care tatăl meu, chiar dacă scopul lui fusese acela de a se proteja, îl prezintă pe unul dintre colegii care-l criticaseră ca pe un apărător al chiaburimii. Şi altele asemănătoare. Documente jenante ale gândirii de subordonat. Nu le citesc cu inima uşoară.

Dacă a fost o mişcare bună din partea lui Marcell Forgács să plece la Cairo imediat după războiul de şase zile? Nu prea avea de ales. Posibilităţile lui în Ungaria se răriseră considerabil între timp, cu toate că reuşise să ajungă unul dintre puţinii „experţi” pe problema Orientului Apropiat (expertiză epuizată aproape în întregime de efortul depus pentru apărarea intereselor ideologice ale imperiului sovietic), cunoştea multe limbi, era un bun partener de discuţii, un mare polemist, un bărbat umblat prin întreaga lume, unul cu vederi poate cam rigide, care în adâncul sufletului se considera un revoluţionar de profesie, iar asta îl făcea potrivit pentru a fi folosit în anumite scopuri. Credea în tot ce punea pe hârtie, indiferent de cantitatea de adevăr a celor scrise. Şi, pot depune mărturie în acest sens, aşa şi gândea.

Îl respectam pe tatăl meu pentru că măcar scrie ce gândeşte, chiar dacă gândurile lui nu mă încântau. Problema nu o constituia doar calitatea gândurilor, ci măsura în care stilul lui plin de duh a fost afectat şi cât de simplist a devenit din cauza dogmatismului său de cap sec. Nu era primul om deştept pe care credinţele lui l-au transformat într-un prostănac. „Ce se află în spatele ştirilor”, a avut la un moment dat o astfel de rubrică în Magyar Nemzet. În copilărie îmi plăcea foarte mult logoul

inserat deasupra fiecărui articol. Acum, când mi se întâmplă să încerc să le citesc, nu reuşesc să parcurg nici măcar un paragraf. Ce găunos sună fiecare cuvânt, fiecare frază!

La ce i-ar fi putut folosi securităţii un astfel de individ? Ei bine, m-am înşelat. Datorită rolului mai degrabă dezonorant pe care l-a jucat după evenimentele din 1956, tatăl meu a fost numit în 1960 corespondent al AMT la Londra. Cariera lui nu a durat mult, doi ani au fost suficienţi pentru ca acţiunile de subminare întreprinse de grosul armatei AMT să-l frângă pe paraşutistul lansat de partid. Un argument care a cântărit mult în numirea lui la Londra a fost şi faptul că a semnat declaraţia de recrutare. Cu patru copii la Londra. Ce alibi bun, patru copii. Câte griji, câte probleme mărunte!

Conţinutul valizelor şi cutiilor familiei Forgács

4 costume bărbaţi

1 pardesiu bărbaţi

1 halat de casă bărbaţi

1 trening bărbaţi

10 perechi lenjerie intimă bărbaţi

5 perechi pijamale bărbaţi

10 cămăşi bărbaţi

3 perechi pantofi bărbaţi

6 perechi şosete bărbaţi

3 pardesie femei

2 costume femei

7 rochii

20 perechi lenjerie intimă femei

10 cardigane şi pulovere femei

5 perechi pantofi femei

5 cămăşi de noapte

10 pungi de nylon folosite

15 prosoape

20 de haine fete

6 veste copii

6 geci copii

6 ursuleţi de pluş

20 de cămăşi copii

40 de perechi lenjerie intimă copii

12 perechi pantofi copii

10 perechi pantaloni lungi copii

6 perechi pantaloni scurţi copii

6 fustiţe

5 şorţuleţe

8 pijamale copii

20 de perechi şosete copii

5 umeraşe

2 cearşafuri

5 huse de pernă

7 feţe de masă

5 fuste

2 dicţionare

40 de manuale şi rechizite şcolare

10 cărţi pentru tineret

2 manuale de limba engleză

1 dicţionar ortografic al limbii maghiare

1 tablă de desenat cu riglă

1 set de pictat

1 păpuşă mare de jucărie

1 Microcosmos de Bartók (2 partituri)

Béla Balázs: Castelul lui Barbă Albastră

1 maşină de scris Erika

1 espressor

1 set de cusut

1 perie de haine cu suport

1 trusă de baie

1 trusă de curăţat pantofii

1 pătură de lână

1 pătură de flanelă

1 cuvertură de pat

1 set de tacâmuri (6 cuţite, linguri, linguriţe) alpaca Nu este metal preţios!

DIRECTORATUL B. DE SCHIMBURI EXTERNE

22 SEPT 1960

Certificat emis

LICENŢA NR. 5

Marcell Forgács

S-a retras

26 IX. 1960

BIROUL TELEGRAFIC MAGHIAR

Departamentul Financiar

BUDAPESTA

Dar acum ştim şi faptul că nu scria rapoarte doar în calitate de ziarist, ci şi în calitate de Pápai, colaboratorul secret, unul dintre membrii aşa-numitului „rezidenţiat londonez”. Aşadar papa era Pápai. Nu e suficient că şi-a schimbat numele din Friedmann în Forgács cât ai zice peşte: când a ieşit până pe coridor era încă tovarăşul Friedmann, iar când s-a întors era deja tovarăşul Forgács. Pápai. Tare aş vrea să ştiu de ce a primit tocmai acest nume de cod? Dar nu voi mai afla niciodată. În distractiva lucrare scrisă de Krisztián Ungváry despre rezidenţiatul londonez şi dizolvarea acestuia, apare undeva într-o notă de subsol un anumit PÁPAI care vine cu o propunere fantastă, numită în domeniu capcana cu miere, aceea ca una dintre rudele lui să seducă un tânăr profesor de istorie englez. Tunete şi fulgere! aş ţipa eu dacă aş putea, papa, nu vorbi prostii! Până în acest moment, respectiva notă de subsol este singurul indiciu al faptului că PÁPAI a fost într-adevăr activ. Căci toate cele trei dosare ale colaboratorului secret cu nume de cod Pápai au dispărut fără urmă. Sau cel puţin nu au fost găsite până acum. Scriu asta ca jurnalist pur sânge. Sângele apă nu se face. Loveşte fierul cât e cald. Nu ştiu dacă vreau să văd acele dosare. De fapt, vreau. Ca să nu mai vorbesc despre faptul că am interpretat complet greşit acea inocentă notă de subsol, pentru că e posibil să fi vrut să o interpretez greşit. Am proiectat un film din seria James Bond peste această poveste cenuşie. Nota de subsol nu face nicio referire la capcana cu miere, oricât de exotic ar fi sunat. De atunci, mi-au căzut în mână şi declaraţiile originale, pietrele de moară ale ÁBTL (Arhivele Istorice ale Serviciilor Securităţii

de Stat) macină încet, scoţând la iveală faptul că un anumit lct. de miliţie Imre Takács l-a interogat pe papa (Pápai) într-o locuinţă conspirativă şi singurul lucru care l-a deranjat pe locotenent, lucru căruia de altfel îi şi dă glas în rubrica „Evaluare”, este faptul că papa (Pápai) a divulgat anumite detalii doar în urma repetatelor îndemnuri, ca unul care nu vrea să-şi amintească nişte lucruri, şi că la o anumită întrebare, care i-a fost adresată în mod repetat, a dat câteva răspunsuri, adesea confuzante.

Evaluare

„Pápai” relatase deja oral în septembrie 1962 despre întâlnirea dintre Zs. A. şi H.R. De atunci i-am cerut de mai multe ori o declaraţie în scris, dar el a refuzat să o facă, invocând diverse scuze. În timpul întâlnirii l-am pus să o scrie. Atât declaraţia, cât şi relatarea orală sunt incomplete.

În cazul lui H.R., „Pápai” poate fi folosit, cu toate că, ţinând cont de relaţiile de rudenie care există între ei şi a muncii depuse până în acest moment, gradul său de implicare rămâne unul problematic.

lct. miliţie Imre Takács

Ofiţerul ocazional de legătură nu avea de unde să ştie că în 1963, după eşecul total al delegaţiei londoneze, tatăl meu a aruncat o privire în abisul întunecat în care mai târziu avea să cadă, altfel spus a suferit o cădere nervoasă cât toate zilele, aşa cum erau numite pe atunci episoadele

de felul ăsta, a doua dintre căderile care surveneau o dată la zece ani — ’53, ’63, ’73, ca şi cum aş indica latitudinile şi longitudinile decăderii stării de sănătate mintală a tatălui meu. Stătea pe o bancă pe aleea Gorki, în grădina spitalului Korvin, după a nu ştiu câta sesiune de terapie cu şocuri. Eu abia împlinisem unsprezece ani, mama m-a condus până la el, dar tata nu mi-a spus nimic. Se holba în gol, ca şi cum nici nu m-ar fi recunoscut.

Când am păşit pentru prima oară în clădirea ÁBTL, instituţie al cărei nume nu am reuşit să-l memorez, pentru a solicita documentele părinţilor mei şi orice altceva care ar fi putut să aibă legătură cu circumstanţele mele, mi-au fost înmânate doar trei-patru fiţuici complet insignifiante şi neinteresante. Pe fiecare dintre ele fusese trecut cu litere mari şi verzi, în diagonală, ARHIVELE ISTORICE ALE SERVICIILOR SECURITĂŢII DE STAT. Asta e tot ce-am primit, la fel ca majoritatea petiţionarilor despre care auzisem. Chiar şi acum, când intru şi ies din sala de lectură a arhivelor de pe strada Eötvös, îi văd pe noii petiţionari care sosesc zilnic, văd cât sunt de vulnerabili şi văd cu câtă răbdare li se adresează administratorul din cabina lui de sticlă, exact ca un asistent dintr-un spital de psihiatrie. Majoritatea celor care primesc atât de puţine documente se simt uşuraţi. Eu nu m-am simţit uşurat. Ce am primit mai exact? Un agent a raportat ce am spus odată la Facultatea de Litere şi Filosofie. O jumătate de frază. Şi nici măcar nu m-a citat exact. Nonsens. Pe vremea aceea încă nu aveam acces la numele agentului. Astăzi ştiu cum îl cheamă. Nu-mi aduc aminte de faţa lui. Habar n-am cine e. Nu mă obosesc să mă duc până la raft şi să deschid plicul în care mi-au înmânat acele câteva foi de hârtie. Informaţiile din ele nu aveau nici cap, nici coadă. A fost o dezamăgire fără margini.

Astăzi, când ţin în mână, în mâna virtuală (pentru că de altfel ambele, cel de recrutare şi cel operativ sunt ţinute sub cheie în sala de studiu a arhivelor de pe strada Eötvös) cele două dosare groase, în care numele meu, nu doar cel al părinţilor mei, apare de mai multe ori, sunt uşor, nici nu ştiu cum să spun, uşor mirat, de ce am primit atât de puţine informaţii la vremea respectivă. E o adevărată crimă că nici în 1990, nici după aceea, nu au făcut public totul, dar absolut tot ce se găsea în aceste documente. E o crimă, e o crimă, e o crimă. Iremediabilă şi de neiertat.

Unul dintre documentele pe care le-am primit atunci prezenta totuşi un anumit interes, e adevărat că doar foarte tangenţial. În timpul proceselor de reabilitare de după moartea lui Stalin, tatăl meu a fost convocat pe strada Gyorskocsi, în iunie 1954. Mi-a povestit cât de tare s-a speriat când poarta de fier s-a închis în urma lui, fierul încins de soare i-a ars spatele. A ţinut să-mi povestească de mai multe ori acest detaliu. Cred că atunci s-a speriat pe viaţă. Desigur, nu era nici ultima, nici prima oară. În anii care au urmat s-a speriat adesea. În 1973 pentru ultima oară şi definitiv. Am primit aceste procese verbale, cu semnătura dată la 34 de ani de tatăl meu pe fiecare pagină.

MINISTERUL DE INTERNE

DIRECŢIA GENERALĂ DE INVESTIGAŢII STRICT SECRET!

Declaraţie

Subsemnatul, înţelegând că mă aflu sub incidenţa legii penale, declar prin prezenta că nu voi menţiona sub nicio

formă persoanelor neautorizate interogarea mea de către Direcţia Generală de Investigaţii a Ministerului de Interne.

Iau la cunoştinţă faptul că în măsura în care încalc cele cuprinse în declaraţie, împotriva mea poate fi deschis un dosar penal.

30 iunie 1954, Budapesta

György Beofsics Marcell Forgács

sub-lct. áv. declarant

Semnătura aia! Acele litere buclate! Ofiţerul care a condus interogatoriul s-a comportat corect, exact aşa cum ne-am închipui că ar trebui să arate un proces de reabilitare: a fost obiectiv, sec. Era perfect conştient de felul în care decursese interogarea martorilor în urmă cu câţiva ani. E posibil ca într-un alt caz, chiar el să fi fost cel care a bătut măr un suspect. Şi poate că tocmai asta îl făcea atât de potrivit să conducă cazurile de reabilitare, asemenea unui gentleman.

În versiunea proprie, tata nu era decât un Julien Sorel care se rătăcise pe câmpul de luptă. În afară de acea scenă deloc de lepădat din punct de vedere artistic, despre experienţa fizică teribilă de a fi convocat, nu mi-a povestit deloc ce căuta acolo. Iar eu nu l-am întrebat. Nici măcar nu mi-a trecut prin cap să-l întreb. Pur şi simplu nu dispuneam de cuvinte pentru o discuţie normală. Cu toate că tata era un mare povestitor. Scria poezii. „Bătaia deasă

a picăturilor e înlocuită / acum de paşii omului de seară, / iar eu te aştept încă, sub copacii fremătând în vânt", i-a scris el lui Kati, care nu mult după aceea a fost incinerată la Auschwitz. Kati, cu care părinţii acesteia l-au prins în flagrant, pentru că s-au întors acasă mai devreme de la cinema, din cauza unui spectacol amânat. Există o mică fotografie cu Kati pe patinoar, dar acum nu o găsesc.

Cu câţiva ani înainte de citarea lui tata, un anumit Endre Rosta a fost condamnat la mulţi ani de închisoare în cadrul unui proces spectacol de importanţă secundară printre procesele vremii. Tata fusese subordonatul acestuia la oficiul de presă al prim-ministrului, între iunie 1948 şi septembrie 1949 (când toată echipa a fost împrăştiată ca pleava în vânt). Până atunci, Endre Rosta lucrase pentru Mátyás Rákosi, la fel ca tatăl meu. Există chiar şi o anecdotă potrivit căreia tata a tradus în franceză unul dintre discursurile tovarăşului prim-ministru şi într-o bună zi a fost sunat chiar de către Mátyás care, cu voce aspră, l-a felicitat pentru franceza lui excelentă. La început, tata s-a speriat, apoi a povestit cu pipota umflată ce i s-a întâmplat.

În iunie 1954, aşadar, tatăl meu a fost convocat pe strada Gyorskocsi. A avut un randament destul de bun, dar îmi imaginez că l-au trecut toate apele. Îi aud vocea bâlbâită, inventând scuze, încercând să se justifice.

Cum a decurs interogatoriul din 1949 care-l viza pe Endre Rosta?

Din câte ştiu, un anumit locotenent Horváth a fost cel care m-a interogat în legătură cu Rosta. În timpul

interogatoriului, Horváth mi-a pus întrebarea cum de s-a întâmplat să nu observ faptul că Rosta era implicat în activităţi ostile. Cum de n-am observat că Rosta era un element duşmănos care, printre altele, a terorizat presa maghiară. În cursul interogatoriului, m-a încurajat să găsesc legături între activitatea lui Rosta şi faptul că Rosta era un element duşmănos. Printre altele, Horváth m-a întrebat dacă ştiam că Rosta era spion. După ce i-am răspuns că nu, Horváth m-a întrebat, acum că ştiu că Rosta era un spion al puterilor străine, ce fel de acţiuni ostile pot să-i relatez în legătură cu Rosta, respectiv ce fel de activităţi care să fie compatibile cu calitatea de spion a lui Rosta. Acestea au fost condiţiile în care am depus mărturie în 1949 împotriva lui Endre Rosta.

Însă din procesele verbale reiese de asemenea cum a contribuit în 1949 biroul de presă al prim-ministrului, cu colaborarea eficientă a tatălui meu, la distrugerea presei libere.

Exista o tendinţă în presa maghiară, înrădăcinată în convingerea potrivit căreia forma şi conţinutul senzaţionalist al ziarelor burgheze trebuie convertită pentru propagarea politicii de partid şi guvernamentale?

...Reeducarea jurnaliştilor de la ziarele burgheze în sensul modificării de către aceştia a conţinutului şi formei ziarelor era o datorie, a trecerii de la senzaţionalismul pe care-l practicaseră până în acel moment la linia directoare a guvernului şi a partidului.

Cu ce fel de muncă a contribuit Rosta la îndeplinirea sarcinii mai sus menţionate?

Metoda lui Endre Rosta în ceea ce priveşte cele mai sus menţionate era să-i convoace pe redactorii ziarelor burgheze sau să discute cu ei telefonic. În cursul acestor discuţii, Rosta le comunica redactorilor în cauză liniile directoare privind subiectele pe care ziarele lor ar trebui să le trateze. Munca lui Rosta a avut într-adevăr rezultate, pentru că ziarele au publicat atât articolele despre agricultură şi industrie pe care Rosta le-a înmânat de-a gata jurnaliştilor, cât şi pe cele pe care el le-a sugerat acestora să le scrie.

În urma activităţilor mai sus menţionate ale lui Rosta, aceste ziare s-au uniformizat şi şi-au pierdut din numărul de cititori?

A fost detectată într-adevăr o anumită uniformizare a ziarelor burgheze, lucru care s-a datorat parţial faptului că biroul de presă al prim-ministrului nu a avut posibilitatea să se ocupe suficient de mult de toţi redactorii ziarelor burgheze, oferindu-le acestora doar o linie directoare generală. Însă redactorii ziarelor burgheze nu s-au arătat foarte interesaţi să publice şi să redacteze articole care să abordeze politica partidului şi a guvernului şi nu le-au procesat sub o formă care să fie comprehensibilă pentru cititori. Una dintre consecinţe a fost că numărul cititorilor acestor ziare burgheze a scăzut. N-aş putea însă să afirm că acest lucru a fost consecinţa muncii intenţionat proaste a lui Rosta, pentru că — aşa cum a afirmat — a ţinut în mod constant legătura cu conducerea de vârf a partidului.

În cazul unor decizii sau instrucţiuni, Rosta s-a referit întotdeauna la tovarăşii din cadrul Comitetului Central.

Cu siguranţă această depoziţie n-a fost o lectură plăcută. A mai existat şi un alt incident straniu. Patru ani mai târziu, pe 26 mai 1958, doi anchetatori în civil au sunat la uşa apartamentului nostru de pe bulevardul Attila numărul 8, pentru a-l chestiona pe tatăl meu — aşa cum s-a exprimat Hugó Németh, şeful adjunct al sub-departamentului, în raportul său operaţional — în calitate de membru al miliţiilor muncitoreşti, în legătură cu vecinul nostru. Potrivit şefului adjunct al subdepartamentului, vecinul nostru nu era considerat ca fiind de încredere, acesta fiind motivul pentru care au apelat la tatăl meu şi la Kornélia Polacsek, o altă locatară. Îmi amintesc foarte bine de uniforma gri-oţel a miliţiilor muncitoreşti. Odată, l-am văzut pe tata defilând cu ea, e posibil să fi fost chiar de 1 Mai 1958, nu-i stătea cine ştie ce. Asta a fost a patra şi totodată ultima lui uniformă: prima a fost cea a gimnaziului Eminescu, a doua a armatei române, care n-avea nicio insignă, a treia a armatei coloniale britanice. Însă, ce era mai interesant era faptul că îşi ţinea revolverul de serviciu şi muniţia în sertarul biroului, încălcând astfel, cel puţin aşa presupun, regulamentul. Îmi plăceau foarte mult gloanţele acelea de alamă, împrăştiate printre hârtii. Îmi interzisese să deschid sertarul, aşa că, atunci când nu era acasă, mă jucam şi mă uitam adesea la ele. Gloanţele acelea erau într-adevăr frumoase. Şi grele.

După câte se pare, administratorul nostru nu era informator. Ţin minte că băieţii lui erau sălbatici, nu prea se pricepeau la fotbal, se împingeau pe teren ca animalele, dar le treceam cu vederea acest lucru pentru că erau băieţii administratorului, deţineau puterea. Familia

Lénárt locuia în apartamentul 1, la subsol, iar noi ne ghemuiam adesea în faţa ferestrei care dădea în curtea interioară pentru a stabili planuri de luptă când un atac din exterior părea iminent. Adunam castane cu coajă ţepoasă pe post de proiectile. Războiul dintre băieţii de pe teren şi noi, cei care ne apăram clădirea nu era unul cu adevărat periculos, dar a fost cât pe ce să-mi pierd ochiul stâng din pricina unei jumătăţi de cărămidă aruncate din vârful gardului de piatră din capătul curţii.

În locuinţa din subsol, din spatele băieţilor apărea uneori nenea Lénárt în persoană, cu un zâmbet batjocoritor pe faţă, căruia îi făcea plăcere să-l prindă pe vreunul dintre noi şi să-l tragă de urechi. Dacă se întâmpla să nu fie acasă, băieţii lui ne lăsau să intrăm în cabina administratorului, unde răsfoiam caietul de evidenţe în format mare şi citeam observaţiile lui amuzante la adresa locatarilor.

În mai 1958, anchetatorii au sunat la uşa apartamentului nostru de pe bulevardul Attila numărul 8, scara D, etajul II. Bănuiesc că tata trebuie să se fi speriat şi atunci. Sau, dacă nu, trebuie să fi ştiut cu ce fel de vizitatori avea de-a face. L-au interogat în legătură cu vecinul nostru, şchiopul, a cărui sosire trezea de fiecare dată în mine o stare acută de panică. Îmi era frică de el. El era Moş Ene. Un nene şchiop cu părul şi ochii negri. Aşadar şi Moş Ene are dosar. Şi, aşa cum am aflat, Moş Ene fusese şi el recrutat înainte de 1956. Potrivit captivantului raport operaţional al şefului adjunct al subdepartamentului:

De obicei pleacă de acasă dimineaţa şi se întoarce în apartament seara.

Întotdeauna se întorcea în jurul aceleiaşi ore, în jur de şase seara. Pantoful medicinal cu talpă groasă, pe care-l purta pe piciorul drept, se auzea apropiindu-se pe scara în spirală, tropăind zgomotos. Dura o veşnicie până să ajungă la etajul doi. Tremuram de frică să nu mă vadă. Raportul stabileşte faptul că Moş Ene:

Nu şi-a împărtăşit vederile politice nici măcar cu vecinii de pe palier. În timpul contrarevoluţiei a stat acasă, părăsind rar apartamentul şi întorcându-se curând după aceea.

Hugó Németh adaugă:

A intrat în partid în 1957, datorită legăturilor sale, prin intermediul comisiei districtuale a partidului, dat fiind că organizaţia principală a partidului nu-i acceptase cererea, deoarece după evenimente miliţia l-a ţinut sub observaţie, suspectându-l de activităţi împotriva statului.

Adesea trăgeam cu ochiul prin fanta cutiei poştale, cu inima bătându-mi mai să-mi sară din piept, urmărindu-l cum bâjbâie cu cheia, în timp ce lumina din scară se stingea. Duhnea a alcool şi tutun, asta mă atrăgea şi îmi provoca în acelaşi timp repulsie. Aici trebuie menţionat faptul că părinţii mei niciodată nu beau şi nu fumau. „Un bărbat adevărat bea şi fumează” a spus o vecină de scară când l-a respins pe tatăl meu care-i făcea curte vehement sau poate, n-am reuşit niciodată să aflu exact, atunci când i-a cedat.

Arhivele acestea sunt de aşa natură, încât dacă apeşi pe butonul care trebuie, materialele încep să curgă fără oprire, ajungând ca în cele din urmă dosarele să se înalţe pe birou asemenea unui adevărat turn. Aşa cum am aflat dintr-un dosar pe care l-am găsit în urmă cu câteva zile (în septembrie 2015), Moş Ene fusese deja recrutat la sfârşitul anilor patruzeci, în calitate de membru de stânga al Partidului Naţional Ţărănesc, şi pe deasupra se înscrisese în secret şi în MDP (Partidul Muncitoresc Maghiar):

Informatorul cu nume de cod „Zoltán Pál" a fost recrutat în 1949, pe baze ideologice. Îşi îndeplineşte munca onorabil, se achită de sarcini după cunoştinţe şi posibilităţi. În decursul muncii depuse nu am observat la el înşelăciune sau deconspirare. A fost dispus să-şi ofere serviciile şi după contrarevoluţie. Munca lui a fost esenţială în re-cartografierea elementelor de dreapta ale NPP.

Acesta este raportul locotenentului de miliţie János Engelhardt. Dar în haosul din 1956, materialele agentului s-au pierdut. Făcând abstracţie de rolul abject jucat în politică, Moş Ene nici nu era atât de înfricoşător sau de rău (tatăl lui fusese un simplu paznic de noapte).

Locuieşte într-o garsonieră frumos mobilată. Curăţenia este întreţinută de femeia de serviciu. Cu o excepţie sau două, se află în relaţii bune, dar distante, cu toţi locatarii. Are un cerc larg de prieteni, care obişnuiau să treacă pe la el înainte de evenimente, dar în special în timpul evenimentelor. În timpul contrarevoluţiei şi după aceasta a fost căutat de diferite persoane, inclusiv oficiali locali şi ziarişti din provincie. Aceşti oameni l-au căutat la diferite

ore ale zilei, s-a întâmplat să se găsească acolo şi la miezul nopţii.

Cu toate că după „evenimente” el s-a alăturat din nou partidului, Ministerul de Interne voia să ştie dacă merită recrutat din nou. Şi, pentru că administratorul nu asculta de ordine, tatăl meu, adică „individul care a furnizat informaţia” a relatat frumos, cursiv, tot ce ştia.

...potrivit spuselor sale, în prezent este vizitat de oameni din aceeaşi categorie, la aproximativ aceleaşi ore ca-n timpul evenimentelor, însă frecvenţa vizitelor este mai scăzută.

Dar pe tatăl meu cel mai mult îl preocupa faptul că acest şchiop tăcut, cu pantofi ortopedici — Pulai era numele lui de familie —, care la sfârşit de săptămână se întorcea atât de târziu acasă, îşi făcea întotdeauna apariţia cu altă femeie. În orice caz, în serile din timpul săptămânii, omul urca orbecăind, în stare de ebrietate, scările în spirală.

Îşi petrece timpul liber cu femei şi cu prietenii lui, motiv pentru care stă puţin timp în locuinţa sa, cu excepţia perioadei în care a avut oaspeţi în mod regulat.

Are o situaţie materială stabilă. Poartă o corespondenţă regulată cu părinţii şi cu rudele din provincie, vizitându-i din când în când. Dar există de asemenea multe ocazii când aceştia dorm la el.

Prietenii şi diverse tinere femei bătrâne rămân adesea noaptea la el, petrecând. Este o persoană bolnăvicioasă, a fost internat de mai multe ori la spital din pricina plămânilor.

Ah, aceste „tinere femei bătrâne”! Tata şi mama şi-au coborât vocile, dar, ce să faci, „Pulai” era tot „Pulai” şi în ebraică. Era un ins tăcut, din ce în ce mai tăcut şi nu se împrietenea cu elemente suspecte, iar autorităţilor le părea foarte rău de acest lucru, pentru că asta însemna că era o cauză pierdută. Cât mă priveşte pe mine, dacă-l zăream de departe, urcam scările cu o viteză ameţitoare. Stăteam în casa întunecată a scării şi-l pândeam vrăjit prin fereastra prăfuită pe bietul drac şchiopătând, apropiindu-se şontâc-şontâc pe aleea îngustă, pietruită din curtea interioară, printre răsadurile de flori. Să ai un astfel de vecin înfricoşător nu poate fi întâmplător, meditam eu. Ăsta e destinul, m-am gândit, şi am zbughit-o în casă, rotind de două ori cheia în uşă.

Surprinzătoarea întorsătură de la sfârşitul documentului:

Luând în considerare perspectiva redusă a exploatării lui ca agent secret, respectiv calitatea lui de membru al conducerii MSZMP [Partidul Socialist Muncitoresc Maghiar], în temeiul reglementărilor operative acesta nu poate fi membru al reţelei noastre, motiv pentru care recomand excluderea lui din reţea şi încetarea folosirii relaţiilor lui sociale.

Şi, în cele din urmă, Moş Ene mai are puterea să le dea cu tifla:

Nu am obţinut un jurământ de confidenţialitate în legătură cu întreruperea relaţiei, deoarece informatorul a refuzat să scrie declaraţia, invocând motivul că nici în momentul în care a început relaţia cu noi nu i s-a cerut să scrie un astfel de jurământ de confidenţialitate, şi astfel nu vede de ce ar fi necesară o contradeclaraţie.

Îl aud pe tata vorbindu-i repede, cu voce scăzută mamei despre Moş Ene. Am cinci ani. Îşi dau seama că sunt atent la ei, se duc în camera mare şi închid uşa în urma lor.

Dar acum nu e vorba despre tata.

Bruria a fost cea care a trebuit să care mai departe povara lui.

MINISTERUL DE INTERNE STRICT SECRET!

Subdepartamentul III/I-4

PRESCPRIPŢIE OFICIALĂ

20 noiembrie 1975, Budapesta

Cer eliberarea celui de al treilea volum al dosarului M, nr. Z-281, al c.s. nume de cod PÁPAI.

căpitan miliţie Károly Mercz

Autorizat de către:

József Stöckl

Oszkár Kiss, locotenent-colonel de miliţie

Delegat Şef Adjunct Departament

Către Directorul Evidenţei,

Conducerea Departamentului III/I, Ministerul de Interne!

Raport intra-agenţie

De ce au trebuit să o folosească pe Bruria ca „substitut” pentru Marcell?

Activarea ei a fost implementată doar din cauza bolii grave a soţului ei, pentru a-l substitui pe acesta.

...aşa cum sună formularea subtilă în jargonul rapoartelor. Dacă aveau atât de mare nevoie de ea, de ce nu putea fi recrutată cu drepturi depline? De ce a trebuit să poarte numele tatălui meu şi în lumea subterană?

Când Bruriei i s-au „asigurat însărcinări mai mărunte”, aşa cum formulează plin de preţiozitate căpitanul de miliţie Mercz în declaraţia sa din 4 februarie 1976, PÁPAI era încă oficial activ, cu toate că a treia şi ultima lui cădere nervoasă survenise în 1973. E posibil ca tocmai el s-o fi propus pe soţia lui ca traducătoare care să-i ia locul, cu

toate că e ştiut faptul că soţiile persoanelor operative care lucrau în străinătate erau adesea recrutate la rândul lor, pornind de la prezumpţia că soţii şi soţiile oricum nu reuşeau să păstreze secretul identităţii lor de agent. Manualele de spionaj iau ca atare această posibilitate. Bănuiesc că Bruria ştia cu ce se ocupă soţul ei, corespondentul AMP. Dar este de asemenea foarte posibil ca, la începutul anilor şaptezeci, aflându-se deja în Ungaria, când şi-a depus primele traduceri la Institutul Istoriei Partidului, să nu fi avut habar măcar pentru cine lucrează cu adevărat (sau chiar dacă ştia, cu siguranţă nu ştia de numele ei operativ):

În ultimii cinci ani, doamna PÁPAI a fost de două ori în Israel, la plecare primind însărcinări mărunte. După misiune, a furnizat câteva informaţii folositoare. Pentru acoperirea ultimelor ei cheltuieli operative, i-am înmânat o sută de dolari.

Cu ea nu au procedat aşa cum au făcut-o cu alţii, pe care i-au intimidat, bătut sau şantajat şi abia mai târziu ducându-i în locuri publice, în cafenele sau în locuinţe conspirative, C sau T, unde i-au modelat şi înmuiat treptat, step by step, aşa cum descrie, magnific şi insuportabil, Péter Esterházy în Ediţie revăzută. Dar chiar şi-n cazul Bruriei a existat o zonă gri: înotătorul, aici ofiţerul de legătură, aflat la marginea bazinului, îşi bagă la început doar vârful degetului mare de la picior în apă, verifică temperatura apei, apoi îi atribuie sarcini din ce în ce mai complexe agentului în devenire, iar în cele din urmă, fie ce-o fi, îi îndeasă în pumn o bancnotă de o sută de dolari, ca unui lăutar, îndemnându-l să cânte. Când Bruria a acceptat

bancnota (banii erau bineveniţi), afacerea era ca şi încheiată. De aici încolo totul a mers ca uns.

Cu o uşurinţă îngrijorătoare.

În timpul acestui prim drum în Israel, când a primit deja sarcini oficiale, după ce a fost antrenată în tot felul de practici de spionaj, eu şi Bruria am călătorit împreună. Până la Atena cu trenul, de acolo, din portul Pireu cu vaporul până în Jaffa, cu o escală în Cipru. Ţin minte ce experienţă suprarealistă a fost să văd, la vârsta de douăzeci şi trei de ani, portocale atârnând în pom, când într-o dimineaţă rece şi ceţoasă am aruncat o privire în grădina din spate a gazdelor noastre ursuze din Atena. Atunci am înţeles că portocalele cresc în pom, la fel ca merele sau perele.

Primul raport al mamei mele este o lectură înfiorătoare. Acest drum a fost plătit de către familie, dar asta nu schimbă cu nimic din cât de oribil de deprimant a fost să citesc confirmările de primire prevăzute cu semnătura Bruriei Forgács. În timpul acestei călătorii, mi s-a întâmplat adesea să nu înţeleg de ce era atât de încordată. Acum tata nu mai era de faţă, putea să răsufle uşurată. Mă rog, bineînţeles că în tot acest timp ea înregistra, înregistra, înregistra fără oprire. Lista care urmează e într-adevăr cam plictisitoare, dar cu ea vom bifa această parte, căci cele care au urmat au fost aproape identice. În orice caz, Bruria a primit destule teme pentru acasă.

În baza celor de mai sus, în conformitate cu Ordinul 0024/1966 recomand ca doamna PÁPAI să primească instrucţiuni mai specifice şi mai detaliate în ceea ce priveşte următoarele:

- Situaţia actuală a politicii interne israeliene.

- Situaţia imigranţilor, motivele emigrării din Israel.

- Tensiuni economice interne, evoluţia standardului de viaţă.

- Pregătiri pentru al 29-lea Congres Mondial Sionist.

- Ecourile congresului „Pentru evreii sovietici”, ţinut la Bruxelles.

În privinţa situaţiei operative şi de spionaj israeliene:

- Controale instituite la intrarea şi plecarea din ţară (paşaport, control vamal, percheziţie etc.)

- Obligaţii de înregistrare, formulare, tipărituri, completarea chestionarelor, întrebările la care a trebuit să răspundă, procedura generală.

- Semne că ar fi ţinută sub observare (punerea sub observaţie, eventuale dispoziţii de limitare a activităţii, cu o atenţie specială acordată la provocare).

- Posibilităţile de călătorie în interiorul statului Israel, restricţii privind călătoria, naţionale sau regionale.

Pentru o minte pasională şi dezorganizată, asta nu a fost deloc o sarcină uşoară, pentru că trebuia să combine analiza politică profesionistă cu obiectivitatea sociologului versat în folosirea datelor exacte şi cu viclenia şerpească a agentului secret. Apoi, urmează o prostioară strigătoare la cer. Mama i-a dus cu zăhărelul, spunându-le tovarăşilor că

pretextul pentru care o însoţesc ar fi acela că urmează să pun în ordine moştenirea literară a bunicului meu. Cunoştinţele mele inexistente de limba ebraică m-ar fi făcut complet nepotrivit pentru asta. N-aş fi potrivit nici astăzi. E adevărat că mai târziu am învăţat câte ceva cu propriile forţe, folosindu-mă la început de un manual est-german absurd, în perioada în care am lucrat într-o fabrică de şuruburi din Holon, un oraş industrial aflat la periferia sudică a Tel-Avivului, umăr la umăr cu colegii de muncă, arabi de altfel. În timpul pauzei de masă, stând pe nişte scări din curtea fabricii, deschideam mereu cartea, din moment ce nu puteam să schimb cu nimeni o vorbă. Muncitorii veniţi din Cisiordania nu ştiau engleză, cel mult câteva cuvinte. A fost un proces de învăţare amuzant, ca şi cum cineva ar învăţa limba maghiară dintr-o carte de citire din 1958. Cumpărasem manualul în 1972, în Berlinul de Est, când fusesem acolo împreună cu formaţia Orfeó, în calitate de toboşar autodidact, dar asta e o altă poveste. Textele în ebraică erau despre muncitori şi muncitoare, despre producţie şi despre acea familie model pe care Walter Ulbricht şi-o imaginase pentru est-germani. Aşadar, până la un punct mi-am însuşit o ebraică socialistă inexistentă, spre amuzamentul nesfârşit al tineretului israelian.

Dar eu studiam limba dintr-un singur motiv, pentru a pătrunde în misterele limbii materne a mamei mele, limbă care pe străzile Israelului nici nu părea atât de misterioasă, ci mai degrabă banală şi sălbatică. Şi da, am avut sentimentul că reînvăţ, cu fiecare cuvânt învăţat pe de rost, cu fiecare cuvânt pe care ajungeam să-l înţeleg dintr-odată, pe neaşteptate, starea fizică a lumii, asemenea unui copil mic. Apa este mayim? Cum putea fi mayim apă? Ca şi cum aş fi privit un glob de cristal care-

mi arăta trecutul şi viitorul, pătrunzând în acelaşi timp în corpul mamei mele, asemenea unor raze X. Faptul că ceva e dulce (motek) sau sărat (melach), umed (ratuv) sau uscat (yaveş), că e iarnă (khoref) sau vară (kayits), sau că cineva e trist (atsuv) sau vesel (aliz), era ca şi cum prin intermediul noilor cuvinte aş fi aflat ceva radical nou despre aceste lucruri, de exemplu faptul că umezeala vine întotdeauna cu o senzaţie ciudată de uscăciune şi că până şi cea mai mare uscăciune e saturată de un sh umed. Dintre toate aceste cuvinte neobişnuite, care contraziceau toate legile naturii, eu am reconstruit simţul vederii, auzului şi al mirosului mamei mele. I-am reconstruit copilăria. I-am înţeles lumea întoarsă cu susul în jos. Ea stătea în cap, eu am pus-o în picioare. O reconstruiesc pe mama din cuvinte ebraice, ca din piesele unui puzzle. Mama mea este femeia-mozaic. Fiecare dintre aceste senzaţii-cuvinte este impregnat cu o existenţă şi un conţinut corporal, iar eu le-am auzit pe toate din gura mamei mele şi încă le mai aud. Limba a funcţionat asemenea unui magnetofon, asemenea unei camere video ascunse. Mi-am spionat mama.

Acasă, părinţii mei vorbeau adesea în ebraică, ca noi să nu înţelegem, iar capul meu era asemenea unei debarale, multă vreme plină de nenumărate cuvinte ebraice al căror înţeles îmi era necunoscut şi avea probabil să rămână aşa pentru totdeauna. Şi atunci când, ca atinsă de bagheta magică, câte o expresie ebraică se lumina în mintea mea, de cele mai multe ori expresii pe care părinţii mei le-au trântit ani de-a rândul unul în capul celuilalt, căci la noi în casă ebraica era înainte de toate limba certurilor, nu a iubirii, limba care rănea, limba loviturilor, a discuţiilor în contradictoriu, nu cea a bunei înţelegeri, a armoniei, a fost ca şi cum aş fi aflat ceva despre univers, despre toate

limbile care existaseră vreodată. Într-adevăr, datorită repetării ritualice a certurilor, înţelesul cuvintelor nu era chiar atât de misterios pentru noi. Cuvintele care zburau în jurul nostru, dense şi ascuţite şi lipicioase şi vehemente, asemenea săgeţilor sau a unei ploi de pietre: Ze lo beseder! Ein li kesef! (Nu e în regulă! Nu am bani!)

Pe de altă parte, când eram foarte mic, cuvintele cântecelor de leagăn cu care eram adormit, erau cântate tot în ebraică. Cuvintele cu ritm mieros şi dens, topindu-se în gură asemenea dulciurilor orientale. Şi acestora li se asocia mirosul plăcut al pachetelor trimise cu tenacitate din Israel, cel al curmalelor, halvalei, ciocolatei şi al cartuşelor de ţigări Marlboro cumpărate în aeroport. Dacă primeam oaspeţi care veneau de acolo, şi se întâmpla des să vină, aduceau întotdeauna ceva exotic. Şi, în cele din urmă, când în timpul acelei prime călătorii împreună am rătăcit de colo-colo, ca prin decorurile unui studio de film aranjate cu oarecare pricepere, pe bulevardele Rothschild, Ben-Gurion, Kikar Dizengoff, prin Jaffa sau pe malul mării, am inspirat parfumul local şi iluzia că o înţeleg pe mama s-a întărit pe zi ce trece, cu fiecare cuvânt rostit. Ca şi cum aceste cuvinte stranii, pronunţate în sens invers, frazele strigate, aceste configuraţii lingvistice misterioase ar fi conţinut ADN-ul mamei mele. (Fratele meu mai mare a poreclit această limbă, atât de incomprehensibilă şi de haotică pentru noi, „limba-terci”, invocând terciul pe care Bruria ni-l pregătea în fiecare dimineaţă de când ne întorseserăm din Londra). După o vreme am învăţat să citesc şi acele litere ebraice care duceau lipsă de semnele acelea care indică vocalele, studiind semnele de circulaţie pe care, atunci când călătoream cu autobuzul prin oraş le descifram, dându-mi toată osteneala în cele câteva secunde pe care le aveam la dispoziţie, asemenea unui

şcolar. Dar asta nu însemna că ştiam ebraica. Nu, acesta fusese doar pretextul călătoriei mele. Mama mă luase cu ea pentru că pur şi simplu nu voia să călătorească alături de altcineva. Ar fi fost mai logic să călătorească împreună cu fratele meu mai mare, din moment ce era rândul lui, după sora noastră mai mare, dar presupun că se simţea în siguranţă cu mine (iar acum ştiu şi ce anume ascundea).

Invitarea fiului ei a avut loc pentru că îl consideră potrivit — a terminat litere-filosofie — pentru selectarea şi prelucrarea profesionistă a moştenirii literare şi politice a bunicului său.

Cu această ocazie, Bruria nu primeşte încă bani de la superiorii ei, dar asta nici nu prea contează, de fapt. Contează, dar nu contează. Contează. Îmi obişnuiesc inima cu tăcerea.

Pentru prezenta călătorie nu vom acoperi nici cheltuielile de transport, nici cheltuielile de altă natură, din moment ce interesele noastre în privinţa vizitei în Israel sunt condiţionate de eventuala găsire printre documentele mai sus menţionatei moşteniri a unora pe care le-am putea folosi pentru a implementa măsuri active împotriva unor organizaţii sioniste sau a unor personalităţi din conducere.

Pe scurt, voiau să scotocească prin biroul bunicului meu. O propunere datată 30 ianuarie 1977 dezvăluie faptul că, luând la cunoştinţă zelul cooperativ al mamei (Mami, Mămica, imah sheli), vor să compenseze cât mai degrabă

neglijenţa financiară, cu ocazia următoarei călătorii, care a avut loc un an mai târziu:

Aspecte financiare

Ţinând cont de faptul că până acum nu i-am oferit doamnei PÁPAI niciun fel de ajutor financiar pentru a acoperi cheltuielile rezultate în urma călătoriilor în Israel, propunem pentru prezenta călătorie decontarea cheltuielilor de transport, după cum urmează:

Preţul biletului de avion: 8000 forinţi

Preţul biletului de vapor: 400 dolari SUA

Alte cheltuieli: 100 dolari SUA

Cerem permisiunea, prin solicitare oficială, pentru exportul valutei. Ne angajăm să scriem legenda pentru legalizarea acestuia.

O, aceste legende privind recompensele, aceste manevre!, seducerea pas cu pas. Aşa cum a scris locotenent-colonelul de miliţie Ottó Szélpál în nemuritoarea lui lucrare (Principiile şi metodele generale de gestionare, instruire, educare şi monitorizare a persoanelor operative), nu cu multă vreme înainte de evenimentele discutate aici, în poemul său dadaist cu titlul „Gradele laudei”:

Gradele laudei

a) Ofiţerul operativ este cel care laudă persoana operativă aflată în subordinea acestuia.

b) Superiorul ofiţerului operativ îşi exprimă recunoştinţa sub formă de laudă faţă de persoana operativă.

c) În cazul unei realizări de seamă, persoana operativă poate fi propusă pentru decorare.

Şi, în afară de asta, se pot acorda şi recompense, da, da, dar bineînţeles că nu e totuna sub ce formă, deoarece „anumiţi indivizi devin susceptibili la recompensele băneşti”, ba chiar mai mult, „consideră această formă de recunoştinţă ca fiind ofensatoare”:

Forme de recompensare

Recompensă bănească. Este forma de recompensă cea mai uşor de aplicat în cazul întrunirii condiţiilor obiective şi subiective. În cazul aplicării, trebuie avute în vedere următoarele:

- din cauza atitudinii lor, anumiţi indivizi devin susceptibili la recompensele băneşti, consideră această formă de recunoştinţă ca fiind ofensatoare;

- în cazul agenţilor recrutaţi pe baza unor fapte incriminatoare, dacă este posibil, să nu recurgem la această metodă.

Cu alte cuvinte: criminalii şantajaţi trebuie ţinuţi o vreme din scurt, ca nu cumva să devină prea încrezători.

- nu poate lua forma unor sume plătite cu regularitate (lunar, trimestrial etc.);

- în cazul agentului recrutat din cercurile inamicilor, atâta timp cât acesta lucrează împotriva foştilor săi asociaţi, se recomandă aplicarea unor recompense doar în condiţii excepţionale (poate provoca „probleme de conştiinţă”).

Însă dacă recompensa bănească tulbură aceste suflete sensibile, se poate recurge în schimb la cadouri. Dar şi în acest caz trebuie luat în considerare dacă „se va bucura de acestea”? Trebuie procedat cu o discreţie absolută, examinând următoarele aspecte:

- dacă recompensa constând în obiecte serveşte scopurilor noastre educative, dacă reprezintă o valoare practică, culturală sau de amuzament, dacă într-adevăr s-ar bucura de ea. Un cadou nepotrivit nu va stârni reacţii care să servească la consolidarea colaborării. Tocmai de aceea, se recomandă oferirea unor cadouri care să corespundă intereselor, pasiunilor pozitive, hobby-urilor persoanei operative. De exemplu, inginerilor li se vor oferi cărţi de

specialitate, colecţionarilor obiecte care le vor îmbogăţi colecţia (tablouri, timbre, medalii, antichităţi etc.).

Dar ce vor spune acasă, de unde sunt banii, ceasul vechi? Un cadou poate fi oferit doar atunci când

- persoana operativă recompensată este capabilă să legalizeze în mod adecvat posesia obiectului în faţa anturajului său.

Însă rafinatul de Szélpál are o reţetă şi pentru legalizare:

Legalizarea recompenselor

...Originea banilor, a obiectelor sau a altor beneficii trebuie legalizată de către persoana operativă într-o manieră credibilă şi acceptabilă atât de către de mediul social restrâns, cât şi de către cel mai larg. Legalizarea presupune ca acesta să aibă o legendă fără echivoc, care să poată fi verificată şi de către ceilalţi (mai ales de către membrii cercurilor inamice), una pe care s-o poată susţine în mod consecvent în toate direcţiile. Ofiţerul operativ trebuie să acorde ajutor şi instrucţiuni pentru dezvoltarea legendei. Omiterea necesităţii legalizării poate conduce în anumite instanţe la cazuri grave de deconspirare. În cazul recompenselor băneşti trebuie oferită o explicaţie potrivită privind proveniența banilor. De exemplu, loterie, pariuri sportive, alte câştiguri, munci suplimentare etc.

În anumite cazuri, legalizarea recompenselor materiale se poate dovedi mai complicată. Modalităţi: invocarea drept legendă a unei surse aşteptate sau neaşteptate de bani folosite pentru realizarea achiziţiei; cadou provenit dintr-o sursă neverificabilă; rezultat al economiilor puse deoparte fără ştirea membrilor familiei, respectiv legenda acestora etc.

Şi există şi o regulă practică ce merită menţionată:

O regulă practică ce merită menţionată este aceea că nu se recomandă ca obiectele care în termeni funcţionali, ca formă sau valoare, sunt peste medie să fie achiziţionate în apropierea locuinţei, locului de muncă a persoanei operative, ori în apropierea locuinţei indivizilor aflaţi sub urmărire. Acest lucru se aplică mai ales oraşelor mici şi comunelor.

Este menţionată şi „oferirea altor beneficii”, bineînţeles că „în cadrul opţiunilor legale” şi „în primul rând ca ajutorare filantropică”. Ajutoare filantropice, „de exemplu paşapoarte”, cu ajutorul cărora draga mea mamă a tras din plin foloase:

Acele beneficii greu de obţinut de către omul de rând, sau a căror obţinere necesită prea multe bătăi de cap vor atrage fără îndoială atenţia anturajului. Acest lucru se referă în mod special la acele proceduri legale care intră în competenţa Ministerului de Interne (de exemplu, paşapoarte, certificat de bună purtare, diverse permise etc.) Această formă de recompensare poate fi pusă în

practică doar într-un cadru foarte restrâns, temeinic, cu multă prudenţă şi doar cu permisiunea conducerii, deoarece este periculoasă, greu de legalizat, putând să conducă pe deasupra la corupţie şi să coboare la nivel de nepotism. Tocmai din acest motiv se aplică doar atunci când este imperios necesar, mai ales sub forma ajutoarelor filantropice (de exemplu, internarea la spital, tratament medical, achiziţionarea de medicamente, tratamente la băi etc.).

Dar astea sunt doar nişte mărunţişuri. Nu sunt mărunţişuri insignifiante, dar totuşi. Ceea ce s-a pus în mişcare odată cu prima călătorie, asemenea unei avalanşe care nu putea fi oprită, este ceva ce, în oribilul jargon al serviciilor secrete se numeşte... Îmi vine să vomit dacă o spun. Mi-e greaţă, trebuie să mă ridic de la birou, să mă plimb şi să respir, îmi aprind o ţigară de foi, îmi fac o cafea, mă mai plimb un pic, inima îmi bate neliniştită, arunc o privire afară către gang, mă întorc în faţa computerului, mâna se odihneşte încă pe tastatură, degetele aşteaptă deja pe tastele corespunzătoare comanda de la creier. Să scriu (nu, mai bine nu): „activitate de cercetare a persoanelor cu ponturi”. Dacă aş putea opri acum stiloul în mâna mamei mele — noaptea târziu, când tatăl meu sforăie deja leşinat de la somniferele puternice, ea se trezeşte în lumina mută de dincolo de mormânt a lunii, se trezeşte sau poate că nici nu poate dormi, se aşază la masa care e prea joasă şi incomodă, chiar se bucură că e incomodă şi, aplecată deasupra mesei, începe să scrie cu pixul. De altfel, nu e sigur că a aşteptat acest moment. Am găsit declaraţii, rezumate scrise de mână, pe care se pot observa corecţiile ce trădează splendidul stil al deja alienatului meu tată. Da. DOAMNA PÁPAI şi PÁPAI, în cazul

în care starea celui din urmă o permitea sau dacă mama mea îl forţa să o facă, fie ca metodă de terapie sau din disperare, pentru că ea singură nu putea să lege sfârşitul unei fraze cu începutul celei următoare şi cuvintele ei o luau în toate direcţiile, asemenea unor furnici, refuzând să colaboreze, neastâmpărate asemenea unor copii obraznici, pe scurt, tata era nevoit să o ajute, aşadar PÁPAI şi DOAMNA PÁPAI lucrau uneori împreună. Încă un temei pentru numele de cod al mamei mele.

Există aşadar — să le zicem lucrurilor pe nume — aşa-numita persoană vizată şi aşa-numita persoană cu ponturi. De aceste lucruri ştie deja toată lumea, nu ştiu de ce simt o asemenea aversiune să le scriu. Amestecul de străduinţă, de comunicativitate şi directeţe de care dădea dovadă mama mea, o făceau pe mama mea perfectă pentru rolul de femeie limbută care se pricepe să intre în vorbă cu orice necunoscut, iar ea, trăind cu iluzia că nu face decât să ducă la bun sfârşit sarcinile pe care partidul i le atribuise, că îşi făcea treaba şi atât, nu a observat, nu avea cum să observe mocirla în care se scufunda pas cu pas. De fapt, chiar şi-n timpul acelei prime călătorii în Israel, nu am putut să nu observ uşurinţa cu care străinii intrau în vorbă pe străzi, aşa cum se întâmplase şi în Ungaria în timpul marilor crize, deşi în Israel criza era — şi este — continuă, o surescitare continuă, un fel de isterie colectivă şi mereu aceleaşi teme comune, în staţiile de autobuz, în magazine, în sălile de concert, pe străzi: oamenii se adresează unii altora de parcă s-ar cunoaşte de mii de ani, nici nu se prezintă şi, dacă au mult de aşteptat până să vină autobuzul sau dacă se întâmplă să aibă la ei, îşi oferă unii altora fructe şi mâncare. Partea proastă, reversul acestui obicei este îmbulzeala dură, oarbă de la

urcarea în autobuz, dar până şi această lipsă de politeţe este o experienţă socială puternică.

Când numele unui membru al familiei a apărut pentru prima dată în dosar, cel al verişoarei care trăia la Milano, care o adora pe mama mea, mătuşa ei, şi pe care mama o adora la rândul ei, inima mi s-a oprit. Şi de aici încolo chiar că nu a mai existat cale de întoarcere.

H.H. se află în proces de divorţ. Nu vrea să se întoarcă în Israel, va continua să trăiască în Italia. Îi e greu să-şi câştige existenţa ca arhitect, de asta a hotărât să-şi schimbe profesia. Probabil că-şi va deschide un magazin. A declarat printre altele că cel mai mult i-ar plăcea să se stabilească în Ungaria, dar dacă va ajunge la o astfel de decizie, i-ar lua 10-15 ani ca să o pună în practică.

DOAMNA PÁPAI s-a oferit să-şi viziteze ruda la Milano, dacă vom considera că va fi necesar, şi a spus că la o dată ulterioară o va invita în Ungaria.

La cererea mea, DOAMNA PÁPAI va întocmi un raport mai detaliat despre sus-numita.

cpt. miliţie Károly Mercz

Bănuiala mea este că mai există ceva în fundal, dar asta e doar o bănuială, mai exact o înclinaţie, dorinţa de a înfrumuseţa ceva ce nu poate fi înfrumuseţat. Faptul că Bruria ştia, era convinsă că n-o să iasă nimic din asta, dar voia să depună o mărturie a eforturilor ei. Căci era

bombardată constant cu astfel de cereri. Spune odată un nume, cunoşti atâţia oameni, nu-i aşa, ce te doare s-o spui. Iar ea, ca o fetiţă bună, a scos de undeva, disperată, un nume, deşi poate că nici nu era atât de disperată. (Vai, n-ar fi trebuit să o fac. Taci, copilă, pasiunea nu-şi are locul aici. Dar, vai, n-ar fi trebuit să o fac!) Da, a făcut-o doar ca să le închidă gura şi ştia că orice s-ar întâmpla, nu depinde de ea, dar dacă ar depinde de ea, atunci oricum nu o să se întâmple nimic şi în cele din urmă, o să se explice ea cumva. Naivitatea care duce la păcat. Pentru că în acel moment nu mai conta dacă iese ceva din asta sau nu. Nu a ieşit nimic, dar ce mai contează. Contează. Faptul în sine că a fost în stare de asta, să o facă indiferent de caz, indiferent de motiv, şi dacă a făcut-o o dată, a doua oară o să fie mai uşor, o să fie din ce în ce mai uşor să divulgi un nume unei maşinării anonime pe care am putea-o numi Partid, ceea ce în religia Bruriei corespundea Bisericii. Să divulgi un nume, câteva date, orice fel de informaţie confidenţială despre cineva cu care apoi vei schimba priviri, pe care-l vei primi în ospeţie, care te priveşte cu o adoraţie constantă şi care nici nu bănuieşte în ce mocirlă i-ai tăvălit numele. Iar dacă are noroc şi dosarul va fi distrus şi nu va ieşi niciodată la lumină, la fel cum s-a întâmplat poate şi cu cele ale tatălui meu, atunci nu va afla niciodată. Nici ea, nici nimeni altcineva. Dar chiar şi atunci, s-a întâmplat şi aşa rămâne pe veci.

Dar nu dulcea H. a însemnat căderea în păcat, prima persoană cu ponturi cu care Bruria a trecut Rubiconul, ci altcineva de care poate că nu-mi plăcea la fel de mult pe cât îmi plăcea de nepoata mamei, de verişoara mea şi astfel, deşi descoperirea m-a şocat foarte tare, nu am făcut totuşi un atac de cord, chiar dacă simplul fapt m-a afectat peste măsură. Întâmplarea a făcut ca şi în acest

caz cel prins în mrejele colaboratorului nostru secret să fie tot un arhitect, dar nu o rudă la fel de apropiată ca H., ci partenerul verişoarei de aceeaşi vârstă cu Bruria, de origine maghiară. Da, aşadar mama mea şi-a încercat minunatele talente în cercetarea persoanelor cu ponturi pe membrii familiei, lucru pe care l-a practicat cu asiduitate şi mai târziu.

Şi, aşa cum se întâmplă atunci când descoperi pe neaşteptate, în mijlocul unor texte neghioabe, mărginite, oficiale, un nume cunoscut, uitat de multă vreme, pe deasupra într-un dosar în care eşti la rându-ţi vag implicat, figura arhitectului a sărit realmente afară din pagină. Mi-a apărut atât de clar în faţa ochilor, cum ne explica ceva pe o stradă însorită din Tel-Aviv, înainte de a intra în birou, asemenea unui erou al lui Tolstoi, adus la viaţă din câteva trăsături de penel. Îi văd porii pielii, felul în care îşi ia privirea de la mine. Întorsăturile seci şi poroase ale documentelor oficiale se iau uneori la întrecere cu gustul apetisant al madlenelor înmuiate în ceai ale lui Proust. Felul în care acest unchi ne-a prezentat biroul său din Tel-Aviv şi ne explica ceva cu voce tare, avea ceva din locvacitatea acelor oameni care flecăresc atât de mult şi fără oprire, pentru că în realitate nu-i interesează deloc interlocutorul, iar pe de altă parte au ceva din personalitatea celor care, aşa cum spune Dostoievski despre Raskolnikov, atunci când acesta intră la procuror, râzând în gura mare, vor să ascundă ceva. Dar în acest aşa-zis unchi îndepărtat exista ceva şi din limbuţia nesfârşită a negustorului oriental care începe să negocieze cu tine când încă nici nu ştie ce ai de gând să cumperi. Şi nu în ultimul rând, nările lui cărnoase îmi aduceau aminte de tatăl meu vorbăreţ, glumeţ şi îndesat, a cărui veselie izbitoare ascundea adâncimi întunecate, impenetrabile,

imposibil de pus în cuvinte. Despre Gyula Kabos se spune că suferea de o depresie gravă. Majoritatea oamenilor cu un simţ deosebit al umorului sunt nebuni. Întunecaţi, impenetrabili, imposibil de pus în cuvinte. Mamă dragă, mamă dragă. Arhitectul, căruia îi dispăruse geanta diplomat inexistentă, corespundea din păcate până în cele mai mici detalii descrierii pe care mama trebuie s-o fi primit de la ofiţerul ei de legătură. Părea o persoană ideală pentru a fi şantajată. Şi, pe deasupra, vorbea la perfecţie atât maghiara, cât şi ebraica şi aşa mai departe:

MINISTERUL DE INTERNE STRICT SECRET!

Departamentul III/I. 4

În atenţia: tov. Mercz.

Procedează în conformitate cu consideraţiile date

28 martie 1977

DECLARAŢIE

28 martie 1977, Budapesta

DOAMNA PÁPAI raportează:

În decembrie anul trecut a călătorit în Israel pentru înmormântarea mamei ei, de unde s-a întors pe 19 martie. În timpul şederii s-a întâlnit de mai multe ori cu un prieten al familiei;

R.B.B. (Locul naşterii: Miskolc. Data naşterii: 17 aprilie 1927. Fosta locuinţă din Miskolc: str. Gy. nr. 80), arhitect, cetăţean israelian, cu reşedinţa în Tel-Aviv.

În cursul conversaţiilor a spus următoarele în legătură cu el:

A absolvit cursurile Universităţii Tehnice din Budapesta, în calitate de arhitect. A fost printre primii care au absolvit Academia Roşie. A locuit la Miskolc şi acolo a şi lucrat. Potrivit afirmaţiei sale, a lucrat şi pentru Ministerul de Interne şi-n perioada respectivă a fost şi în China. Două dintre surorile lui s-au măritat cu ofiţeri sovietici staţionaţi la Miskolc. Nu mai ştie nimic despre ele din 1956 încoace, presupune că nici nu mai trăiesc în Ungaria.

R.B.B. a devenit dizident în 1956, justificându-şi fapta prin aceea că din cauza trecutului său în cadrul Ministerului de Interne ar fi putut să aibă neplăceri în cazul unei schimbări de regim.

În Israel este coproprietar al unei firme de construcţii. A acceptat funcţia de inginer arhitect, dar trăieşte într-o teamă constantă, pentru că nu se află în posesia diplomei. Din Ungaria îi e teamă să o ceară, pentru că ar trebui să o solicite de la Academia Roşie, iar acest lucru n-ar fi văzut cu ochi buni în Israel. Este îngrijorat că într-o bună zi o să se afle despre trecutul lui în Ministerul de Interne şi că atunci va fi tras la răspundere, pentru că la vremea respectivă a negat aceste informaţii. În biroul lui lucrează

doi desenatori tehnici şi o secretară. Partenerului său de afaceri nu prea îi pasă de birou, el trebuie să facă totul.

Partenera de viaţă a lui R.B. este de asemenea de origine maghiară, i-a spus DOAMNEI PÁPAI că o nelinişteşte din ce în ce mai mult comportamentul soţului ei. Se teme că îi este ascultat telefonul, că îi este verificată corespondenţa, că e urmărit. Obţine uneori bani din surse secrete, dispare o zi-două, apoi este întotdeauna nervos, dar nu spune niciodată ce îl nelinişteşte. Potrivit părerii ei, soţul lucrează pentru unul dintre statele socialiste şi susţine că aceasta ar fi sursa fricii constante de a fi prins.

Evaluare:

Cu ajutorul DOAMNEI PÁPAI, am putea începe studierea sus-numitului. Ar trebui să se facă demersuri în încercarea obţinerii unei copii a diplomei de inginer. DOAMNA PÁPAI s-ar angaja să facă acest lucru, ar menţine legătura cu acesta prin corespondenţă şi, atunci când vom intra în posesia diplomei, l-am putea invita într-o a treia ţară.

Cu ajutorul subdepartamentului III/I judeţean Borsod, vom iniţia munca de investigaţie în Miskolc pentru procurarea unor date şi cercetarea rudelor.

cpt. miliţie Mercz Károly

în atenţia tov. Beider!

Ce ştie DOAMNEI PÁPAI despre munca în cadrul Ministerului de Interne a sus-numitului?

IV/28 — János Szakadáti

În prima ei declaraţie scrisă de mână, ca un bun agent, mama nu a uitat să menţioneze — după ce încearcă să zugrăvească cu ajutorul instrumentelor ei modeste un tablou al comunităţii de emigranţi unguri — cât de frică îi este lui R.B. Într-adevăr, în raport vorbeşte despre multe feluri de frică, se dovedeşte a fi o adevărată expertă în frică şi se pare că nu se teme deloc de faptul că cineva ar putea folosi aceste sentimente în scopuri abuzive. Am fost la fel de şocat când, cu câţiva ani mai devreme, o cunoştinţă de-a mea mi-a dat o copie a rapoartelor scriitorului Sándor Tar. Într-unul dintre aceste rapoarte, am dat peste următoarele: cu o anumită ocazie, nişte prieteni de-ai lui Tar, aflaţi în drum spre Transilvania, au înnoptat în casa lui din Debreţin. Tar a mers până într-acolo încât, după ce musafirii au adormit, a notat cu grijă denumirile medicamentelor de pe flaconaşele lor rânduite frumos pe masă (cine ştie la ce îi vor folosi mai târziu). „Acest om ar putea fi interesant”, scrie agentul nostru din Tel-Aviv:

Întâlniri

Majoritatea emigranţilor maghiari din Israel sunt sionişti. Asta e valabil chiar şi atunci când le e dor de casă şi ar vrea (mulţi dintre ei ar vrea) să respire din nou sau de mai multe ori aerul străzilor şi cafenelelor budapestane. Propaganda sionistă, Noul Răsărit îşi face treaba şi, cu toate că mulţi dintre emigranţi iubesc Ungaria, când vine

vorba de ales dintre cele două patrii, aleg Israelul. Emigranţii unguri cu gândire progresistă îşi găsesc locul în Partidul Comunist Israelian sau printre simpatizanţii partidului. O parte dintre emigranţi urăsc atmosfera din Israel şi sunt complet pesimişti, le e teamă şi de asta nu fac politică. Unul, de ex., este R.B., născut la Miskolc care, după cum spune, este printre primii care au absolvit Academia Roşie din Ungaria, catedra de inginerie, urăşte Israelul şi îi pare foarte rău că a devenit dizident din cauza contrarevoluţiei. Îi e teamă că cei din Israel o să-şi dea seama că a activat în calitate de arhitect la Ministerul de Interne şi nutreşte încontinuu suspiciunea că telefonul îi este ascultat. În prezent lucrează ca arhitect şi se spune despre el că ar fi talentat. Spre regretul său, nu are diplomă. Poate că a avut, dar îi e teamă să aducă în discuţie diploma de la Academia Roşie. Astfel, certificarea lui profesională este incompletă (de douăzeci de ani).

Când l-am întrebat de ce nu călătoreşte acasă ca să-şi rezolve problema cu diploma, mi-a răspuns: „Mi-e frică, pentru că am lucrat ca arhitect în cadrul Ministerului de Interne în vremuri foarte sensibile”. Dacă poate fi crezut pe cuvânt, atunci a călătorit şi în China pe vremea când lucra la Ministerul de Interne. Acest om ar putea fi interesant. Are multe relaţii în Israel. În biroul său are trei angajaţi, desenatori tehnici şi o secretară. Potrivit spuselor sale, sora lui este soţia unui ofiţer sovietic de rang înalt. Nu se mai află în relaţii cu familia de pe vremea contrarevoluţiei.

Pentru mine, e şi mai înfricoşător episodul în care mama mea descrie întâlnirea pe care a avut-o cu un tânăr la ambasada Italiei la Tel-Aviv, în timpul călătoriei noastre

comune din 1976. Aici intră în scenă ca Mata Hari, punându-şi în joc generozitatea, angelica ei generozitate atât de des pomenită de cunoscuţii ei. Biata Mata Hari! Degeaba au dovedit istoricii că n-a fost spion, numele ei a devenit sinonimul spioanei prin excelenţă. Din moment ce tânărul nu s-a prezentat, mama mea i-a citit pe furiş numele de pe un formular care a ajuns la cheremul ei datorită lipsei lui de abilităţi lingvistice şi i-a făcut acestuia un portret deloc flatant. Ca o bună observatoare, menţionează şi faptul că interlocutorul ei o bănuieşte, dar reuşeşte să o întoarcă: sau doar se preface că ar fi bănuitor. Evident că şi el e spion, e genul de tip pe care serviciile secrete îl recrutează cu drag, spune în treacăt mama pe un ton bârfitor şi astfel începe jocul oglinzilor, visul oricărui spion adevărat, sarea şi piperul oricărei întâlniri de acest fel. Formularea sinuoasă a bănuielii în interiorul unei singure fraze este perfectă din punct de vedere dramatic şi ofiţerului ei de legătură cu siguranţă au început să-i curgă balele când a citit-o:

Acest tip a devenit suspect pentru că am simţit că vrea să mă descoasă sau că vrea să-mi câştige încrederea. Cred că era foarte prost, dar poate că doar a vrut să pară că ar fi.

Şi-a dat seama că vrea să o descoasă pentru că ea voia să-l descoasă. Dar mai bine să vedem întregul raport, îmbibat de un sarcasm vitriolant:

Am făcut cunoştinţă cu un tânăr pe nume L.Ö., al cărui tată este ziarist la Noul Răsărit. M-a anunţat îngâmfat că la vară o să călătorească în Ungaria, la bunicul lui, şi că a

primit cu uşurinţă viză, aproape că nu l-a costat nimic. Susţine că ar fi „director” undeva. Pare să aibă în jur de 20-22 de ani. L-am întâlnit la ambasada Italiei. A afirmat că mai întâi va călători în Statele Unite, de acolo înapoi în Italia şi abia după aceea urmează să ajungă în Ungaria. Shin Bet abia aşteaptă să angajeze genul ăsta de persoane. I-am aflat numele de pe formularul de aplicaţie pentru viza italiană pentru că nu ştia limba şi m-am oferit să-i fiu translator. Mi-a spus cu regret că Israelul stă foarte prost la capitolul predării limbilor străine. Acest tip a devenit suspect pentru că am simţit că vrea să mă descoasă sau că vrea să-mi câştige încrederea. Cred că era foarte prost, dar poate că doar a vrut să pară că ar fi. Nu am sesizat alte circumstanţe suspicioase.

Şi iată încă un caz demn de menţionat, cel al grănicerei israeliene.

Declaraţie

24 martie 1977, Budapesta

DOAMNA PÁPAI raportează:

S-a întors din vizita făcută rudelor din Israel anul acesta, pe 18 martie. În aeroportul din Tel-Aviv, documentele ei au fost verificate de grănicera J.J. Când a aflat că e unguroaică, a chemat-o deoparte şi a descusut-o pe îndelete despre Ungaria. E adevărat că acolo e democraţie, că bisericile sunt deschise, că evreii nu sunt

persecutaţi şi aşa mai departe? Apoi a spus că şi ea are origini ungureşti, s-a născut în Ungaria, avea 8 ani când părinţii ei au emigrat în Israel, în 1948. E căsătorită, are un copil. Soţul ei este ofiţer de armată, comandant al unei mici garnizoane. Din câte ştie, în Ungaria are o singură rudă, de la care de multă vreme n-a mai primit veşti. Ruda respectivă este grav bolnavă şi este des internată în spital, dar e foarte posibil să nu mai fie în viaţă.

I-ar plăcea foarte mult să vadă Ungaria, să-şi întâlnească ruda, dar îi e teamă să călătorească. Pe de o parte, pentru că nu ştie dacă o vor lăsa să intre în Ungaria, pe de alta, pentru că se teme de autorităţile israeliene, de felul în care vor reacţiona dacă vor afla că a fost în Ungaria. Asta ar putea să-i aducă neplăceri şi soţului ei.

A rugat-o pe DOAMNA PÁPAI să o ajute să primească veşti în legătură cu ruda ei. Să o caute telefonic sau prin corespondenţă şi să-i spună că ar dori să o viziteze, dar că ea, J.J. nu poate discuta acest lucru prin intermediul unei scrisori. A rugat-o de asemenea pe DOAMNA PÁPAI ca în cazul în care vizita ei în Ungaria va deveni realitate, aceasta să o ajute în Budapesta, pentru că ea nu cunoaşte obiceiurile şi ar fi bine ca cineva să o ajute.

DOAMNA PÁPAI a promis să o ajute. Şi a acceptat de asemenea să facă un drum până la Miskolc şi să dea de urma rudei respective.

Aşa cum o arată o notă scrisă de mână, cei de la Departamentul III/I nu erau deloc convinşi dacă nu cumva

asta este o capcană bine ticluită, întinsă doamnei Pápai, dacă nu cumva grănicera israeliană a iniţiat discuţia pentru a-l ademeni pe agentul lor.

Este o informaţie interesantă, pare perfect naturală, dar nu e sigur că într-adevăr e vorba de un lucru atât de inocent. Cu atât mai mult cu cât apartenenţa politică a doamnei P este binecunoscută în Israel. Trebuie să ne orientăm prin intermediul subdepartamentului din Miskolc, să aflăm cine e această rudă şi să aflăm de asemenea dacă J.J. are şi alte rude în Ungaria. Pregătirea doamnei Pápai pare recomandabilă, dar până atunci va trebui să stabilim un plan de acţiune gândit în detaliu.

Stabiliţi, n-aveţi decât să stabiliţi!

Iar mama mea, mama mea mereu ocupată, care niciodată nu avea timp de nimic, e gata să lase totul şi să plece la Miskolc, în celălălt capăt al ţării, ca să o ademească pe grăniceră în capcană. Povestea, cel puţin în dosarul Bruriei, nu continuă.

Ce relaţii complicate de rubedenie trebuie să descâlcească în timpul activităţii de cercetare a ponturilor, şi asta în timp ce trasează harta punctelor slabe ale familiilor pe care le vizitează! Pot fi aduse în discuţie rude, prietenii prietenilor, informaţii confidenţiale, vulnerabilitatea unei familii sau a alteia, iar ea le îndeasă pe toate în raport.

O altă familie de emigranţi maghiari: Fratele lui W. (...), I.L., este un locotenent-colonel pensionat care trăieşte la Budapesta. Doamna L. are trei surori care trăiesc în Israel.

Cea mai interesantă este familia lui M.: soţul ei este mare afacerist în domeniul import-export, sunt foarte bogaţi. În trecut, bărbatul a avut relaţii cu Ungaria, dar am aflat de la L. că W. poate fi socotit ca făcând parte dintre oamenii de afaceri cu reputaţia mânjită. Familia are doi copii, amândoi îşi îndeplinesc în prezent serviciul militar. Cel mic îşi îndeplineşte primul an şi serveşte în cadrul serviciilor de inteligenţă. Mama lui, M, m-a rugat în secret să-i spun lui L.: sub nicio formă să nu trimită scrisoare pe adresa lor, iar dacă doreşte să vină în vizită în Israel, să nu îi menţioneze deloc în calitate de rude pe membrii familiei lui W. în formularul pentru viză. Doar ceilalţi doi fraţi pot fi trecuţi în formular. Raţionamentul ei a fost acela că fiul ei aflase că o altă persoană cu origini ungureşti, o tânără născută în Ungaria care vorbeşte mai multe limbi la perfecţie, inclusiv maghiara, învăţată de la părinţi, şi care ar fi corespuns din toate punctele de vedere pentru munca în cadrul serviciilor, fusese respinsă pentru că rudele ei locuiesc în Ungaria. Motiv pentru care J. a rezolvat problema negând că ar avea vreo rudă în statele socialiste. Am aflat de asemenea de la mama ei că J. ar vrea să lucreze în serviciile de inteligenţă în mod permanent. Deocamdată îşi încheie primul an de serviciu militar obligatoriu din cei trei. Când l-am vizitat pe W., J. tocmai s-a întors de la muncă (de altfel, locuieşte acasă) în uniformă militară şi nu s-a prea bucurat de vizita mea.

De ce să se fi bucurat?

Ca profesionistă, pe mama mea nu o deranjează dacă sesizează că e considerată suspectă sau dezagreabilă de către alţii, sau că nu au încredere în ea.

Al treilea ungur, cu care am vorbit de mai multe ori, însă din cauza lipsei de timp nu suficient de temeinic, a fost S., secretara organizaţiei „Celor care refuză serviciul militar din motive de conştiinţă”. (Are în jur de 10-15 membri.) S. nu prea avea încredere în mine şi nu mi-a spus la cine a locuit în Kispest când a fost în Ungaria (din câte ştiu, în vara lui 1975). Mi-a spus că nu a locuit la rude, ci la o altă „persoană iubitoare de pace”, care este împotriva serviciului militar din motive de conştiinţă şi care nu este agreată de către autorităţile ungare şi, de ex., nu o lasă să plece în străinătate.

În schimb, Bruria primeşte o mică bilă albă de la mine, una foarte mică, atunci când acest S. îi cere sfatul în legătură cu stabilirea în Ungaria, iar ea îi răspunde cu întrebări înţelepte şi îl convinge să renunţe:

Mi-a cerut părerea în legătură cu întoarcerea definitivă în Ungaria. Această întrebare îl preocupă în mod deosebit pentru că are două fiice pe care le educă într-un spirit diferit de cel al şcolilor de acolo [din Israel] (antirăzboi, complet vegetarian, împotriva educaţiei biblice etc.). În loc să-i răspund cu da sau cu nu, i-am adresat mai multe întrebări din care să înţeleagă că în calitate de om care refuză serviciul militar din motive de conştiinţă ar putea avea probleme şi în Ungaria în privinţa educaţiei celor două fiice şi ar putea ajunge la un dezacord cu principiile noastre educaţionale.

De aş putea să o întreb pe mama mea ce-a vrut să spună cu „principiile noastre educaţionale”! De altfel, în timpul discuţiei avute cu persoana cu ponturi apare şi întrebarea

de o importanţă vitală „cărei patrii i-ai fi loial?” Dacă stau să mă gândesc, aş întreba-o pe mama şi dacă întrebarea asta i-a fost pusă lui S. de către ofiţerul care l-a anchetat. În legătură cu numele anchetatorului, observatorul vigilent deduce că „probabil e doar un nume fictiv”. Mămica începe să deprindă vicleşugurile spionajului. Acest lucru s-a întâmplat în timpul celei de a treia discuţii dintre doamna PÁPAI şi S., când S. „s-a mai relaxat un pic”. Şi-n tot acest timp, pe mama nu a deranjat-o faptul că S. este membru al conducerii Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului, al cărei preşedinte este tocmai tatăl ei, bunicul meu. În timpul conversaţiei, S. împarte comuniştii maghiari în două categorii, arătând practic cu degetul către unul dintre pilonii principali care asigurau stabilitatea regimului Kádár:

Rudele lui S. trăiesc la Pesta şi, în opinia lui, unii dintre ei sunt „comunişti sinceri”, iar alţii sunt „comunişti nesinceri”. Deoarece el personal este antisionist, a intrat fără să vrea în polemici cu prietenii rudelor lui când a stat la Budapesta timp de trei zile pentru a-şi rezolva cetăţenia maghiară. A avut o părere surprinzător de bună despre miliţienii unguri, pentru că faţă de el au fost „binevoitori şi amabili”. Când S. s-a mai relaxat un pic (probabil că-n timpul celei de a treia conversaţii avute) mi-a spus că imediat după întoarcerea la Tel-Aviv a fost chemat la Shin-Bet (Ministerul de Interne) şi că un anume M.Z. (probabil că e doar un nume fictiv) l-a supus unui lung interogatoriu, întrebându-l de ce a solicitat obţinerea cetăţeniei statului socialist ungar şi ce s-ar întâmpla dacă la Budapesta ar fi interogat în legătură cu secretele militare israeliene. Faţă de cine ar fi loial atunci, Israel sau Ungaria? S. mi-a spus că răspunsul lui a fost univoc: el este împotriva serviciului

militar în general şi nici în Israel, nici în altă parte nu vorbeşte despre asta, cu atât mai mult cu cât nu ştie nimic, aşadar nu poate vorbi despre asta nici la nivel teoretic, nici practic. S. avea senzaţia că s-ar putea ca acesta să nu fie ultimul interogatoriu, cu toate că de atunci au trecut mai multe luni.

Dar mama, fetiţa dornică să facă pe plac, nu era în stare să organizeze doar astfel de întâlniri neimportante, ci şi să îndeplinească toate cerinţele angajatorului într-o manieră exemplară. De ce făcea asta? Am câteva răspunsuri, căci de când am deschis dosarul fatal, în urmă cu un an şi jumătate, mi-am stors mintea, mi-am stors mintea până când am găsit răspunsurile, dar încă nu a sosit momentul să le dezvălui în faţa cititorilor. Probabil că mama mea crezuse că toată treaba asta nu va ieşi niciodată la lumină, dar sunt sigur că şi-ar fi asumat în mod deschis responsabilitatea în cazul în care acest lucru s-ar fi întâmplat. Oricât ar fi fost de ciudat, fiind un duşman neobosit al sionismului, era în stare să vadă în toate astea un lucru pozitiv. De altfel, acelaşi lucru se spune şi despre Gábor Bódy şi o cred, pentru că l-am cunoscut personal, într-o vreme fiindu-mi chiar prieten: chiar dacă au existat motive private şi legate de carieră pentru care această minte sclipitoare a acceptat rolul de turnător, convingerile lui stângiste cu siguranţă au jucat şi ele un rol, cel puţin aşa pare judecând după declaraţiile şi rapoartele lui. E adevărat însă că în timpul celei de a doua întâlniri din casa conspirativă cu ofiţerul său de legătură, el, asemenea unui Faust lamentabil, ar fi vrut să-şi retragă semnătura de pe declaraţia de recrutare. Ofiţerul de legătură, pe care-l considera atât de simpatic, l-a liniştit, spunându-i că declaraţiile lui nu vor ajunge niciodată în mâini

neautorizate. Spre marea lui surpriză, la doar câteva săptămâni după întâlnire, Yvette Bíró a fost într-adevăr îndepărtată din fruntea conducerii revistei Filmkultúra. Gábor reuşise cumva să-şi închipuise că poate să spună orice, fără consecinţe. Ce greşeală! Ca o întorsătură ironică de situaţie, i s-a dat mai apoi însărcinarea să se apropie şi mai mult de Yvette Bíró. A încercat să-şi îndeplinească sarcina exercitându-şi întreaga pricepere.

În orice caz, mama a mobilizat-o pe sora ei, mătuşa mea din Israel, să-l viziteze pe un fost admirator de-ai ei, fostul ei tovarăş Zvi Elpeleg care, aşa cum reiese din raportul ei detaliat şi temeinic, ajunsese la un rang înalt în ierarhia militară şi civilă israeliană. În timpul mandatului britanic din Palestina, atât mama, cât şi mătuşa mea fuseseră nişte frumuseţi legendare, iar admiratorul de odinioară, colonel în rezervă, nu a putut refuza întâlnirea cu fetele Avi-Shaul. Când l-au sunat, le-a invitat numaidecât la el acasă, să ia cina împreună.

Printre întâlnirile mele, una deosebit de interesantă şi care ar merita poate cultivată, a fost cea avută cu Zvi Elpeleg, care a urcat până sus pe scara militară israeliană: a fost guvernatorul militar al Micului Triunghi în anii 1950, al Gazei în 1956, după Campania din Sinai, şi al Nablus-ului după Războiul de Şase Zile. Cu multă vreme în urmă, numele lui era Alfalug Zvi, iar în anii ’40 amândoi am fost membri ai organizaţiei „Tineretului Muncitoresc”. Mai târziu, a devenit un membru de frunte, iar sarcina lui era să-i descopere şi să-i excludă pe tinerii comunişti ilegali care se infiltraseră în Tineretul Muncitoresc. (Mie nu mi-a venit rândul, pentru că între timp plecasem în 1942 în Liban.)

În prezent, El-Peleg este rezervist. Este absolvent al Universităţii Tel-Aviv şi preşedinte al Societăţii Orientale Israeliene (Israel Oriental Society), care funcţionează pe lângă Universitatea din Tel-Aviv.

Articolele lui sunt publicate uneori de New Outlook Middle East Monthly, dar şi de ziarul de scandal Maariv. El-Peleg m-a invitat (iniţiativa a fost a mea) la locuinţa lui. Conversaţia noastră s-a învârtit în jurul contrarevoluţiei din 1956. M-a întrebat de ce n-am devenit dizidentă atunci. De ce numesc evenimentele din ’56 contrarevoluţie. Această chestiune îl preocupa foarte tare. Deoarece în acea seară televiziunea transmitea dezbaterea dintre Hilel, Ministrul Poliţiei, şi câţiva profesori privind pregătirile pentru alegeri, care se desfăşurau în teritoriile arabe ocupate, El-Peleg l-a numit de mai multe ori tâmpit pe Hilel şi a ocărât întregul guvern Rabin. El a susţinut că politica exercitată în teritoriile ocupate este greşită. Discuţiile s-au lungit până seara târziu şi gazda m-a rugat să-i spun ce părere am despre Soljeniţîn. I-am promis ca la următoarea noastră întâlnire să vorbim despre asta. Din păcate, din lipsă de timp, aceasta n-a mai avut loc. El-Peleg este considerat un om bogat: are uzine de tratare a apei.

Se pare însă că El-Peleg a fost pe fază, nurii feminini n-au exercitat niciun efect asupra lui. A doua întâlnire a fost amânată. În schimb, Bruria a avut o întâlnire care s-a dovedit a fi deosebit de folositoare pentru servicii, aşa cum putem citi în aşa-numita FIŞĂ DE DATE:

FIŞĂ DE DATE

privind informaţiile primite de către Departamentul 6

26 aprilie 1977

CANAL OFIŢER DE LEGĂTURĂ

c.s. doamna Pápai Unitatea 4 K. Mercz

nume — nume de cod — calificarea — numele organului — nume de cod

TITLU „Activitatea antisovietică a lui Zeev Zareţki”

EVALUARE ÎN SCRIS, OBSERVAŢII, RECOMANDĂRI, INFORMAŢII SUPLIMENTARE NECESARE

Folosit pentru furnizarea de informaţii privind o organizaţie prietenoasă.

E imposibil să nu-mi imaginez faptul că în cursul acestei conversaţii mama s-a transformat în doamna PÁPAI, pentru că altfel, dacă nu şi-ar fi tăinuit sentimentele, nici n-ar fi putut să stea la o şuetă cu acest Zareţki.

În opera deja citată a lui Ottó Szélpál, discipolul târziu al lui Stanislavski, prin explicaţiile amănunţite dedicate ofiţerilor de legătură care urmează să îndrume viitoarele persoane operative, acesta face o distincţie clară între trăirea externă şi trăirea internă. Ei bine, asta e ceea ce

mamei nu-i reuşea. Sau cel puţin nu întotdeauna. Cu toate că, potrivit lui Szélpál, capacitatea de a trăi rolul este fără îndoială una care poate fi învăţată.

a) Dezvoltarea capacităţii de trăire a unui rol.

În timpul îndeplinirii sarcinilor, persoana operativă urmează un cod comportamental dinainte stabilit. Acest cod trebuie prezentat prin trăirea externă şi internă a rolului, într-o manieră acceptabilă pentru mediul ostil.

S-a întâmplat nu o dată ca doamna PÁPAI să fie criticată în mod justificat pentru deficienţele manifestate în această privinţă. S-a conformat codului comportamental, ba mai mult, era chiar întruchiparea acestui cod, dar atunci când era vorba de sionism, îi era imposibil să se abţină. Ca şi cum cineva ar fi apăsat un buton. Szélpál continuă:

În concluzie, capacitatea persoanei operative de a se prezenta bine sau prost în cercurile ostile nu este unul lipsit de interes. Nici cel mai practic, cel mai temeinic elaborat cod comportamental nu va fi unul convingător, dacă persoana operativă nu îl reprezintă într-o manieră suficient de sugestivă, trăind rolul atât extern, cât şi intern.

De altfel, pot atesta faptul că mama mea avea putere de evocare. Ea era firmamentul şi continuă să fie, chiar dacă între timp s-a înnorat.

Trăirea exterioară a rolului înseamnă un comportament care se manifestă în exterioităţi, aliniindu-se în mod deliberat conţinutului. Acestea sunt: aspectul fizic, îmbrăcămintea, gesturile, manierele etc. Trăirea externă a unui rol este strâns legată de conţinutul intern. De exemplu, o persoană operativă care joacă rolul unui om confruntat cu griji existenţiale majore nu se poate îmbrăca după ultima modă şi nu poate afişa o dispoziţie excelentă.

Acest lucru cu siguranţă nu ar fi reprezentat o problemă pentru mama mea, care niciodată nu dădea prea mare atenţie felului în care se îmbrăca şi era adesea prost dispusă. Sunt de părere că „faţada care reflectă trăsături umane" este într-adevăr una dintre găselniţele literare superbe ale lui Szélpál, căci descrie cât se poate de precis felul în care locotenent-colonelul Beider, locotenentul Dóra şi poate şi căpitanul Mercz şi-o închipuiau pe mama mea.

Trăirea interioară a rolului se referă la capacitatea persoanei operative de a se identifica, în interiorul codului său comportamental, cu o anumită fizionomie (care să reflecte, de exemplu, viziunea asupra lumii, orientarea politică sau morală, anumite trăsături umane etc.), şi să-şi exprime în mod sugestiv sentimentele, gândurile etc., în conformitate cu această fizionomie.

După ce Szélpál constată în mod ingenios că persoana operativă „se întâlneşte în diferite situaţii cu diferiţi oameni" (ce frumos a spus-o! s-ar putea scrie un întreg roman pornind de la asta!), trage imediat concluzia:

În cursul activităţii sale, persoana operativă se întâlneşte în diferite situaţii cu diferiţi oameni, astfel încât codul comportamental pe care-l reprezintă nu poate fi acelaşi în fiecare situaţie. Tocmai dezvoltarea capacităţii de trăire a rolului este cea care asigură pentru persoana operativă adaptarea oarecum facilă şi rapidă la un rol care necesită un altfel de comportament.

Şi să nu uităm ce profesori de actorie fără pereche sunt ofiţerii operativi:

Capacitatea de a trăi un rol se dezvoltă continuu şi se îmbunătăţeşte sub îndrumarea ofiţerului de legătură, atât prin discutarea amănunţită a comportamentului ce urmează să fie reprezentat, prin ocazionale sesiuni practice, cât şi în decursul muncii în sine.

Dacă e ceva cu care mama n-a fost de acord, atunci cu cele spuse de Zareţki a fost în răspăr complet şi nu înţeleg de ce nu s-a lansat pe dată într-o polemică încinsă, interminabilă cu el. Presupun că, în calitate de bun învăţăcel, Bruria ştia foarte bine — aşa cum scrie Mihály Rapcsák în capodopera sa Aspecte psihologice ale metodei „întunecate” în sistemul construirii relaţiilor şi a strângerii informaţiilor — cât de importante sunt:

- Alegerea tonului potrivit pentru conversaţie. Pentru aceasta este imperativ necesară adaptarea la partenerul care se presupune că va oferi informaţii.

- Studierea în avans a formelor de politeţe, a obiceiurilor subiectului ce urmează să fie studiat şi aplicarea lor practică.

- Însuşirea unei capacităţi de ascultare răbdătoare şi active, prin exhibarea gradului de interes corespunzător.

- Naturaleţea în iniţierea relaţiilor, în exercitarea capacităţii de stârnire a încrederii şi a simpatiei.

Mama nu ducea lipsă de naturaleţe şi era în stare să stârnească simpatie şi încredere în aproape oricine. Dar evident că asta în sine nu e suficient, din moment ce trebuie să recunoşti „slăbiciunile umane" ale celuilalt, căci în unii dintre noi (sau în noi toţi?) se ascunde „înclinaţia de a transmite mai departe secretele" şi, potrivit lui Szélpál, genul acesta de oameni nu trebuie decât să fie provocaţi în mod corespuzător:

...cel mai important aspect este recunoaşterea şi folosirea slăbiciunilor umane ale persoanei vizate. Acestea pot include, de exemplu, înclinaţia de a transmite mai departe secrete, care se manifestă mai ales la cei care pot fi „provocaţi" în conformitate cu obiectivul. Folosind vanitatea persoanelor de acest fel sau prin sublinierea exagerată a demnităţii lor umane, ofiţerul de informaţii va obţine mai mult sau mai puţin răspunsul dorit. Dar putem include aici şi cazul în care în timpul unei conversaţii cineva se făleşte cu pregătirea sa superioară din dorinţa de a ieşi în evidenţă.

Merită menţionate acele slăbiciuni umane care se manifestă în indivizi prin faptul că vorbesc mai mult decât este necesar, în special când se află într-o stare emoţională intensificată sau sub influenţa alcoolului. În aceste cazuri, ofiţerul de informaţii sau colaboratorul secret, ori alţi membri ai reţelei pot incita persoana vizată cu comentarii „provocatoare”, iar acesta, uitând de precauţie, va furniza informaţiile dorite.

Mult mai rafinată, trecând dincolo de tărâmul slăbiciunilor umane, este strategia propusă de Rapcsák, „arta deschiderii”:

Iniţierea unei conversaţii este adesea numită „arta deschiderii”, din moment ce aceasta conţine în mod de netăgăduit anumite elemente artistice. Capacitatea de a sparge gheaţa hotărăşte întreaga desfăşurare a conversaţiei, iar mai târziu rezultatul strângerii de informaţii întunecate.

În arta deschiderii joacă un rol pozitiv (în special cu ocazia primei întâlniri) prezentarea, „povestea de viaţă” (legenda), scoaterea în evidenţă a unui detaliu, a experienţelor comune sau similare, ori a intereselor comune. Acest lucru trebuie stabilit în avans, iar apoi, îndreptând discuţia în acea direcţie, este exprimat un interes crescut faţă de persoana partenerului de dialog (de ex., situaţie locativă, cărţi, copii, tablouri, animale, timbre, pescuit, sport, diplomaţi etc.)

Însă Rapcsák, eternul perfecţionist, admiratorul metodei „întunecate”, nu se mulţumeşte cu atât (italicele sunt adăugate de mine):

Adevărata conversaţie poate să înceapă doar după crearea unei dispoziţii corespunzătoare. Aici un rol important este jucat de interesul personal al partenerului, respectiv senzaţia că discuţia plănuită va fi în avantajul său (spiritual, material). Pe lângă asta, pot fi luate în considerare şi alte consideraţii-cheie, cum ar fi ocazia „de a spune totul”, curiozitatea, ori sentimentul că refuzul participării este o indiscreţie, un act de violare a bunelor maniere.

Însă situaţia ideală este aceea când discuţia are loc în urma conformării la comportamentul indiscutabil simpatic al ofiţerului de informaţii.

Se poate întâmpla ca ofiţerul de informaţii să-şi influenţeze partenerul prin faptul că se preface a fi mai puţin informat în privinţa subiectului dat. Este eficace îndeosebi atunci când ofiţerul de informaţii ştie că partenerul îi va vorbi probabil cu o sinceritate totală ofiţerului de informaţii.

Este potrivit ca prin comportamentul său, ofiţerul de informaţii să facă eforturi pentru susţinerea unei atmosfere prietenoase, întrucâtva familiare şi, pentru a-l convinge pe partener, prin cuvintele şi gesturile lui, că persoana acestuia şi ceea ce are de spus se află în centrul interesului său. Dacă întrebările nu-l fac pe partener să simtă interesul sincer al ofiţerului, atunci acest

comportament nu-l îmboldeşte să furnizeze informaţii pe larg, eventual îl poate determina să fantazeze.

Pentru a construi încrederea, trebuie să spunem şi noi ceva, ceva care să-l intereseze pe partener, din acest motiv trebuie să ştim foarte bine care îi sunt interesele. Dacă e posibil însă, acest demers n-ar trebui să aibă la bază o relaţie de tip vânzare-cumpărare, dau-primesc.

Când, în ciuda complexităţii pregătirilor, ne confruntăm cu o întrebare la care trebuie să reacţionăm, dar încă nu ştim în ce fel, putem să ne pregătim şi pentru această situaţie, oferind răspunsuri evazive: „încă nu m-am gândit la asta" sau „părerea dumneavoastră în această chestiune este mai importantă decât a mea", eventual „la sfârşitul discuţiei o să revenim la asta". Acest lucru ar putea trezi şi menţine curiozitatea partenerului pe durata întregii discuţii.

Polemicile încinse, interminabile, provocarea continuă a celuilalt era o adevărată specialitate a familiei noastre, un fel de desert, ca la familia Kafka, doar că, spre deosebire de familia Kafka, unde discuţiile în contradictoriu se învârteau în jurul zilei şi orei exacte a evenimentelor familiale care au avut loc în trecut, ori cine a fost acolo şi cine nu, în casa noastră ne certam la cuţite în legătură cu obiectivele politice ale arabilor şi israelienilor, ale americanilor şi sovieticilor, despre situaţia întregului Orient Mijlociu, până când jugulara se umfla, feţele se congestionau şi gâturile răguşeau. Important era ca cele două părţi, dacă existau două părţi, să nu cadă de acord asupra niciunui aspect, iar această disensiune, acest

diferend ireconciliabil căpăta o valoare deosebită în sine, poate că evoca gustul luptei de clasă, modelându-se după antagonismul ireconciliabil dintre clasa muncitoare şi burghezie. Nici nu pot să-mi imaginez cum a reuşit mama mea să-l convingă pe Zareţki să-şi expună vederile în prezenţa ei. A făcut oare apel la vanitatea lui? L-a provocat în vreun fel? Sau toate astea s-au întâmplat într-un grup mai mare, unde Bruria a fost doar un observator, trăgând neobservată cu urechea, făcând uz de toate puterea ei pentru a nu răspunde?

Pe 9 martie 1977, m-am întâlnit cu Zev Zareţki, un angajat de origine rusă al Institutului Weizmann, care conduce laboratorul de spectrometrie al laboratorului. Zareţki are 49 de ani, a părăsit Uniunea Sovietică în 1971. La Moscova, a lucrat în cadrul departamentului de chimie al Academiei de Ştiinţe. S-a lăudat cu sarcinile importante care i-au fost atribuite; trebuie să menţină o legătură strânsă cu activiştii sionişti ai organizaţiei din Uniunea Sovietică.

A atacat vehement filmul Vânătorii de suflete, proiectat la Moscova. Acest film este despre nişte tineri care, aşa cum se spune în film „au acceptat bani de la o organizaţie sionistă din străinătate”. Potrivit lui Zareţki, filmul acesta reprezintă prima treaptă a antisemitismului sovietic, îi prezintă ca fiind duşmani pe cei care luptă pentru drepturile omului.

Zareţki a spus că nu a fost de acord cu gesturile de protest manifestate de SUA (primirea lui Bukovski la Casa Albă, scrisoarea trimisă lui Saharov), pentru că prin acestea

autorităţile sovietice au fost nevoite să ia măsuri drastice. Moscova vede clar că nu poate continua să facă concesii, pentru că este confruntată cu noi şi noi revendicări. Dacă după aceasta vor fi luate măsuri mai dure, atunci emigraţia, care oricum s-a diminuat în mod considerabil, va fi îngreunată şi mai mult.

Zareţki a spus că el şi colegii lui fac eforturi să stabilească linii de comunicaţie corespunzătoare cu activiştii sionişti din Uniunea Sovietică. Unul dintre canalele importante este comunicarea regulată prin telefon. Cu toate că KGB-ul face tot posibilul să elimine conversaţiile telefonice, activiştii se dispensează cu greu de ele, e important ca luptătorii să simtă sprijin şi încurajare. Este deosebit de necesar, pentru că începând cu 1972, emisiunile în limba rusă, direcţionate către Uniunea Sovietică au fost bruiate de serviciile de contraspionaj, acestea fiind dificil de recepţionat până şi-n regiunea sudică.

A stabilit cu părere de rău că în Uniunea Sovietică dorinţa de a emigra a scăzut. Se fac eforturi pentru elaborarea altor metode, al căror rezultat se aşteaptă să fie un nou val de emigrări, pentru care trebuie să se pregătească din timp.

Zareţki susţine că este o greşeală că evreii care trăiesc în Uniunea Sovietică ştiu prea multe despre dificultăţile care îi aşteaptă în Israel, ceea ce explică de ce jumătate dintre emigranţi nu doresc să se stabilească în Israel.

Zece cu felicitări.

Angajatorii sunt atât de mulţumiţi de doamna PÁPAI, încât ceva mai târziu îi încredinţează o sarcină care îi excedează puterile. Apoi, sunt cât se poate de critici la adresa rezultatului:

În decursul călătoriei, doamna PÁPAI a reuşit să achiziţioneze documente importante de la al 30-lea Congres Mondial Sionist, însă munca ei de strângere a unor informaţii cu caracter politic lasă mult de dorit.

În rapoartele sale, răspunde întrebărilor noastre cu generalităţi, într-un stil jurnalistic, propagandistic, care nu satisface cerinţele minime ale strângerii de informaţii.

Declaraţiile şi observaţiile ei sugerează cu tărie că orientarea politică şi angajamentul ei nu-i permit să rămână obiectivă.

Sunt demne de atenţie însă relaţiile israeliene la nivel înalt ale doamnei PÁPAI, care ar putea fi elemente fundamentale ale viitoarei ei însărcinări operative.

Cu toate că a încercat de mai multe ori să ducă la bun sfârşit însărcinarea, într-o manieră ce-i drept burlescă, munca ei a fost în van: nu numai că nu a avut acces la a 29-a şi a 30-a Conferinţă Mondială Sionistă din Ierusalim, cărora le fusese asigurată o pază strictă, dar nici măcar n-a reuşit să se apropie de vreunul dintre delegaţi. Cu toate că bănuiesc că s-a bucurat în secret de acest lucru, şi-a rugat totuşi, plină de eroism, o cunoştinţă să o ducă până

acolo (căreia, pentru a-i răsplăti favoarea şi benzina consumată, i-a făcut cadou un album al pictorului naiv maghiar Tivadar Csontváry Koszta, din banii serviciilor secrete maghiare). În cele din urmă, a încercat să scoată ochii angajatorilor ei cu broşuri politice şi alte astfel de materiale, accesibile oricui. În treacăt fie spus, una dintre sarcinile ei a fost aceea să facă rost de timbre, instrumente de scris, plicuri, hârtie pentru scrisori şi alte nimicuri emise de poşta israelienă, lucru de care s-a achitat cu uşurinţă. Însă eşecul ei a fost evident, chiar dacă ofiţerii ei de legătură nu au formulat acest lucru pe loc. S-a dovedit a fi nepotrivită pentru cazurile mai complexe şi mai delicate. Nu ştia să joace un rol.

Cel mai mare bau-bau: sionismul.

Am grupat sarcinile ei în următoarele categorii:

- Cele mai importante decizii ale celei de a 29-a Conferinţe Mondiale Sioniste, care au fost luate împotriva Uniunii Sovietice şi a altor state socialiste, în interesul evreilor rezidenţi.

- Natura şi esenţa măsurilor antisovietice concrete, a căror implementare a fost responsabilitatea Congresului.

- Ce doctrină se străduiesc să dezvolte pentru a îmbunătăţi eficacitatea ideologiei sioniste.

- Ce fel de măsuri intenţionează să implementeze pentru a atrage tineretul evreu către mişcarea sionistă.

- Măsuri şi idei ce se aşteaptă a fi implementate pentru susţinerea imigrării, respectiv pentru sporirea activităţii evreilor din statele socialiste.

- Aducerea în discuţie de către unii dintre delegaţi a aspectelor problemei palestiniene.

- Eventualele disensiuni între Congresul Mondial Sionist şi Congresul Mondial Evreiesc, respectiv între delegaţia israeliană, americană şi alte delegaţii.

- Opinia diferitelor pături sociale şi persoane privind negocierile speciale israeliano-egiptene şi pacea din Orientul Mijlociu.

- Am putea fi interesaţi de urmărirea măsurilor care se iau în legătură cu intrarea ei în ţară, în timpul controalelor vamale şi de graniţă şi în general în timpul şederii ei în Israel. Ce fel de schimbări au avut loc? Mai stricte sau mai favorabile?

- Restricţionarea vizitelor în ţară, ce fel de măsuri de siguranţă au fost introduse pentru protejarea Congresului.

- În afară de cele de mai sus, solicităm documente şi materiale care să faciliteze cunoaşterea realităţilor economice, politice şi ale politicii interne ale Israelului, mai ales în urma accederii la putere a partidului LIKUD.

Aspecte financiare

Pe baza Planului de Călătorie aprobat, contra unei chitanţe, am înmânat 8000 de forinţi şi 500 de dolari US

pentru a acoperi cheltuielile de transport şi alte costuri. Pentru legalizarea sumei în dolari, am ataşat un permis de export valută.

Ştia şi ea că încearcă imposibilul, dar cu toate astea s-a dus. Nici eu nu mă angajez, nu am cum să mă angajez să analizez evoluţia situaţiei din Orientul Mijlociu în secolul XX, nici a conflictului israeliano-palestinian, nici a războaielor israeliano-arabe, nu vreau să am un cuvânt de spus în legătură cu politica globală. Eu, aici şi acum, nu vreau decât să o înţeleg pe mama mea. E imposibil să nu fi simţit, iar din unele declaraţii târzii (mult prea târzii!) reiese că îi era foarte limpede că, oricât de puternice ar fi fost convingerile ei politice, credinţa ei, oricât de mare ar fi fost nedreptatea pe care o vedea în ţara ei natală, mă gândesc aici la palestinienii expulzaţi, la satele palestiniene distruse cu buldozerul şi la cei care lâncezeau în taberele de refugiaţi şi oricât de irezolvabilă ar fi părut situaţia, ea era angajată în misiunea unilaterală de a scoate la lumină doar greşelile şi păcatele israelienilor, folosind uneori retorica contorsionată şi primitivă a articolelor de fond din Pravda, omiţând corelaţiile reale. Procedând astfel, avea multe în comun cu numeroşi oameni de stânga cu descendenţă evreiască, cel mai cunoscut dintre ei fiind probabil lingvistul de renume mondial Noam Chomsky, dar merită amintiţi şi regizorul Ken Loach sau actriţa Vanessa Redgrave. Ea confrunta un naţionalism orb, aşa vedea ea sionismul, cu un alt soi de orbire, gândirea imperialistă sovietică. Jean Genet confrunta lumea arabă cu colonialismul francez şi cultura franceză pe care le detesta atât de mult şi când, la invitaţia lui Yasser Arafat, a petrecut o vreme printre luptătorii palestinieni, pentru el a fost în primul rând o

aventură erotică, descriind-o ca atare. Mai târziu, când a petrecut două ore în taberele de refugiaţi Sabra şi Shatila şi i-a descris pe palestinienii mutilaţi, chiar şi atunci a fost preocupat în primul rând de evenimentul tragic, descrierea morţii, nu neapărat de ideologiile care se confruntau, cu toate că el întotdeauna a fost de partea celor vulnerabili, a celor care nu au acces la putere, sprijinind într-o vreme Panterele Negre. Însă toate astea făceau parte din mitologia lui personală, nu o gândire a supunerii, subordonată unui regim autoritar. E imposibil ca Bruria să nu fi sesizat că încalcă în mod constant şi din ce în ce mai des graniţele, şi nu doar pe cele statale, ci şi pe cele ale normelor etice. E posibil să fi fost în stare să-şi justifice violarea lor în spiritul dictonului „scopul scuză mijloacele”. A încălcat limitele toată viaţa, uneori dând dovadă de curaj şi de o atitudine radicală, dar în cele din urmă într-un mod lipsit de temei moral, chiar dacă uneori e posibil să fi încercat să traseze o paralelă între curajul manifestat în timpul acţiunilor ilegaliste din tinereţe şi ajutorul acordat Departamentului III/I, recompensat cu bani. Aceste încălcări ale graniţelor au continuat, undele lor concentrice afectând vieţile de zi cu zi ale celorlalţi, nu doar pe cele ale necunoscuţilor, dar şi pe cele ale prietenilor şi rudelor, poate că nu întotdeauna în mod direct, dar întreţinând fără doar şi poate o dictatură coruptă, o birocraţie meschină care servea intereselor imperiului sovietic şi îi lipsea pe cetăţenii săi de libertate. Anumite scăpări arată clar că simţea că ceea ce susţine, sistemul din ţară, cel de dincoace de Cortina de Fier este unul îngrozitor de găunos şi de incorigibil. Căci, până la urmă, de ce se simt evreii străini în propria patrie?

Punerea în aplicare a tuturor acestor planuri anticomuniste, antisocialiste ar putea fi neutralizată dacă evreii non-sionişti din diferitele state socialiste nu s-ar simţi străini în propria patrie. Sioniştii cunosc foarte bine şi profită de acest sentiment de înstrăinare. Profită de acele fisuri care există în aparatul birocratic al taberei socialiste. Astfel, nu e vorba doar despre faptul că securitatea internă şi tot ce are legătură cu ea ar trebui întărit, ci fiecare pas ar trebui cântărit cu multă consideraţie, pentru că ar putea hrăni sionismul mondial, profitând de regulile birocratice rigide ce pot fi regăsite încă în tabăra socialistă. Politica Ungariei ar putea fi exemplară în acest domeniu, cu toate că greşeli există şi aici. E mai bine ca ziarele israeliene să acuze intelectualii de origine evreiască din ţările socialiste de antisemitism (de ex., în data de 27 ianuarie 1983, Maariv i-a acuzat pe Mihály Sükösd şi András Mezei că sunt antisemiţi şi că au opinii „care-ţi fac părul măciucă"), decât să certe guvernul ungar sau aparatul său birocratic.

Apoi le trimite un mesaj celor care trag cu urechea, fără comentarii:

Acest om este profesor de astrofizică la Universitatea din Tel Aviv şi tocmai s-a întors din anul sabatic petrecut în SUA. Înainte de asta, a luat parte la un congres academic la Budapesta. Când s-a întors în Israel, a vorbit frumos despre experienţele lui la Budapesta, singurul lucru care nu i-a plăcut a fost că în hotel radioul mergea încontinuu, ca şi cum ar fi fost conectat la un sistem central şi, ori de câte ori îl stingea, îşi făcea apariţia un angajat al hotelului ca să-l întrebe ce e în neregulă cu radioul. Potrivit lui, există o legătură între cele expuse mai sus şi interceptarea conversaţiilor. Susţine că oamenii care

poartă discuţii în hoteluri sunt întotdeauna interceptaţi, inclusiv conversaţiile telefonice ale acestora.

Şi, în cele din urmă, bijuteria coroanei, un mic fragment despre problema evreiască, care confirmă că mama mea cunoştea bine Talmudul. Acest etern du-te-vino mental nu îi era deloc străin informatorului care întocmea rapoartele. Redau fragmentul aici, cuvânt cu cuvânt, aşa cum se regăseşte, scris de mână, în dosarul ei de lucru şi nu pot să-mi înfrâng senzaţia că întorsătura de frază „probabil că există un astfel de sentiment", adică faptul că anumiţi oameni se simt într-adevăr evrei, indiferent de locul în care ar trăi, cuprinde o mică doză de ironie:

Să nu ne lăsăm amăgiţi, crezând că din cauza agresiunilor comise de Israel, sentimentele anti-israeliene au prins rădăcini în evreii care trăiesc în diaspora. Experienţa istorică dovedeşte că evreii, dacă se simt evrei (pentru că probabil există un astfel de sentiment, indiferent dacă e adevărat sau fals, dar există), vor găsi o modalitate de a fabrica justificări politicii israeliene. Chiar dacă vor să dea glas criticilor sau dacă simt repulsie în faţa anumitor acte agresive, tot nu-şi întorc faţa de la Israel, de la sionism. Susţinerea lor, care se manifestă prin simpatie şi susţinere financiară, nu va dispărea. Multă lume din Israel se teme de faptul că evreii din diaspora vor întoarce spatele Israelului. De asta, ar fi în stare să se dea peste cap să organizeze spălarea pe creier a evreilor din diaspora cu delegaţi din ce în ce mai buni. Organizează cercuri mici şi mari de dezbateri (nu doar printre evrei), în care se desfăşoară justificarea acţiunilor israeliene. Am adus materiale despre una dintre ele. E adevărat că în Israel predomină o atmosferă deprimantă. Dreapta foloseşte cu

brio asta pentru scopurile sale viitoare. Există o polarizare în direcţia soluţiilor pozitive, echitabile, dar deocamdată puterea agresivă predomină.

Nu-i de lepădat acest raport patologic. Bruria se certa adesea cu ofiţerii ei de legătură şi, chiar dacă într-un final lăsa capul în jos, cu prima ocazie o lua de la început. Slujea sistemul, considera ceea ce făcea ca pe o continuare a muncii ei, indiferent că era vorba de îngrijirea bolnavilor sau de interpretare, şi bineînţeles că primea contraservicii, pe care le accepta ca fiind răsplata ei de drept. Chiar şi aşa, trebuia să se lupte cu ofiţerii ei de legătură, cu întregul sistem, pentru fiecare centimetru, fiecare milimetru, şi nu se bucura de privilegii deosebite. Cu toate că ţine de adevăr şi faptul că la sfârşitul anilor şaizeci a primit, împreună cu tatăl meu, Ordinul de Merit pentru Patria Socialistă, un fel de succesor primitiv al Ordinului Cavaleresc, instituit în epoca Kádár. L-au primit pentru presupusul lor trecut de partizani, iar asta a venit la pachet cu anumite privilegii şi chiar dacă nu erau strigătoare la cer, erau totuşi privilegii şi fiecare bănuţ conta.

Odată, după eforturi supraumane şi după „târârea până la sânge pe burtă”, a făcut rost de o locuinţă pe strada Kerék pentru familia Forgács, aflată în continuă expansiune. Aici s-a mutat jumătatea mai mică a familiei, pentru că ajunseserăm să trăim în vechiul apartament aproape ca într-o cocioabă, îngrămădiţi unii în alţii. Încercările tatălui meu, în calitate de cap al familiei, de a cumpăra o locuinţă mai mare au fost sortite pe rând eşecului. Traducerile ocazionale, scrierea articolelor, cu care îşi completa salariul de redactor de ştiri la radio şi de şef de tură, nu reuşeau să umple decât găurile cele mai mari. Părinţii mei

nu ştiau să gestioneze banii. Nu le înţelegeau valoarea, se raportau la ei asemenea unor copii, de aici refrenul „sunt pe minus” de la începutul fiecărei luni.

Cel mai important: pentru a-şi asigura vizitele regulate la rude, de o importanţă vitală pentru ea, şi-a procurat (ca o compensaţie pentru munca ei) paşaport şi le-a procurat şi membrilor familiei, mie, fratelui meu, surorii mele, vize ieftine pentru prietenii, rudele şi tovarăşii ei din Israel, dacă se întâmpla ca relaţiile diplomatice dintre Ungaria şi Israel să fie sistate, şi adevărul e că au fost sistate multă vreme, asta nu din vina israelienilor. Şi nu în ultimul rând, asemenea unei mame eroine, şi-a desfăcut aripile, formând o umbrelă protectoare deasupra copiilor ei, care n-aveau nici pe departe un comportament loial partidului, care îşi pierdeau vremea cu tot felul de persoane suspecte, s-au înhăitat cu scursorile de artişti care copiază modelele din Occident şi au apărut pe rând în diferite rapoarte ale Ministerului de Interne.

Printre tragedii se ascunde mereu o satiră, iar cazul Petri nu a fost singura ocazie când au profitat de Bruria în mod cinic şi josnic, în mod cinic şi josnic, da, în mod cinic şi josnic ofiţerii operativi ai Departamentului III/I, care se pare că îşi imaginau despre ei înşişi că ar fi călăreţii apocalipsei făcuţi din porţelan de Herend, ce aveau să aducă pacea mondială şi astfel puteau să facă orice doreau. În orice caz, nu reuşesc să înţeleg de ce s-au simţit îndreptăţiţi să o păcălească, să o tragă pe sfoară şi să o mintă pe faţă, din moment ce mama mea îi ajuta din convingere. Diletantismul comic al cazului nu scuză josnicia intenţiei, neîndemânarea nu scuză răutatea. Mama mea era indispensabilă pentru caz, nu încape îndoială, convingerea ei că pot face ce vor era indispensabilă, umilinţa strâmbă a revoluţionarului închipuit, sentimentul

că tipii ăştia „servesc cauza bună”, cu toate că existau multe semne care sugerau că nu credea fără rezerve în asta. Doar că nu avea cuvinte să şi le exprime.

În orice caz, e limpede că ea este sursa informaţiei din documentul pe care urmează să-l citez şi că ofiţerii operativi binecuvântaţi cu înţelepciunea lui Buddha, care au copt planul în bucătăria lor de vrăjitoare, s-au gândit să dea cu manta, să lovească bila cu tacurile lor de calitate îndoielnică, să facă un mic experiment pe psihicul uman, fără să ţină cont de faptul că răscolesc vieţile familiale ale celorlalţi şi că îi atribuie unei mame un rol pe care o mamă n-ar trebui să-l joace.

Asta nu înseamnă că nu e irezistibil de comic ce aşteaptă ei de la o frază retrasă, care pe deasupra corespundea realităţii, e comic, chiar dacă în alte circumstanţe această metodă ar fi putut foarte bine să se soldeze cu consecinţe tragice. Răul în miniatură, demn de lacrimile şi de râsul nostru.

MINISTERUL DE INTERNE STRICT SECRET!

Subdepartamentul III/III-4-a

tov. Szakadáti Sz J., B.

Către tovarăşul colonel de miliţie ISTVÁN BERÉNYI

Director departament III/I-11 al Ministerului de Interne

Budapesta

În calitatea sa de autor de texte cu conţinut ostil şi în calitate de organizator principal al distribuirii acestora, îl ţinem sub observaţie pe Cs. H., fostul director al Radioului Maghiar.

În cursul supravegherii am stabilit că în ultimul timp, în cadrul grupului care produce materiale samizdat, convingerea că Cs. este „informatorul Ministerului de Interne” câştigă din ce în ce mai mult teren.

Presupunerile care planează în jurul persoanei sale au fost întărite de polemica pe care a avut-o cu [nume şters], student la universitate. Făcând referire la propriile experienţe, acesta a relatat despre abuzurile comise de miliţie, pe care Cs. le-a pus în mod ferm la îndoială.

În urma acestui incident, lui [nume şters] i s-au confirmat aproape întru totul suspiciunile, lucru pe care i l-a adus la cunoştinţă şi mamei sale.

În baza înţelegerii noastre orale, locotenentul de miliţie Miklós Beider, angajat al departamentului III/I-11 al Ministerului de Interne, are posibilitatea de a reda informaţia mamei, doamnei Bruria Forgács.

În interesul discreditării lui Cs. H. şi a întăririi suspiciunilor care-l privesc, cerem ca tovarăşul Beider să îi comunice doamnei Bruria Forgács următoarele — dându-i de înţeles că informaţiile provin dintr-o sursă de încredere:

-- A ajuns la cunoştinţa noastră faptul că [nume şters] este pasibil de discreditarea miliţiei, răspândind în acelaţi timp ştiri false despre Cs.H.

-- Doamna Forgács să încerce să îl convingă pe [nume şters] să-şi modifice atitudinea, deoarece a atras deja atenţia Ministerului de Interne cu activităţi de altă natură, însă la fel de nocive.

De la comunicarea de mai sus avem aşteptarea ca în acest fel să transpire în interiorul grupului mai multe informaţii despre „legăturile cu Ministerul de Interne”, protectorii lui Cs., că izolarea sa se va intensifica şi că mai multă lume îşi va slăbi legăturile încă existente cu acesta. Mai mult, este de aşteptat ca activitatea lui [nume şters] să se diminueze.

12 decembrie 1978, Budapesta

colonel de miliţie căpitan miliţie

dr. József Horváth Miklós Esvégh

vicepreşedinte echipă şef subdepartament

Cum a fost totuşi în stare să coopereze cu „tovarăşii” ei, cu ofiţerii de legătură care s-au tot succedat, lăsându-i să pătrundă în sfera ei cea mai intimă, să le arate broderiile, să-şi împărtăşească fricile cu ei?

Evident, au fost învăţaţi cum să o facă:

Se poate afirma că, în general, stagiul iniţial al relaţiei de lucru este cel mai potrivit pentru dezvoltarea şi întreţinerea unor relaţii interumane sincere între ofiţerul operativ şi persoana operativă.

Ar fi oportun ca acest stadiu al conversaţiei să fie ghidat în aşa fel încât persoana operativă să-şi aducă în discuţie problemele personale, eventualele greutăţi profesionale, familiale sau de altă natură şi să găsească ocazia de a-i împărtăşi ofiţerului operativ toate bucuriile şi necazurile sale.

Doar că lucrurile nu merg ca unse, iar ofiţerul operativ, de data aceasta locotenentul Dóra, observă imediat acest lucru ca un psiholog cu ochi de vultur şi consemnează în raport:

Doamna PÁPAI ne solicită asistenţa, cerându-ne să aflăm pentru fiica ei care-şi urmează studiile la Moscova, cât costă la Viena un dispozitiv dermatologic Waldmann 180 sau 200.

Am convenit să stabilim următoarea noastră întâlnire prin telefon, la începutul lui martie 1983. Am încheiat această întâlnire, care a costat 75 de forinţi, la 12:35.

Evaluare:

În timpul întâlnirii de astăzi, doamna PÁPAI părea foarte obosită, dar cu toate astea şi-a expus cu pasiune observaţiile privind raportul scris.

Pare dispusă să facă muncă activă de cercetare pentru a oferi informaţii din mediul ei.

A fost foarte jenată când şi-a prezentat cererea privind aparatura medicală.

Mama a fost jenată când şi-a prezentat cererea şi astfel s-a dat de gol. A dovedit că nu este un agent ţanţoş şi sigur pe sine, ci o mamă nesigură şi anxioasă. Nu-i nimic, vom avea noi grijă şi de asta. Aşa cum spune Ottó Szélpál în manualul său despre „sinceritatea" ideală a ofiţerului operativ — fireşte, un oximoron care umblă pe două picioare:

Iniţierea unei discuţii de asemenea natură nu este un gest uzual de curtoazie pentru ofiţerul operativ, ci un aspect-cheie al aprofundării relaţiilor umane sincere. Interesul sincer arătat de ofiţerul operativ faţă de problemele persoanei operative, exprimarea compasiunii şi a disponibilităţii extensive de a-l ajuta pe acesta în orice situaţie va produce invariabil rezultate pozitive. O astfel de relaţie constituie baza încrederii şi respectului reciproc. Este indicată ghidarea conversaţiei în această direcţie şi în interesul creării unei atmosfere detensionate, necesare obţinerii raportului.

Dar făcând abstracţie de cele de mai sus, pentru a simţi încredere faţă de aceşti domni străini erau necesare nu

doar circumstanţele haotice şi dezordinea emoţională de acasă, tensiunea constantă ce izvora din starea continuă de neisprăvire în care pluteau lucrurile. Nu întâmplător îi spune Blanche Dubois doctorului în Un tramvai numit dorinţă că „Indiferent cine ai fi dumneata, eu am avut întotdeauna încredere în bunătatea străinilor”. Era însă necesară şi ideologia primitivă absorbită încă din copilărie, resimţită ca fiind pozitivă, explicaţia mult prea simplistă a nedreptăţilor din societate, sentimentul ei de solidaritate cu aceşti funcţionari şi luptători cenuşii din Ministerul de Interne şi din Departamentul III/III, pe care-i întâlnea în birouri şi locuinţe conspirative, aceste personaje care, într-un fel sau altul, în ochii ei erau cavalerii unei cauze sfinte. Şi degeaba au fost Thomas Mann, Goethe, Oscar Wilde şi Joseph Conrad, degeaba au fost Bach, Beethoven, Brahms, Schubert şi Ceaikovski, cu toţii s-au dovedit a fi prea puţini, nu au putut contrabalansa gândirea ce simplifica periculos de mult lumea, de care minunata, dar imposibil de salvat fiinţă umană, menită să-i ajute pe ceilalţi, avea o atât de arzătoare nevoie.

Această gândire — în care s-a pus semnul egalităţii între holocaust, acest scandal planetar şi nedreptatea tragică a sorţii palestinienilor — chiar dacă poate părea atrăgătoare pentru multă lume, cu siguranţă coerenţa ei logică nu stă în picioare, nu rezistă testului, oglinda deformează. Dar pentru Bruria, se cristalizase într-o obsesie. S-a încuiat în această ideologie, exact în acelaşi fel în care reuşea să se încuie în muzică, să se lase absorbită cu totul, şi asta chiar în timp ce continua să ajute o grămadă de oameni, era şi asta o tradiţie a familiei; pe lângă propriii ei copii a mai adoptat câteva fete, pe care le iubea aproape mai mult decât pe ale ei, era şi asta o tradiţie a familiei, cu un soi de iubire dusă în extrem. Da, chiar şi atunci când copiii ei nu

aveau destule, ea continua să le dea altora neîncetat, mărinimoasă, şi nu a băgat de seamă că uneori se întâmpla să-şi priveze propriii copii de atenţia cuvenită. Pentru că până şi această formă a sacrificiului de sine — această asistentă şi moaşă care absolvise summa cum laude Universitatea Americană de la Beirut se gândise adesea să plece în Africa — nu a făcut decât să-i sporească până la insuportabil zăpăceala pe care ofiţerii ei de legătură o considerau piatra de temelie a caracterului ei. Dar acest lucru nu i-a deranjat pe ofiţerii ei de legătură, din contră, le-a folosit de minune, au înşelat-o de mai multe ori în mod sistematic, fără nicio ruşine, au folosit-o ca pe un instrument, o mobilă, un obiect lipsit de creier. Dar exista o anumită metodă în dezordinea ei, o ordine ascunsă în haosul personal de care avea nevoie: păstra fiecare bucăţică de hârtie şi căpeţel de aţă, fiecare document oficial şi carte poştală, de cele mai multe ori nici ea nu ştia unde le punea, dar nu arunca nimic, şi eu sunt la fel, apropo. Avea mare nevoie de acest haos fără sfârşit, care se reînnoia mereu ca să nu fie nevoită să-şi confrunte propria problemă fundamentală, şi anume aceea că ea nu e nicăieri. Nicăieri.

***

În 1688, medicul elveţian Johannes Hofer a inventat termenul nostalgie, format din cuvintele greceşti nostos („întoarcere acasă”) şi algos („durere”), cuvinte ce apar în Iliada — când o boală misterioasă a izbucnit în rândurile soldaţilor elveţieni, majoritatea mercenari, care serveau la o distanţă nu foarte mare de casă. Simptomele lor includeau labilitate emoţională, disperare fără margini, accese de plâns, anorexie şi tentative de sinucidere. Acest sentiment, care n-ar trebui confundat sub nicio formă cu

dorul de casă, a avut apoi o carieră strălucită. Hofer a observat simptomele nostalgiei inclusiv la un tânăr care se mutase de la Berna la Basel, aşadar la doar patruzeci de kilometri distanţă de oraşul natal. În disertaţia sa, Hofer scrie despre boala izbucnită printre mercenarii elveţieni că ar fi „o boală cerebrală având în esenţă pricini demonice”, deoarece „spiritul animal este expus unei zgâlţâieli continue prin acele fibre cerebrale din creierul mijlociu care păstrează încă impresii legate de ţinutul natal”. În 1732, un alt medic elveţian a argumentat că nostalgia este provocată de „fluctuaţiile bruşte ale presiunii atmosferice care supune corpul unei presiuni excesive şi care împinge sângele din inimă în creier, provocând astfel afecţiunea sentimentelor observată de noi”. Pe atunci încă mai era încă larg acceptat faptul că nostalgia este o boală exclusiv elveţiană, deoarece soldaţii elveţieni, bine instruiţi şi de încredere, slujeau ca mercenari în numeroase armate, pe tot cuprinsul Europei, şi anumiţi medici militari au pus boala pe seama dangătului continuu de talangă al vacilor din Alpi, care ar afecta grav timpanul şi neuronii. Se mai zice că la începutul secolului al XIX-lea, un general rus a contracarat nostalgia care îşi făcuse apariţia şi se răspândea cu repeziciune în rândurile armatei sale printr-o metodă curativă neaşteptat de eficace — îngroparea de viu a celui care se plângea de ea.

Singurul remediu al nostalgiei în cazul Bruriei ar fi fost acela ca ea să se întoarcă acasă, dar acest lucru era imposibil. Astfel, nostalgia izbucnea în sufletul ei în accese din ce în ce mai puternice, de fiecare dată când se întorcea din Israel. Dar poate că nici întoarcerea acasă nu ar fi fost o soluţie, din moment ce obiectul misterios al dorului era o ţară de multă vreme dispărută, o lume subacvatică, Palestina, unde cele două popoare continuau

să trăiască împreună, chiar dacă se aflau sub controlul unei puteri străine. Simptomele se calmau pentru o vreme, ca apoi să o ia în stăpânire şi mai violent. Probabil că asta îi intensifica până la insuportabil febra fânului care o chinuia din primăvară până în toamnă, iar Bruria se lăsa pradă suferinţei, cu gândul că va putea estompa nostalgia nebună, pentru care ar fi fost în stare să se arunce în gol de pe o stâncă, asemenea unui leming.

Într-un anumit moment al vieţii, s-a trezit închisă într-o ţară, fără să bage de seamă, într-o ţară în care nu voia să trăiască, cu toate că o vreme a crezut că o să vrea, unde mirosurile erau străine, culorile erau străine, limba era străină, într-un sistem despre care i s-a spus că e cel mai bun sistem din lume, dar care s-a dovedit a fi unul dintre cele mai proaste. Dar ea s-a adaptat, mulţi ani la rând s-a prefăcut că asta e ceea ce-şi doreşte cu adevărat, trăind într-o ţară în care a rămas pentru totdeauna o străină, pentru că dacă se întâmpla să vorbească în engleză sau eventual în ebraică în tramvai, era raportată autorităţilor. Asta s-a întâmplat în anii cincizeci, ca un avertisment, iar ea nu mai prididea să numere avertismentele, care se tot înmulţeau, în loc să se împuţineze. Dar nu exista cale de întoarcere.

În 1983 i-am oferit o carte poştală pe care o cumpărasem din Dahlem, un district din Berlinul de Vest, de la Gemäldegalerie, un muzeu care găzduia o mare colecţie de artă înainte de unificarea oraşului. Tabloul a fost pictat de Bruegel cel Bătrân, cel fără „h”: este un tablou celebru, în el se pot vedea două maimuţe şi portul din Antwerpen în fundal. Maimuţele stau într-o fereastră mare, boltită, prinse cu lanţuri de acelaşi inel de fier, una dintre ele se holbează la noi, la privitorii tabloului, cealaltă stă închisă în propria depresie, lângă ei, pe pervaz, lângă coji de nucă

sau de alune. Când i-am oferit-o, Bruria s-a uitat la imagine ca vrăjită, de parcă în 1562 artistul ar fi pictat un rezumat al întregii ei vieţi. A făcut două broderii cu maimuţele, dar fără să fi văzut vreodată lucrarea originală. În mod remarcabil, a mărit imaginea la dimensiunea exactă a originalului — ajunsese în acel stadiu în care nu mai cunoştea limite în ceea ce priveşte brodatul — şi le dădea de înţeles, fără echivoc, tuturor celor care o vizitau şi se interesau de munca ei, că aceste două maimuţe sunt ea şi tatăl meu.

Ei doi erau locuitorii nicăieriului, nici unguri, nici evrei, nici străini, nici tovarăşi, nici compatrioţi. Evrei pentru tovarăşi, comunişti pentru evrei, unguri pentru comunişti, străini pentru unguri. Patrioţi fără de ţară. Au fost locuitorii Sheol-ului şi au devenit locuitorii iadului, locuitorii iadului lor personal. Bineînţeles că nu e obligatoriu ca un evreu rătăcitor să devină agent al statului; e o povară destul de mare faptul că e nevoit să rătăcească până în ziua Judecăţii de Apoi.

Şi apoi a urmat cireaşa de pe tort, cazul „Rapcsány”. Bruria şi ofiţerul ei de legătură scriu în mod constant greşit numele scriitorului în cauză, László Rapcsány, de unde trag concluzia că n-a ajuns niciodată la locotenentul Dóra cartea acestuia şi că habar n-avea despre ce vorbeşte, se concentra la un singur lucru, să se asigure ca scrisoarea mamei mele să nu cumva să devină publică. Cartea lui Rapcsány, Ierusalim, a fost pentru mama picătura care a umplut paharul. Însă ceea ce mai reiese clar din raportul de pe 13 aprilie al locotenentului este cum funcţionează trocul: ei nu sprijină iniţiativa mamei mele de a face scrisoarea publică, însă nepotul ei israelian care trăieşte în Canada primeşte fără probleme viză.

RAPORT

13 aprilie 1984, Budapesta

Raportez că pe 9 aprilie 1984, ora 15.00, am avut o întâlnire cu colaboratorul nostru secret n.c. DOAMNA PÁPAI.

În timpul întâlnirii ne-am propus să discutăm următoarele subiecte:

- RAPCSÁNY LÁSZLÓ: cartea cu titlul IERUSALIM.

- Cazul lui GREGOR ZWI.

DOAMNA PÁPAI a dat glas indignării ei profunde privind faptul că o carte precum cea a lui Rapcsány a putut să apară în Republica Populară Ungară, sionismul emanând din fiecare pagină a acesteia. DOAMNA PÁPAI a predat schiţa scrisorii ataşate, pe care doreşte să i-o trimită tovarăşului BERECZ (Anexa nr. 1).

În discuţia care s-a iscat în jurul scrisorii şi a necesităţii scrierii acesteia, am încercat să o conving pe DOAMNA PÁPAI că, deşi îi înţeleg indignarea, nu consider nici indicată, nici utilă expedierea scrisorii sub această formă, indiferent de adresant, pentru că un astfel de gest ar avea repercusiuni asupra propriei persoane şi asupra cooperării noastre operative.

DOAMNA PÁPAI a înţeles motivele îngrijorării mele şi mi-a comunicat că renunţă la semnarea personală a scrisorii, în schimb ar vrea să apară o recenzie de carte care să stabilească valoarea şi lipsurile „operei”.

Am stabilit că vom examina eventualele posibilităţi pentru o critică corespunzătoare a cărţii.

DOAMNA PÁPAI m-a rugat să facem posibilă venirea în Ungaria a rudei sale, GREGOR ZWI HAVKIN. HAVKIN este cetăţean israelian care trăieşte de mai mulţi ani în Canada şi se ocupă cu cercetări în domeniul psihologiei animale, iar ea ne-a înmânat datele lui HAVKIN (Anexa nr. 2).

La sfârşitul întâlnirii am vorbit despre copiii DOAMNEI PÁPAI[87].

Evaluare:

Recomand să contactăm Departamentul III/III-1 al Ministerului de Interne în chestiunea cărţii lui RAPCSÁNY.

Şi apoi ofiţerul de legătură ataşează scrisoarea de rău augur, care este rezumatul perfect al schizofreniei, al acelui labirint fără ieşire în care PÁPAI şi DOAMNA PÁPAI, tatăl şi mama mea au existat şi s-au zbătut, aici şi-n lumea largă.

E adevărat că cele trei dosare ale lui PÁPAI au dispărut, însă rapoartele lui continuă să se ascundă în diverse dosare, cum ar fi această revistă a presei peste care am dat acum câteva zile, din 1972, care după toate probabilităţile este unul dintre ultimele rapoarte ale lui

PÁPAI, despre o revistă lunară, publicată în Italia, Ha-Tikwa (din hatikvah, înţelesul cuvântului fiind: Speranţa, care este de altfel şi titlul imnului israelian). În acest raport, PÁPAI deconspiră cu agerime ipocrizia publicaţiei: revista pretinde că nu este sionistă, dar în realitate este. PÁPAI citeşte printre rânduri. Nemiloasa lui logică de fier (care e mai degrabă o parodie, nu te supăra, tată, trebuia să o spun) se sprijină pe un singur pilon indestructibil: pe loialitatea lui de nestrămutat faţă de poziţia actuală a Uniunii Sovietice. Degeaba este această publicaţie, aparent cu standarde înalte, deschisă către un alt fel de gândire, din moment ce reiese încă din trecerea în revistă a conţinutului, realizată de tata, că potrivit lui PÁPAI toate astea sunt uneltiri viclene, propagandă josnică, voalată. Un singur adevăr este posibil. Raportul este o adevărată radiografie a labirintului în care atât PÁPAI, cât şi DOAMNA PÁPAI s-au rătăcit şi din păcate nu au reuşit să mai iasă niciodată:

DECLARAŢIE

26 ianuarie 1972, Budapesta

Ha-Tikwa... este revista Federaţiei Tinerilor Evrei din Italia. Numărul din noiembrie relatează despre al XXIV-lea Congres al Federaţiei.

Din hotărârile luate reiese că, în timp ce Federaţia pune accentul pe independenţa ei faţă de organizaţiile sioniste, serveşte în mod direct şi indirect politicile sioniste şi Israelul.

Cunoscând orientarea de stânga a tinerilor italieni, prezintă un program foarte „stângist”... Solicită în mod viclean asigurarea drepturilor palestinienilor şi susţine că în teritoriile ocupate nu trebuie înfiinţate baze militare, în acelaşi timp nu vorbeşte despre cum îşi pot palestinienii impune drepturile şi pune accentul pe garantarea drepturilor israelienilor.

Întreprinde un atac tăios împotriva Siriei, Irakului şi a Uniunii Sovietice, invocând aşa-numitul lor antisemitism. Şi, în timp ce insistă în mod repetat că nu este sionist, face reclamă Israelului în toate felurile posibile, publică anunţurile plătite ale unor firme israeliene, organizează cursuri de limbă ebraică şi seminarii despre Israel, precum şi călătorii de studiu în Israel.

Publică sub titlul „Dezbatere Liberă” părerile unor cunoscuţi sionişti, intervievându-l... pe unul dintre liderii Congresului Mondial al Tineretului Evreiesc, care... face apel la cooperarea dintre sionişti şi non-sionişti (desigur, clarifică imediat faptul că non-sionştii nu sunt antisionişti).

c.s. n.c. Pápai

Notă:

Vom continua studierea revistei Ha-Tikwa în cadrul cartografierii organizaţiilor sioniste din Italia.

Maior miliţie János Szakadáti

Pentru locotenent, linia oficială era doar o linie care, dacă ar fi fost trasată altundeva, ei bine, atunci ar fi fost altundeva. Pentru mama mea, această „linie” este o

chestiune de viaţă şi de moarte, sârmă ghimpată aflată sub tensiune electrică. Ar fi bine să omit acest document din carte, dar din păcate nu o pot face: chiar în timp ce, noapte de noapte, Bruria recreează cu o sensibilitate uluitoare, folosind doar acul şi aţa colorată tabloul lui Bruegel, nu observă că logica Ierusalim-ului lui Rapcsány, pe care ea o consideră, justificat din punctul meu de vedere, ca fiind o publicaţie propagandistică părtinitoare şi superficială, este aceeaşi cu cea a scrisorii ei. Fraza pe care în cele din urmă a tăiat-o din scrisoare, în care o compară pe Golda Meir cu Rudolf Hess, este tocmai desăvârşirea absurdă a acestei logici în oglindă. Şi mai există aici încă o frază tare interesantă, al cărei stil şi gramatică sugerează că a luat naştere din amalgamarea diferitelor fraze din publicaţiile propagandistice şi articolele de ziar consumate de-a lungul deceniilor, dezvăluind astfel haosul interior al expeditorului.

Să trecem peste acest fapt nu clarifică realitatea, ci doar creează harababură în mintea oamenilor.

Cu toate astea, autoarea scrisorii are dreptate, cartea lui Rapcsány este într-adevăr părtinitoare. Dar este părtinitoare în aceeaşi măsură în care este şi autoarea scrisorii. Căci falsa logică în oglindă funcţionează şi invers, şi anume în sensul în care se poate spune că toţi arabii sunt nazişti. Când tatăl celei care a scris scrisoarea, bunicul meu profund religios, a ajuns în Ierusalim în 1922, a fost surprins să descopere că ţara nu e pustie, aşa cum i se spusese, căci contrar veştilor, acolo trăiesc arabi. Pe deasupra, aceşti arabi, adică beduinii, trăiesc asemenea evreilor biblici şi, din această cauză, urmând obiceiurile arabilor, şi-a luat numele de „Tatăl lui Saul” după primul născut, devenind astfel Avi Shaul. Şi unde erau pe atunci Uniunea Sovietică şi naziştii?! Cu toate astea, potrivit

logicii în oglindă a indignatei autoare a scrisorii, noţiunea de suferinţă, care până atunci, timp de mii de ani de fapt, fusese proprietatea exclusivă a evreilor, este atribuită acum palestinienilor, în timp ce teroriştii — şi nu există recurs împotriva acestei desemnări — sunt israelienii. Ceea ce este înfricoşător nu este această concluzie, la care ajunge involuntar gândirea asta mecanică sub toate aspectele, ci mai degrabă faptul că nu observă, nu are cum să observe cât de şubredă este fundaţia acestei argumentări, cât de preconceptă e fiecare concluzie, chiar dacă sub ea se ascund suferinţa autentică şi cunoaşterea profundă a oraşului în care s-a născut. Bruria închide ochii. Trece cu vederea acel fapt insignifiant al cauzei care modifică sau nu linia directoare a partidului din Ungaria. La urma urmei, ea se zbate în mâinile unor oameni care scriu despre ea astfel:

...Ea desfăşoară pentru noi activităţi de strângere a informaţiilor şi procesare a indivizilor, conform exigenţelor informative pe care le furnizăm.

Asta ar fi aşadar pentru ei mama mea, o „procesatoare a indivizilor”. Mama, care îmi lua durerea de cap cu mâna. Mama, din care, după ce a citit cartea lui Rapcsány, care se bucura de susţinerea tacită a regimului, a erupt acest ţipăt aproape dezarticulat, adresat „Tovarăşului Redactor-şef”, temperat doar de disciplina ei de fier de activistă de partid.

Mult stimate Tovarăş Redactor-şef,

îndrăznesc să fac câteva observaţii critice la adresa unei cărţi apărute cu mare tam-tam: Ierusalim, de László Rapcsány.

Autorul dedică cartea „aproapelui meu sau lui Dumnezeu”. Din conţinutul cărţii reiese însă că mult pătimitul popor palestinian nu este considerat de către scriitor un aproape. Nu voi aduce în discuţie afirmaţiile istorice din carte privind perioada de până la 1948, cu toate că ceea ce afirmă în mod fals obiectiv despre Declaraţia Balfour este foarte antipatic. Declaraţia Balfour nu a servit interesele poporului evreu, ci pe cele al imperialismului britanic, politica colonialistă a Marii Britanii. Să trecem peste acest fapt nu clarifică realitatea, ci doar creează harababură în mintea oamenilor.

Autorul repetă de mai multe ori faptul că nu politizează — să nu politizezi nu este o politică? Există o perspectivă istorică obiectivă? Oare un jurnalist istoric loial politicii Republicii Populare Ungare n-ar trebui să-şi asume un minim angajament faţă de politica, faţă de ideologia noastră?

În acelaşi timp, cartea este părtinitoare, tendenţioasă şi încearcă să strecoare noţiunea potrivit căreia evreimea a supravieţuit de-a lungul secolelor doar pentru că a fost unificată de „ideea de Ierusalim”. Nu vreau să-mi pierd timpul cu dezminţiri, cu toate că aş putea să fac asta, dar dacă ceea ce scrie autorul este adevărat — aşa cum a fost descris în repetate rânduri în cărţile politico-ideologice sioniste, de acest lucru ocupându-se numeroase congrese sioniste, apărând o serie de declaraţii despre magicul Ierusalim — atunci este o concluzie evidentă a cărţii (primul paragraf, pagina 20) că statul Israel a avut tot

dreptul să ocupe Vechiul Oraş şi întreaga Cisiordania, din moment ce Dumnezeu i-a promis asta lui Avraam în Biblie.

Rapcsány îmbrăţişează în asemenea măsură această ocupaţie (cu toate că foarte voalat, astfel fiind şi mai periculos), încât descrie oraşul Nablus, ocupat în 1967, ca fiind israelian: „una dintre cele mai interesante aşezări din Israel" (p. 147), cu toate că până şi cititorul mediu de ziare din Ungaria ştie că Nablus este şi astăzi unul dintre centrele rezistenţei palestiniene. Nu cu mult timp în urmă, o grupare teroristă evreiască a întreprins un atac cu bombă împotriva primarului oraşului, în urma căruia acesta şi-a pierdut ambele picioare. Această acţiune sângeroasă a fost condamnată atât de arabi, de comunişti, cât şi de ONU. Dar Rapcsány nu politizează...

Universitatea Bar-Ilan, care l-a invitat pe scriitor, este o instituţie religioasă bigotă, se susţine mai ales din bani americani.

Yehuda Lahav, care l-a primit şi l-a însoţit, este un renegat care în 1965 a părăsit Partidul Comunist Israelian, devenind între timp cel mai vehement purtător de cuvânt al anticomunismului, instigator împotriva statelor socialiste. Însă Partidul Comunist Israelian ar avea mult mai multe de spus despre Lahav.

Părtinirea arătată de carte faţă de (Israelul) Ierusalimul unit este cu totul limpede la paginile 300-301, când descrie frumos entuziasmul liderilor evrei. Cât priveşte însă acţiunea „buldozerul", scrie doar că „a avut un ecou puternic în opinia publică arabă şi în presa internaţională" — despre câte case arabe au fost distruse în urma acţiunii, care la rândul lor se aflau acolo de secole bune şi ai căror locuitori se aflau de asemenea în Ierusalim

de secole sau că împotriva acestei acţiuni au protestat o mulţime de evrei umanişti, progresişti, comunişti din Israel, nimic — asta nu mai încape într-o carte care nu politizează.

Autorul scrie despre primarul Ierusalimului că ar fi un mare erudit. Bineînţeles că domnul Kolek asta şi este şi iubeşte Ierusalimul, dar oare primarul unui oraş ocupat nu este un politician par excellence? Rapcsány nu s-a obosit nici măcar să se întâlnească cu locuitorii Ierusalimului ocupat, pentru că asta ar fi deja politică, singurul arab cu care s-a întâlnit (p. 74) este proprietarul unei cafenele arăbeşti, care i-a spus poveşti...

Pe Amin Majaj, fostul primar al Ierusalimului arab, descendent al unei vechi familii din Ierusalim, medic şi director al Makased Hospital, care trăieşte într-o veche casă din Ierusalim, în apropierea Porţii Herod, nu l-a mai vizitat, cu toate că acesta ar fi avut ce să-i povestească scriitorului despre oraş. Dar bineînţeles că asta ar fi însemnat politizare, iar domnul Kolek este o sursă mai competentă, din moment ce s-a născut în Ungaria...

Dar oare autorul, care fără îndoială a călătorit la Ierusalim pentru a se întâlni cu arheologi, nu politizează prin faptul că poartă discuţii cu arheologii şi istoricii unei puteri ocupatoare, în teritoriile ocupate, a căror muncă şi cercetare sunt ilegale? Însă dacă ar fi amintit acest lucru, atunci ar fi trebuit să menţioneze şi ocupaţia din 1967, care se pare că pentru scriitor nu există, ba mai mult, aşa cum scrie, „mi-a devenit limpede acum că nu este o idee bizară să căutăm continuitatea renăscută a pietrelor şi a gândurilor”. (p. 161, vezi corelaţie cu p. 20)

Iată modul prin care strecoară în întreaga carte această conştiinţă falsă, potrivit căreia Ierusalimul este unul singur şi indivizibil şi anume în mâinile israelienilor.

La pagina 156 se face referire la faptul că autorităţile israeliene au deschis poarta Jaffa şi că acest lucru „a înlesnit traficul” — oare la fel ar reacţiona autorul dacă Germania Federală ar ataca Berlinul de Est şi ar înlătura zidul pentru a înlesni traficul?

...

Scriitorul foloseşte acea metodă prin care evită să vorbească despre multe lucruri şi astfel lucrurile despre care nu scrie nu există. Nu există Mota Gur şi acţiunile soldaţilor săi, nu există acţiunile teroriste ale ocupanţilor, nu există palestinieni expulzaţi care trăiesc în tabere de refugiaţi şi aşteaptă ca zecile de hotărâri luate de ONU începând cu 1947 să intre în vigoare. Dar toate astea sunt politică, iar faptul că Golda Meir apare în cartea scriitorului ca „bunică bună” nu este. Acea Golda Meir care a fost iniţiatoarea mai multor războaie ofensive ale Israelului. Istoria cunoaşte mulţi politicieni cărora le plăcea muzica şi îşi iubeau soţia, ba chiar şi nepoţii, dar istoria nu reţine statutul de bunic al acestora, ci faptele lor. Rudolf Hess, comandantul de la Auschwitz îşi iubea şi el familia.

Nu este nici scopul, nici responsabilitatea mea să menţionez toate pasajele similare din carte — asta ar fi trebuit să fie responsabilitatea altora. Cu toate astea, consider că e necesară lecturarea cărţii de către persoane competente şi să i se aducă critici dintr-o perspectivă politică, care să clarifice într-o anumită măsură faptul că spiritul cărţii nu reflectă politica oficială a Ungariei — cel puţin aşa mi-ar plăcea să sper.

Cu stimă,

Avi Shaul Bruria

6 apr. 1984, Budapesta

Aşadar iată, cu tot calabalâcul, viziunea mamei asupra lumii. Nu este condusă nici de socoteli, nici de interese ascunse, vrea doar să strige în gura mare adevărul. Şi apoi se predă.

Trei săptămâni mai târziu, pe 2 mai, locotenentul Dóra raportează:

În legătură cu cartea lui RAPCSÁNY, DOAMNA PÁPAI ne-a spus că a vorbit cu tovarăşul ENDREFI, colaboratorul Institutului pentru Afaceri Externe, care a fost de aceeaşi părere ca şi noi, adică aceea de a nu trimite nimănui scrisoarea în care aduce critici cărţii.

Continuând ideea, am reuşit să o conving pe DOAMNA PÁPAI că în acest caz scrisoarea ei nu va stârni decât efecte negative, indiferent de forumul căruia i-ar trimite-o.

Rezultatul pe care îl urmăreşte nu poate fi atins decât prin muncă foarte aplicată, lentă şi stăruitoare, care însă ţine deja de competenţa noastră.

I-am mulţumit DOAMNEI PÁPAI că ne-a atras atenţia asupra acestei cărţi periculoase şi am asigurat-o că vom face tot posibilul ca în viitor să nu se mai întâmple astfel de lucruri, însă aceasta se poate realiza doar ca rezultat al străduinţei, şi astfel nu ne putem aştepta la rezultate imediate, spectaculoase.

La sfârşitul conversaţiei noastre, a fost adusă în discuţie starea de sănătate a lui PÁPAI, apoi am vorbit despre festivităţile de 1 Mai.

Întâlnirea s-a încheiat la 15.30, căzând eu de acord să-i returnez cât se poate de repede DOAMNEI PÁPAI scrisoarea lui P. GAME.

Evaluare:

Efectul argumentării şi al timpului pare să o fi calmat pe DOAMNA PÁPAI, care a spus că renunţă la planul ei de a-şi disemina public critica.

Înfrângere peste înfrângere. Dar cel puţin locotenentul şi doamna Pápai au discutat pe îndelete despre festivităţile de 1 Mai.

Oare atunci când bunicul meu cărturar i-a dat fiicei sale numele atât de frumos şi de rar Bruria (care corespunde în linii mari numelui latinesc Clara, însemnând strălucitor, luminos), nu cumva i-a lăsat moştenire, prin intermediul destinului fetei celebrului rabin Hananiah Ben Teradion,

soţia remarcabilului rabin Meir, arsă pe rug de romani, predispoziţia către catastrofele tragice? Căci potrivit legendelor — cu toate că aceste legende s-au născut la multe sute de ani după evenimente — Bruria, cu mintea ei sclipitoare, atât de înclinată să converseze cu învăţaţii timpului, şi pe care Talmudul babilonian o citează cu numeroase ocazii, se presupune că a murit după ce soţul ei, rabinul Meir (care, potrivit legendei, a trebuit să se refugieze în Babilon, pentru că o salvase pe sora mai mică a Bruriei dintr-un bordel înfiinţat de către ocupanţii romani), aşadar când acest Meir, de altfel dintr-o pură curiozitate ştiinţifică l-a însărcinat pe unul dintre învăţăceii săi să o seducă pe Bruria, încercând să demonstreze astfel, lui însuşi şi lumii întregi, că femeile sunt slabe, mai exact faptul că o femeie care alocă prea mult timp studierii Talmudului şi face prea mult pe deşteapta, devine cu atât mai lascivă şi mai predispusă la păcat. Bruria arătase deja în mai multe rânduri că acest raţionament este unul caraghios. Dar cu toate că a rezistat o vreme avansurilor tânărului student, în cele din urmă a cedat. Legenda spune că acest lucru i-a provocat atât de multă tristeţe şi atâtea remuşcări, încât a ales să se spânzure. Povestea a dat naştere multor comentarii savante conţinând circumstanţe atenuante. Potrivit unuia dintre ele, seducătorul deghizat era însuşi rabinul Meir. Potrivit comentatorilor, tot ce ar fi trebuit să spună Bruria în legătură cu afirmaţia din Talmud era că aceasta e adevărată şi că ea a fost doar o excepţie, numai că nu a fost dispusă să facă asta, astfel încât a trebuit să fie făcută de ruşine. În acest sens, Bruria a fost prima feministă. „Pe ce drum ar trebui să mergem pentru a ajunge la Lod?” a întrebat-o odată un rabin. Bruria l-a făcut cu ou şi cu oţet, spunându-i că dacă într-adevăr lucrurile stau aşa cum a spus rabinul nu demult, că bărbaţii învăţaţi ar trebui să

vorbească cu femeile cât se poate de succint, atunci ar fi putut să o întrebe: „Încotro e Lodul?”

De aici, mie îmi este destul de limpede că invidia intelectuală a bărbaţilor care au răsfoit Talmudul de-a lungul secolelor a fost cea care a aruncat umbră peste soţia rabinului care a îndrăznit să-i batjocorească. Căci Bruria învăţa într-o singură zi 300 de halachot, sau legi, de la 300 de învăţaţi şi este prezentă în Talmudul babilonian cu afirmaţiile şi interpretările ei vitriolante. Cu alte cuvinte, Bruria a fost unul dintre starurile Talmudului. Atunci când soţul ei ar fi preferat să-şi ucidă vecinii prea zgomotoşi care-l deranjau în timpul meditaţiei, Bruria i-a explicat că psalmii nu vorbesc despre stârpirea păcătoşilor, ci a păcatelor. Potrivit Midraşului, cea mai cunoscută faptă a sa a fost una tragică: odată, când soţul ei era plecat la o sărbătoare, amândoi băieţii le-au murit, răpuşi de o boală. Când soţul ei s-a întors acasă, nu i-a spus imediat ce s-a întâmplat, ci l-a întrebat: „Nu demult, cineva mi-a lăsat în grijă proprietatea lui, şi acum nu se mai întoarce nimeni să o revendice. Să i-o înapoiem, sau nu?” La care soţul a răspuns: „Fata mea, poate fi pusă sub semnul întrebării înapoierea către stăpân a unei proprietăţi?” Bruria i-a răspuns: „Dacă n-ai fi spus asta, nu aş fi înapoiat-o”. Şi, luându-şi soţul de mână, l-a condus în încăperea unde cei doi băieţi ai lor zăceau întinşi pe pat şi a tras de pe ei acoperământul. Rabinul Meir a început să plângă, la care Bruria a spus: „Nu tu ai spus că proprietatea trebuie înapoiată stăpânului ei?”

***

Jucăm rişcă în curtea casei, sub castan, se înserează rapid. Potrivit regulilor jocului, bănuţii de zece, douăzeci şi

cincizeci de fillér trebuie aruncaţi în aşa fel încât să cadă pe linia trasată în praf sau să se sprijine de zidul casei, în caz că aşa s-a stabilit regula. Cel care a aruncat cel mai aproape de linie ia toţi banii şi îi aruncă în aer, păstrând monedele care cad cu capul în sus. Dacă nimereşte o altă monedă la aruncare, aceea e a lui. Fiecare jucător vrea să fie ultimul care aruncă, şi astfel, după ce câştigurile se împart după diverse reguli, cineva strigă:

— Ultimul!

— Penultimul!

— Pen penultimul!

— Pen pen penultimul!

— Pen pen pen penultimul!

— Pen pen pen pen penultimul!

În acel moment, de la una dintre ferestrele întunecate de la etajul doi se apleacă o siluetă feminină şi, cu vocea ei melodioasă, spune doar atât:

— Dar ăsta să fie într-adevăr ultimul pen pen.

Ridic privirea către ea şi-n lumina care mijeşte din hol, îi zăresc zâmbetul.

În această zi am închis dosarul, la 79 de pagini şi 48 de rânduri.

30 decembrie 1985

Ict. J. Dóra

Asta nu mă bucură deloc, dar n-am ce să fac.

Table of Contents

Dosarele mamei mele – Andras Forgach
I. DOAMNA PÁPAI
Ziua de naştere
Tentativa
Londra, 1962
Sub Castelul Buda
Strada Kerék nr. 22, et. 6, ap. 35,Budapesta, District III
Îşi încheie activitatea
II. BRURIA ŞI MARCELL
AFRODITA
MARCELL
BRURIA
III. ÎNCĂ CEVA